Düşüşün Tanıklığı

Lev Braun
Brain Master

Düşüşün Tanıklığı

Lev Braun
Brain Master

Albert Camus'nun
yapıtları üzerine
bir inceleme

İZDÜŞÜM YAYINLARI

İZDÜŞÜM YAYINLARI
YAYIN LİSTESİ

1. Düşüşün Tanıklığı
2. Bir Filozofun Gezi Günlüğü
3. Yüzyılın Davası
4. Bilimsel Devrim
5. Nuh Tufanı
6. Felsefenin Öyküsü
   Yunan ve Ortaçağ Felsefesi
   - Çağdaş Felsefe
7. Yaşamın Anlamı ve Değeri
8. Görünmez Kral
9. Yaşam Felsefesi
10. Büyük Film Kuramları
11. Sinema Nedir?
12. Belgesel Sinema

DÜŞÜŞÜN TANIKLIĞI

LEV BRAUN - BRIAN MASTER

İngilizceden Çeviren
İBRAHİM ŞENER

İzdüşüm Yayınları: 1

Düşüşün Tanıklığı
Lev Braun - Brian Master

Özgün Adı
The Witness of Decline

Çeviri
İbrahim Şener

Yayın Yönetmeni: İbrahim Şener
Kapak Tasarımı: Timuçin Uman
Metin Tasarımı: Fatma Mamalı

1. Basım - Ocak 2000
Baskı: Kurtiş Matbaacılık
Kapak Renk Ayrımı: Diacan Grafik

ISBN: 975-8408-06-2

Genel Dağıtım
BEYAZ YAYINLARI
Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han
No: 3 Kat: 2 Cağaloğlu - İST.
Tel: (212) 522 38 68-69 Faks: (212) 522 38 70

Sunuş ve Teşekkür

Çağımızın en önemli düşünürlerinden biri, hiç kuşkusuz, Albert Camus'dur. Onun kitapları ve yazıları yirminci yüzyıla damgasını vurmuştur. Özellikle *Yabancı* (L'Etranger) kitabı ile yaşamın anlamını sorgulamaya başlamış ve bunu *Tersi ve Yüzü*, *Caligula*, *Sisyphe Efsanesi*, *Veba*, *Başkaldıran İnsan* ve *Düşüş* ile sürdürmüştür.

Veba (La Peste) adlı romanı ile Nobel Edebiyat Ödülü kazanmış olan Camus'nun hedefi, sıradan insanın duygularını, düşüncelerini, kaygılarını ve gelecekle ilgili fikirlerini yansıtabilmektir. *Mutlu Ölüm*, *Düğün*, *Yaz* gibi kişisel hazzın ön plana çıkarıldığı kitapların da yazarı olan Camus, yalnızca edebi ve felsefi alan ile sınırlı kalmamıştır. İçinde yaşamış olduğu çağın politik sorunlarıyla yakından ilgilenmiş ve Nazizm ideolojisine karşı koyabilmek için gazetecilik etkinliğinde bulunmuştur. Onun siyasi düşüncelerinin en belirgin yansıması *Başkaldıran İnsan* (L'Homme Révolté) kitabında hayat bulmuştur.

Düşüşün Tanıklığı adlı bu çeviride, Albert Camus'nun siyasi yönünden çok, onun felsefe ve edebiyat alanındaki etkinliklerini içerecek bir kitap hazırlama çabası içinde olduk. İki Camus araştırmacısı olan Lev Braun ve Brian Masters'ın kitaplarından, ağırlıklı olarak Camus'nun düşünce dünyasını yansıtan bir yapıt hazırlamaya çalıştık. Camus üzerine yapacağımız bir sonraki çalışmada onun politik etkinliğinin ön plana çıkarılacağını belirtmek istiyoruz.

Brian Masters'ın yazdığı Kısım İki'deki Fransızca alıntıları, metindeki İngilizce karşılıklarından çevirdim. Lev Braun'un yazdığı Kısım Bir'deki Fransızca ifadelerin çevirisi ise Em. Fransızca Öğretmeni M. Ziya Eriş tarafından yapıldı. Sayın Eriş'e ve kitapta emeği geçen herkese çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür . 11

Sunuş . 13

KISIM BİR - LEV BRAUN

BÖLÜM BİR . 17

Camus'un Yetişme Yılları, Şölen ve Devrim

I.Değerlerin Ortaya Çıkışı . 19

1.Sessizlik ve Çöl

2.Metafiziksel Deneyim olarak Saçma

3.Toplumsal Deneyim olarak Saçma

4.Camus'un Erken Dönem Politik Ekinlikleri

BÖLÜM İKİ . 45

Caligula'dan Sisyphe'ye. Saçma Dönemi

II.Caligula'nın Meydan Okuyuşu . 47

1.Neden Caligula?

2.Caligula'nın Mantığı

III.Sisyphe'in Büyüsü Altında . 65

1.Sisyphe Efsanesi

2."Sisyphe'nin Mutluluğu"

BÖLÜM ÜÇ . 87

Camus'un Olguluk Yılları. 1.Veba Dönemi

IV.Caligula'ya Veda . 89

1.Bir Alman Dosta Mektuplar

2.Combat Dersleri

V.Veba Gibi Tarih . 103

1.Gösterişsiz Savaşçılar

2.Kahraman Savaşçılar

BÖLÜM DÖRT .125

Camus'nun Olgunluk Yılları. 2.Başkaldıran İnsan (Eleşirel Bir Çözümleme)

VI.Başkaldırı ve Değerler . 127

1.Mantıksal Suç

2.Başkaldırı ve Değerler

3.Aşkın Olmayan Değerler

4.İnsan Doğası Üzerie

5.Sonuç

KISIM İKİ - BRIAN MASTERS

A)YABANCI'DAN ÖNCE . 157
Yaşamı
Karakteri
İlk Yazıları

B)YABANCI - L'Etrenger 169

C)SİSYPHE EFSANESİ - Le Mythe de Sisyphe . 177
Le Malentendu ve Caligula

D)VEBA - La Peste . 203
Karakterler
Anafikir

E)DÜŞÜŞ - La Chute . 241

Kaynakça . 251

Dizin . 253

Teşekkür

Aşağıdaki yayıncılara, yayınlanmış çalışmalardan alıntı yapmama izin verdikleri için teşekkür etmek istiyorum:

Editions Gallimand, *Théâtre, Recits et Nouvelles* (*Bibliothèque de la Pléiade*, 1962): *Lettres à un ami allemand*, 1945; Actuelles II ve III, 1953, 1958 ve *Carnets I*, 1954 adlı Albert Camus'un çalışmalarında alıntı yapılmasına izin verdikleri için.

Hamish Hamilton, Albert Camus'un *The Plaque* (Veba) yapıtından alıntı yapılmasına izin verdiği için, Londra, 1948.

Harcourt Brace Javanovich, Inc., Milovan Djilas'ın *The Unperfect Society: Beyond the New Class,* (London, 1968) çalışmasından alıntı yapılmasına izin verdikleri için.

Randon House, Inc., Alfred A. Knopf, Inc., New York, Albert Camus çevirilerinden çeşitli alıntılar yapılmasına izin verildiği için: bu çalışmalar, *Lyrical and Critical Essays,* 1969; *Resistance, Rebellion and Death*, 1961, *Caligula and Three Other Essays*, 1968; *The Rebel*, 1954 ve The Stranger, 1946; ayrıca Chateaubriand'dan *The Memoirs of Chaeaubriand,* 1961 yapıtlarıdır.

Walter de Gruyter & Co., Nicolai Hartmann'ın *Das Problem des gistigen Seins,* (Berlin, 1949) yapıtından alıntı yapılmasına izin verdikleri için.

Ayrıca meslektaşlarım Samuel Praphaelides ve Dr. Duane Edwards'a ve Associated University Presses'in baş editörü bayan Mathilde E. Finch'e kitap taslağını baskıya girmeden önce tiitzlikle okudukları için çok teşekkür ederim.

Bölümünün eski başkanı Dr. Lengyel'e bu çalışmayı yürütmede beni cesaretlendirdiği için ve Üniversite yayınevi yöneticisi Dr. Charles Angoff'a kitaba gösterdiği yakın ilgi nedeniyle özel olarak teşekkür etmek istiyorum.

Lev Braun

SUNUŞ

Albert Camus genellikle varoluşçu bir felsefeci olarak bilinir çünkü onun törebilimi değerlerin bir yeniden oluşturulmuş toplamından kaynaklanmaz, evrensel bir geçerlilik iddiasında bulunan özel bir deneyim türü üzerine temellenmiştir. O, bu deneyimi absurdity (Saçmalık) sözcüğü ile özetler. *Sisyphe Efsanesi*'nde onu bizim yaşamdan beklentimiz ile dünyanın gerçekte bize sunduğunun bir uyumsuzluk sonucu, tinsel bir boşa uğraş ve terkedilmişlik duyumu olarak betimler: *"le divorce entre l'esprit qui désire et le monde qui déçoit."*[1] [Arzulanan ruh ve düş kırıklığı yaratan dünya arasındaki uyumsuzluk].

Bu tümcenin aldatıcı basitliği Camus'ya çok fazla zarar vermiştir çünkü okuyucuların büyük kısmı, bu düşünce parçasına dayanarak, Camus'yu alelacele geç dönem romantikler arasına koymuşlardır. Saçmalık duygusu başkaldırıyı doğurur ve mekanizma kurulmuştur: Camus, Satanism (*Caligula*) ve kayıtsızlığın (*Yabancı*) günaha çağrısından kaçınarak, kendisini Lamartin idealizmi içinde güvenli bir yere yerleştirir. (Karşıt bir eğilimin okuyucuları, aynı önermeleri kabullenirken, Camus'nun görkemli başkaldırıdan, bayatlamış insancılık retoriğine kaymasından dolayı üzüntü duymaktadır. Bu çalışmanın amacı böyle bir basite indirgemede düşülen hatayı göstermek için Camus'nun törebilimi ve politikasının gelişimini izlemek, Camus'yu tüm bu karmaşadan ve belirsizlikten sıyırmak, günümüzde de geçerliliğini sürdüren

---

[1] *Le Mythe de Sisyphe* (Paris: Gallimard, 1942), s.71

—ölümünden onüç yıl ve Sisyphe'den tam bir nesil sonra— son Fransız humanist olarak adlandırılan kişinin düşünceleri içindeki değerleri ortaya koymaktadır.

Camus'nun çalışmlarının yeniden incelenmesi onun *Sisyphe Efsanesi*'nde ifade ettiği gibi saçmalık kavramı içine haksız yere hapsedilmiş olduğunu göstermektedir. Camus'nun saçmalık deneyimi yukarıdaki tümcede görüldüğü gibi, bu denli kesin olarak belirlenmiş değildir, ve bunun ötesinde saçmalık, Camus'nun yaşam deneyimi içindeki en fazla göze çarpan tema olmasına karşın, tek tema değildir, ve büyük bir olasılıkla en önemlisi de değildir, ve Camus'un bitmemiş çalışması şaşırtıcı gelişmeleri içinde barındırıyor olabilir.

Camus kolay bir yazar değildir; onun açıklığı aldatıcıdır ve görmüş olduğumuz gibi, yüzeysel yanlış yorumlamalara neden olur. Tersine olarak, çok sayıda eleştirmen, esasen felsefeciler onun düşüncelerini karmaşık ve belirsiz bulmuşlardır. Diğer taraftan, onun duyumları, değişmez olarak keskin ve zorlayıcıdır. Camus birincil olarak bir şair olduğu için, bu duyumları simgeler ve ritm içinde ifade eder. Bir varoluş —bir varoluşçu olmamasına karşın— düşünürü olarak, felsefesel dildeki sezgilerinin bazılarını iletmiştir. Camus'nun şiirsel doğasının bir kişisi için, felsefe onun ana dilinden bir çeviridir. Onu tam olarak anlamak isteyenlere özgün dile geri dönmeleri önerilebilir. Bu çalışmada kullanılan yöntem karşılaştırma aracılığı ile hem ideaları hem de simgeleri açıklamak ve deneyimden törebilime ve duyumdan değerlere gelişmesini göstermek için Camus'nun idealarının çıkış noktasına, onun başlangıç simgesine geri dönme yöntemidir.

DÜŞÜŞÜN

TANIKLIĞI

BÖLÜM I

Camus'nun Yetişme Yılları Şölen ve Devrim

I.

Değerlerin Ortaya Çıkışı

1. Sessizlik ve Çöl

Camus'nun değer kavramının temel kaynaklarını araştırabilmek için, yayınladığı ilk kitaplara dönmemiz gerekir: bunlar 1937'de yayınlanan *L'Envers et l'Endroit* (Tersi ve Yüzü) ve 1938'de yayınlanan *Noces*'tir (Düğün). Burada Camus'nun deneyimini *Sisyphe Efsanesi*'nde olduğundan farklı olarak algılanabilen bir atmosfer içinde, bir bütün olarak ifade ettiğini görüyoruz. Onun yaşamöyküsel notlarını içeren kitaplar Camus'nun yetişme yıllarındaki zihinsel bir portresini elde etmemizde bize yardımcı olur. O, erken dönem yetişkinliğinin bu yıllarına geri dönüp baktığında, onları sessizlik içinde sarıp sarmalanmış olarak algılamıştır.

Onun yoksul bir ailede doğduğu yaygın olarak bilinmektedir; babasının Marne savaşında ölümünden sonra, annesi geçimini temizlikçi olarak çalışıp kazanmıştır, ve Albert Camus Belcourt'ta Cezayirlilerin yaşadığı bir kenar semtte yetişmiştir. Ancak bu yoksulluğun onda giderilmesi olanaksız başkaldırı tohumları bıraktığını düşünmek bir hata olacaktır. *Je n'ai pas appris la liberté dans Marx, je lai appraise dans la misère*[1] diye yazdığı zaman bu sözcüklerde sınıf nedeniyle kederlenmenin zerresine bile rastlanmaz. O, gençlik dö-

---

Albert Camus, *Actuelles II* (Paris: Gallimard, 1953), s.188

neminin bir çalışmasının yeni bir baskısına yaptığı önsözde buna tanıklığını ortaya koymuştur:

> ***Birkaç ruh araştırmasından sonra, çok sayıdaki zayıflıklarım arasında toplumun ve öğretilerin çok yaygın başarısızlık, kıskançlık ve kanserinin hiç bir zaman keşfedemediğimi sınayabilirim.***[2]

Sözlerine böyle bir bağışıklığı kutlamadığını da ekler; onu "hemen hemen herşeyden yoksun olan ve pratik olarak hiç bir şeye gıpta etmeyen" kendi halkına borçludur. "Okuma yazmayı bile bilmeyen halkım, sessizliği, çekingenliği, doğal ölçülü gururu ile bana en değerli ve kalıcı dersler öğretmiştir"[3] Böyle bir tümce çocukluğu yoksulluk içinde geçmiş olan, edebiyat tarihine girmiş başka bir yazar olan Charles Péguy'un benzer ifadeleri ile karşılaştırabilir. Péguy, annesinin ve kara cahil büyükannesinin kendisine çalışan kesim dürüstlüğünü öğrettiklerini söylemiştir. Karşılaştırma daha ileri götürülemez, çünkü Camus'nun Belcourt'taki çocukluğu, Péguy'un yaşadığı çocukluktan çok farklıdır; her ikisi de yoksulluktan şikayetçi olmamanın saygınlığına önem vermektedirler, onların kabullenişi bir geri çekilmeden değil, gururdan kaynaklanmaktadır.

Saygınlığın bir biçimi olarak sesizlik, Camus'nun *Tersi ve Yüzü* yapıtında vurgulamayı seçtiği çocukluk deneyimindeki öğedir. Despotik bir büyükannenin çığılkları, büyük bir olasılıkla çocuk tarafından daha belirgin olarak algılanmıştır; fakat erişkin Camus'nun daha canlı olarak hatırladığı şey saatler boyunca, amaçsız bir düşünce içinde kaybolmuş olarak oturan, pasif, sessiz annesidir. Bu sessiz anne ile onun

---

Lyrical and Critical Essays (New York: A Knopf, 1969), s.7

[3] A.g.e., s.7

aynı derecede sessiz çocuğu arasındaki var olan duygusal bağlar, *Tersi ve Yüzü*'nden alınan bu konuşma ile daha iyi çözümlenebilir.

O, divanın kenarında ayaklarını birleştirmiş, elleri kucağının üzerinde olarak oturuyordu. O, sandelyesinde oturarak, güçbela ona bakar ve aralıksız sigara içer. Bir sessizlik.
"Bu kadar çok içmemelisin."
"Biliyorum."
Tam bir komşuluk duygusu pencereden yükselir: bitişikteki kafeteryadan gelen akerdeon sesi, akşamın aceleci trafiği, küçük, yuvarlak ekmek arasında yenen kızarmış etin kokusu, yolun ortasında ağlayan bir çocuk. Anne kalkar ve örgüsünü toplar. Parmakları biçimsiz, arterit ile sarmalanmıştır. Yavaşça aynı iğneyi üç yada dört kez olarak veya tüm sırayı sıkıcı, aralıksız bir sesle bozarak, çalışır.
"Bu küçük bir ceket. Onu beyaz bir yaka ile giyeceğim. Bununla ve siyah pardesüm ile, mevsim için giyinmiş olacağım."
Işığı yakmak için kalkmıştır.
"Bu günlerde hava erken kararıyor."
Doğruydu. Yaz bitmişti ve sonbahar henüz başlamamıştı. Kırlangıçlar hâlâ ılık gökyüzünde ötüşüyorlardı.
"Çabuk dönecek misin?"
"Henüz ayrılmadım ki. Bununla ne demek istiyorsun?"
"Bu yalnızca laf olsun diye söylenmiş bir şeydi."
Bir tramvay geçer. Bir araba.
"Babama benzediğimi doğru mu?"
"Tıpkısı, tabii ki, onu bilmiyorsun. Öldüğü zaman altı aylıktın. Eğer küçük bir bıyığın olsaydı!"

Babası hakkında en ufak bir fikri bile yoktu. Ne bir anı ne de duygu. Büyük bir olasılıkla çok sıradandı. Bunun yanısıra, savaşa gitmede çok istekli davranmıştı. Marne savaşında başı yarılmıştı. Kör olarak, ölmesi bir hafta aldı; adı yerel savaş anıtında yer almıştı.
"Onu düşündükçe" dedi kadın, "böylesi daha iyi. O, geriye kör yada delirmiş olarak dönecekti. Zaten yoksul bir insan..."
"Bu doğru."
Onu bu odada tutan şey neydi, yapacak en iyi şey olması dışında, dünyanın tüm saçma basitliğine karşı sığınabildiği bir yer olmasının dışında.
"Yine geri gelecek misin?" dedi. "Çalışmak zorunda olduğunu biliyorum. Yalnızca zaman zaman."[4]

Bu sevgi miydi? Kişisel olmayan bir sevgi, belki de, "kadın onun için kocaman bir acıma hissi duyuyor gibiydi, yoksul yaşlı bir kadının tüm içtenliği ile onun için gözyaşı döküyordu."[5]

Zihnindeki bu garip boşluk genel olarak tüm yaşamını kaplıyordu. Camus, basit insanların çoğunun çocukluk yıllarında bir haz arayışı içinde olduklarını farketmişti. Ve bu durum her zaman için yeniden ortaya çıkmaya hazır görülüyordu —ilerki yaşlarda, hastalıkta, Pazar günleri yada basit olarak sakin gecelerde hava almak için dışarı çıkarak hasır sandalyelerinde oturan yoksul kiracıların yaz akşamlarında. Camus'un dünyasındaki tüm karakterler, ince bir sessizlik ve

---

[4] The Right Side and the Wrong Side of Things (*L'Envers et l'Endroit*), s.38

[5] A.g.e., s.36.

hiçbirşeylik zarıyla sarmalanmış, onun tarafından tecrit edilmekten çok soyutlanmış olarak görülmektedir: Mersault — Yabancı, *Veba*'daki Rieux ve Tarrau, *La Malentendu*'da Rieux'un annesi, yaşlı kadın, *Caligula*'da Caesonia ve Scipio. Bu garip uzaklık onlara bir tür şeffaflık ve masumluk katar— bu yoksulun kutsanması değil midir? Yada basit olarak Akdeniz insanının içsel dünyasını ortaya koymaz mı? Aynı zamanda Camus'nun da kişiliğini, onun düşüncelerinin sakinliğini, onun biçeminin serinliğini de sarıp sarmalamış olan bu hissedilmez zar, belki de, tüm gizemlerin en şaşırtıcısı hariç olmak üzere, hiç bir gizem barındırmaz. Bu, güneşteki boş bir duvarın, hareketsiz bir Akdeniz alanının, bön bakışları ve sessiz haraketleriyle Yunan rölyeflerindeki figürlerin gizemidir. O, varlık ve yokluk arasında uç noktalarda gidip gelen, her zaman için gözden kaybolma noktasında bulunan, henüz canlı olan fakat şeylerden çok da farklı olmayan bir olgudur. Camus bunu "benim başkaldırımın kalbindeki uykuda olan bir düşünce" [6] olarak nitelendirmektedir.

Camus'nun kendisinde gözlemlediği ve "une indifférence naturelle"[7] [doğal bir kayıtsızlık] olarak adlandırdığı bu olgu, istençten yoksun olan, kelimenin sıradan anlamında doğal olanın bir parçası olmaktan başka bir şey değildir. Ancak bu istençten feragat etme de değildir; tersine olarak, yaşamın kısalığının bilgisi ile istenci arttırır. O, stoacı çileciliğin tersidir, çünkü hiç bir şekilde yaşamın küçümsenmesi anlamına gelmez. Yada yaşam korkusunu ortaya koyan puriten çilecilikten farklıdır. Camus, bu tür bir olguyu hiç bir zaman için bir yetersizlik olarak yada bir kaçış olarak savunmaz. Onu, aklın en yüksek noktası ve gerçekten de,

yaşamın özü olarak hiçliğin dinsel deneyimi olarak ortaya koyar.

Camus ilk iki kitabında sürekli olarak bu iki noktayı vurgular ve onu "çöl" (*le désert*) ile bağlantılı görünümlerde ifade eder. Bu, Belcourt'tan güneye doğru yüz mil boyunca uzanan gerçek Sahara değil, çocukluğunun yavan, berrak görünümleridir. Djemila'daki rüzgar, Tipasa'da güneş yanığı kalıntıların taşlı zemin ile içiçe bulunması, Cezayir'de yaşanan, eşi benzeri bulunmayan yaz mevsimi, Floransa civarındaki tepeler ve denizin göz kamaştırıcı metalik parlaklığı etkindir. *Düğün* (Noces) yapıtındaki şiirsel sayfalarda, pantastik bir hiçlik ve istenç deneyimi yer almaktadır. Bu, başkaldırı değil, Camus'nun başlangıç deneyimidir. Her ne kadar hıristiyan-karşıtı bir düşünçe yapısına sahip olsa da Camus'nun deneyiminin çıkış noktasında kayıp bir cennet bulunmaktadır. *Noces* başlığı, denizdeki çıplaklıkta banyo yapmanın görünümünü ortaya koyarak bunda yeterli bir ifade teşkil etmektedir. Camus'nun başlangıç deneyimi, insanoğlu ve dünya arasındaki bir boşluk değil, "insansız doğa" ve "insandan ayrı insanoğlu" arasındaki bir arayıştır.[8]

Bu, Camus'nun da vurguladığı gibi, hiç de rahat bir deneyim değildir. Onda, Camus tarafından ön plana çıkarılan iki önemli nitelik ile karşı karşıya kalırız. Bunların biri, berraklık ve yanılsamanın reddedilmesidir (burada esas olarak İlahi Takdir ve sonsuz bir yaşam gibi Hıristiyanlık yanılsamalarını kastetmektedir). Sık sık tekrarladığı bir hükümde bunu görürüz: "ne pas tricker" (kandırma). İkinci nitelik, nihai hiçliği kabul etmesinde bulunur, bu, en yaşamsal şeylerden vazgeçmeye hazır olma durumudur. Onun düşüncesinin kaynağında bu düşünce yatmaktadır. Bu, insana bir ödül

---

[8] A.g.e., s.120

kazandırmaktadır: *bilen* kişi iç barışa sahiptir, o, hiç bir şeyi reddetmez, hiç bir şey için umut etmez ve hiç bir şey istemez.

Camus, bu deneyimi elde etmede Budist Nirvana düşüncesinden yola çıkmamıştır. O, çocukluk yıllarını geçirdği Belcourt'ta kadınların ve erkeklerin yaşam gözlemleri ile bu düşünceleri kazanmaya başlamıştır. Camus, "Akdenizli" olmanın kalıtsal etkisiyle içinde bulunulan durumu sessizce kabullenme ruhsal yapısı içinde olmuştur. Ancak bunda batı düşüncesininin katkısının da bulunduğu anlaşılmaktadır. Floransa sanatında resimsel bir ilüstrasyon bulmuştur. Piero della Francessa'nın *Flagellation* eserini yorumlarken, ki burada İsa ve ona baskı yapanlar aynı boş bakışlara sahiptir, şu gözlemde bulunmaktadır: "İşkencenin bir sonucu yoktur. Onun dersi, resmin yapıldığı tualin etrafındaki çerçevede sona erer. Neden bir insan böylesine yarınsız bir duygu içinde olsun?[9]

Burada, *Noces* eserinde, Camus'nun ölçüm konusu hakkındaki ilk düşüncelerini görürüz. Bunlar temel düşüncelerdir ve hiç bir zaman tam olarak açıklanmamıştır. "İnsanoğlunun hiç bir umudu olmadığı zaman göstermiş olduğu etkinlik ve büyüklük." "La pensé de midi"deki ilk ve büyük bir olasılıkla ana öğedir. Bunlar *Başkaldıran İnsan*'da yüzeysel olarak çözümlenmiştir. Bu özsel sessizlik ve uyum, insanoğlunun saçma bir evren ile trajik dialogunu gizler.

---

[9] *Noces*, s.94

2.Metafiziksel Deneyim olarak Saçma

Saçma duygusu, Camus'nun yaşam deneyimi içinde yer almaktadır. Gençliğinde, arzuları ile, dünyanın şeffaf farksızlığı ile karşı karşıya kalmıştır: güneş ve mavi gökyüzü (*la nuit aux ailes feutrées, la nuit crépitante d'étoiles*" [sessiz kanatlı gece, yıldızların çıtırdattığı gece]), mis gibi kokan çiçekler insanoğluna boşuboşuna bir umut aşılamaktadır. "Nesneler arasında hiç bir fark bulunmamaktadır." Bahar aylarında Tipasa'da tanrılar ikamet etmektedir ve tanrılar güneşte konuşurlar ve pelin otunun yapraklarının kokusunu alırlar. Günün belli saatlerinde etraf güneş ışığı ile siyaha bürünecektir."[10] Güneş, insanı dünya festivalinden ayıran görülmez bir duvar gibidir ve onu hiçliğe geri fırlatmıştır.

> ***Gençlik denilen şey işte buna benzer birşey olmalıdır. Ölümle bu kaba yüzleşme, güneşi seven hayvanın bu fiziksel terörü.***[11]

Diğer simgeler, yaşam ve ölümün bu karşıtlığını genişletir: Mayorka'da geniş-kalçalı bir dansçı, onun biçimsiz bedeni büyülenmiş izleyiciye yaşamın bir kederini anımsatır. Roma kalıntılarının bulunduğu Djemila'ya yapılan ziyaret taşların yeniden toprağa dönüşmesini gözler önüne serer. Bir İtalyan manzarası bize "güzellik içine daldırılmış derinlik ile bir zihnin hiçliği beslemesini gösterir." Camus'nun deneyimindeki hiç bir şey, ne Tanrı, ne İlahi Taktir, ne de herhangi bir üstün illke, ölüm korkusunu azaltmaz, yatıştırmaz.

---

[10] *Noces*, s.65.

[11] A.g.e., s.77

Ondaki tek kesinlik yaşamın neşesi ve onun üzüntüsüdür: "bir alevin altındaki bir acılık."[12]

Ölüm tek düşman değildir. Ölümden önce yaşlılıkla ve, gençlik yıllarında da yaşlılık yılları kaygısı ile yüzyüze gelinmesi gerekmektedir. *L'Envers et l'Endroit* (Tersi ve Yüzü) eserinde, Kierkegaard tarzı bir ironi içinde bir karşıtlık duygusu hissedilmektedir. Üç yaşlı insan sırayla tanıtılır. Onların ortak noktaları, insanlarla iletişim içinde bulunmak için doymak bilmez bir açlık içinde olmalarıdır. Onlar kaçınılmaz bir şekilde ölüme yaklaşmışlardır ve bu duygudan hiç olmazsa birazcık uzaklaşabilmek için diğer insanlarla temas halinde olmak istemektedirler. Ancak onların yakınları bilinçsiz bir şekilde onlarla kaynaşmaktan kaçınırlar. Yaşlıların yalnızlığı ve gençlerin umursamazlığı, Akdeniz ışığının aynı farksız parlaklığı içinde harmanlanmıştır.

Yaşlılık yıllarından öncesinde, yaşamın tüm ortayaşlılık döneminde, Akdeniz insanı bowling, sinema, aile ziyaretleri gibi sefil eğlencelerle yaşamını doldurmaktadır. Camus, bu tür meşguliyetleri küçük görmez fakat onların ardında yatan belirgin umutsuzluğun farkındadır. "Dieu de l'Eté" (Yaz Tanrısı), Akdeniz insanı, herşeyi kısa gençliklerindeki tutkuları üzerine yerleştirmiştir. Onun yaşamı boşa harcanrmış ve yanıp kavrulmuştur.

Bu temel boşunalık etrafında, duygular sakin deniz üzerinde küçük dalgalar gibi görülür ve kaybolurlar: ölüm ve yaşlılık düşüncesi bir tür acıma hissi uyandırır. Bu merhamet duygusundan değil, kişinin kendi yazgısı üzerindeki korkudan kaynaklanmaktadır; dünya düşüncesi, bir açlık ve şefkat ki bu sevgi değil, karşılıklı bir tutkunun ıstırabıdır, olumsuz duyguları da eklemek gerekir —kıskançlık, imrenme, bir

---

A.g.e., ss.56, 73, 101

yıkım cinneti; ve bütün bu kışkırtmalar, yalnızca şiirin ortaya koyabileceği bir gizemli eve geliştir.

Eğer cennetlerin yalnızca bizim kaybettiğimiz yerler olduğu doğruysa, bugün benim içimde yerleşmiş olan şeyin adının ne olduğunu biliyorum. Göçmen ülkesine döner. Ve ben anımsarım.[13]

Ölümle ilgili bu sürekli tedirginliğin Camus'nun yaşamına ne zaman girdiğini bilmiyoruz. Ancak, onun ölümünün gençliğinin ilerleyen döneminde nasıl üzerinde sallandığını somut olasılıklarla bilmekteyiz, çünkü bu dönemde yakalanmış olduğu tüberküloz hastalığının ilk krizleri ile karşı karşıya bulunmaktadır (bu hastalık o dönemde genel olarak tedavisi olanaklı olmayan bir hastalıktır). Gençlik yıllarında üzerinde hissettiği ölüm düşüncesi, hiç kuşku yok ki, saçmalık duygusunun özündeki keder ile karışık olarak yaşama olan tutkusunu arttıracaktır. Camus, *Noces* eserinde kendi ölümüyle yeryüzüyle olan simgesel evliliğini kutlar ve *L'Envers et l'Endroit* (Tersi ve Yüzü) eserinde insanın yazgısına bakar; ancak bu iki çalışmada bizim üzerinde duracağımız olgu, insanın doğasında olan saçmalık duygusu olacaktır.

Saçmalık, Camus'un daha sonra açıklamış olduğu gibi,[14] bir karşıtlığın sonucudur: yaşamın kendisi saçma değildir, o yalnızca insanoğluna öyle görülür. Karşıtlığın doğasının çok iyi bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. İnsanoğlu ve doğa arasında hiç bir boşluk yoktur —*Noces* eseri için de böyle bir şey söylenemez. Burada Camus'nun evreninin eşiğinde, boşu boşuna uğraşılmış duyguların bölgelerinin

---

[13] *Between Yes and No*, s.30

[14] *The Myth of Sisyphus*.

ötesinde bir ev bulmanın vaadi yatmaktadır; o saçmanın karşıtı yada dengi olmaz, fakat Camus'nun ölçüm sezgisine göre, onu dengeler. *Noces*'deki dünya, güzelliği ve yabansılığı ile büyüleyicidir. "Şeylerin narin kayıtsızlığı" ve "narin ve insanlıkdışı bir şey" —bunlar Camus deneyimleridir. Bu, boşu boşuna didinip durmaktan daha karmaşık bir şeydir. Kısmen karşılıksız bir sevgi, uyuyan güzellik için bir sevgidir. Böylece Camus'nun doğa deneyiminin tamamen boşuna değil, karmaşık ve kararsız bir durumda olduğunu görüyoruz. Doğa, hem hayalkırıklığı yaratan hem de dostçadır, ve her ne kadar beyhude bir didinmeyi gerektirse de, zihin evet ve hayır der.

Duygular ve akıl arasında bir karşıtlık var mıdır? Böyle olduğuna inanma eğilimi bulunmaktadır çünkü saçma duygusu bilinçlilik ile birlikte ortaya çıkar, ve bilinçlilik sivrildikçe, saçmalık duygusu güçlenir. Bu geçerliliği olan bir tartışma değildir, çünkü Camus'da, çok sayıda çağdaş düşünür arasında yaygın olarak benimsenen böyle bir usaaykırılığın izine bile rastlanmaz. Tersine olarak, "kandırma" çok açık bir şekilde, ölümün bilinçliliğinden kaçış anlamına gelmemektedir; böyle bir haberdar olma durumu, tüm durumlarda olumlu bir değer olarak ele alınmaktadır.

Öyleyse karşıtlık nerede bulunmaktadır? Bu soruya, yalnızca, Camus'dan alınan deneysel bir yanıt verilebilir. Onun doğa ile olan pantastik ilintisinin kişisel bilinçliliğinin önünde yada ötesinde olan hem duyumları hem de gizli bir uyum duygusunu tatmin ettiği görülmektedir. Bu arada insanoğlunun anlayış ve kardeşlik bölgesinde bir boşluk kalmaktadır. Acaba bu kayıp cennet —yada vaad edilen cennet— olabilir mi? Bu kişisel olmayan bir bilinçlilikte bulunmaktadır. Bu, insanın, doğanın istenç ve ölümün büyük bir ritminden haberdar olmasıdır. Bu durumda, bilinçlilik değil kişisel bilinçlilik, saçmalık olarak hissedilen boşluk ve karşıtlığı ortaya

koyacaktır. "Ben değişmeyen gökyüzü üzerinde düşünmek yerine, kendimi yaşayan insanların yazgısına katma derecesinde bulunurum. En fazla ölümden korkan olarak kendimi dünyadan ayırırım."[15] Camus, başka bir pantastik paylaşım anında "kendisi-unutulmuş" ("oublié de moi-même") hisseder ve şöyle yazar: "Ve hiç bir zaman ben böyle derinden hissetmedim ve aynı zamanda kendimi, kendimden ve şu dünyadan böylesine kopuk hissetmedim."

Bu başlangıç deneyiminden bazı değerler ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar Camus, kişisel ve kozmik olan arasındaki boşluğa insanoğlunun mutsuzluğunu yerleştirmiş olmasına karşın, Camus bir bireycidir (individualist). İnsanın, yaşam ve doğanın ritmi ile birleşebilmesi için kendisini ayırdığı bu bireycilik başka bireyler yada gruplar üzerinde yükselme anlamına gelmez. Metafiziksel özgürlük, Camus için özsel bir değer taşımaktadır. Camus'ya göre, diğerlerini kurtarmak için herhangi bir girişim fanatizm ile son bulacaktır. Bu, her bireyin kendi yolunu kendisi seçmesi anlamına gelmektedir. Bu düşünceden yola çıkılarak Camus'nun etiğindeki iki temel değere ulaşılır. Birincisi, trajik tatlılığı içinde, yaşamın kendisidir. Diğeri ise, burada duyumsal dünya ile bir birlik duyumu olarak anlaşılan mutluluktur. (Camus, tabii ki, mutluluğun başka tanımlamalarını da ortaya koymuştur, fakat, ilk dönem çalışmalarında, vurgu duyumsal mutluluk üzerinde bulunmaktadır) Bir insanın yaşam ve mutluluk hakkı tanımlaması Camus'nun temel törebilimsel talebidir ve her zaman için böyle kalmıştır. Bu onu despotların ve ahlakçıların düşmanı yapmıştır. Hiç bir inanç, hiç bir görev, hiç bir kahramanlık ideali bir kişiye başkalarını yaşam ve mutluluktan yoksun kılma hakkını tanımaz. Hiç bir boyun eğiş

yada fedakarlık dışarıdan dayatılamaz. Bu, Camus'nun gözüpek düşüncesidir.

Onun başlangıç deneyiminden bazı görevler de ortaya çıkmıştır: birincisi entelektüel berraklıktır. Usaaykırıcılığa bulaşmış çok sayıdaki çağdaşlarının tersine olarak, Camus tutarlı bir şekilde, bilinçlilik ile acı veren yaranın bir tedavisi olarak, kendisini *daha fazla* bilinçliliğe adamıştır. "Ne rien éluder" (hiç bir şeyden sakınmamak) onun sık sık tekrarladığı düsturlarından biridir. Camus'nun törebilimindeki ikinci erdem, çabadır: yaşamın tüm zenginliklerine ulaşma gayreti içindedir. Üçüncü erdem ise şefkattir —yada en azından zararsızlık— bu tek başına edilgen bir erdemdir, *L'Envers et l'Endroit* (Tersi ve Yüzü) yapıtında bu şekilde ortaya konmuştur (ancak Camus'nun bu dönemdeki politik etkinliğinin gözardı edilmesi gerekmektedir). Camus'nun anlatmak istediği etkin kibarlık yada dürüstlük değildir. Bu onun "doğal kayıtsızlığı"nın bir sonucu yada açıklanması olanaksız bir tercihidir.

Camus'nun etiği, onun daha önceki çalışmalarından ortaya çıkmış olarak, onun gibi kendilerini berraklık ve gayretliliğe adamış olan Gide ve Malraux ile karşılaştırılabilir. Camus'nun, Malraux'dan ödünç aldıkları daha sonra anlatılacaktır. Gide'ye borçlu olduğu şeyler ise çok fazla değildir. Camus'nun yaşam üzerine duyumsal bakışı, *Les Nourritures terrestres*'in bakışı ile benzerdir ve onun erken dönem etiği Gide'nin *detachment, disponibilité* ve *ferveur* olgularının izleri görülmektedir. Camus bunu açıklar; Gide, puriten çilecilikten[16] aldığı bu erdemleri dikkatle uygulamasına karşın, Camus onları Akdenizlilik kalıtının parçası olarak almıştır.

Camus'ya (yada Gide'e) karşı olarak, onların erdemi sorumluluktan yoksun ve diğerlerinin düşüncesinden ilintisiz olarak oluşturduklarına dair bazı eleştiriler yapılmıştır. Her iki yazar da eninde sonunda bu sorunla muhatap olma durumunda kalmışlardır. Gide, *L'Immortaliste*'de ve Camus, *La Chute* (Düşüş) eserinde, diğerlerine karşı olan görevlerin tanımlanmasından uyumlu bir şekilde gerçekleştirilmesinde başarısız olmuşlardır. (Ancak karşıtlarının da sorunun bir yönünü gözden kaçırdıklarının akılda tutulması gerekmektedir.)

Camus'nun erken dönem çalışmalarının çok sayıdaki okuyucusu onun ilk esinlenmelerinin safdil duyumsal karakterlerinde hayalkırıklığı yaşamışlardır. Bu, "humanistlerin sonuncusu" olarak adlandırılan Camus'nun egemen imajı ile uyumlu değildir. Ne *Noces* ne de *L'Envers*'de daha yüksek seviyede bir arayışın izi görülmemektedir: Camus, bu dönemde doymak bilmez bir şekilde okumaktadır, buna karşın entelektüel yaratım döneminde değildir: insanlardan tam bir kopukluk yaşamamaktadır —evlenmiştir, çocuk sahibi olmuştur ve sıcakkanlı bir dost olarak tanınmaktadır; ilk şiir dizelerini yazmış olmasına karşın kaydadeğer bir yaratıcı çalışmayı ortaya koymamıştır. Camus, gençlik yıllarında ölümün duyumsal didinmesine karşı üzerindeki baskıyı kabullenmede hâlâ zor bir dönem yaşamaktadır; tutkulu bir doğaya sahip erkekler ve kadınlar kısacık yaşam şenliğinden öylesine etkilenmişlerdir ki buna eşdeğer bir duygu bulunmamaktadır —bunlar içtenlikle yazılmış şeylerdir; yada genç Camus, yetenek ve eğitimine karşın, çevresine hâlâ filistin bakış açısıyla bakmaktadır. *L'Étranger* (Yabancı) yapıtında karacahil erkekler ve kadınların betimlemesi yapılmıştır, *Noces*'de "yaz tanrıları"nın konumları ortaya konmuştur. Olgun Camus, başka bir evren keşfedecektir. *Noces* ve *L'Envers* onun içindekti genç adamın tanıklığıdır. O, du-

yumlara olan bir sadakat yemini ve ölümlü bedenin metafiziğinin bir araştırmasıdır. Bu tanıklık sonsuz bir şekilde genişletilebilir, fakat asla geri alınmaz.

3.Toplumsal Deneyim olarak Saçma

Camus, Fransa'nın entelektüel ve politik yaşantısına, bu ülkenin en karanlık dönemlerinden birinde girmiştir. İnsanların yaşamlarında politikanın onların yazgısı olduğu anlar vardır. İkinci Dünya Savaşı'nı önceleyen yıllarda, Fransa'da erişkinlik dönemini yaşayanlar için böyle bir durum söz konusudur. Eğer bir zaman dilimi, evrenin saçma olduğu izlenimini yaratacaksa, bu gerçekten de bu dönem için söylenebilecek bir saptamadır. Olaylar kontrolün ötesinde gelişmektedir. İnsanlar kendilerini kuşatılmış ve kıstırılmış olarak hissetmektedir. Tuzağa düşürülmüşlerdir ve adı olmayan güçler tarafından avlanmaktadırlar. Bu güçler, hiç kimsenin yüzyüze gelmeyi istemediği bir savaşı hiç sakınmadan önlerine koymuştur. Hiç bir kahramanca katılım kışkırtıcılığına, hatta ulusal direncin birincil duygularına bile rastlanmamaktadır.

Bunlar, Birinci Dünya Savaşı'nın başında doğmuşlar ve Hitler'in güç kazanmaya başladığı dönemde yirmi yaşına ulaşmış kişilerdi ve ilk devrimsel mahkemeler gerçekleştirilmişti. Onlar eğitimlerlni İspanya'daki savaş, İkinci Dünya Savaşı, toplama kampları rejimi, bir işkence ve hapis Avrupa'sı ile tamamlayacaklardı. Onların

yaptıklarının bir sonucu olarak, çocukları bugün nükleer bir yıkım tehdidi altında bulunmaktadır.[17]

Bu saçma duruma yavaş yavaş gelinmişti. Fransa henüz Birinci Dünya Savaşı'nın yaralarını saramamıştı. İki milyon ölü ve çok büyük miktarlardaki malzeme kaybı ulusun geleceği üzerine çok ağır bir yük yüklemişti. Psikolojik zarar da, daha az ciddi değildi. Cephelerde savaşmış insanlar, hiç bir zaman unutamayacakları korkunç şoklar yaşamışlardı. Savaş, yalnızca dört cehennem yılı değil, insanlık olgusuna karşı ciddi kaygıların duyulması anlamına geliyordu —dünya ilk kez olarak toplu bir şekilde saçma ile karşı karşıya kalmıştı. Belki de savaşın kendisinden daha kötü olan şey, hükümetlerin onu ele alış şekliydi. İlk üç yıl boyunca hissizlik, kusurluluk ve duygusuz adanma öyle boyutlara ulaşmıştı ki, Bernanos'un ifadesi ile, *Anavatan* ve *onun için ölmek* sözcükleri arasında kırılamaz ve ürkütücü bir çağrışım vardı. Ardından savunulması olanaksız Versay Barışı geldi. Bunu, ulusların ve barışçıların, uzlaştırılamaz çatışması izleyecekti. Sonra ardarda hükümetlerin bir yerden başka yere yaptıkları manevralar gerçekleştirilecektir. Yetkililerin bütün yüksek, insancıl konuşmalarına karşın, dünya çok tehlikeli ve şiddetli kuvvetler tarafından yönetiliyor görünmektedir. Yirmili yılların genç bir gerçeküstücü sanatçısı, en basit sürrealist eylemin sokağa çıkıp kalabalığa rastgele ateş açmak olduğunu söylediği zaman yaşadığı döneme iyi bir ders veriyordu.

Sinizm, henüz savaşın ortaya koyduğu tek şey değildi. Ateşkesten sonra, büyük umutlar, iyi niyet ve eşitlik temeli üzerinde kurulmuş bir uluslararası düzen avuntusuna dönüşecekti. Fransız barışçı hareketin en yüksek döneminde,

---

[17] Albert Camus, Nobel Ödül Töreni konuşmasından, çeviren Justin O'Brien (New York: A. Knopf, 1958).

yükselen sosyalizm sesi ve onun toplumsal adalet ve insan kardeşliği ile birlikte, ondokuzuncu yüzyıl ortalarından itibaren hümanistler tarafından göz önünde bulundurulan rüyalar içinde bulunulan ortamı özetlemektedir. Ancak barışçı hareket Almanya'da Weimar Cumhuriyeti'nin yıkılması ve Hitler'in yükselişini önleyemeyecektir. Camus kuşağının insanlığa ulaştığı dönemde Avrupa silahlı bir kampa dönüşmüştü. Barış, Müttefikler arasındaki anlaşmazlıklar ve ihanetlerin bir sonucu olarak kaybolmuştu ve, daha geniş bir ölçekte düşünüldüğünde ülkeyi yöneten Fransız tepkicilerinin barış anlaşmasından sonraki dargörüşlülükleri nedeniyle, Ruhr bölgesinin işgal edilmesi emri verilmiş, ve Almanya'daki ekonomik zarar kışkırtılmıştır. Bütün bu sahtekarlıklar ve başarısızlıkların gerçekleşmesi Fransız ulusal politikasını daha fazla zehirlemiştir. Otuzlu yıllardaki barışçı rüyadan geriye kalan tek şey koskocaman bir başağrısı olmuştur. Geçmişte yaşanan dargörüşlülüklerin neden olduğu umut kırıklıkları kolay kolay belleklerden silinmeyecektir.

Fransa'da politik bir boşluk meydana gelmiştir. Olumsuz yaklaşımları olan bir Sol, içinde bulunulan durumu kendi gücünü arttırmak için istismar etmekte, onun karşısındaki gürültülü yeni Sağ ise, Solu yıkmaktan başka bir amaç taşımamaktadır. Sağ, Hitler'e göz kırpmakta ve komünizmden —ve tabii ki aynı zamanda demokrasiden de— nefret etmektedir. Fransa'da Sağ ile Sol arasındaki tek çatlak Üçüncü Cumhuriyet düzeyinde yaşanmıyordu. Her bir partinin bir barışçı kanadı ve bir militan kanadı bulunmaktaydı. Çeşitli renklerdeki gömlekleriyle ilerleyen yeni Sağ, 1936'da egemenliği ele geçirecektir. Popüler Cephe kısa süren demokratik rüzgarlardan sonra kendisi bir karmaşanın içine girerek yıkılacak ve geriye hiç bir şey kalmayacaktır.

Cezayir'da politik kutuplaşma daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Modern toplumun iki değer grubu ile yaşa-

dığı görülmektedir. Fransız okulları, Araplara, Yahudilere, yoksul beyazlara ve zengin beyazlara, İnsan Haklarını ve uygar özgürlük ilkelerini gelişigüzel olarak öğretmekte iken, büyük koloniciler Arap emeği üzerinde gelişmekte ve Arap entelektüeller doğallaşmayı reddetmektedir. Yoksulların daha yoksullaştığı ve zenginlerin daha güçlendiği bir ülkede, politik didişme başka herhangi bir yerde olduğundan daha keskin bir hale dönüşmektedir. Camus'nun öğrenim gördüğü dönemde Cezayir'deki durum daha büyük ölçekli olarak Paris caddelerine taşınacaktır.

Yaşam için umutsuz bir arzu, her baharın sonuncusu olabileceğini bilen ve bu mahkum olmuş nesili yakalamıştır. Yaşam, onlara göre, barış anlamına gelmektedir. Mutluluk için gerekli olan arzulanan barış, tüm idealizmi paramparça edecektir. Onlar aynı zamanda içinde bulunulan kötü durumdan chauvinistler (Chauvinizm: bir şey için, örneğin birinin kendi ülkesinin zafer kazanması için, usaaykırı bir heyecan duyması, ç.n.) ve kapitalistleri sorumlu tutmak istemektedirler. Bir neslin yaşadığı bu deneyim, tüm gücün yitirilmesi cezasıyla karşılaşılması sonucunu doğuracaktır —bu, genç yaşta tüberküloz hastalığına yakalanmış Camus'nun durumuyla benzerlik taşımaktadır. Bu, tamamen saçma bir durumdur. Camus, Alman işgaline kadar bu deneyimi edebi alanda saçma olarak adlandırmış ve ortaya koymuştur. Savaş öncesi Fransız edebiyatı tamamen bu olgu ile doludur.

Saçma ruhu, yirmili yılların başında Fransa'da dadaizm düşüncesiyle başlamış ve kısa süre sonra gerçeküstücülük ile takip edilmiştir. Çok sayıda insana göre, Dadacılık ve sürrealizm, kural tanımaz gençliğin bir oyunu olarak görülmektedir. Daha algılayıcı zihinler, her iki akımda da uyumsuzluğun derin izini yakalayacaklardır. Gerçeküstücülüğün bir sosyolojisi yazılmıştır (Jules Monnerot tarafından) ve daha sonra *L'Homme Révolté* (Başkaldıran İnsan) akım üzerinde

bulunmuş olan Camus'un kendisi, bu akımın saçmalığa ayak uydurmak için bir girişim olduğunu açıklamıştır. André Malraux'da gençliğinde sahnelenen bazı kanıtlamalar ortaya koymuştur, buna örnek olarak "müzik ve edebiyat akşamları" verilebilir:

> ***Sahne mahzende geçer, ışıklar sönmüştür. ...Bir kapıdan iniltiler yükseliyordu. Bir komedyen bir dolabın arkasına gizlenmiş olarak, sahnedeki şahıslara küfürler ediyordu. André Breton kibritleri çatırtı çıkararak kırıyordu. Ribemont-Dessaignes herkese bağırıyordu. "kafalara yağıyor". Aragon kedi miyavlamasına benzer sesler çıkarıyor. Bir gerç Dada bir prova mankeninin ayaklarının dibine çiçek buketleri bırakıyordu. Diğer ikisi genç bir ayı gibi sesler çıkararak dans ediyorlardı veya bir çuvalın içinde başlarında bir boru "noir cacadou-kara kakadu" adı verilen bir alıştırma yürüyüşü yapıyorlardı. "[18]***

Böyle karşıçıkışlar, basit bir oyun olarak gözardı edilemez. Onların eğitimsel bir değeri vardır; onların düzenleyicileri, dünyanın gerçekte saçma ve boşuna olan bir tür taklit büyü olduğunu göstermek ister. Camus'nun *Caligula* eserin-

---

[18] Maurice Nadeau, *Histoire du Surréalisme* (Paris: Sevil, 1945), ss.41, 49.

'La scène etait dans la cave, et toutes les lumières éteintes. Il montait par une trappe des gémissements. Un farceur, caché derrière une armoire, unjuriait les personnalités présen-tes. André Breton croquait des allumettes, Ri-bemont-Dessaignes criait à chacun instant: "Il pleut sur une crâne. Aragon miaulait. Une jeune Dada déposait des des bouquets de fleurs aux pieds d'un manequin de couturière pendant que deux autres densaient avec des gloussement de jeunes ours, ou, dans un sac, avec un tuyau sur la tête, se dandinaient en un exercise appelé "noir cacadou.'

den onbeş yıl önce, aynı imalı büyü türü büyük bir ölçekte uygulanmıştır. Caligula, yaşamın saçmalığını anlamış olarak, edimine yazgı açısından yaklaşmış ve Halk Hazinesinden insan yaşamı, duyguları ve değerine yönelik saptamalarda bulunmuştur.

Politik durum kötüleştikçe, saçmalık düşüncesi de tüm ciddi edebiyatı istila edecektir. Birkaç tema ortaya konmaktadır: insan kendi bedeni içinde ölümü beklemeye mahkum edilmiştir, beden tuzağa düşmüş bir neslin uygun bir simgesidir. Malraux, bu temayı *Le Temps du Mépris,* Sartre *Le Mur* (Duvar) ve daha sonra Camus, *L'Étranger* (Yabancı) yapıtlarında betimlemişlerdir. Bu öykülerin her birinde vurgulanan sağlıklı bedenin dışarıdan dayatılan ölüme karşı başkaldırısıdır. Kaçınılmaz ölüm, tuzağa düşmüş kurbanını yavaş yavaş köşeye kıstırmaktadır. Savaş öncesi Fransız edebiyatında görülen bir başka tema, Duhamel'in *Salavin* ve Sartre'ın *Duvar* eserinden, Camus'nun *Caligula*'sına kadar delilik konusudur. En fazla süregelen tema, yabancılık temasıdır. İnsanın kendisine ve çevresine yabancılaşması, Céline'nin çalışmasının tümünde betimlenmiştir. *Gecenin Sonuna Yolculuk*, saçma bir cehennem, yüzlerce sayfa arasından kopup gelen patetik ve cılız bir protesto, bir surat buruşturmasıdır. Sartre'ın ilk romanının adı, buna uygun olarak, *Bulantı*'dır (la Nausée). Onun kahramanı ne bu dünyaya ne de herhangi başka dünyaya ait değildir —kızgın bir hayalet, şeylerin seffaf olmayışı tarafından yakalanmıştır. Louis Guilloux, Sartre'ın daha klasik bir biçimde, daha sonra Camus tarafından yeniden yayına hazırlanan *Kara Kan* adlı çalışmasında, tinsel nostaljinin, öğrencilerine ve komşularına karşı bir gülme şoku yarattığı garip bir profesörün umutsuz yabancılaşması betimlenmektedir.

4.Camus'nun Erken Dönem Politik Etkinlikleri

O günlerdeki çok sayıda insana göre, tek umut devrimde yatıyor görünmektedir —hiçbiri nihilist yada insancı düşüncede değildir: anlamsızlık şiddet ile bastırılmaya çalışılmaktadır, barış ve adaletin eski rüyasını gerçekleştirmek için şiddetin anlamı kullanılmaktadır. Otuzlu yıllardaki çok sayıdaki entelektüel, Komünist Parti tarafından yanlarına çekilmiştir. Bu düşünce insanlara lekesiz giysi sunmaktadır. Onların çoğu kısa bir süre sonra bir hayalet görmüş gibi partiyi terkedeceklerdir. Onlar partiye yarı açık gözlerle girmişlerdir ve adaletin nihai zaferi için "stratejik zorunluluklar" kabullenme arzusundadırlar. Ancak hiç ummadıkları bir şeyle karşılaşmışlardır. Bu, kutsal sonlar ile doğrulanan eski bildik kuşkulu paradoks anlamına gelmemektedir. O, yeni ve duyulmamış bir şeydir. Onlar dişleri ve tırnaklarıyla idealizm umudundadırlar, ancak belki de daha fazla çabaya gereksinim vardır. O, isimsiz bir güç makinesi elde edebilmek için bir yem olarak kullanılmıştır. Çok sayıda insan partinin sürekli olarak değişen çizgisi, soldan sağa doğru politik taklalar atması karşısında şaşkınlığa uğramışlardır. Camus da aynı şey ile karşı karşıya kalmıştır. O, kolonicilik ve Fransız faşitlere karşı savaşmak için 1934 yılında Komünist Partiye katılmıştır. 1937 yılında ise buradan ayrılmıştır (yada azledilmiştir); ancak daha öncesinde 1935 yılından itibaren ciddi hayalkırıklıkları yaşadığı görülmektedir. Sovyetler Birliği Fransız Hükümeti ile bir pakt imzaladığı zaman Cezayir'deki Arap özgürlük akımı düşüncesi suya düşmüştür. Camus'nun, Komünist dogmatizminin mekanizmasını çözümlemesi, *Başkaldıran İnsan*'da olduğu gibi, yıllar alacaktır. Ancak kuramsal çözümlemelerden uzun süre önce, kendi kuşağından çok sayıda diğerlerinde olduğu gibi, düşüncenin insan değerleri için yeni bir tehdit oluşturduğu şeklinde bir sezgi onu uyarmıştır. Avrupalı entelektüellerin geniş bir bölümü gibi, o

da devrimsel çaba ve devrimsel partilere güvensizlik arasında kalmıştır.

Camus'nun devrimsel çabası, gözalıcı bir tanıklık olarak kalmıştır. 1936'da sahneye konan *Révolte dans les Asturiuis*[19] oyunu Camus ve arkadaşları tarafından Cezayir'de gerçekleştirilmiştir. Oyunun büyük bir bölümü Camus tarafından yazılmış olmasına karşın, o kollektif bir çalışmadır. Oyunda iç savaştan kısa bir süre önce hükümet tarafından kanlı bir şekilde bastırılan, Oviedo'daki İspanyol madencilerinin grevi anlatılmaktadır. Bu savaş, annesi İspanyol olan Camus için özellikle acı verici olmuştur. Çünkü sağlık sorunları onu İspanya'ya savaşa gitmekten alıkoymuştur. O, oyunun kötü kaderli devrime bir katkı olarak düşünmüştür. O, sosyalist Avrupa yaratılması için son umut niteliği taşımaktadır.

Yaygın düşüncenin tersine olarak, *Révolte dans les Austries*, bir propaganda oyunu değildir. Oyun tarihsel sir çalışma değildir. O, devrimsel bir atmosferin romantik bir anlatımıdır. Onun konusu, belli bir zaman ve yerdeki bir devrimsel olay değil, baskı altında bulunan ve yoksullar arasında kızgınlık, gurur ve öfkenin bir kabarmasıdır. Onun geleceği yoktur, kesin amacı yoktur, stratejisi yoktur; o, yalnızca, bir yaşam döneminde bir kez olmak üzere ayağa kalkıp "hayır" demek, yazgıya ve Tanrı'ya ve kişinin kendi korkularına karşı durmak için dayanılmaz bir dürtüdür. Üç başrol oyuncusu vardır: devrimci madencilerin grubu, küçükkasaba tüccarları ve onlara karşı denge oluşturan kesim ve herşeyin üzerinde Radyonun kulakları sağır edici sesi. Devrimin çeşitli görünümleri çabucak bir sıra içinde ortaya ko-

---

[19] Bu oyunun metni Albert Camus'nun Théâtre, Récits et Nouvelles adıyla Bibliotheque de la Pléiade'de bulunabilir, ed. R.Quillot, (Paris: Gallimard, 1962).

nur: iki madencinin işten atılması, patlayıcı yüklü bir kamyonun bir kışlanın duvarlarına doğru sürülmesi, bir barikat savunması, idamlar, galibiyet. Gündelik yaşamda, popüler şarkıları ve canlı caddeleriyle, böyle bir yapı sürüp gitmektedir.

Bu arka plana karşı keskin bir rölyef içinde birkaç dakika için çeşitli karakterler bulunmaktadır: eğitim görmek için can atan karacahil yaşlı adam, sadist subay, sevgilisi barikat üzerinde ölen kadın, babasının kime oy vermesi gerektiğin söylediğini açıklayan kasaba manavı. Yarışın belleklerder silinmeyen rüyaları, devrimin yakın tanıklarından olan yaşl ayakkabı tamircisi tarafından ifade edilmiştir:

Ve Baba Eternal bana dedi ki: "Alanso, sen benim oğlumsun, bırak onları, git: onlar devrim yapıyorlar, sen benim oğlumsun." Ben çok iyi biliyorum ki ölebilirim. Kalın kafa hiç patlamaz. Ve ben öldüğümde, Allah'ın tüm melekleri gelecekler ve bana: "Haydi Alonso, uslu çocuk ol ve bizimle gel diyecekler. Ve ben "hayır" diye yanıt vereceğim. Ama sadece söylemiş olmak için, çünkü onlarla gideceğim. Ve sonra yükselinecek ve öğleleyin tarlaların üstünde yükselen güneşle birlikte, maviliklerde daha fazla çıkılacak. Aşağıda Porcuna'nınkiler incir ağaçlarının altında ekmeklerini bölecekler veya içecekler ve alcazaras onların gökyüzünü örtecek. Tanrımın huzuruna varacağım, beni melekler taşıyacak, bana diyecek ki: "Alonso, sen benim oğlumsun, sen biberleri ve domatesleri pek severdin ve ağaçsız küçük dağları ve üstünde kertenkele gezinen taş duvarları." Ve Alonso ebedi Babaya diyecek ki:

"Evet ben asla çok şey istemedim —ben Porcuna." [20]

Hepsi yokolmuştur, hepsi boşunadır ve Sierra üzerindeki kar onların bedenlerini ve kısa başkaldırılarının anılarını kaplayacaktır. Geriye yalnızca *Santander Dağı*'ndan, akerdeon eşliğinde çalınan bir şarkı kalacaktır.

En el baile nos veremos,
Esta tarde, morenuce...

Belki de oyunun ana mesajı, onun tekniğindedir, oyuncular izleyicilerle karışmışlardır ve hepsi insanoğlunun büyüklüğünü, hayvanca davranışlarını ve acizliğinin kollektif bir algılaması içinde katılımı ortaya koymaktadır. Camus, saçma insanoğlu kuramı üzerinde çalışmadan önce, saçma sapan bir dünya içindeki başkaldırının bu simgesini sahneye koyma gereğini hissetmiştir.

---

[20] A.g.e., s. 418.

'Et le Pére Éternal m'a dit. "Alanso, tu es mon fils, laisse-les, va: eux, y font la révolution, toi tu es mon fils." Alors je sais bien, moi, je peux mourir. Mouvaise tête ne crève jamais. Et quand je serai mort, tous les anges du bon Dieu viedront et ils me diront: "Allons, viens, Alonso, viens, ne fais pas le méchant." Et moi, je dirai "non" Mais c'est pour dire. Parce que j'irai avec eux. Et on montera et puis on montera encore dans le bleu, avec le gros soleil qui monte des champs à midi. En bas, tous tous ceux de Porcuna seront sous les fiquiers à couper leur pain ou à boire et l'alcarazas leur bouchera le ciel. Et Alanso avec. J'irai devant le bon Dieu, tout porté par ses anges et il me dira: "Alonso, tu es mon fils, tu as bien aimé les piments et les tomates et puis les petites montagnes sans arbres et aussi les murs de pierre avec les lézards."Et Alonso il lui dira au Pére Éternel. Il lui dira: "Oui, jai jamais demandé grandhose —je suis de Porcuna.

Sanatçı Camus, devrimsel bir romantizm içinde bulunurken, gazeteci Camus, *Alger Républicain* için Arap yoksulluğu üzerine ciddi makaleler kalame almaktadır. Yine *Misère de la Kabylie* üzerine yazılan metin dizileri propaganda yada demogojiden başka bir şey değildir. Ekonomik durgunluk, Kabylia'nın dağ nüfusu arasında neredeyse bir kıtlık durumunu oluşturacaktır. Camus, ılımlı, kontrollü bir biçemde, tanıklık ettiği acıklı sahneleri tasvir edecektir. Kişisel izlenimler ve dikkatle gözlenen kişiler, retoriğe tercih edilmiştir, ücretler fiyatlarla karşılaştırılmış, kişi başına düşen buğday miktarı ve açlık çeken bölgeler ile merkez bölgeler arasındaki karşıtlık ortaya konmaktadır. Camus'nun ekonomik veriler üzerine yaptığı kesin çalışma, hiç kimsenin kendisini kolay kolay ekonomik "uğursuzluk"tan kurtaramadığını göstermektedir. Onun politik kurumlar üzerine yaptığı analiz, çözülmeyi ve yetersizliği göstermektedir. Arazi kullanım sistemi, açık bir şekilde analiz edilmiştir (yerli toprak sahipleri, Fransız yerleşik halkından daha azınlıkta değildir). Geçinmek için yeterli olmayan ücretler, profesyonel eğitim ve birlik hakları yoksunluğuna geri dönüşün izlerini taşımaktadır. Sonuç olarak, sözü edilen birkaç örnek bürokratik umursamazlık ile dargörüşlülüğün, toplumsal adaletsizlik ve soyut ekonomik kanunlara bağlı olarak, çekilen acıları zorunlu olmadan nasıl arttırdığını ortaya koyar.

Camus'nun gelecekteki politik tavrının ana nitelikleri bu makalelerde görülmektedir: yargının ağırbaşlılığı ve kesinliği, onun insan kardeşleri ile olan ilintisi, adaletsizlik düşüncesine karşı kızgınlık hakimdir. Yönetim ve politik durum içinde küçük reformlarla bile iyi şeyler yapılabilecektir. İnsanların birbirleri arasında farksız olmaları onun için çok şaşırtıcı bir saptama olmuştur. Yirmibeş yaşındaki Camus, denetim altındaki bir kızgınlık ile, gelecekteki politik bakışına dair ipuçları vermektedir. Bunlardan biri ortada uğursuzluğun

falan olmadığıdır. Zeka çalışkanlık ve diğerlerine saygı, toplumsal gelişimin anahtarıdır. İnsan özgürdür ve böylece, göz yumduğu adaletsizliklerden sorumludur. Camus'nun zihnindeki düşüncelerden bir diğeri, basının nesnel bilgi yayımı ile sorunların çözüme kavuşturulmasında büyük ve insancıl bir rol üstlendiğidir. (Camus, tüm yaşamı boyunca, Cezayir'de *Soir Républicain*'dan başlayarak, ticari-olmayan gazetecilik kuruluşlarında çalışmıştır.) Sonuç olarak, Camus yoksulların ve sıradan halk insanının sözcülüğü görevini üstlenmiştir. Onun tüm çalışmalarında Tolstoyvari sosyalizmin izleri hissedilmektedir. Yazı dizilerinde reform ve insanlık değerleri talebinde bulunulmaktadır. Kabylia makaleleri, *Veba* (La Peste) yapıtında erken dönem versiyonu olarak kabul edilebilir.

1938 yılında Camus'nun etiği tamamlanmıştı: *Noces*'de yaşama ve mutluluğa karşı saygı; *Asturies*'de onur çağrısı; Kabylia üzerine yazılan makalelerde adalet ve kardeşlik etiği işlenmektedir. Bu ilkelere olan bağlılık Komünist Partiye katılmasıyla, gazeteci etkinlikleri ile kanıtlanmıştır. Daha sonra Direniş katılımı ile perçinlenmiştir, ve savaştan sonraki bütün politik yazıları bu ilkelere olan bağlılığını ortaya koymaktadır. Ancak Camus bir kuşku döneminde girmek üzeredir ve daha önceki görüşlerine karşıt bazı çalışmalarda bulunmaya başladığı görülecektir.

BÖLÜM II

Caligula'dan Sisyphe'ye Saçma Dönemi

II.
Caligula'nın Meydan Okuyuşu

1. Neden Caligula?

Camus'nun verimlilik çalışmalarının eşiğinde *Caligula* yar almaktadır. Oyunun büyük bir bölümü 1938 yılında yazıldığı için, o Camus'nun biçimci dönemine aittir. Caligula'nın tavrı, Camus'nun daha önceki çalışmalarında anlık olarak yer alan etiğin yoksanmasıdır. Bu başlangıç noktasından haraketle Suetonius tarafından Roma imparatorunun betimlemesi yapılır. O, idealist genç bir adamın bir kendini-yokeden ve yaşamı-yokeden canavara dönüşümünü yorumlamaktadır, bunu kişiyi içinde bulunduğu zavallı durumdan haberdar yapan kişisel bir kayıbın etkisi altında ortaya koyarak yapar. Bu, Camus'nun daha önceki çalışmalarındaki mesajın karşıtıdır; aynı yıl oyunun ilk versiyonunu yazmış ve bunu *Alger Republicain*'daki makalelerinde de yayınlamıştır. Kısaca söylemek gerekirse, Camus, insancıl bir düşünürdür ve öyle kalacaktır. Öyleyse neden Caligula?

Caligula, İspanya'da cumhuriyetçilerin yenilgisini izleyen entelektüel atmosfer içinde düşünülmüş ve büyük ölçüde bu dönemde yazılmıştır. Camus'nun yaşamında, radikal insancılık olarak adlandırılabilecek bir dönem, *Révolte dans les Asturies*'de ortaya konmuştur. *Caligula* ancak savaştan sonra, *Bir Alman Dosta Mektuplar* (Lettres à une ami allemand) ile sona erecek ve *Veba*'nın ılımlı gerçekçi inancına

yönenildiği, bir kuşku döneminin başlangıcını işaret eder. Umutsuz inancın trajedisini gösteren *Başkaldıran İnsan*'dan sonra —ki bu bir onur mücadelesidir— *Caligula*, umutsuz yada inançsız yada onursuz bir dünyanın trajikomedisini ortaya koymaktadır. İkisi arasında, nesnel durum değişmiştir ve Camus'nun saçmalık düşüncesi gelişmiştir. İspanyada faşizmin zaferi, liberal Solun belirsiz bir döneme girme yazgısını getirmiştir. *Caligula*, bu olguyu ortaya koyan —her ne kadar tam bilinçlilikle belirmese de— ilk yapıttır. Ancak bu ıstırap dolu bir belirlenimdir çünkü Camus, *Caligula*'yı anlamak için yalnızca entelektüel olarak değil, aynı zamanda duyumsal olarak da, radikal girişim içinde, kendi inanışlarını sorgulamaktadır. Bu, Camus'nun *Caligu-la*'nın haraket noktasını görmek ve onu geniş ölçekli olarak hissetmek anlamına gelmektedir. *Caligula*, Camus'nun paramparça olmuş etiğini yeniden oluşturmak için girişimde bulunduğu *tabula rasa* (boş levha) yönteminin radikal bir uygulamasıdır. 1938 yılında bu konunun seçilmesi çok doğaldır, çünkü Caligula Nazi çevrelerinde yaşamaktadır. Camus bu oyununun 1945 yılında Nazi tehdidi sona erdikten sonra sahneye koymuştur, bu onun konuya daha geniş açıdan yaklaştığını ortaya koymaktadır. Caligula'nın kahverengi gömlekli olarak yeniden ortaya çıkması, Nietzche ve Dostoyevsky[1] tarafından uygun bir şekilde ifade edilmiş olan meydan okuma ile, geleneksel insancılığı gözler önüne sermiştir. Tanrı ölmüştür, her şey serbesttir. Öyleyse, neden Caligula olmasın? Her ne kadar o 1945 yılında etkinliğini yitirmiş olsa bile, onun geri gelmeyeceği konusunda kim güvence verebilir? Camus'nun düşünce çerçevesi içinde o hâlâ büyük önem taşımaktadır. Eğer Tanrrı ve tanrısal kanun yoksa, neden Caligula suçlu olarak mahkum edilsin ki? Camus, daha sonra *Başkaldıran İnsan*

[1] Camus, Spengler ve Rosenberg'i okumuştur

yapıtında "suçluluk çağında, adaletin kendisi olarak adlandırdığımız şey masumdur" ifadesini kullanacaktır. O, *Caligula*'da çılgın imparatorun mantığına karşı koyabilecek hiç bir kanıt gösterememektedir —Cherea tartışmaya katılmayı reddettikten sonra. Benzer olarak, Müttefikler, Nazilere tüfeklerle ve bombalarla yanıt vermişlerdir. Ancak Camus, hâlâ yanıtın Caligula'nın entelektüel meydan okuması olduğunu hissetmektedir.

Meydan okuma Caligula'dan çok, Caligulacılardan gelmektedir. Oyun yazıldığı zaman bunlardan çok az sayıda vardır ve onların sayıları Fransız entelektüel çevresi arasında hızla artacaktır. Savaşın sona ermesinin üzerinden çok geçmeden Sade'nin yeniden değerlendirildiği görülmektedir.[2] Savaştan önce Montherlant ve hayranları, pro-faşist yazarlarda olduğu gibi insancılık değerlerini kötüleyeceklerdir.[3] Gide[4] ve gerçeküstücüler[5] daha sonra Sartre ve Jean Genet'in[6] katılmasıyla birlikte, suçluların burjuvadan daha değerli olarak kabul edilmesi gerektiği öne sürülecektir. Yukarıda belirtilen basit gerçeküstücü edimin açığa çıkmasından sonra, karanlığa gelişigüzel ateş edilmiştir. André Breton içinde bulunulan durumu açıklama zahmetine katlanmıştır: onun görüşüne göre çıkar suçu iğrençtir. Yalnızca üzüntü suçu, mutlak başkaldırının karanlık alevi ile aydınlanmıştır.

Paulhan, Bataille, Gide, Beauvoir ve Klostowski tarafından yürütülen çalışmalar kırklı yılarda yayınlanmıştır

[3] Bakınız, Tison-Braun, *La Crise de l'Humanisme*, vol. 2, Part IV

[4] Özellikle *Souvenirs de la Cour d'Assises.*

[5] Özellikle *The Second Surrealist Manifesto*

[6] Romancı ve *Journal du Voleur*'un yazarı. Jean-Paul Sartre, *Saint-Genet Comédien et Martyr* başlıklı uzun bir makale kaleme almıştır.

Bu edebi arkaplan, Camus'nun oyununun çözümlemesiyle göz önünde bulundurulmalıdır; Camus'nun *Caligula* oyunu Fransız edebiyatının *avant-garde* (öncü) olgusunun izlerini taşımaktadır. O, gerçek Naziden çok *"les grands et les petits satans de l'encrier"*e (Paulhan'ın *Les Fleurs de Tarbes*'deki nükteli ifadesine göre) daha fazla benzerlik taşımaktadır; o, edebi bir kişilik olarak bile olsa, Nietzche-sonrası yazarlara, amaçlarına ulaşmada büyük bir içsel alev görevi üstlenmiştir.

Bu boyuta indirgendiğinde bile Camus'nun *Caligula*'sı muğlak bir oyun olarak kalır. Camus, sürekli olarak, kahramanının bir psikiyatristin bakış açısından farklı bir şekilde "anlaşılması" gerektiğini yineleyip durur; Caligula'nın aynı zamanda Hıristiyan günahkar berraklığının ötesinde "sevilmesi" gerekir. Caesonia, onu koşulsuz olarak sevmektedir. Genç Scipio, ki babası Caligula'nın emri doğrultusunda ölüme mahkum edilmiştir, onun cazibesine direnemez. Cherea bile onu cezbetmiştir. Onun cazibesi gizemde yatmaktadır.

Caligula'nın davranışlarının, Camus'nun kendi bakış açısında da nefret uyandırdığına kuşku yoktur. Onun son sözleri de zaten bu suçluluğu ortaya koymaktadır: "Ben yanlış yolu, hiç bir yere varmayan bir yolu seçtim. Benim özgür olduğum doğru değildir. "[7] Camus'nun düşüncesine göre hepimizde Caligula'dan izler bulunmaktadır. Halk, onunla özdeşleştirilmeye davet edilmiştir, kötülüğün peşinde "ruhun arılığı" uygulanır, onun davranışlarının "mantığı" yansıtılır. Böylece sanki entelektüel cesaretimiz ve mutlak gücümüz varmış gibi edimde bulunuruz.[8] Genç Scipio, onu,

---

[7] Albert Camus, *Caligula and Three Other Plays* (New York: A.Knopf, 1960), s.73

[8] Oyunun ilk taslağında, Caligula öldürüldükten sonra perdelerin arasından yüzünü gösterir ve aşağıdaki sözcükleri nakleder:

daha çok korku ile, tanır; onu öldürmesine karşın, Cherea da onu tanır. Daha önceki gösterimde, Cherea'nın özdeşleştirilmesi şu şekilde olmuştur: *"Si j'avais la puissance de Caligula, j'agirais comme lui parceque j'ai sa passion."*[9] [Eğer Caligula'nın gücü bende olsaydı, ben de onun gibi davranırdım çünkü aynı hırs bende de var]. En bencilce nedenlerle onu öldürmek zorundadır. Oyunun 1944 gösteriminde Cherea farklı bir şekilde konuşmaktadır:

> **Caligula:** ***Öyleyse neden beni öldürmek istiyorsun?***
>
> **Cherea:** ***Nedenini söyledim; çünkü seni zararlı, sürekli bir tehdit olarak görüyorum. Benim kendimi güvenlikte hissetmem gerekiyor. İnsanların çoğu içinde aynı şey geçerlidir. Onlar, herhangi bir anda bir gerçekliğe dönüşebilen en akıl almaz çılgınlıkların dünyasında yaşamaktadırlar, ve kalbe saplanmış bir hançer gibi yaşamlarını saçma olarak belirlerler. Ben de onlar gibi hissediyorum. Ben bulunduğum yeri bilmek ve güvende hissetmek istiyorum.***
>
> **Caligula:** ***Güvenlik ve mantık beraber olmaz.***
>
> **Cherea:** ***Çok doğru. Benim yaşam planım mantıksal olmayabilir, fakat en azından öyle görülmektedir.***
>
> **Caligula:** ***Devam et.***

Non. Caligula n'est pas mort. Il est en chacun de vous. Si le pouvoir vous était donné, si vous aviez du coeur, si vous aimiez la vie, vous le verriez se déchaîner ce monstre ou cet ange que vous portez en vous **[Hayır, Caligula ölmedi, orada. Her birimizde. Eğer güç size verilmişse eğer yüreğiniz varsa, eğer hayatı seviyorsanız içinizdeki meleğin veya şeytanın iplerini kopardığını göreceksiniz].**

[9] Albert Camus, Théâtre, Recits, Nouvelles (Paris: Gallimard, 1962, s.1763.

Cherea: ***Söylenebilecek daha fazla şey yok. Senin mantığına katılamayacağım. bir insan olarak çok farklı görev düşüncesine sahibim. Ve düşüncelerinin çoğunun benim görüşlerimle paylaştığını biliyorum. Sen en derin duygularını ortaya koyuyorsun. Doğal olan tek şey senin ortadan kaldırılman.***

Caligula: ***Senin ne demek istediğini anlıyorum ve bu yeterince meşru bir düşüncedir. İnsanların çoğu böyle düşünmektedir. Fakat sen, daha iyi düşünebilmelisin. Zeki bir insansın ve zeki olanlar seçeneğe sahiptir: ister onun bedelini öde, istersen ona sahip olma. Neden bu seçimden kaçıyor ve ne ona sahip çıkıyor, ne de onun bedelini ödemiyorsun?***

Cherea: ***Çünkü ben yaşamak, ve mutlu olmak istiyorum. Benim düşünceme göre, saçmanın mantıksal sonuçlara doğru yönlendirilmesi olanaksızdır.***[10]

Bu ikinci Cherea, törel inançları açısından, birincisinden daha güvenlidir, çünkü o günaha teşvik edimini önemsiz olarak değerlendirir; o (ve üstü kapalı olarak Camus) her insanın hayvani içgüdüleri ve Caligula'nın dizgesi arasında, olmuş gibi gibi kabul edilir, tek fark edimsel olan arasındaki farktır. O, Camus'nun tutku suçları ve mantık suçları arasındaki ayırıma çok benzer olarak, doğanın bir farklılığı olduğunu düşünmez.

---

[10] *Caligula and Three Other Essays*, s.51

2.Caligula'nın Mantığı

Caligula dünyayı kabul edilemez bulur çünkü "insanoğlu ölür ve mutlu değildir." Bu durumda o, bu dünyadan birşey istemez. Bu istek, bir kelime oyunu ile ifade edilir. Camus'-nuin Caligula'sı aya ulaşır. Diğer taraftan, tarihsel Caligula, bir keresinde ay tanrıçasını ziyaret ettiği iddiasında bulunur. Böylece, Caligula kariyerine bir katil olarak başlar. Bu başlangıç noktasından haraketle, Caligula'nın mantığı, bir kaç yöne doğru açılım gösterir, bunların bazılarını —bir noktaya kadar— Camus da benimsemektedir. Caligula'nın ilk talebi, mutlak berraklık içindir. Helicon, insanoğlunun uyum içinde olduğu ve içinde bulunduğu koşulların onun iştahını kaçırmadığını gözlemlediği zaman, Caligula'nın yanıtı şöyle olacaktır: "Bütün bunlar, benim yalanlarla ve kendimi-kandırmalarla kuşatılmış olduğumu kanıtlar. Buna yeterince sahibim. Ben insanların doğruluk ışığında yaşamasını istiyorum. Onların bir öğretmene gereksinimi var."[11] Buna bağlı olarak, tanrıların bölümünü oynuyor olarak, yaşamın güvensizliği ve saçmalığı içinde kukla senatörlere yer verir. (Ben profesyonel olmayan bir tanrının budala, zeki-olmayan yüzüne bürünürüm,"[12] yada "vebanın yüzüne."[13] Bu açıdan bakıldığında, oyunda göze çarpıcı bir ilerleme gözlemlenir. Camus, başlangıçta, burjuva sıradanlığının ortak hicvinin ötesine geçmez. İkinci Perdede, Caligula'nın kendisi bir senatörü zehirlediği zaman şeyler değişir, ve bu sahnede akılda kalan kötü bir olaydır. Bu onun ilk cinayetidir ve aniden, paradan başka bir şey düşünmeyen ve *burjuva* olarak adlandırılan insanlardan nefret eden, totaliter partilere katılan

---

A.g.e., ss.8-9

a.g.e., s.9

a.g.e., s.62

çok sayıdaki Avrupalı entelektüeli anımsamaktadır. Onlar Nazi ve Komünist ortak platformunda bir tür anti-kapitalist propaganda yapmaktadır. Saint-Just, sıradanlığının hoşgörüsüzlüğü ile terörizme yönelmektedir.

Caligula'nın "mantığı"ndaki başka bir eğilim, senatörleri Halk Hazinesini korumaları için bıraktığı zaman, ortaya konmuştur.O, kendisini göreceli mutluluktan soyutlayan Cherea ve Caesonia gibi daha sağlıklı karakterlere karşı öfke duymakta, yada *Nuptials*'de genç Camus'ya benzer pantastik şair, genç Scipio gibi, yaşamın acı-tatlı armağanlarını kabullenmektedir. Çılgın imparator Caesonia'yı boğazını sıkarak öldürür, Scipio'yu üzer ve Cherea'yı yalnızca potensiyel katili olarak bağışlar. Caligula'nın deliliğindeki ikinci eğilim, onun mutluluk arzusunun boşunalığından "mantıksal olarak" kaynaklanır. Caligula burada, diğerlerinde yalnızca ulaşılmaz bir başkaldırıyı kabullenen uzlaşmasız bir asidir. O, Camus'nun daha sonra *Başkaldıran İnsan*'da eleştirdiği "ya Hep ya Hiç" tavrının bir savunucusudur. Camus, her ne kadar onu benimsemese de bu tavrı da "mantıksal" olarak değerlendirecektir.

Sonuç olarak, Caligula, deliliği artarken, kendisini tanrılarla özdeşleştirir ve nasıl ki onlar kendi güçlerini kullanıyorsa, o da kendi mutlak gücünü kullanma hakkına sahip olduğunu iddia eder. Ve burada da onun mantığına karşı hiç bir kanıt bulunmamaktadır, bunun tek istisnası onun yazgıya yada belaya karşı sürdürmek istediği çılgın yada insanlık dışı durumdur.

Ancak *Nuptials* ve *Asturies* ölçütleriyle değerlendirildiğinde Caligula belirgin olarak iki konuda suçlanır. Her ne kadar Camus'nun saçma deneyimi içinde yaşam karmaşık olarak kabul edilse de, o yaşamın herhangi bir değerini inkar etmede yanlıştır. Genç Scipio Caligula'yı kötülüklerden korumak için umutsuz girişimini sürdürür. Caligula'nın ikinci

suçu, insanoğlunun yazgının kurbanları olarak, dayanışmasını kırması ve insana karşı tanrıların tarafını tutmasıdır. Camus, bu noktada, Malraux'tan *İnsanın Yazgısı* yapıtındaki dersi anımsamaktadır, bunu daha sonra *Başkaldıran İnsan* (L'Homme Révolté) kitabında getirmiştir. Bir kölenin efendisi tarafından yapılan baskı gibi yazgının baskısı altında bulunan insanoğlu, diğer insanların efendi ile olan ilişkisi gibi yazgıya edimde bulunabilir (Caligula'nın yaptığı budur), yada efendi ve köle düzenini bütünüyle reddeder ve insanoğlunun kardeşliğini saçmasapan bir yazgı olarak değerlendirir. Caligula tanrıların tarafında yer alır, "budala yüzü" takınır. Cherea, insanlık adına onu öldürmüştür.

Her ne kadar Camus, Caligula'nın yanlış yöne saptığını açık bir şekilde görmüş olsa da, bunun nedenini anlamada başarısız olacaktır. *Başkaldıran İnsan*'daki soru, metafiziksel başkaldırı ile ilgili bölümlerde, ele alındığı zaman, o sonuca daha fazla yaklaşmıştır. O, insanoğlunun birlik için arzusunun boşunalığını kavramıştır. Bunu Max Scheler'den sonra "kızgınlık" olarak adlandıracaktır. Bu kızgınlık, boşuna arzunun sonucu olarak doğal bir kızma değil, başkaldıranlar tarafından arzunun sonucu olarak doğal bir kızma değil, asiler tarafından izdaşlarına yönlendiren sürekli bir kıskançlık ve kötü niyet durumudur; bu insan koşuluna karşı onların başkaldırısının mantıksal bir sonucu değil, daha çok bu başkaldırının bir saplantısıdır. Saplantının doğası, *Başkaldıran İnsan*'da olduğu kadar *Caligula*'da ortaya çıkar.

Diğer taraftan, Camus Caligula'nın başkaldırısının mutluluk için boşuna isteğini ortaya koyduğunu düşünmektedir. Bu istek masum ve meşru olduğu için, Caligula'nın tutumunun masum olması gerekmektedir. Buna bağlı olarak, Camus, daha iyi bir değerlendirme için, onun canavarını yasallaştırmaya çalışır. Sık sık Caligula'nın içinde bulunduğu durumu açıklamasının nedeni bu olabilir. Tüm oyun böyle bir

kanıtlamanın izlerini taşımaktadır ve bazen şeytanın avukatlığının yapıldığı bir mahkeme tartışmasına benzer görünüm kazanır.

Camus, öte yandan, Caligula'nın deliliğinin *tek* öğesinin mutluluk için boşuna arzu duyma olmadığının farkındadır. Eğer böyle olsaydı, Caesonia'nın tartışması onun üzerinde zorlamada bulunacaktır: "benim yaşımdaki biri, yaşamın kötü bir iş olduğunu bilir. Ancak neden onu daha kötü yapmak için uğraşıp duralım ki?" "Hayır," diye yanıtlar Caligula, "o, iyi değildir. Sen anlamadın."[14] Caligula'nın yüce amacı mutlu olmak değil, üzerindeki baskıyı ortaya koymaktır. Onun doğal olarak, bir şantaj oyunundaki çok sayıdaki rüşvet şeklindeki yaşam armağanlarını reddetmesi gerekmektedir. O, yaşamın karmaşıklığını, yaşamın fahişe çekiciliğinin görünümü korkusu ile inkar etmektedir. Hepsine sahip olamadığı için, kendisini utanç dolu bir kölelikten kurtarabilmek için, tümünü reddeder. Saçmanın telaffuz edilmesini kırmak için onun belirlenimi içinde, yaşam tüm yaşam aşıklarından gitgide daha fazla nefret eden bir duruma dönüşür. Zehirli armağanı onurlu bir şekilde reddeden ve genellikle insanlardan sakınma ile sona eren Stoacıların tersine olarak, Caligula huzur verici durumda durmaz. Birşeyler onu etkin yıkıma yönlendirir, o yara almış onurunu iyileştirme amacını taşımaktadır.

Onur, Camus'nun düşüncesine göre, bir erdemdir. Başkaldırı da öyledir ve o, Caligula'yı bu nedenle suçlayamaz. Caligula'nın onuru nerede yanlış yola sapmıştır ve güç içgüdüsü ile karışmıştır? Onun bakış açısı Scipio'nun bakış açısı ile karşılaştırıldığında —ve Nuptial'in ki ile— Caligula düşmanını doğru bir şekilde belirlemede başarısız olacaktır.

---

[14] A.g.e., s.25

Nuptials'de, Scipio'nun düşüncesinde olduğu gibi, yaşam ve doğa, düşman olmaktan uzak olarak, insanla özdeşleşen kurbanlardır. Evrende işleyişte bulunan uğursuz güç, ki bunu Camus daha sonra *Veba* olarak adlandırmıştır, yaşam yada doğa değil, ölümün kaçınılmazlığı ile insanoğlu ve dünyanın düğününü gerçekleştiren yazgıdır. Yazgı, doğa değil, Camus'nun anlık mitolojisinde uğursuz bir partnerdir. Onun başkaldırısı doğaya karşı değil, yazgıya karşıdır —bu bedenin, kalbin ve düşüncenin bir toplam başkaldırısıdır. Ancak bu kolayca kırılabilir mutluluğunun yokedilmesi için bir neden oluşturmaktadır. Caligula, bu farkı kavramada başarısız olmuştur. O, kırılganlığı için yaşamdan nefret eder ve onu yoktedebilmesi için gereken bir kuvvet olarak görür. Oyunun ilk gösterimde, Caligula kendisini öldüren Drussilla'ya yönelir ve kendisini yalnız bırakması için yalvarır: *"J'ai peur,"* der, *"de la solitude des monstres."* [Zebanilerin yalnızlığı beri ürkütür]. O, ne yaptığının pek farkında değildir. O, herhangi bir mantıkla hareket etmemektedir; özgür olarak, varoluşçu bir seçeneği tercih etmiştir.

Bu seçenek, *Başkaldıran İnsan*'da (Malraux'un İnsanın Yazgısı'nda olduğu gibi) belirgin bir şekilde açıklanmıştır — ve suçlu bulunmuştur: insanoğlu, acımasız ve adil-olmayan bir efendiye karşı olarak yazgıya başkaldırır. Ancak başkaldırının değerinin amaçlarıyla yargılanması gerekmektedir. Eğer amaç, efendinin kabalığı ve adaletsizliği ile karışı karşıya kalmışsa, bu durumda başkaldırı haklılık kazanacaktır. Eğer, kurban yalnızca kendi infazcısı olma girişiminde bulunuyorsa —bu durumda gücünü yazgı ile başa çıkabilmek için kullanır— bu durumda başkaldırı hem mantıksal hem de törel olarak, haksızdır. Sorunun törel görünümü, bu evrede tartışılamaz —biz hâlâ saçma bölgesinde bulunmaktayız.

Caligula'nın —ve Caligulacıların— mantığının Camus'ya belirgin bir şekilde görünmesi şaşırtıcıdır. Caligula'nın talebi

yoktur: "eğer Tanrı öldüyse herşeye izin vardır," fakat: "eğer ben ölmek zorundaysam, (bana) herşeye izin vardır." Böyle bir talep, daha basit bir talebi kapsar: "ben gücendirilmiş ve hayalkırıklığına uğratılmışımdır, bu nedenle kendimden intikam almam ve daha yüksek bir konuma ulaşmam gerekir." Caligula, yazgıya karşı koymak için faydasız girişimde, hemencecik çocuksu bir narsist onur ile geri çekilecek ve herşeye gücü yeten aldatması için bir av konumuna düşer: "benim gücümün sınırı yoktur," demektedir. Ve bu andan itibaren bu keşfi yapar, ayna onun yaşamında yönetici bir simge olmuştur, bu ölene kadar ve düşüşünde onu parçalayana kadar böyledir. Bu anda, kendisini bir karnaval kralı olarak taçlandırdığı, titrek ve parlak bir ışıkta görülecektir, ve Venüs'ün kişileştirilmesinde grotesk narsizmini ortaya koyar. Korkunç yalnızlığında, intikam peşindeki Prometheus gibi edimde bulunacaktır, bu ne insanoğlunun çığlığını ne de Oceanides'in şarkısını duymayan şeytansı bir Prometheus'tur. Ancak bütün bunlar Zeus'a karşı intikam alma durumu içinde kaybolup gidecektir.

Camus, *Nuptial*'deki sezgisinde ve Başk*aldıran İnsan*'daki çözümlemesi arasında, aldatıcı mantığa sahip duyum ve aklı ile meydan okuyarak bu canavarı defetmek gereğini hissetmiştir.

Sisyphe Efsanesi'nden "Sisyphe Efsanesine"[15]

Tanrılar, Sisyphe'yi bir dağın tepesine aralıksız olarak bir kayayı yuvarlayarak çıkarmakla cezalandırılmışlardı, kaya ağırlığı nedeniyle her defasında yeniden aşağıya yuvarlanmaktadır. Onlar böylesine anlamsız ve umutsuz çabalamadan daha ağır bir cezanın olmadığını düşünmüşlerdi.

Homeros'a bakacak olursanız, Sisyphe, ölümlülerin en akıllısı ve açık gözüdür. Başka bir geleneği göre ise, kendini serseriliği vuran birinden başkası değildir. Ben bunda bir karşıtlık görmüyorum. Onun yeraltı dünyasının anlamsız işçisi olmasının nedenleri konusunda farklı düşünceler ortaya konabilir. O, tanrıların kurallarından çıkmakla suçlanmaktadır. Onların sırlarını çalmıştır. Aesopus'un kızı Aegina, Jupiter tarafından kaçırılmıştır. Baba bu durum karşısında ne yapacağını bilemez ve Sisyphe'ye sızlanır. Kaçırma olayından haberdar olan Sisyphe'nin kızının bulunmasında Aesopus'a yardım etmek istemesi tanrıları fena halde kızdıracaktır. Homeros ayrıca Sisyphe'nin zincirler içinde ölüme mahkum olduğunu da söylemektedir.Ancak Pluton bu cezayı gereğinden fazla ağır bulacak ve onu serbest bırakması için birini görevlendirecektir

Ayrıca Sisyphe'nin ölümün nefesini ensesinde hissederken karısının kendisine olan sevgisini sınamak istediği de söylenir. Sisyphe yeraltı dünyasında uyanmıştır. Pluton'dan, karısını cezalandırmak için dünyaya geri dönme izni

---

[15] *Felsefe Tarihi*, Frank Thilly, Cilt II, ss. 349-351, (İngilizceye çeviren; Justin O'Brien, Türkçesi; İ. Şener, Sistem Yayıncılık, 1995).

koparır. Ancak bu dünyanın yüzünü bir kez gördüğü zaman, su ve güneş, sıcak taşlar ve deniz hoşuna gider, artık o cehennem karanlığına geri dönmek istememektedir. Geriye çağırmalar, kızgınlık belirtileri, uyarıların hiç bir faydası yoktur. Körfezin kıvrımlarını, köpüren denizi ve yeryüzünün gülümseyişini daha yıllar boyunca yaşamak istemektedir. Ancak tanrıların hükümleri tartışma kabul etmez. Merkür gelir ve bu küstah adamı yakasından tuttuğu gibi doğru yeraltı dünyasına geri götürür, kayası orada onun için hazır beklemektedir.

Sisyphe'nin saçma (absurd) bir kahraman olduğu anlaşılmaktadır. O, tutkuları yüzünden büyük işkencelerle cezalandırılacaktır. Tanrıları küçümsemesi, ölümden kaçması ve yaşama tutkusuna sahip olması, sonuçta hiç bir şeyin başarılamayacağı bir ceza ile karşılaşmasına neden olacaktır. Yeryüzüne olan tutkusunun bedelini ödemek zorundadır. Sisyphe'nin yeraltındaki durumu hakkında bize hiç bir şey söylenmemiştir. Mitler, onlara yaşam veren düşgücünden yapılmıştır. Bu mitte kocaman bir kayayı yüzlerce kez yukarı doğru itmek zorunda kalan bir bedenin çabalaması görülmektedir yalnızca. Onun, yüzünde çekmiş olduğu sıkıntısı, yanağını kayaya dayaması, omzuyla bu kocaman kütleye destek olması, ayağı ile onun geriye gelmesini engellemeye çalışması, yeni bir gayretle kollarını kayanın etrafına dolamasını görür gibi oluruz. Gökyüzü olmaksızın uzay, derinlikten yoksun zaman tarafından ölçülen uzun uğraşlarının sonunda amacı ulaşılmıştır. Ardından Sisyphe'yi birkaç saniye içinde aşağı yuvarlanan kayayı izlerken görürüz. Kaya daha aşağı dünyaya doğru yuvarlanmıştır ve Sisyphe'nin onu yeniden dağın zirvesine doğru itmesi gerekmektedir. Gerisin geriye ovaya iner.

Beni Sisyphe'nin bu geriye dönüş anındaki durumu ilgilendirmektedir. Kayaya bu denli yakın olarak uğraş vermiş

olan yüz, artık kayanın kendisi olmuştur! Onu, sonunu hiç bir zaman bilmeyeceği bir eziyete doğru, ağır ve ölçülü adımlarla aşağı inen bir adam olarak görürüm. Acı içindeki bu geriye dönüş anında bir nefes alımlık zamanın, onun bilinçlilik anı olduğuna hiç kuşku yoktur. Ağırlığı bıraktığı ve yavaş yavaş, tanrıların bulundukları yere doğru ilerlediği bu anların her birinde, yazgısına karşı üstündür. O, kayasından daha güçlüdür.

Eğer bu mit trajik ise, bunun nedeni kahramanının bilinçli olmasıdır. Eğer attığı her adımda başarılı olmanın umudunu taşıyorsa, gerçekte onun işkencesi nerede başlamaktadır? Günümüzün çalışanı, yaşantısının her gününde aynı görevlerle çalışır ve onun yaşamı bundan hiç de daha az saçma değildir. Ancak dram yalnızca onun bilinçli olduğu ender anlarda bulunmaktadır. Tanrıların proleteri, güçsüz ve isyankar olan Sisyphe, içinde bulunduğu kötü durumu tüm boyutlarıyla bilir: aşağı iniş anında düşündüğü şey budur. İşkencesini oluşturan şeyin açıkladığı, aynı zamanda onun zaferini taçlandırmaktadır. Önemsememenin üstesinden gelemeyeceği hiç bir yazgı yoktur.

Eğer iniş böylesine üzüntü içinde gerçekleşiyorsa, o aynı zamanda neşe içinde de olabilir. Bu hiç de abartı değildir. Sisyphe'nin kayasına geriye dönüşünde bir hoşnutluk, başlangıçta ise bir keder vardır. Yeryüzü görüntüleri belleğe sıkı sıkıya yapışmış olduğu zaman, mutluluk çağrısı bu denli belirleyici olduğu zaman, insanoğlunun yüreğinde bir karasevda oluşur: bu kayanın zaferidir, bu kayanın kendisidir. Sınırsız üzüntü, dayanılacak gibi değildir. Bunlar bizim Gethsemane gecelerimizdir. Ancak ortaya çıkan acı gerçeklerin dayanılmaz sonuçları olacaktır. Oedipus, başlangıçta bilmeden yazgısına boyun eğer. Ancak onu öğrendiği andan itibaren dramı başlayacaktır. Kör ve çaresiz bir durumday-

ken onu dünyaya bağlayan tek şeyin, bir kızın serin elleri olduğunu anlar. Ardından görkemli bir ifade gelecektir: "ruhumun soyluluğu ve ilerlemiş yaşımın dayanıklılığı beni herşeyin yolunda olduğu sonucuna götürüyor." Sofokles'in Oedipus'u da, tıpkı Dostoyevsky'nin Kirilov'u gibi, saçma sapan zaferi kurtuluş olarak görecektir. Antik dönem akıllılığı, modern kahramanlık anlamına gelmektedir.

Mutluluğun bir el kitabını yazma girişiminde bulunmayan biri, saçmayı keşfetmeyecektir. "Bu nasıl olur! Nasıl bu kadar dar açıdan değerlendirme yapılabilir —?" Ancak yalnızca bu dünya vardır. Mutluluk ve saçma, aynı yeryüzünün iki çocuğudur. Onlar birbirlerinden ayrılamazlar. Mutluluğun, zorunlu olarak saçmanın keşfinden kaynaklandığını söylemek hata olacaktır. Saçma duygusu, mutluluktan kaynaklanmaktadır. "Ben herşeyin yolunda olduğunu düşünüyorum" der Oedipus ve bu ifade kutsanmıştır. O, insanoğlunun vahşi ve sınırlı evreninde yankılanır. O, bize herşeyin tükenmediğini, tükenmiş olmadığını öğretir. O, bize boşuna bir çabanın hoşnutsuzluğuna sahip olan bir tanrının dünyasını çizmektedir. O, bir insanın yazgısını ortaya koymaktadır.

Onun içinde Sisyphe'nin tüm sessiz neşesi bulunmaktadır. Yazgısı ona aittir. Kayası onundur. Bilinçsizlik, gizli çağrılar, tüm yüzlerden gelen davetler, bütün bunlar zorunlu bir geriye dönüş ve zaferin bedelidir. Gölgesiz güneş yoktur ve gecenin bilinmesi gerekmektedir. Saçma adam evet der ve bundan böyle onun çabasının sonu gelmeyecektir. Eğer kişisel bir yazgı varsa, hiç bir daha yüksek kader yoktur, yada en azından kaçınılmaz yada değersiz olarak sonuçlanacak bir alınyazısı vardır. Bundan sonra, kendisinin ömrünün efendisi olduğunu bilecektir. İnsanın geriye dönüp şöyle bir baktığında, Sisyphe'nin kayasına doğru geriye döndüğü o özel anda, kendisi tarafından yaratılmış olan yazgısının birbiriyle ilintisiz bir dizi edimler üzerinde düşünerek, belle-

ğinin gözü ile birleştirecek ve ölümü ile mührünü basacaktır. Böylece tüm insanlığın çıkış noktasının tamamen insan olduğu, gecenin sonu olmadığını bilen kör bir adamın görme isteği, onun hâlâ yoluna devam ettiğini göstermektedir. Kaya hâlâ yuvarlanmaktadır.

Sisyphe'yi dağın eteklerinde bıraktım! Onu her zaman için bir yükün altında görebilirsiniz. Ancak Sisyphe tanrıların yoksun olduğu yüce bir sadakat örneği gösterir ve kayayı kaldırır. O, hâlâ herşeyin yolunda olduğunu düşünmektedir. Efendisiz bir evren ona ne faydasız ne de boşuna görünmemektedir artık. Bu kayanın her bir atomu, geceyle dolu bu dağın her bir madensel zerresi, kendi içinde bir dünya oluşturmaktadır. Yükseklere karşı kendi içinde yapılan savaşım, kişinin yüreğini doldurmaya yeter de artar bile. Sisyphe'nin mutlu olduğu düşünülmelidir.

III.
Sisyphe'nin Büyüsü Altında

1. Sisyphe Efsanesi

Camus, yirmili yılların sonlarında çok sayıda şanssızlıklarla boğuşmuştur: yıkılan bir evlilik, bir çocuğunun ölümü, başka bir tüberküloz krizi ve bir sürü yaratıcılıktan yoksun iş. Tek hoşnutluk dönemi, deniz kıyısında bir apartman dairesinde dostlarıyla birlikte geçirdiği bir yıldır. O, bu evi *"la maison devant le monde"* (dünyanın önündeki ev) olarak adlandırmaktadır. Bu dönem aynı zamanda arkadaşı Pascal Pia[1] ile birlikte ekonomik olarak bağımsız olan *Soir Republicain* gazetesini çıkardıkları dönemdir.

Bu kısa iyileşme dönemi de savaş ile kesintiye uğrayacaktır. Camus, savaşa karşı çok sayıda makale kalame almıştır: "Barış için bu denli çaba, insanoğlundaki bu denli umut, bir yıkıntıyla sonuçlanacak ve zalimlik yeniden ortaya çıkacaktır. Ağaçlar yeniden çiçek açacak, çünkü dünya eninde sonunda tarih üzerinde galip gelmiştir; fakat çiçek açmadan hoşnut olacak kaç kişi kalacaktır?"[2] O, "savaş is-

---

Savaş sırasında yasadışı bir gazete olan *Combat*'ın editörlüğünü yapacaktır

Albert Camus'un *Soir Republicain*'de yayınlanan bir makalesinden alıntı yapılmıştır. *Essais Bibliotheque de la Pléade* (Paris: Gallimard, 1965), ss.1776s.

temeyen kişilerin nasıl olup da savaşabildiğini" bir türlü anlayamamaktadır; ancak sağlık nedeniyle ordu içinde yer almaması onu daha fazla üzmektedir.

Camus, savaş öncesi yıllarında çok sayıdaki Fransız entelektüeli gibi bir barışçıdır ve iyiniyete inanmaktadır, ve bu nedenle durmadan Hitler'e saldırmaktadır. Çatışmayı durdurması için sürekli olarak ona çağrıda bulunmaktadır. Bu çatışma ancak herkesin görüş birliği içinde savaşa karşı çıkması ile elde edilebilecektir. Bu denenmemiştir fakat yine de olanakladır."[3] Bilinmeyen genç bir adama gönderilen mektupta, barışın elde edilebilmesi için bireysel eylemi savunmuş ve daha sonra Chamberlain'in 1939 Kasımında yaptığı uzlaşmacı konuşmayı benimsemiştir.[4]

1939 yılında Fransız ve İngiliz barışçılarının çoğu Hitler'e karşı parçalanmış bir şekilde hareket etmişlerdir. Ancak Nazizmin olası yükselişine karşı sağlam politikalar oluşturulamamıştır. 1930'dan sonra Fransa ve İngiltere'de uzlaşmacı politikalar yürütülmüştür. Bunların yeterince radikal tedbirler oluşturmaması İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinde önemli bir etkendir. Kapitülasyonların utancına kapıyı çalan savaşın kaygısı eklenecektir. Camus, *Soir Republicain*'de yayınlanan makalelerinde savaşın ilk yılında Daladier'in otoriter politikasını eleştirecek ve katı sansür uygulamalarıyla karşı karşıya kalacaktır. Daladier'i, Komünist Parti'yi safdışı bırakmak ve Ribbentrop-Molotov paktını ihlal etmekle suçlamaktadır.

Camus, bu eleştirilerin bir sonucu olarak *Soir Republicain*'den ayrılmak zorunda kalacaktır. Paris'te Pascal Pia

---

[3] A.g.e., ss.1378-80. 4. bölümde bununla ilgili daha fazla açıklama yapılmıştır.

[4] *Soir Republicain*, 3 Aralık 1939.

ile birlikte, Haziran 1940 istilasına kadar *Paris Soir* gazetesini çıkaracaklardır. Bunun ardından tehlike dolu bir ortamda, hastalık ve depresyon belalarıyla boğuşarak yaşayacaklardır. Camus, *La Malendendu* adlı eserinde dostça olmayan bu dönemden kesitler anlatacaktır.

Camus'nun bu dönemdeki çalışmaları *Sisyphe Efsanesi* ve *Yabancı*'dır. Bunlar onun derin bir melankoli içinde olduğunu yansıtmaktadır. Camus'nun kendisi bu iki çalışma ve Caligula'yı "saçma dönemi" olarak adlandırmaktadır. Çok sayıda okuyucunun zihninde Camus adıyla birlikte ayrılmaz bir çağrışım uyandıran sanı, onun ilk çalışmalarında açık bir şekilde görülmektedir, ancak o, *Sisyphe Efsanesi*'ne kadar bunu felsefi olarak açıklamıştır. *Le Mythe de Sisyphe* savaşın hemen ertesindeki yıllarda, varoluşçu umutsuzluğun bir tür el kitabı olacaktır. *Sisyphe*'nin konusu intihardır — özellikle, Dostoyevsky'nin Kirilov'unda olduğu gibi felsefi intihar. Camus, Tanrı yada herhangi üstün ilkeye dair tüm inanışları reddederek, çevremizdeki anlaşılmaz evrene umutsuz bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Toplumsal yaşamın anlamsız sıradanlığı ve ölüm yazgısına sahip olduğumuz bu evren açıklanamazdır. Camus, kendi içimizdeki çelişkileri sorgulayarak neden intihar ile buna basit bir şekilde son vermediğimizi tartışmaya açmaktadır. Mutluluk ve anlam arzusu öylesine güçlüdür ki, insanoğlu yazgısının belirlenmişliğine karşı, yaşamayı sürdürmeyi tercih etmektedir. *Nuptials*'deki pantastik esrime yada *Tersi ve Yüzü*'ndeki ince ironi, *Sisyphe Efsanesi*'ne geçmiştir. İnsanoğlunun umutsuz belası, bilinmeyen bir suç nedeniyle tanrıların cezalandırdığı mitolojik bir kişilik olan Sisyphe ile sembolize edilmiştir. Ona verilen ceza sürekli olarak iri bir kayayı tepeye doğru itmektir, ardından kayanın aşağı vadiye doğru inişini seyretmek durumunda kalacaktır. Alman işgali altındaki Avrupa'daki yaşam için daha uygun bir simge bulmak çok zor-

dur, burada da insanlar sonsuz utanç ve savaşa mahkum olmuşlardır.

Ne olursa olsun, demektedir Camus, Sisyphe aşağıda vadide kayanın başına oturup ağlayıp sızlamakdan uzak durmalıdır. O, tepenin üzerine yaklaşıp gökyüzünü gördüğü —kayanın aşağıya yuvarlanmasından hemen önce— zamanki anın hatırına yazgısına meydan okumayı kabul etmek zorundadır. "Sisyphe'nin mutlu olduğu düşünülmelidir" bitiş tümcesidir.

Saçma insanoğlu için, çeşitli yaşam biçimleri önerilmiştir. Bunlardan biri Don Juan'dır; diğeri ise Fatih. *Sisyphe Efsanesi*'nde başka figürler de anlatılmaktadır: küçük bir katip, postahanede part-time çalışan bir yardımcı. Bu, *Yabancı*'da uzun süredir saçma olduğunu düşündüğü dünyada alçakgönüllü mutluluğu bulmaya çalışan Meursault'a fikir vermede başarısız olamaz.

2."Sisyphe'nin Mutluluğu"

İnsanlar arasındaki ilişki açısından düşünüldüğünde, Camus'nun çalışmaları arasında, *Yabancı* (L'Étranger), *Caligula*'dan tamamen ters kutupta bulunmaktadır. *Caligula*'da, Camus'nun deyişi ile "sıfır noktası"nda bulunan yıkıcı bir imparatorun öyküsü anlatılırken, *Yabancı*'da toplumdan soyut, tamamen asosyal bir karakterin toplumsallığa meydan okuması kitabın ilk paragrafındaki duygu ve tutumda belirgin olarak görülmektedir:

Bugün annem öldü. Yada belki de, dün; bilmiyorum. Yurt'tan gelen mektupta şöyle yazıyor: Annenlz öldü. Cenaze törenl yarın. Çok üzgünüz.

Bundan pek bir şey anlaşılmıyor, dün ölmüş olabilir.
Huzurevi başkent Cezayir'den elli mil uzaklıktaki Marengo'da. Saat ikideki otobüse binerek, gece yarısından önce orada olabilirim. Geceyi orada geçirip ölünün başında nöbet tutarım ve yarın akşam buraya geri dönerim. Patrondan iki günlük izin aldım. Bu şartlar altında izin vermeyi reddedemezdi. Yine de bundan hoşnut olduğu pek söylenemez. Onun hoşnutsuzluğu karşısında düşünmeden şöyle dedim: "Üzgünüm, bayım, fakat biliyorsunuz ki bu benim hatam değil.
Sonra bunu söylememe gerek olmadığını fark ettim. Kendimi bağışlatmam için hiç bir neden yok; aslında onun bana başsağlığı dilemesi gerekirdi.[5]

Ardından Meursault'un yolculuğunun ayrıntılarına geçilecektir: "İki otobüsüne bindim ...," "yakıcı güneş vardı acele etmem gerek ... biraz başım ağrıyor yolun çoğunu uyuyarak geçirdim."[6] Cenaze nöbeti sırasında somut ayrıntılar kesin bir şekilde tasvir edilir. Meursault, annesinin arkadaşlarının ağlayışları ve burun çekmelerinden rahatsız olmuştur, fakat bir fincan *café au lait* (sütlü kahve) ile kendine gelecektir. "Café au lait"e çok düşkündür. Ertesi sabah, tabutun vidalarının sıkılmış olduğu dikkatini çeker. Cenaze arabası bir kalem kutusuna benzemektedir. "Annesinin yerinde olmadığı için" ne zafer dolu bir gün yaşamaktadır.

Çağdaş romanlar annebabalar ve çocuklar arasındaki aile düşmanlıklarının, korkunç duyguların zengin bir çeşitli-

---

[5] Albert Camus, *The Stranger* (New York: Vintage Boks, 1954), s.1

[6] a.g.e., s.14

liğini sunmaktadır. *Yabancı*'nın konusunun bu olmadığı açıktır. Hiç kimse Meursault'un annesini sevmediğini söyleyemez. O, annesi hakkında çok duygu yüklü olarak konuşmaktadır; sık sık ondan alıntılar yapar ve onun alışkanlıklarını anımsar. Fakat "artık birbirlerine söyleyecek hiç bir şeyleri kalmamıştır"; onların yaşamları birbirinden tamamen ayrılmıştır.

İlk şaşkınlık evresinden sonra, okuyucu Meursault'un sevgi yaşamı hakkında bilgilendirilir —bu, herhangi bir toplumsal kod içinde diğer bir önemli üyedir. Annesinin cenaze töreninin ertesi gününde —yalnızca şans eseri olarak— Meursault, sahilde Marie ile birliktedir. Aralarındaki herşey masum ve basittir.

Şamandıranın üzerine çıkmasına yardım ederken, elim yanlışlıkla göğüslerine dokundu. Sonra o, şamandıranın üzerine uzandı, bu sırada ben suyun içindeydim. O, sonra bana döndü ve baktı. Saçları gözlerinin üzerindeydi ve gülüyordu. Ben şamandıranın üzerine onun yanına çıktım. Havada hoş bir ılıklık vardı. Ben başımı geriye doğru onun karnına bıraktım. Herhangi bir karşılıkta bulunmadı ve ben öyle kaldım. Tüm gökyüzü, maviliği ve parlaklığı ile, gözlerimin önünde duruyordu, ve ben, başımın altındaki Marie'nin karnının inip çıkışlarını hissedebiliyordum. Şamandırada, ikimiz de yarı uykulu olarak yarım saat kalmış olmalıyız. Güneş çok fazla sıcaklık vermeye başladığı zaman o suya daldı ve ben onu takip ettim.[7]

Marie, onun annesinin önceki gün öldüğünü öğrendiği zaman "biraz irkilmişti" fakat akşam Meursault'un odasına geldiğinde "onunla ilgili herşeyi unutmuştu."

Birkaç hafta sonra ise:

Marie o akşam geldi ve kendisiyle evlenip evlenmeyeceğini sordu. Ben konu hakkında düşünmediğimi söyledim; eğer bu konuda istekliyse, evlenebilirdik.
Sonra bana kendisini sevip sevmediğimi tekrar sordu. Ben, daha önceki gibi, bu sorunun hiç bir anlama gelmediği yada ona benzer bir şey olduğu şeklinde yanıtladım —fakat sanırım sevmiyordum.
"Madem ki böyle hissediyorsun," dedi, "neden benimle evlenesin ki?"
"Ben, bunun benim için gerçekte hiç bir önemi olmadığını açıkladım, fakat eğer onun hoşuna gidecekse, biz hemen evlenebilirdik. Teklifin ondan geldiğini anımsattım; benim yaptığım tek şey "evet" demekti.
Sonra o bana evliliğin ciddi bir konu olduğunu söyledi.
Benim buna yanıtım karşı söyleyeceğim şey "hayır" oldu.
Bir süre kuşku dolu gözlerle bana bakarak sessiz kaldı ve sonra sordu:
"Peki başka bir kız sana evlenme teklifi yapmış olsaydı —yani benden hoşlandığın gibi aynı şekilde beğendiğin bir kızı kastediyorum— ona da "Evet" der miydin?"

"Tabii ki."[8]

Bundan daha romantizmden uzak bir tutum olamaz herhalde. Meursault'un arkadaşlarıyla olan ilişkisi de tamamen aynı şekilde olmaktadır. Adı Raymond Cintes olan komşusu ile tanışmıştır —o, bir kadın satıcısıdır, fakat kimin umurunda?

Omuzuma hafifçe dokundu ve dedi ki: "Artık dostuz, değil mi?" Ben sessiz kaldım ve o aynı şeyi yineledi. Öyle olması yada olmaması umurumda değildi, fakat bu onun için önemli görülüyordu, ben de başımı saliadım ve "Evet" dedim.

Burada, Meursault'un tutumu yine son derece normal görünmektedir. Raymond'un "çalışmayacağını" söyleyen kız arkadaşı ile bazı sorunlar yaşaması üzerine, Meursault, kızın Raymond'un odasına geri dönmesini sağlayacak bir mektup yazmayı hemencecik kabul eder. Başka birinin işiyle bu denli ilgili olmak Meursault için garip görülebilir fakat o bunu şöyle açıklayacaktır: "Ben, Raymond'u hoşnut etmek istemiştim, onu hoşnut etmemem için hiç bir neden yok."[9] Birkaç gün sonra, çok kötü bir şekilde dövülmüş bir kadının çığlıkları ile herkes olayın olduğu yere toplanmıştı. Marie öylesine altüst olmuştu ki *"onun hiç iştahı yoktu ve neredeyse tüm yemeği ben yedim. O, hemen çıkıp gitti, ve ardından ben biraz şekerleme yapacaktım."*[10]

Meursault'un soyutluğu onun çeşitli davranışlarını belirlemektedir, bu umursamazlıktan vurdumduymazlığa kadar

---

[8] A.g.e., ss.52-53

A.g.e., s.41

a.g.e., s.46

uzanmaktadır. Onu bir canavar —yani normal olmayan bir yaratık— olarak nitelendirmek acelicilik olacaktır. O, çoğu insandan ne daha iyi, ne de daha kötüdür, tek farkı yapmacıklığa pek alışkın olmamasıdır. Meursault "çok sıradan bir insan"dır. O (ve Camus) bunu sık sık yineler. O, kayıtsız, yüzeysel ve basit genç bir adamdır. Karakterinin anahtarı, Akdeniz insanının betimlemisinin yapıldığı *Nuptials*'de açık bir şekilde görülebilir.

> ***Burada zeka, İtalya'da olduğu gibi önemli bir yer tutmaz. Bu ırk zekaya karşı kayıtsızdır. Bedene tapınılır ve hayran olunulur. Onun gücü, naif sinizmi ve çocukça kibirliliği buradan gelmektedir. Ve burada yaşam yoğunluğunun adaletli bir şekilde yaşanmadığı görülmektedir. Buradaki insanlar geçmişten, gelenekten ve şiirsellikten yoksundurlar. Onların şiirselliği, benim çok iyi bildiğim katı, duyumsal bir niteliktir; o, incelikten, hatta Cezayir gökyüzünün inceliğinden çok uzaktır. Uygar bir halkın karşıtı yaratıcı bir halktır. Bu barbarların tembel tembel kumsalarda yan gelip yatmaları, bende insanoğlunun büyüklüğünün eninde sonunda onların gerçek yüzünü ortaya çıkaracağı bir kültürün modelini oluşturduğuna dair budalaca bir umut verir. Bu insanların tümü bugün ile ilgilidirler, mitlerle yada benzer şeylerle ilgilenmezler. Bu dünya üzerindeki tek servetleri budur, onlar ölüme karşı savunmasız bırakılmışlardır. Fiziksel güzelliğin armağanları onların üzerine boca edilmiştir. Ve garip bir hırs içinde, her zaman için geleceği olmayan bir zenginlik peşinde koşarlar. Cezayir'deki insanların yaptığı herşey dayanışma için isteksizliği ve gelecek için bir saygı yoksunlu-***

ğunu ortaya koyar. İnsanlar yaşamak için acele etmektedirler.[11]

Ne olursa olsun okuyucu şaşkınlığa uğramıştır. Meursault'un böylesine özgün yapan şey nedir? Camus'nun kendisi de bu karakterlerin bir umutsuzluğu ortaya koyduğunu söylemektedir ("tres concerte").[12] Doğal olarak, o yapmacıklığı ortaya koymaz fakat bir yapmacıklık vardır. Artık, okuyucu Meursault'u böylesine kendine özgü yapan şeyin bir yoksunluk olduğunu keşfetmiştir. Özsel fakat ortaya konmamış bir sinir merkezi nedeniyle onun davranışları beklenmedik ve mükemmel derecede doğal olarak görülmektedir.

O, zeki biri olmasına karşın —patronu da dahil olmak üzere herkes böyle söylemektedir— bir birlik ve süreklilik ilkesinden yoksundur, ve kişilik olarak adlandırılan genel olarak onun tamamlayıcı gücüdür. Bu tamamlayıcı güç onda psikolojik bir sorun olarak bulunmaz, ancak o da pragmatik ve bedensel gereksinimlerinin ötesinde biri değildir. Meursault'un da arzuları ve duyguları vardır, fakat duygusallıktan yoksundur, O, olguları çok kesin bir şekilde kaydeder, ve Camus, onları belli bir anlam taşıyan bir görüş ile seçer, fakat Meursault'un kendisi anlama kayıtsız görünmektedir. O, asla herhangi bir düşünceyi ifade etmez; herhangi bir alanda yorumlama yada çıkarsama yapmaktan kaçınır. Gizem dolu olmasına karşın dünyaya anlam verme insan yeterliliğiniden uzaktır. Husserl'in ifadesi ile "anlama sahip edim", Meursault'un davranışında yoktur. Böyle bir yoksunluğun Camus tarafından önceden düşünüldüğüne kuşku yoktur. Eğer, gerçekten, dünya saçma ise, yani anlamdan

---

Albert Camus, *Lyrical and Critical Essays* (New York: Alfred Knopf, 1969), s.89

[12] Camus, *Essais*, s.1931

yoksunsa, saçma insan, eğer o berrak ve mantıksal ise bu dünya içinde bir anlam bulunamayacağını kabullenmesi grekir. Bu durumda, onun insanların çoğunun yaptığı gibi bunu bulmaya çalışmak yerine, onu denemekten sakınması gerekir.

Camus'yu bu romanı yazmaya iten iki ana amaç olduğu görülmektedir —biri kuramsal, ve diğeri olasılıkla kişiseldir. Camus'nun *Yabancı*'daki amacı, gerçeği ortaya koymak, yada doğal insanı geleneksel imaj toplumundan ayırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Meursault, Voltaire'in Huron'u gibi, bir sınama edimi göstermektedir. O, toplumsal yapmacıklığı ve usaaykırılığı su yüzüne çıkarmaktadır. Ancak bu Camus'nun tek amacı değildir. Camus'nun karakterleri, bu yergici niyetin yanısıra, yaratıcılarının, başta törel yargılamalar olmak üzere, değer yargılamalarının fobisine tanıklık etmesi gerekmektedir. *Yabancı*'da Meursault'un suçsuzluğu (cinayet işledikten sonra bile) ortaya konulmaya ve birinin başkasını yargılama hakkı bulunduğunu inkar etmeye çalışılır. Böylece psikolojik bir çalışma olarak başlayan roman, ikinci bölümünde çok özgün bir türün bir *roman à thèse*'i olarak gelişim gösterir.

İkinci bölümde Meursault saçmasapan bir cinayetten yargı önüne çıkacaktır. Meursault, Raymond'un Arap kızı ile olan duygusal beraberliğin ister istemez bir parçası olmuş ve kızın ağabeyi ve onun iki arkadaşı ile gürültülü bir tartışma içinde olmuştur. Meursault'un bu durumu ele alışı övgüye değerdir: o, Raymond'un silahını alarak kavganın hızlı bir şekilde sona ermesini sağlar. Birkaç saat sonra, Meursault, yediği ağır öğle yemeğinin etkisini gidermek amacıyla gezintiye çıkmıştır. Bu sırada kendisini bıçakla tehdit eden kızın ağabeyi ile karşı karşıya gelecektir. Meursault, güneş ve ısı nedeniyle gözlerine kaçan terden görmeyerek kendini

kaybeder ve adama ateş eder ve onu öldürür. O, kulakları sağır edici bir sesle ateş ederek onu öldürmesini "onun mutlu bir şekilde kumsalda mucizevi bir uyum içinde yattığı" şeklinde değerlendirmektedir. Ardından bunu yapması için hiç bir neden yokken yere kapanmış olan bedene dört kez daha ateş eder, *"tıpkı yazgının kapıyı dört kez çalması gibi."* Yazgı, bu çağrıyı, Meursault'un tutuklanması ve mahkemeye çıkartılması biçiminde yanıtlayacaktır.

İkinci bölümde, birinci bölümdeki kadar iyi olmayan bir şekilde, mahkeme saçma adamı bir kurban olarak gösterecektir. Basit insanlar —Meursault'un akadaşları— bu olayı azmettirilmemiş bir davranış olarak değerlendireceklerdir. Celeste ise, ağırbaşlı bir tanıklık ile bunun bir cinayet değil, talihsizlik olduğunu söyleyecektir (*"C'est pas un crime, c'est un malheur"*). Ve Meursault hafifletici sebeplerden yararlanması gerektiği söylenir. Ancak mahkeme ve jüri böyle saçma bir cinayet olanaklılığını kabul etmeyi reddeder, çünkü ussal törebilim içindeki inancı, özdenetimi ve sonuç olarak tüm ahlak sistemini yıkacaktır. Psikolojik güvenliğe dayalı, hoş olmayan gerçekle karşı karşıya gelme korkusu nedeniyle bilinçlilik eşiğini geçen duyumlara izin verilmesi kabul edilebilir bir şey değildir. Sonuçta, Meursault, cinayeti işlediği için değil, cinayetin izah edilemez olması nedeniyle suçlu bulunacaktır. O, toplumsal olarak kabul edilemez bir davranış temeli üzerinde sorgunlanmıştır: annesinin cenaze töreninde ağlamamıştır, Marie ile ahlaksal olmayan bir yaşam sürmüştür, yaşlı Salamano'nun köpeğine kötü davranmasına ses çıkarmamıştır; o, bir kadın satıcısı ile işbirliği yapmıştır ve benzerleri. Meursault'un yaşamı, annesinin cenaze töreninden itibaren yeni bir bakış açısıyla, ince geriye dönüşlerle, gözler önüne serilecektir. Olaylar bu kez savcı ve jürinin önünde ayrıntılı bir şekilde tekrarlanmış fakat onların anlamı çarpıtılmıştır: o, birini öldürmekle mi yok-

sa annesinin cenaze törenine gitmekle mi suçlanmaktadır? Bu, özgün bir kutuplaşma oluşturacaktır: mahkeme ve halk Meursault'u bir canavar olarak görürken, Camus'nun düşüncesine göre, o anlaşılmamış bir İsa'dır. Onun suçsuzluğu, infazcıların ikiyüzlülüğünü gözler önüne serecektir. Camus, *Yabancı* romanın Amerikan baskısının önsözünde bu durumu anlatacaktır:

> ***Ben,* Yabancı*'yı —uzun bir süre önce, paradoksal bir şekilde— özetlemiştim: "Bizim toplumumuzda, annesinin cenaze töreninde ağlayıp sızlamayan bir kişi öldürme ile suçlanma riskini beraberinde taşıyacaktır." Ben yalnızca, kitabın kahramanının oyundaki rolünü oynamadığı için suçlu bulunduğunu söylemek istiyorum. O, bu açıdan, içinde yaşamış olduğu topluma yabancıdır; o, varoşlarda, ıssız bölgelerde aylak aylak gezinip durur. Ve bu nedenle, bazı okuyucular onu bir sosyal enkaz parçası olarak görürler. Yazarın amacı, Meursault'un oyundaki rolünü* nasıl *oynamadığını ortaya koymaktır. Yanıt basittir: o, yalan söylemeyi reddeder. Yalan söylemek, yalnızca doğru olmayanı söylemek değildir. buna ek olarak ve bunun üzerinde doğrudan* daha fazlasını *söylemek de yalan söylemek anlamına gelmektedir. Kalp açısından kişinin hissettiklerden daha fazlasını ifade etmek de aynı anlama gelmektedir. Bizim, yaşamımızı basitleştirmek için her gün yaptığımız şey budur. O, kim olduğunu söyler, duygularını saklamayı reddeder ve bu durum toplumu korkutacaktır. Örnek olarak, ondan cinayet işlediği için, uygun bir şekilde, pişman olduğunu söylemesi istenir. O ise gerçek bir pişmanlıktan çok, bir can sıkıntısı*

hissettiğini söyleyecektir. Ve bu anlam belirsizliği onu suçlu çıkaracaktır.
Bana göre, Meursault bir sosyal enkaz parçası değil, gölge bırakmayan bir güneşten başı dönmüş zavallı ve çıplak bir adamdır. Tüm duyguları elinden alınmış biri olarak, doğruluk ve mutlak için derin bir tutkuya sahiptir. Bu doğruluk hâlâ olumsuz bir doğruluk, bizim ne olduğumuz ve hissettiğimizin doğruluğudur, fakat o olmadan kendimizi yada dünyayı keşfetmemiz olanaklı değildir.
Yabancı*'yı herhangi bir kahramanlıktan uzak olarak, doğruluk Için ölümü göze alan bir adamın öyküsü olarak okumak pek de yanlış olmayacaktır. Yine paradoksal olarak, ben karakterimi belirlerken onun bizim hakkettiğimiz tek İsa olduğunu göstermeye çalıştım. Açıklamalarımdan sonra, bu söylediklerimin herhangi bir kötü niyetten değil, yalnızca bir sanatçının yaratmış olduğu düşüncesinden haraketle, biraz ironik bir bağlıiık içinde olmamdan kaynaklandığının anlaşılmasını diliyorum.*

8 Ocak 1955[13]

Bu sayfada cinayet için bir özür ifadesi okumak, tabii ki, çok saçma olacaktır; Camus'nun belirgin bir şekilde mahkum ettiği şey *"l'univers du procès"*dir (Yargılama dünyası) —bu daha önceden ortaya konmuş bir mahkumiyettir:

Burada saldırılan ahlak değildir, burjuva, Nazi ve komünizm ki bunlar kanserleridir, hedef onlardır.[14]

---

[13] *Lyrical and Critical Essays*, ss.335-37

Camus, her ne kadar insan hakları ve güvenliğini nasıl korumak istediğini açık bir şekilde ortaya koymasa da, gerçeküstücülerden hiç de az olmayarak, devletin kısıtlayıcı işlevlerini mahkum etme eğilimindedir.

Bu noktada, Camus tarafından okuyucularına karşı gerçek bir savaş yürütülür. Meursault'un duyguları hakkında yalan söylemeyi reddetmesinin haklılığını ortaya koyar. Okuyucuların çoğu Meursault'un kendini insanlardan uzak tutmadan da içten duygularını sergilemesinin olanaklı olduğunu düşünmektedir. Diğer taraftan, Camus okuyucusunun kendi davranışının ikiyüzlülük olduğunu ve Meursault'un tutumunun yalnızca dürüst değil, aynı zamanda mantıksal olduğunu göstermek istemektedir. Caligula'nın tavrında olduğu gibi, Meursault'un tutumunda da bir mantık vardır. Eğer hepimiz eninde sonunda öleceksek, bir annenin ölümü yada bir adamın vurulmasının ne önemi vardır? Eğer hepimiz ölüme mahkum edilmişsek bir kadın için arzu duymanın anlamı nedir? Meursault hapisteki günlerinin sonunda Marie'yi unutur; onun görüntüsü, dünyanın kaçıp giden güzelliğinin kişisel-olmayan arzusuna doğru eriyip yokolur.

Mahkemenin başlangıcında, izleyicilerin zihninde başka bir kuşku oluşur. Bu birinci kişinin kullanımı ile ortaya çıkar: Meursault'un gerçek bir tavır içinde insanlardan uzak duruşu ile, Camus'nun kendi savunmacı tepkininin bir kanıtlaması birbirine karışmıştır. Bu ikinci bölümde, okuyucu Meursault'un karakterinde bazı tutarsızlıkların olduğunun farkına varır.

---

[14] *Carnets*, 2:172.

'Ce qui est attqué ici ce n'est past la morale, c'est le monde du procès, qui est aussi bourgeois que nazi et que communiste et qui, en un mot, est le chancre contemporain.'

Meursault, önceden düşünülmüş doğal bir ses tınısına sahip olmasına karşın, zaman zaman buna uygun olmayan şiirsel bir biçem kullanır. İkinci bölümde, şaşırtıcı bir yetenek ile hukuk dilini kullanır, oysa halka ilişkin konular hakkında bilgi sahibi olmadığı düşünülmektedir. Tüm romanda, zaman zaman garip işaretler verilmiştir. Meursault, "Ben öğrenci iken Yolculuğum sırasında Paris'te yaşarken " gibi ifadeler kullanır. Bu, Meursault'un toplumdan uzak olmasının doğal olmadığı kuşkusunu doğurur. Camus'nun, *Sisyphe*'de betimlenen öykü türüne geriye dönüş ile saçmalığın acı veren bilinçliliğinden kaçmaya çalışan bir adamın — belki de kendisinin— portresini çizme niyetinde olduğu düşünülmektedir. Sisyphe "kütlenin geriye düşüşü" ile yaşamın saçmalığını idrak etmiştir. Meursault da, bütün bu geriye düşüşler hakkında *"Ça m'est égal"* (bunun önemi yok; hiç umrumda değil) ifadesini kullanacaktır. Camus'nun "doğal kayıtsızlık" üzerine yaptıklarını okumuş olarak, onun çocukluğunun sessiz dünyasını ve Belcourt'taki arkadaşlarını kolayca gözümüzün önüne getirebilir ve, Meursault'un bu yetkin olmayan dünya içinde sığınacak bir yeri olmamasının nedenini anlayabiliriz.

Camus, her ne kadar *Yabancı* romanının yaratımında "ikisi erkek (biri ben olmak üzere) ve bir kadın"[15] kullandığını ifade etmiş olsa da, onu Caligula ile olduğu gibi, Meursault ile de özdeşleştirmek, doğal olarak, saçma olacaktır; Camus'nun da, Meursault'da betimlediği "doğal kayıtsızlığa" sahip olduğuna kuşku yoktur, ve Camus bunun ötesinde kahramanını açık açık ortaya koyar ve sürekli olarak, kendi adına savunma yapar ve hatta bunu yaparken bazen saldırganca tavırlar içinde olur. Meursault'un, başlangıçtan itibaren, umursamaz oluşu, mutlak doğruyu söyleme üzerine

---

[15] *Essais* (Phéiade), s.1934

diretmesiyle, saldırganlık izlerini gösterir. İkinci bölümde bu saldırganlık inanırlık sınırlarına yükselir. Camus'nun *"jouer le jeu"* (oyun oynamak) ifadesini kullanımı herkesin duygularını göstermede yapmacık olduğunu ortaya koyar; birisinin annesi için ağlaması, Marie ile evlenmek, köpekleri sevmek ve benzerleri, ve bu "toplum" bu ikiyüzlülüğe ortak olmayı reddeden yabancıyı insafsızca dışlar.

Camus'nun kendi yorumları ve romanının ışık tuttuğu düşüncelerin, döneminin duyumsal ve entelektüel gereksinimlerini yanıt niteliği oluşturduğuna kuşku yoktur. Karakterlerini yaratırken, savaş öncesi kuşağın içinde bulunduğu durumun etkisini üzerinde taşıdığı görülmektedir.

Genç Camus'nun *Carnet*'de yazdıkları ilgi çekicidir: *"Et les voilà qui meuglent: Je suis immoraliste. Traduction: J'ai besoin de me donner une une morale. Mais avoue-le donc, imbécile! Moi aussi!"* (s.41) [Ve işte: ben immoralistim diye böğürüyor. Tercümesi: Ahlaka gereksinim duyuyorum. Ben aptalın biriyim diye itiraf ediyor]. Meursault'un sosyal tutumu, henüz tam olarak incelenmemiştir. Herşeyden önce, bütün alışkanlıklarına karşıt olarak nasıl olup da böyle bir olaya karışabilmiştir ve genel olarak zararsız görünmesine karşın bir cinayet işleyebilmiştir? Meursault'un komşusu Raymond ile yaptığı suç ortaklığı çok kötüdür: Raymond'un kız arkadaşını cezalandırmasına yardım etmek için onu apartman dairesine çağıran bir mektup yazmıştır. Takip eden Pazar günü, tüm apartman sakinleri dövülmüş bir kadının çığlıkları ile ayağa kalkacaktır. Marie, Meursault'a bir polis çağırması gerektiğini söyler. Alacağı yanıt *"polislerden hoşlanmam"* olacaktır. Başka birisinin çağırasıyla bir polisin gelmesinden ve kadın satıcısının karakola götürülmesininden sonra Meursault kadının Raymond'a saldırdığı şeklinde yalancı şahitlik yapmıştır.

Meursault olaya karışmakta kalmamış, daha sonra kendini bizzat olayın içine sokmuştur. Meursault'un mahkemesi sırasında tanıklarından birisi onun "gerçek bir adam" olduğu ifadesini kullanacaktır. Kendisinden bunu açıklaması istendiği zaman, yalnızca, herkesin ne demek istediğini anladığını söylemekle yetinecektir. Bu, doğal olarak, Meursault'un duygusallıktan uzak biri olduğu anlamına gelebilir. Ancak Camus *Nuptials*'de bu ifdenin daha ayrıntılı bir açıklamasını yapmıştır. Camus, hiç kimsenin açık bir "erdem" düşüncesine sahip olmadığını söyler; buna karşın, anneye karşı saygıda kusur etmeme yada eşinin kötülenmesine izin vermeme, yada bir kişiye karşı iki kişi olarak kavga etmemegibi, yapılmaması gereken şeyler vardır. Bütün bu "birincil zorunlulukları" yerine getiremiyorsanız. "bir insan" değilsinizdir. Camus'nun "sokak kodu" olarak adlandırdığı bu durum ona "adil ve güçlü" görünmektedir.[16] Meursault, savcı ve jüri tarafından savunulan etik değerleri reddederken, kişiliğine uygun bir doğrulukla "sokak kodu"na saygıda kusur etmemiştir.

Bu onun sokak kodunu değerli bulduğunu göstermektedir. Gençlik yıllarında Belcourt'taki yazılarında da bunu onaylayan ifadeler bulunmaktadır. Batı kentlerinin çoğundaki marjinal karakterlerde bu özellik görülmektedir. Sokak kodunun bu ikinci görünümü Meursault ve arkadaşlarının davranışlarında açık bir şekilde baskındır. Koddaki ilk yazılı olmayan kanun, herkesin kendi işine bakması ve başkalarının işine burnunu sokmamasıdır. Dövülmüş kadınlara yada dövülmüş köpeklere müdahale etmek kötü bir huydur. Ahlaklılık, burjuvazi içindir. Kural şudur: talep yok ve müdahale

---

[16] *Lyrical and Critical Essays*, s.87 *Combat* gazetesindeki makalede bulunan Belcourt etiğinin aynı sunumu, *Essais*'de yeniden yayınlanmıştır, s.1544.

yok. İkinci kanun, anlaşmazlıklar, polis çağırmadan, özel olarak halledilecektir. Üçüncüsü ise erkek dayanışması kutsaldır: Meursault, Raymond'un kız ile olan anlaşmazlığını bu değerleri göz önünde bulundurarak değerlendirmiştir. Daha sonra, mahkeme sırasında., bunun jüri üzerinde kötü bir izlenim bırakacağını bile bile, Raymond'u "dostu" olarak nitelendirir. bu bir onur kodudur ve Meursault bunun gereğini yerine getirmiştir. Meursault bir ahlaksız (immoralist) değildir; o, Belcourt kodunu benimsemiş ve yerleşim bölgelerinin kodunu reddetmiştir. Belcourt kodunun her ikisi de kabul edilmiştir.

Camus'nun etiğinin, kahramanınki ile aynı olduğunu varsaymak büyük bir abartı olacaktır. Camus, kesinlikle onun umursamazlığını onaylamaktadır. Bu ikili kod, çalışan sınıf etiği ile özdeş değildir. O, proleterler ile sokak serserilerinin içiçe geçtiği yeraltı dünyasının belli belirsiz sınırlarının üzerine geçer. Herkes bu tür insanlardan hoşlanmayacaktır, örneğin Camus'nun büyükannesi onunla biraraya gelmekten hoşlanmamaktadır. Meursault sosyal açıdan ondan daha üstündür (düzenli bir işi vardır, daha eğitimlidir, daha kibardır) fakat hiç bir talepte bulunamayacakları birisiyle kim bir arada olmayı tercih eder ki? Bu açıdan bakıldığında, Camus'nun romanı başka bir çağdaş eğilime yanıt niteliği taşımaktadır: yeraltı dünyasına olan entelektüel beğeni, Sartre'ın Genet'e yaptığı övgüde görülmektedir. Bu taraftarlık görünüşte burjuva ikiyüzlü erdemine hoşnutsuzluktan kaynaklanmaktadır. Ancak bu etkinliğin nasıl gerçekleştirildiğini söylemek zordur. Bazı ülkeler böyle bir çözülme tehdidi altındadır. Çürümenin ilk işaretleri ahlaksız karakterlerde görülmektedir. Burada Camus kendi denelyiminden yola çıkarak, burjuva çıkışlı yazarların tersine olarak, çok iyi bildiği çevrenin bir gerçekçi görünümünü ortaya koyacaktır. Onun bu alandaki gözalıcı yeteneği, romanın ana paradoksunun

ilgisini başka bir tarafa çeker: okuyucu saçma değerleri adı altında ortaya konan "burjuva" değerlerinin iddianamesini gözler önüne serer. Burada sosyal açıdan marjinal karakterler kullanılmıştır.

Meursault'un mahkemesinde bu değerler sorgulanmıştır. Camus'nun ölüm cezasına karşı açtığı kampanya iyi bilinmektedir. O, hiç bir grubun öldürme hakkı olamayacağını, bunun insan haklarının yetersizliğini gösterdiğini söylemektedir. *Yabancı*, Gide'nin *Souvenirs de la Cour d'Assises*'den pek de farklı olmayan başka bir dersi taşımaktadır: mahkemenin yüksek dereceli kişileri, yargılamadan önce savunmasız ve baskı altındaki sanıklara önyargılı bakabilmektedir.

Caligula ölürken bile, özgürlük hakkına sahip olmamıştır. Meursault da yaşamının son günlerinde iki uyanışın deneyimini yaşayacaktır: bir ikincisi öleceğini anladığı zaman, ve ikincisi hapishanenin rahibine kafa tuttuğu zaman anlamıştır. Meursault'un kendisine verilen cezayı öğrendikten sonraki tepkisi korku değildir. Her zaman olduğu gibi ağzından tek bir sözcük dahi dökülmemiştir. Bunu onun hissettikleri ve duygularından öğreniyoruz: kafasını toparlamasının bir gereği olarak her sabah kapıyı dinlerken terlemektedir. Yalnızca birkaç sayfa sonraki notta şöyle yazmaktadır: "ürkmüştüm; bu çok doğaldı." İkinci tepki kendisi için dua edeceğini söyleyen din adamına karşı duyduğu kızgınlıktı. Ne korku ne de kızgınlık Meursault'un insancıl duygularını yönlendiremeyecektir. Camus bunu daha sonraki çalışmalarında savunmuştur. Kendine gelen Meursault'un deneyimleri onun içinde bulunduğu koşulu daha iyi anlamasını sağlayacaktır: o, her ne kadar bu denli yakın olmasa da zaten her zaman için ölüm cezasına çarptırılmıştır. Bu düşüncesinden yola çıkarak, ne annesinin ölümü ne de adamı öldürmesini önemli bulmamaktadır; Caligula'dan farklı olarak

acı çekişini arttırmak istememiştir. Her ne kadar bunu böyle ifade etmese de, bunlar onun için hiç bir şey ifade etmemektedir. Önemli olan birşey varsa, o da kendi ölümüdür. Meursault, din adamı ile karşı karşıya gelinceye kadar ölümün bu kadar yakın olduğuna inanmak istememektedir.

Bu tutum şaşırtıcı görülebilir, ancak bu Camus'nun dünyayı saçma olarak algılamasının bir uzantısı niteliğindedir: Meursault diğer insanların yaşamlarını, kendi yaşamı kadar önemli bulmamıştır, fakat tersine olarak, onun yaşamı da, başkaları için önemsiz görülmektedir. O, böylece, kendini-soyutlama durumuna ulaşır, *Sisyphe*'de savunduğu gibi yaşam sevgisi ile bütünleşecek, ve bir yabancı olduğunun bilincinde olarak, saçmanın gerçek bir kahramanı olacaktır. Yine, romanın son tümcelerinde, "bizim hak ettiğimiz tek İsa" ifadesiyle Yabancı ve İsa'yı karşılaştırmaktadır.

Yukarıda alıntı olarak verilen 8 Ocak 1955 tarihli önsözde belirtildiği gibi, Camus, asla Meursault'u bir doğruluk savaşçısı, bir tür saçmanın kahramanı olarak gösterme niyetinde olmamıştır. Onların karakterlerindeki belirsizliklere karşın, Caligula ve Meursault, *Sisyphe*'de çizilen diğer tipler ve *La Malentendu*'daki (Anlaşmazlık) karakterler gibi, birer umutsuzluk figürüdür. Onlar *Yabancı* döneminde olağandışı sıklıkla görülürler. Bu, Camus'nun yaşamındaki ruh hali ile uyum içindedir. Daha önce gördüğümüz gibi *Caligula* 1945 yılında, *La Malentendu* ise bundan bir yıl önce gerçekleştirilmiştir. *Yabancı* romanının saldırgan önsözü 1955 yılında yazılmıştır. Camus'nun olumsuzluk düşüncesi, insancılık düşüncesinin gelişimi ile aynı döneme rastlamaktadır. *Veba* romanında, *Yabancı*'dan izler görülmektedir. Ancak Camus'nun kötümserliği, onun kişisel mutsuzluğu ile açıklanarak geçiştirilemez: *Sisyphe Efsanesi* ikinci evliliğinde yazılmıştır. Saçma düşüncesi, onun yaşamının sürekli bir niteliğidir. Yaşamı boyunca Caligula ile yakın temas içinde olmuş ve

Meursault'un kayıtsızlığından etkilenmiştir. Daha sonraki çalışmalarında garip kişilikler ortaya çıkacaktır: tövbekar yargıç, dininden dönmüş, düşmüş sanatçı. Camus'da daimi olan eğilimin ne olduğuna karar vermek hiç de kolay değildir: onda her eğilim, aynı anda varmış ve birbiriyle rekabet içindeymiş gibi görülmektedir.

Ancak 1943 yılının Camus'nun yaşamına yeni bir ufuk açtığına kuşku yoktur.

BÖLÜM III

Camus'nun Olgunluk Yılları
1.Veba Dönemi

IV.
Caligula'ya Veda

1.Bir Alman Dosta Mektuplar

Camus, en nihilist dönemlerinde bile, *Sisyphe*'yi yazarken, başkaldırarak umutsuzluk ile başa çıkmanın olanaklılığının farkındaydı. Saçma adamın olası davranış türleri arasında, *Sisyphe*'de belirtilmiş olduğu gibi, fethetme davranışıdır. Ancak Camus bu karaktere özgün bir kıvraklık vermiştir. Eğer Camus Sezar yada Napolyon'a bir övgü yazmış olsaydı bu gerçekten de çok şaşırtıcı olurdu: hiç bir insan türü ona daha fazla yabancı değildir. Onun fatih olarak adlandırdığı, nedeni kaybolmuş olsa bile, bir özgürlük savaşçısıdır. Camus'nun fatihi, tartışma geliştikçe, "kendisine baskı yapana" karşı umutsuzca başkaldıran savaşçı direncine gitgide daha fazla yaklaşmaktadır. "Şimdiye kadar, bir fatihin büyüklüğü hep coğrafik açıdan değerlendirilmiştir. bu sözcüğün anlamının değişmesine ve daha genel bir anlama sahip olmasına gerek vardır. Büyüklük, ordugah çadırlarını değiştirmiştir. O, başkaldırıda ve kendini adamada yatmaktadır.[1]

Fransa'daki Direniş Haraketi etkin olarak başladığı zaman, Camus yeni bir tüberküloz krizi nedeniyle bir senatoryumda yatıyordu. 1943 yılına kadar, yasadışı *Combat* gaze-

---

The Myth of Sisypus and Other Essays (New York: A.Knopf, 1967), s.87

tesinde yazmaya başlamıştı. Bu onun için yine büyük bir kişisel mutsuzluk dönemi olacaktır: Müttefik istilası gerçekleştiği zaman eşi ve çocukları Kuzey Afrika'da idi, aile belirsiz bir dönem için parçalanmıştı. Bu, Camus'nun etik düşüncesinin büyük bir değişikliğe uğrayacağı bir dönem olacaktır. Bu dönemde savunduğu değerler insancılık erdeminin bir simgesi olacak ve ona Nobel ödülü kazandıracaktır.

Camus'nun savaş makaleleri, önemli olan dört tanesi dışında, bir araya getirilmiştir. Bunlar, *Lettres à un ami allemand* (Bir Alman Dosta Mektuplar) başlığı altında yayınlanmıştır. Mektuplar, pek çok açıdan Caligula'da el alınan konular ile benzerlik taşımaktadır. Camus'nun gerçekten bir Alman dostu bulunmamaktadır. Ancak bu ifadenin, Nietzche ve Karl Juergens, Rosenberg ve Spengler gibi, kötümserlik yada şiddet kültü Nazi ideolojisinin gelişiminde belli bir ağırlığa sahip Nietzche-sonrası Almanlara itafen kullanıldığı düşünülmektedir. *Caligula* üzerine yazılan bölümde görmüş olduğumuz gibi, Camus nihilizm deneyimini ve geleneksel değerlerin yıkılışını aktarmaktadır,[2] ve Caligula'nın "mantığına" herhangi bir yanıt bulunamamaktadır. Savaştan sonra, onun Caligula'dan hoşlanması, olumlu bir korku geliştirmiştir. O, henüz bir yanıt vermemiştir fakat çözüme yönelik araştırmalarını sürdürmektedir. Soru, hatırlanacağı üzere, şöyledir: *Eğer biz dünyanın saçma olduğu düşüncesinden ve ne Tanrının ne de herhangi bir aşkın ilkenin bizim davranışlarımızı belirlemediğinden haraket edersek, bizim edimleriminin ahlaksal olarak farksız olduğundan ve, bu durumda herşeyin yapılabileceği sonucundan nasıl kaçabiliriz?* Oyunda, Caligula şöyle söylemektedir: benim çözümün yanlıştı. Burada, mektuplarda, Camus'nun yanıtları henüz

---

[2] *Lettres à un ami allemand* (Paris: Gallimard, 1948), s.78.

tam olarak sonucu ortaya koymaktadır fakat onlar "daha fazla tatmin edici"dir.

> ***Gerçek nedir diyordunuz. Orası öyle, ama hiç değilse yalanın ne olduğunu biliyoruz: onu bize siz öğrettiniz. Ruh nedir? Karşıtını biliyoruz, cinayet. İnsan nedir? Burada biraz duruyorum, çünkü insanı biliyoruz. İnsan, zalimleri ve tanrıları eninde sonunda başından defeden güçtür.***[3]

Bu, Camus'nün küresel bir felsefe olarak saçmayı, ilk terkedişidir. Bir insan düzeni, açık bir şekilde dünyanın düzensizliğine karşıttır. Bu tümceye göre, bir seçenek olanaklıdır, oysa Caligula'nın mantığında hiç bir seçenek yoktur. Burada seçenek, sıradışı güzelliğin terimleriyle belirtilmiştir:

> ***Fark neredeydi? Bulunduğumuz koşulların haksızlığını kabullenmemiz ve çözümlememiz, ezeli haksızlığa karşı koyabilmemiz için haklılığa arka çıkmamız, kötülükler dünyasını protesto etmemiz içinde ona sahip çıkma mutluluğunu yaratmamız gerekir. Çünkü siz ümitsizliğinizden bir sarhoşluk yarattınız, çünkü siz bir prensip edinerek kendinizi ümitsizlikten kurtardınız. Çünkü siz insanın eserlerini yok etmesini, kendine karşı temel sefaletini bitirmek için, savaşmasını kabul ettiniz. Oysa ben, bu ümitsizliği ve işkence için-***

---

[3] A.g.e., s.39.

"Qu'est-ce que la vérité, disiez vous? Sans doute. Mais nous savons au moins ce qu'est le mensonge. Que'est-ce que l'espirit? Nous connaissons son contraire, qui est le meurte. Qu'est-ce que l'homme? Mais là je vous arrête, car nous le savons. Il est cette force qui finit toujours par balancer les tyrans et les dieux. Il est la force de l'évidence.

deki dünyayı reddederek, alınyazılarına karşı savaşmaları için gerekli dayanışmayı bulmalarını istiyordum. Herşeyi söyleyeceksek, siz haksızlı-ğı seçtiniz. Siz kendinizi ilahlarla bir tuttunuz, mantığınız ancak görünürde idi. Ben aksine ada-leti seçtim, toprağa -dünyaya- sadık kalmak için. Bu dünyanın üstün sezileri olmadığına inanmaya devam ediyorum. Fakat birşey biliyorum ki, yal-nızca insanoğlu duygulara sahiptir.[4]

Camus'nun kişisel mitolojisinin, Yazgının yada tanrıların evrenin güçlerini simgelediğini biliyoruz. Bunda yeryüzü hem sürekli zeka ve zararsızlık, hem de korkutucu güzellik açısından pantastik esrimenin erotik bir simgesidir. Camus'nun "inançlılık" konusunda belirtmiş olduğu gibi, bu Malraux'un hem etkin, hem de karamsar olan bir kişinin, "inançlılık" tarafından geri bırakılmadıkça, bir faşist olacağına dair gözlemini hatırlatmaktadır. Camus'nun inançlılığı, tam olarak

---

[4] A.g.e., ss. 72-74

"Que était la difference? C'est que vous admettiez assez l'injustice de notre condition pour vous résoudre à y ajouter, tandis qu'il m'aparaissait au contraire que l'homme devait affirmer la justice pour lutter contre l'injustice éternelle, créer un bonheur pour protester contre l'univers du molheur. Parce-que vous avez fait de votre désepoir une ivresse, parceque vous vous en êtes delivres en l'érigeant en principe, vous avez accepté de detruire les oeuvres de l'homme et de lutter contre lui pour achever sa misère essentielle. Et moi, refusant d'admettre ce d'ésespoir et ce monde torturé je voulais seulement que les hommes retrouvent leur solidarité pour entrer en lutte contre leur destin révoltant.

Pour tout dire, vous avez choisi l'injustice. Vous vous êtes mis avec les dieux. Votre logique n'etait qu'apparante. J'ai choisi la justice au contraire, pour rester fidèle à terre. Je continue à croire que ce monde n'a pas de sens supérieur. Mais je sais que quelquechose en lui a du sens et c'est l'homme,. parcequ'il est le seul être a exiger d'en avoir '

Malraux'un ki gibi değildir, ve daha sonraki *L'État de Siége*'de (Sıkıyönetim) bunun karşıtı olarak görülecektir. Ancak inançlılığı vardır, ve bu saçmaya karşı bir kuvvet olarak saçmanın içinden meydana gelir.

Bu, "duyumu oluşturan bir şey" (*"Quelque chose qui a un sens"*) saçma evrenin içindedir, ve "insan, arkadaşlık ve adalet arzumuz" olarak özdeşleşmiştir. Mektupların tamamı —ve Camus'nun çalışmalarını çoğu— bu sözcüklerin tanımlamasını içermektedir. Camus'ya göre, İnsanoğlu "zalimlere ve tanrılara karşı çıkan güç"tür; başka bir deyişle, özgürlük savaşçısı ve anlam yaratacısıdır. Arkadaşlığın bir parçası olan mutluluk, doğa ve insan arasındaki bir paylaşım durumudur. Bu, Camus'nun ilk dönem çalışmalarında çok güzel bir şekilde resmedilmiştir. Adaletin sağlanabilmesi için, insanın mutluluğunun önündeki doğal ve toplumsal engellerin ortadan kaldırılması gereklidir. Burada Camus'nun ideolojik ve doğal barbarlığa karşı şaşmaz idealini yeniden ortaya koyduğu düşünülmektedir. Herşeyden önce nefret ve şiddeti, tüm güç ideolojilerini kınamaktadır. Özellikle milliyetçiliğe karşı çıkmaktadır. En acil görevin Avrupa'nın inşası olduğunu savunmuştur. Ve Camus, kendi ülkesini milliyetçi olmayacak kadar sevdiğini belirtmiştir. Bu. Camus'un bir insan doğası meydana getirmek için ilk koşuludur —olumsuz bir koşul. Milliyetçi bencillik ve milliyetçi dargörüşlülük kimseye yarar sağlamayacaktır.

Camus'nun uygar bir dünya yaratımı ikinci önkoşolu, akıl ve mantıksallığa saygıdır. Camus burada Nazi düşüncesinin usaaykırı oluşunu yermekle kalmaz, aynı zamanda az sayıdaki Fransız entelektüelini de buna karşı çıkmamakla suçlar: *"Car nous imagions parfois quelque heureuse barbarie ou la vérité serait sans effort."*[5] [Zira bazen bazı mutlu

[5] A.g.e., ss. 23-24

barbarlıklar hayal ediyorum ki orada gerçek güçsüz kalsın]. Burada suçlanan yalnızca Fransızlar değil, tüm insanlıktır. Özellikle geleneksel belirlilikten yoksun olan insanlar suçlanmaktadır. "Çaba göstermeder doğruluğa ulaşma" umudunun usaaykırı olduğunu belirtir. Bu, Yazgı ve tanrıların parçası olmanın bir başka yoludur. "Akıl trajedisi"nin özünde bu yatmaktadır. Bu tüm dünya için ortak bir durumdur ve savaşın sonucudur.[6]

Camus, sahip olduğu görüşler içindeki bu olumlu ve olumsuz ideal ile, özgürleşmenin arifesinde zayıflamış bir Fransa'yı öngörmektedir: bu, onun gerçek büyüklüğünün doğru kaynaklarına bir geri dönüştür. Ancak başka bir şeyin de söylenmesi gerekir. Geçmişin kötü hayaletlerinin olduğu gibi kabul edilmesi gerekmektedir. Mektuplar, Caligula'ya veda etmeden önce, Fransız savaşöncesi barışçılığına bir övgü içermekte, yada Hitler'in yükselişine olanak tanıyan ulusal içtepinin belirlediği vatanseverliğe karşı bir övgüdür. Savaştan önce Alman dostuna "siz ülkenizi sevmiyorsunuz" diye seslenmektedir. 1944 yılında, Alman istilası kabusu baş gösterdiği zaman, Camus bu ifadesini yineleyecektir: "Siz ülkenizi sevmiyorsunuz." Aradan beş yıl geçmesine karşın, onun sözcükleri zihninde varlığını aynen sürdürecektir.[7]

Camus, Direniş hareketinin kahramanlıklarla dolu yıllarından sonra, savaş öncesi taviz politikası, şaşırtıcı olan Fransız işbirliği varlığı olarak anlaşılmaz bir şekilde görülmüş olmalıdır. Ve bu Camus'nun savaşöncesi vatanseverlik-karşıtı olgu ile karşı karşıya gelmediğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Bu, savaşöncesi vatanseverlik-karşıtlığı, bir tür refleksin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Buna, bir yanda propaganda, diğer yanda da politik hatalar yardımcı olmuştur. Benzer bir refleks, 1917 yılında, basında yeralan aşırı milliyetçi propaganda sonucunda, insanların kurban edilmesi talebinde bulunan güçlü bir idol yaratımı sürecinde yaşanmıştır. Başarılı propaganda —ilk olarak Batı kuvvetlerinin Rusya'ya karşı yapacağı başka bir müdahale korkusunu yaşayan Komünistler, ardından güçlenen Nazi partisi tarafından— bu temel kızgınlığı alevlendirecektir. Gerisini, politik hatalar getirmiştir. Weimar Almanya'sının Versay Anlaşması'ndaki acımasız baskısı Fransız haklarını reddetmesi çok fazla kanın akmasına neden olacaktır. Otuzlu yıllarda güçlü bir vatanseverlik-karşıtı duygu vardır. Ülke bir başka korkunç savaşla karşı karşıya kaldığı zaman insanlar nasıl olup da durumun böyle değiştiğini anlayamamışlardır. Sinmiş Alman güçleri kendini göstermeye başlamıştır. Otuzlu yılların sonundaki Fransız felci, dört uçlu uzlaşmacı savunmanın bir sonucuydu —Sağcı uzlaşmacılar şöyle söylemişti: Hitler, Stalin'den daha iyidir; Solcu uzlaşmacılar savaşın ortadan kaldırılması gereken en büyük kötülük olduğunu düşünmektedirler; buna destek olarak, insanların büyük bir kısmı yeniden savaşa gitme olasılığını düşünmek bile istemiyorlardı; son olarak, aynı zamanda şiddet olarak da suçlanabillecek yüksek sesle ifade edilen etik uzlaşmacılar vardı. Bu, Camus'nun iddialarının yalnızca kendisi için değil, tüm Fransa için olduğunun göstergesidir. Camus'nun kendi uzlaşmacı fikirlerinin idealistik olduğu düşünülebilir fakat bu kesinkes şiddet karşıtı olma anlamına gelmemektedir. Camus'nun komünist partiye katılmadan önce kaleme aldığı *Révolte dans les Asturies* şiddetsiz bir seçeneğin tercih edileceği düşüncesini taşıdığını göstermektedir. Devrimsel şiddet, adalet ve insan değerine hizmet anlamı taşımaktadır. Ancak, Hitler'in yükseliş döneminde, kendini savunma amaçlı bile

olsa, ulusal topluluk gücünün kullanımı, adaletsiz bir dirim olarak kabul edilmektedir. Camus'nun uzlaşmacılığının böyle bir propagandanın doğrudan sonucu olması olasıdır: o, defterlerine 1942 yılına kadar barış yanlısı olarak kaldığını yazmıştır. 1939 yılında, kendisine sorulan bir soruyu yanıtlarken Avrupalı ulusların, savaşı önlemek için ellerinden gelen herşeyi yapmadıklarını ifade eder ve her bireyin uzlaşmacı düşüncelerin yaygınlaştırılması için çaba göstermeleri gerektiğini belirtir.

İşte Camus'nun barışçılığı budur. Savaş öncesi bu düşünceleri ifade etmek fazla güç olmamaktadır, fakat 1944 yılında, ulus ayakları üzerine durmaya başladığı zaman böyle önerilerde bulunmak hiç de kolay olmayacaktır. Camus'nun yaptığı şey bir yandan silahsız olarak savaşa girmenin ne denli tehlikeli sonuçlar doğurabileceği uyarısında bulunmaktır. Fransa'nın uygarlık tarihine olan katkısı, onlar için mutluluk kaynağıdır, onlar her zaman için barış yanlısı olmuşlardır. Bu "dostluk düşüncesi"nden vazgeçmek hiç de kolay olmayacaktır. Bedeli ödenmeden zafer kazanılamayacağını ve insan kaybının telafisi olanaklı olmayan bir durum olduğunu iyi bilmektedirler.[8] Ancak güçlü ülkelerin karşı karşıya gelmek zorunda oldukları gerçekler vardır. Uygar uluslar, diğerlerinin ruhlarını fethederek savaşa girmeye zorlanmıştır. Camus, tüm görevlerin en zorunu önermektedir: *"Se battre en méprisant la querre. accepter de tout perdre en gardant le goût du bonheur couir à la destruction avec l'idée d'une civilisation supérieure,"*[9] [Savaşı küçümseyerek savaşmak Mutluluk zevkini koruyarak herşeyi kaybetmeyi kabullenmek. Üstün bir medeniyet

---

[8] A.g.e., ss. 28, 26, 25

[9] a.g.e., s. 23

fikriyle yok etmek!]. Camus'nun inancına göre, her ne kadar ruh, kılıca karşı güçsüz olsa bile, "kılıçlı ruh, kılıcın kendisinden daha güçlüdür." Daha önceki makaleleri gibi, mektuplar da, *Actuelles I* başlığı altında yayınlanmıştır, bunlar başlamakta olan rönesansın umudunu taşımaktadır.

Böylece, Fransızların katkıda bulunduğu, Direniş savaşçılarının askeri güçten daha fazla kahramanlık örneği gösterdiği zafer öncesinde, Camus, Fransa'nın yaratılmasına yardımcı olduğu değerleri ölümsüzleştirmek tinsel görevini yürütmeye çalışacaktır. Eğer savaşın kocaman devleri bu mektupları okumuş olsalardı, onlar anlamsız bir zaferin hiç bir değeri olmayacağını anlayacaklardı. Mektuplar, savaşta yenilgiye uğramış ve ayakları üzerinde durmaya çalışan bir ülkenin kendine güvenini yeniden kazanması amacını taşımaktadır. Camus, yurttaşlarına Fransa'nın Avrupa'nın bir parçası olduğu ve onsuz hiç bir anlama sahip olmayacağını anımsatmaktadır. Kin ve düşmanlığın uygarlığı yaratamayacağı ve Hitler'in Avrupa'sının çökmesinden sonra insancıl Avrupa'nın yeniden kurulması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Camus, savaşın bir sonucu olarak kendisini umulmadık bir şekilde politikanın içinde bulmuştur ve sonraki birkaç yılda tüm zamanını ve düşüncelerini politikaya adayacaktır.

2.Combat Dersleri

Combat, Camus'nun Direniş döneminde çalıştığı yasadışı gazetenin başlığıdır. *Combat*, savaştan sonra işbirliği için uzlaşmada söz sahibi olan öndegelen bir gazete olacaktır. O, özel ve parti ilişkilerinde tamamen bağımsız bir gazete olmuştur. Dönemin yazar ve düşünürlerinin çoğu bu gazetede yazılar kaleme almıştır (bunlar arasında en yetkin-

leri Sartre ve Raymond Aron'dur). Camus ve Pascal Pia, yönetim kadrosunda bulunmaktadır ve gazete ekonomik güçlükler nedeniyle zor duruma düşüp yeni ve daha geleneksel bir ekip tarafından satın alınana kadar (1946) bu misyonunu sürdürecektir.

Camus'nun bu gazete için yazdığı yazıların bir seçkisi *Actuelles I*'de yayınlanmıştır; M.Roger Quillot, Camus'nun çalışmalarına editörlük alanında yardımcı olmuştur,[10] bu yayın için çok sayıda yazı yazmıştır. Bunlar Camus'nun politik düşüncelerini tamamlar niteliktedir. Camus, politik açıdan kendini bir sosyalist olarak nitelendirmektedir. Ancak Sosyalist Parti'ye her zaman için sıcak bakmamıştır. Savaş sırasında, Léon Blum hapishanedeydi ve çok sayıda savaşöncesi sosyalist kişiler sürgünde yaşıyordu. Özgürlükten sonra, eski grup ve Direniş militanları arasında bazı farklılıklar ortaya çıkacaktır. Bu görüş ayrılıkları ardarda iki sosyalist kongrenin yapılmasına neden olacaktır. Camus, her zaman için hayranlık uyandıran Léon Blum bir yana bırakılırsa, savaşöncesi sosyalist parlementerlere pek saygı duymamaktadır. Camus'ya göre onlar Popüler Cephe'ye karışmış, İspanyol cumhuriyetçilerine ihanet etmişlerdir." Camus, çok az eski politicı ve Direniş savaşçılarını içerecek şekilde, gençleşmiş bir Sosyalist Parti umudu taşımaktadır.

Camus'nun *Combat* gazetesindeki görevi şu formülle özetlenebilir: "Biz adalet ve özgürlüğün bir arada bulunmasını istiyoruz." O, iki cephede savaşmaktadır: parçalanmış güçlerini yeniden oluşturma sürecinde olan kapitalistlere karşı ve popüler uygulamaları gitgide artan bir seyir izleyen komünistlere karşı. Bu arada Sosyalist Parti iktidara gelmiştir

---

[10] Albert Camus, Essais, in Bibliothéque de la Pléiade (Paris: Gallimard, 1962).

fakat yönetim kadrosunda yine eski isimler bulunmaktadır. Her ne kadar bazı endüstri kuruluşları kamulaştırılmış olsa da, hiç bir radikal yapı değişikliği yapılmamıştır, ve Camus bundan hayalkırıklığına uğramıştır.

1944 Eylülünde şöyle yazmıştır: "İnsan yüzü yeniden görülmektedir. Politika artık bireyden soyutlanamaz. O, bir kişiden diğerine doğrudan bir uygulamadır. Onun kendi vurgusu vardır."[11] O, amacını "Adalet artı özgürlük" şeklinde belirlemiştir. Ona göre, Adalet, fırsat eşitliği anlamına gelmektedir, çoğunluğun, küçük bir azınlık tarafından yönlendirilmesidir. Özgürlük, insanlara, onların özel yaşantısına ve politik haklarına karşı saygı anlamına gelmektedir. Amaçlarını, politik özgürlükle birlikte ekonominin toplumsallaştırılması olarak özetlemektedir. Ve bunun gerçekleştirilebilmesi için liberal sosyalizm düşüncesini tek çıkış yolu olarak görmektedir.[12]

Camus, Marksist sosyalizmden çok insancıllığa güven duymaktadır (bunu bir grup toplantısında Jules Guesde'ye söylemiştir).[13] Bir bütün olarak düşünüldüğünde, onun sosyalizm değerlendirmesi, romantizmden yoksun değildir. O, insan kardeşliği duygusunu sevmektedir ve çalışan kesimin ("ki gelecekte yönetici sınıf olacaktır") küçük bir burjuva varlığının baskısı altında olmayacağını ummaktadır.

1944 Kasımında, Camus "toplumsal bir öğreti halk düşüncesinin geniş bir bölümünde şekillenmeye" başlamıştı. Üç ay sonra bir devrim düşüncesinden vazgeçildiğinden

---

[11] A.g.e., s.1524.

[12] A.g.e., s.1525, 1527, 1528.

[13] a.g.e., s.1547

vazgeçildiğinden bahsediliyordu.[14] Camus'nun düşünceleri ve umutları bu iki kutup arasında gidip geliyordu. Direniş ve özgürleşme yıllarını yoğun olarak yaşamış olan Camus artık başlangıçtaki heyecanı duymuyor gibidir. O da, kaçınılmaz bir şekilde sıkıcı politik rutin içine hapsolmuştur. Bir bütün olarak düşünüldüğünde, Camus'nun politik düşüncelerinin sesli ve idealistik olduğu görülmektedir. Ancak ekonomik yada politik açıdan kesin düşüncelere sahip değildir. Onlar nostaljik ve yüksek derecede özgün insancıl sosyalizm karışımıdır, ve bu düşüncenin savaş sonrasındaki karmaşa içinde varlığını sürdürmesi için çok az şans vardır.

Camus'nun komünist parti ile olan ilişkisi savaş sonrasındaki yıllarda kötüleşmiştir. Direniş dönemindeki ortak kavgada, savaştan önce uzak durduğu Partiye, şair Fransis Ponge'nin dostluğu aracılığı ile yakınlaşmıştı. Barışın gelmesinden çok kısa bir süre sonra parti dogmatizmi ile entelektüel bağımsızlık yine karşı karşıya gelmiştir. Çatışma başlangıçta edebi alandadır. Sonra, Camus Komünist Partinin düşmanlarını altedebilmek için ön-Nazi yazarların mahkemelerini kullandıklarının farkına varmıştır. Camus, her şeyden önce, Stalin'in diktatörlüğü ile teröründen ürkmüştür. Bu, arti-komünist sol kanat entelektüellerinin önemli bir bölümünün biraraya geldikleri bir dönemdir. Camus, Koestler ve Manès Sperber'i tanımaktadır.[15] Richard Wright, Silone ve Gide ile de daha az yakın fakat içten bir dostluğu vardır. Onlar *The God that Failed* (1950) yazısı ile Komünizm ile olan bağlarını koparmışlardır. Camus, *Action* ve *Lettres françaises* başta olmak üzere, komünist dergilerin saldırısına uğrayacaktır. Nazi toplama kampları hakkında dünyaca

---

[14] a.g.e., 281, 154.

[15] *Carnets*'de, bu yazarlar, kendisi ve Sartre arasında bir söyleşi yayınlanmıştır.

ünlü kitapların yazarı David Rousset, benzer kampların Rusya'da da bulunmasına karşı bir protesto hareketi başlatacaktır. Camus da Prag'da ve Avrupa'nın yarısının komünist bölgelerindeki ani ayaklanmasında olduğu gibi bu durumu protesto edecektir. Bu tutumun sorumlusu, Camus tarafından Stalinist terörün bir savunması olarak yorumlanan *Humanisme et Terreur* yazısının sahibi Marleau-Ponty ile olan ayrılıklarıdır.

Camus, Komünist yöntemleri ve dogmatizmine karşı düşmanlık duymasına karşın *Başkaldıran İnsan* (L'homme Révolté) yapıtına kadar herhangi belirgin bir açıklama yapmaktan kaçınmıştır. Onun bu düşmanlığı açık açık telaffuz edilmesinden (*Veba*'da olduğu gibi) farklı olarak verilmiştir. Bu sınırlamanın ilk nedeni Fransa'da sosyal eşitsizliğin şaşırtıcı boyutlarda olmasıdır. İkinci ve daha ciddi neden ise Camus'nun uluslararası durumu anlamasıdır. Camus, çok sayıdaki Fransız entelektüeller gibi emperyalizmden eşik derecede sorumlu olan Amerikalılar ve Rusların söylemlerinden yola çıkmıştır. Atom bombasının varlığı dünyanın sonunu getirebilecek bir durumdur. ABD ve SSCB'nin birbirine düşman iki blok olarak ayrı düşmeleri, Camus'nun on yıl önce Hitler için söylediklerini hatırlatan bir ortamın doğmasına yol açacaktır. Her iki taraf da birbirini ütopyacılıkla suçlamaktadır. Camus, seçeneğin Ütopya ile Kıyamet arasında olduğunu belirtmektedir. Avrupa'nın üçüncü kuvvet olarak başarı kazanamaması, R. Wright ve Emmanuel Mounier gibi sıradışı yazarların yardımlarına karşın, Garry Davis'in romantik düşüncesine rağmen başarısız olunması durumu ortaya çıkmıştır.

Entelektüel karmaşanın yaşandığı bu dönemde, çok sayıda yanılsama gözden kaçmıştır. Nihai kararlar verilmesi hâlâ uzakta görülmektedir. Ve Camus'nun kırklı yıllardaki roman ve oyunları, politik kuşkuculuğun izlerini taşımaktadır.

Camus'nun yaşamında yeni bir döneme girilmiştir; bu *Veba* dönemidir. O, *Sisyphe* döneminin tersine olarak baskıcı güçlere karşı başkaldıran tutumun sergilendiği bir yapıya sahiptir. Camus'nun saçma döneminin ve ilk çalışmalarının boşluğunun yerini, amaç ve taleplerini kavgacı bir ruhla dile getiren olgun bir insanın ılımlılığı almıştır. Aynı zamanda, davranış sorunları üzerine yavaş ve yoğun bir şekilde kafa yormasıyla, *Veba*'nın yeni simgesi etrafında şekillenmeye başlayan yeni etiğini ortaya koyacaktır.

V.
Veba gibi Tarih

1.Gösterişsiz Savaşçılar

Veba simgesi karmaşık ve birkaç düzlemde yorumlanmaya açıktır. Veba, en genel anlamında, tabii ki kişinin metafiziksel konumunun bir simgesidir. İnsanoğlu, hakkında hiç bir şey bilmediği bir suç nedeniyle zalimce bir ölüme mahkum olmuş bir suçlu olarak görülmektedir. Onun yazgısının saçmalığının uygun bir simgesi, *Orpheus in Hades* oyununu yüzüncü kez oynarken yakalandığı veba hastalığı nedeniyle sahneye yığılıp kalan birisinin yazgısıdır. Bu, Caligula tarafından hissedilene benzer olarak, Sisyphe'nin yazgısından daha farklı bir saçmalık türüdür. Aynı zamanda kuşatılmış Oran şehri, işgal edilmiş Avrupa'daki Direnişin açık bir eğretilemesidir.[1] Camus romanında kendi savaş yılları deneyimine başvurmuştur: korku, klostrofobi, sonsuz bekleyiş, bitip tükenmek bilmeyen zamanın işkencesi. Daha geniş anlamda veba, savaş yada Nazizm (veya herhangi bir totaliter hükümet) yada, genel olarak herhangi bir sosyal ve politik karışıklık anlamına gelmektedir. Camus'nun Marksist

---

1 Camus'nun belirtmiş olduğu gibi. Bkz *Lyrical and Critical Essays*, s.339

arkadaşları ile, başta Sartre ve *Temps Modernes* grubu olmak üzere, daha sonraki çatışmanın kökünde bu olgu yatmaktadır.

Bu marksistler, Stalin yönetimi ile uyumlu olsun yada olmasın, tarihin bir anlama sahip olduğuna, nedenselliğin ve diyalektiğin tamanlandığına inanmaktadır. Hitler, kapitalist emparyalizmin en son vücuda gelişidir: bu durumda, tarih ona karşı çalışmıştır: onun yenilgisinden sonra çalışan kesim ve Marksist entelektüellerin görevi sınıfsız bir toplum kurarak dünyaya barışı ve adaleti getirmektir. *Veba*'da bu türden hiç bir şey bulunmamaktadır. Tarihçilik denen bilimsel analiz ve kehanet karışımı olgu, Camus'ya tamamen yabancıdır.

Tarihsel kitleleştirme Camus için yalnızca yabancı değil, aynı zamanda nefret ettiği bir şeydir. Onun görüşüne göre, tarih herhangi bir anlaşılır anlamdan yoksundur; o, kötü olduğu kadar, aynı zamanda saçmadır: o, kendi içinde saçmalığı içermektedir. Öfkenin bir yana bırakılacağı ve yaşamın yeniden hoşgörü temeli üzerine kurulacağı umudunu taşımaktadır. Camus'nun karakterleri, insanoğlunun muzaffer bir geleceğinin rüyasını görmezler. Onlar, basit olarak, bir tünel içinde biraz daha hava ve ışık için mücadele ederek, hoşgörüsüz bir şimdinin kavgasını verirler. Tarih boyunca hiç bir insan başarısı elde edilememiştir: Camus'nun inancı budur. Bireysel insanın tarihten daha kötü bir düşmanı yoktur; o, insanı alçaltır ve baskı altına alır, onun için değerleri olanları insandan ayırır, onu titreyen bir bedene indirger. İnsan toplulukları da tarihin kurbanlarıdır: "les peuples heureux n'ont pas d'historie." Tarih insanoğlunun belasıdır. O, vebadır.

Tarih yalnızca bireyler için anlamsız değildir. O, kollektif yaratımları yok eder. O, bir kere yuvarlanmaya başladı mı, uygarlıklar çakıl taşları gibi dağılırlar, ve tarihsel güçlerin

patırtısı içinde, tinin sesi duyulmaz olur. "Tarih, çalıların gelişmediği steril bir topraktır." "Tarihin gözleri yoktur." O, gerçekte Tanrının bir laneti, bir *fléau*'dur.[2]

Bela dış görünümü altında görülen tarih, romantik bir göz kamaştırıcılığına bürünmüştür. Alevin her kıvılcımı, Camus'nun önceden düşünülmüş anlatımını ortaya koymuştur. Maddesel ayrıntıların kılı kırk yaran gözlemleri üstüste gelerek bir öbek oluşturmuşlardır; durumun trajik nitelikleri, yiyecek için uzun süre beklemek zorunda kalmanın arka planına itilecektir. Karakterlerin belirleniminde klinik yada yönetimsel tarzın sabit kullanımı belirleyici olmuştur. Bu önceden düşünülmüş monotonluk, insan konumunun alçakgönüllüğünün bir hatırlatıcısı, Caligula'nın gururuna karşı bir uyarıdır. O, aynı zamanda bir standartlaştırma çabasıdır. "Hiç bir şey bir salgından daha az duyumsal değildir." Büyük talihsizlikler monotondur." "Uzun bir gece uykusu." "Hiç kimse daha uzun yükseltilmiş duyuma sahip değildir; herşey, bilinen, basmakalıp, monoton duygulardır."[3]

Eski bir Fransızca ifade olan *fléau de Dieu*, salgın yada Tanrının lanetinden daha zengin görüntüler ortaya koyar. Burada *fléau* bir afet değil, buğdayı küspesinden ayırarak arılaştırarak cezalandıran bir harman dövenidir. *Veba* romanı boyunca, geceleyin yukarıda sokak lambalarında bir ıslık sesi duyulmaktadır, bu çalışmakta olan bir harman döveninin sesidir. *Fléaux*, ortaçağ yaşamının parçaları, Tanrının öfkesinin bir kanıtıdır. Herkesin bildiği gibi, veba hastalığı, Engizisyon, cadı yakma, yüzyıl savaşları ve başka orta-

---

Lyrical and Critical Essays, ss.140, 141 (*Fléau* burada harman döveni anlamında kullanılmaktadır. Sözcüğün mecazi anlamı *afet*tir, ç.n.).

[3] Albert Camus, *The Plague* (Hamish Hamilton, London: 1948), ss.168, 171, 169.

çağ kötülükleri ile birlikte, yok olmuştur. *Fléaux*'daki inanç, ortaçağdan sonra yeni bir *fléau*'nun ortaya çıkmasıyla sonuçlanan, Tanrıya inanç ile birlikte yok olmuştur.

Çağdaş rasyonalistler, modern görünümlü bir *fléau* ile yüzyüze geldiklerinde onu tanımakta zorluk çekmişlerdir. Hümanistler (Camus bunları herşeyin bir insan skalası üzerinde olduğuna inandıkları için böyle adlandırmaktadırlar) "önceden önlem almamış oldukları için" her zaman diğerlerinden daha fazla zorlanırlar.[4] Oran halkı bu kategoriye dahildir:

> ***Bizim yurttaşlarımız çok çalışırlar, fakat bunu yalnızca zengin olmak için yaparlar. Onların başlıca ilgilendikleri şey ticarettir, ve yaşamlarındaki başlıca hedefleri, kendilerinin deyimiyle, "iş yapmak"tır. onlar, doğal olarak, sevişmek, deniz banyosu yapmak, sinemaya gitmek gibi daha basit zevklerden kaçınmazlar. Onlar bu eğlenceleri Cumartesi öğleden sonra ve Pazar günlerine saklarlar, ve haftanın geri kalan günlerini, mümkün olduğu kadar çok, para kazanmak için kullanırlar. Akşamları bürolarından ayrıldıktan sonra bir saatliğine, hiç değiştirmedikleri kafeteryalarda buluşur, aynı bulvarda gezinir yada balkonlarında hava alırlar. Gençlerin tutkuları şiddet dolu ve kısa ömürlüdür; orta yaşlıların alışkanlıkları ise ender olarak bir bağımlılık halini alan, bowling oyunlarına, ziyafetlere ve "sosyal etkinliklere" katılmak yada bir kart ile büyük miktarlarda paraların el değiştirdiği kulüplere gitmektir.***

Hiç kuşkusuz, bu alışkanlıkların bizim kasabamıza özgü olmadığı söylenebilir; gerçekten de tüm çağdaşlarımız hemen hemen aynı durumdadır. Günümüzde insanların sabahtan akşama kadar çalışıp ve ardından oyun salonlarında, kafelerde ve kısa sohbetlerde zaman geçirmelerinden daha yaygın hiç bir şey yoktur. Ancak öyle kasabalar ve şehirler vardır ki, orada yaşayan insanlar arada sırada başka şeyler de düşünürler, fakat bu genel olarak onların yaşantılarını değiştirmez. Yalnız onların sürekli bir kuşkuları vardır. Oran ise kuşkulardan uzak bir kasaba görünümündedir; başka bir deyişle, tam anlamıyla modern bir kasabadır.[5]

Veba hastalığı onların başına geldiği zaman, hiç bir şeyden kuşkulanmamışlardır. Daha sonraki direnişi düzenleyecek olan Dr. Rieux bile, yerde bulunan ölmüş fareyi düşüncesizce bir kenara atmıştır. Ölü bir farenin iyiye alamet olmadığını anlayabilmesi için ikinci kez düşünmesi gerekmiştir; fakat, herşeyden önce, bu çok dikkatli birinin işidir. Ölü fareler kamyonlar dolusu olarak toplanmaya başlandıklarında bile, yerel otoriteler olağandışı birşey olduğunu inkar etmeyi sürdürmüşlerdir. Herkesin bildiği gibi veba hastalığı batı dünyasında yok olduğu için bunun veba olamayacağı gibi tartışmalar yapılmaktadır.

Ancak bu vebadır ve kısa süre içinde *fléau*'nun tüm karakterleri ortaya çıkacaktır. O, nedensiz olarak başlamış ve bitmiş, gelişigüzel bir şekilde öldürmüş yada canını bağışlamış ve önceden bilinemeyen ritmini izlemiştir. Ve yeryüzü "gizli bir salgın ile temizlenmiştir," ve deniz, geri planda ola-

---

5 A.g.e., s.6

rak, "bu dünya içindeki her şeyin tehlikeliliğinden bahsetmektedir," kurbanlar yavaş yavaş ölümün ve ayrılığın bir "yeni düzenine" gitmektedir.

Vebanın akıllara durgunluk veren geriye dönüşü, yaşam tarzını değiştirmeden çağdaş rasyonalist mitolojiyi etkilemiştir. Bu belirsiz deneyimle ilgili olarak, Camus'nun acımasız hicvi, Chateaubriand'ın 1835 yılında kolera hastalığını betimlemesini anımsatmaktadır.

Eğer bu ceza bizim üzerimize dinsel bir çağda düşmüş olsaydı, eğer o şiirsel biçemler ve popüler inançların ortasında yayılmış olsaydı, bu çok şaşırtıcı bir görünüm yaratırdı. Düşünün ki Notre Dame'ın kulelerinde, bir tabut örtüsü bayrak gibi dalgalanmaktadır; tedbirsiz bir yolcuyu geri dönmesi konusunda uyarmak için bir topun belli aralıklarla birer kez ateş ettiğini farzedin; yada bir askeri birlik kordonu şehri kuşatmıştır ve hiç kimsenin içeri girmesine yada dışarı çıkmasına izin vermemektedir; kiliseler ağzına kadar feryat figan eden kalabalıkla dolmuştur: rahipler, gece gündüz sürekli bir ölüm ıstırabının duasını okumaktadır; Viaticum (ölüm halindeki kimseye verilen kumanya) çan ve şamdanlarla evden eve taşınmaktadır; kilise çanları sürekli olarak cenaze matem ritmi ile çalınmaktadır; keşişler, ellerinde İsa'nın çarmıha gerildiğini gösteren haçlarla insanları Tanrının öfkesi ve yargısına karşı tövbe etmeye ve dua etmeye davet etmektedir, onlar cehennem ateşi ile kömür rengine dönüşmüş cesetler için üzüntülerini bildirmişlerdir.

Ardından dükkanlar kapanmıştır: piskopos, ruhban sınıfı ile kuşatılmış bir şekilde, bölgesindeki tüm papazlarla birlikte aziz Geneviève'nin kabri-

ne gitmektedir; azizler şehrin dışına taşınmışlardır. Çeşitli dinsel düzenler, suçlular, tövbekarlar, örtülü kadın grupları, üniversite öğrencileri, darülaceze yöneticileri ve silahsız olarak marş halinde yürüyen askerlerin uzun bir korteji görülmektedir. Din adamlarının duaları, kızların ve çocukların söyledikleri ilahilere karışmaktadır.
Bunda bugünden hiç bir şey yoktur; kolera bize bir insanseverlik, kuşkuculuk, gazete ve maddesel yönetim çağında gelmiştir. Bu düşsel ceza hiç bir eski manastırda bulunmamaktadır. Önlerinde yeni ve alışık-olmadık bir dünya vardır. Herkes kendi işine bakmaktadır. Gündemde, ne yemeli, nasıl giyinmeli gibi sorunlar vardır. Tiyatrolar dolup taşmaktadır. Şehir kapıiarında ayyaşlar görülmektedir, onlar küçük bir ahşap masa etrafında birbirlerine kadeh kaldırmaktadır.
"Bu da senin sağlığın için, Morbus!"
Morbus, minnettarlığını sunmak için, doğrulmaya çalışır, ve masanın altına yığılıp kalır. Çocuklar kolera hastalığını "Nicholas Morbus" ve "Morbus the Rascal" diye adlandırılmaktadır. Kolera henüz onları korkutmamaktadır: parlak güneş ışığı, kalabalığın umursamazlığı, yaşamın sıradan ilerleyişi, salgının yeni bir görünüm içinde görüldüğü bu günlerde çok fazla ciddiye alınmamaktadır. Siz, bütün eklemlerinizde ağrı ve sızı hissedersiniz; soğuk, kuru kuzey rüzgarı ağrınızı kurutur; havada boğazınızı yakan bir metalik koku vardır. Rue du Cherche-Midi'de atlı araba depoya ölmüş bedenler taşımaktadır. Rue de Sévres'de; özellikle bir kenarda, cenaze arabaları kapı kapı dolaşmaktadır; o, insanların talebini karşılayamamakta ve halk pencerelerden bağırmaktadır:

"Orada da var, cenaze arabası!"
Sürücü Ise zaten arabanın tıka basa dolu olduğunu ve herkese yetlşemeyeceğinl söylemektedlr.[6]

Benzer olarak, Camus'nun *Veba* romanında, Morbus bir istatistik bildiri taşıyarak etrafta gezinmektedir. Herşey bürokrasi ağına takılmıştır, ölmüş bedenlerin düzenlemesi uzaktan kontrol ile yapılmaktadır. Katı kısıtlamalar, karaborsayı ve sağlık birimlerini yönlendirmektedir. Resmi ölçümlerin yetersizliği, başka bir hayalgücü yoksunluğu ve yönetim korkaklığı betimlemesidir. *Yabancı*'daki toplumsal kızgınlık, yatışmamıştır: "Camus, *Carnet*'te toplumsal eleştiriyi sürdürdüğünü yazmıştır."[7]

Camus'nun, Chateaubriand'ın *Memoirs* eserini okuyup okumadığı yada *fleau sans imagination* fikrini ondan ödünç alıp almadığı bilinmemektedir. Camus, Katolik öncellerinden farklı olarak, inanç çağı üzüntüsü içinde değildir, fakat hıristiyan dini üzerine en şiddetli hücumunu yapacaktır. Siz günahkarsınız, cezalandırıldınız: bu, Papaz Paneloux'un vaazının ana temasıdır. Veba, Tanrı tarafından Onun varlığına inanmayanları uyarmak için gönderilmiştir. Bunun başka bir açıklaması yoktur; veba, Onun sevgisinin bir kanıtıdır. Tanrıyı dinleyelim ve kendimize çekidüzen verelim, ve O belki bizi affeder. Bu vaaz, geçmişin büyük vebaları sırasında gerçek vaazlar olarak Camus'nun da katıldığı toplantılarda verilmiştir. Camus'nun bakış açısına göre, katolik inanç günah ve Tanrının intikamına ilişkin olarak özetlenebilir. Acı çekme, günahkarlar için yararlı bir hatırlatmadır. Papaz

---

Alphonse de Chateaubriand, *Memoirs* (New York: A.Knopf, 1961), 308-9.

[7] 2:68-69.

Paneloux'un vaazı, ince bir ironi içinde, Vichy Hükümetinin tövbekar biçemini hatırlatmaktadır. Nazi istilası, geçmişin bireysellik ve doyumsuzluğunun karşılığı olarak meydana gelmiştir.

Bu uysal tutum Camus için herşeyden daha tiksindiricidir çünkü o insanları kasvetli bir ölümcüllük ve bir suçluluk duygusuna itmektedir. Paneloux'un vaazı, karakteristik olarak, en sıcak şekilde Yargıç Othon tarafından alkışlanmıştır. Onun cezayı gerektirici otoriter mantığı Camus tarafından Vichy ideolojisinin bir temsilcisi olarak kullanılmıştır.

Papaz Paneloux kendinden daha az emindir: Vebanın gelişigüzel olarak yol açtığı tahribatlar, özellikle çocukların ölümü, onun inancını sarsmıştır. Onun ikinci vaazı, birincisinden daha az iddialıdır. artık "siz" değil, "biz" demektedir. Mantığımız bunu kabul etsin yada etmesin Tanrının isteğine boyun eğmeliyiz. Körü körüne inanç, körü körüne itaatkarlığı getirecektir. Ruh gururu ve yaşam gururu —Prometheus'un iki varlığı— hıristiyanlığın başlıca düşmanlarıdır. Paneloux, inancı sarsılmış olarak, sonunda bir hastalıktan ölmüştür, bu hastalık veba olabilir fakat böyle olması gerekmektedir. Kartına *kuşkulu ölüm* yazmışlardır.

Camus'nun *Veba*'daki Katolik inanç iddiası, onun yaptığı en radikal iddiadır. O, etik, politika ve metafiziği içermektedir. Hıristiyan etik, günaha neden olan duyumsal eğlence ve acı çekiş ile arınma inancıyla Camus tarafından reddedilmiştir. Camus, her zaman için duyumsal hazzı masum, ve belli bir şekilde kutsal olarak nitelendirmiştir. O, doğa ve insan varlığının paylaşımının en emin yoludur. Camus, "eğer yol beni varlıktan uzaklaştırmamışsa, ben Varlık ile paylaşımı reddedemem" demektedir. Diğer taraftan, bu günahın —eğer bununla başkalarına acı vermek kastediliyorsa— insanoğlundaki temel eğilim olduğuna inanmış görünmemektedir. Tersine olarak, bu insanoğlunun sefalete ve

terkedilişe olan tepkisidir. (Ve Camus'nun insan sefilliğine olan kızgınlığının nedeni budur, hatta o Caligula'nın tepkisine bile anlayış göstermeye hazırdır.) Yazgı saldırgandır. Hıristiyan hata —belki de Camus bunun ihanet olduğunu söyleyecektir— suçlu olan ve cezalandırılmış insana ilişkin bir durumu içermektedir. Bu yanlış pedagojinin sonucu, insanoğlunun bir tür düşüşüdür: "İnsan, doğal olarak kendisinin en iyi görünümüne benzemeye çalışır. ikibin yıldır, kendisinin görünümü, ona onuru kırılmış bir yaratık olarak sunulmuştur. Camus, politika alanında Katolikleri, insanları baskı altına almak isteyen ve onların onurunu kıran doğal müttefikler olarak değerlendirir —onlar, örnek olarak, yargıç ve diğer baskıcı güçler gibidirler.[8] Camus'nun bu noktadaki düşünceleri, açık olmaktan uzaktır, fakat hiç bir suçun adaletsiz bir şekilde cezalandırılmaması gereğini ortaya koymamaktadır. O, herkesin temelde suçsuz olduğunu bu başlangıç adaletsizliğine karşı nefret ve şiddet ile tepki göstermesi nedeniyle suçlamaması gerektiğini belirtmektedir. Ve bütün cezaların bizi daha yoksun kılmasına yol açmasının getirdiği sonuçları eleştirmektedir. Gerçekten de, Camus'nun Hıristiyanlığa ve özellikle Katolikliğe olan başlıca yaklaşımı, acı çeken insana olan ihanet ve yazgı ile aynı tarafta olmadır.

Camus, rasyonalistleri *fléaux*'a inanmamakla suçlar ve Hıristiyan açıklamaları reddeder. Camus'nun bu konudaki kendi açıklamaları, hıristiyan açıklamalardan çok uzaktır. Camus'nun yazgının bir göstergesi olarak neden bir hastalığı seçtiği konusunda çok sayıda eleştiri yapılmıştır. Bunun yerine savaş, Nazizm gibi insan-yapımı kötülüklerin seçil-

---

[8] *Carnets*, 2:97 16.

mesinin daha doğru olacağı düşünülmüştür.[9] Camus, ifade ettiği düşüncede insanoğlu ile tarihsel güçler arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Onun görüşüne göre tarih, aslında insanoğlu tarafından yapılmıştır ve bu düşüncesi onun Marksistlerle ana uyuşmazlığını ortaya koyacaktır. İnsanlık, tarih yapmada özgürdür. Ancak insanlık bunu farkedemediği için tarih onu dışsal bir güç olarak vurur (Marksist terminoloji ile söylemek gerekirse, bu bir yabancılaşma durumudur). Oysa, insanın kendisi bir hücretaşıyıcısıdır. Bu durumda Camus'nun bir benzetme olarak veba salgınını seçmesi, örneğin bir deprem gibi algılanmalıdır. Zaten romanın başında yol üzerindeki cansız fareleri gören bir sokak temizleyicisi bunun "deprem gibi bir felaketin" habercisi olduğunu söyleyecektir.

Camus, ilk günaha olmasa da, günaha inanmaktadır: günah, bilgisizliğin ve aydınlatılmamış seçeneğin sonucudur. O, insanların yanlış seçimleri nedeniyle cezalandırıldığına da inanmaktadır fakat bunun Tanrının intikamı değil, doğal bir oluşum olduğunu söyler. Bu, yarı psikolojik, yarı metafiziksel olarak, Yunanlıların *nemesis* (İntikam tanrıçası) düşüncesine benzerlik göstermektedir. Camus'nun düşüncesine göre, tarihin laneti, insanoğlunun eğilimi içinde var görülmektedir. Böylece bir kötülük, sonsuz bir zincir içinde, diğerini beslemektedir. Camus'ya göre, insanoğlunun gerçek laneti, tarihte değil, tarihçilik sanısındadır; tarihe tapıldığı için, tarihsel değişim ile kurtuluşa ulaşılacağına inanılmamaktadır. Artan sıkıntılara karşı yapılması gereken şey, yılmadan direniş içinde olmaktır. Veba savaşçıları, böyle bir mücadele içine gireceklerdir. Camus'nun fanatizm belirleyicisi onun hem umut hem de öfke içinde olmasına neden olacaktır. Savaşçılar "veba mikrobunun asla ölmediğini" bile

---

[9] Bkz. Letter to R. Barthes, *Lyrical and Critical Essays*, s.338.

bile başarı şanslarını arttırmak için çaba göstermektedir. Sonuçta, elde ettikleri şey toplumsal kötülüklere karşı, geleneksel insancıl çözümlerin geçerli olacağına dair düşünceleridir. Savaşın sona ermesi için idealizm yeterli değildir. ("Kılıçsız ruh güçsüzdür.") Ancak ruh olmadan tamamen önlenebilmesi düşünülemez bile; o, yalnızca kolera, cüzam ve diğer salgın hastalıklar için yol açacaktır.

Camus'nun *Veba* yapıtındaki ana karakterin çözümlemesi bu günah ve arınma yorumlaması ortaya koyar. Vebaya yol açan böyle bir günah hakkında bilgi sahibi olmak istiyorsak, veba görünümleri gibi olan iki karaktere bakabiliriz: Cottard ve astımlı yaşlı adam. Cottard gerçekçi biridir fakat gizemli bir yapıya sahiptir. Veba salgından önce intihara kalkışmıştır. Bunda başarılı olamamasının ardından şansını karaborsada denemiştir. Ve bütün bu yaşadıkları onu neredeyse ölüme karşı bağışıklığı olan biri yapacaktır. O, sürekli olarak ertelediği öfkesini, bir nefret ve üzüntü çılgınlığı içinde kabalığa karşı ateş açarak dışarı vuracaktır. Camus, vebanın sevgi ve birlikten yoksunluğunu bundan daha iyi ifade edemezdi. Cottard küçük bir Caligula olarak değerlendirilebilir.

Başka bir karakter, aynı düşünceyi daha derin ve daha belirsiz bir sembolizm ile taşır. Astımlı yaşlı adam, yaşamdan elini eteğini çekmiştir fakat ölümsüz görülmektedir. Tüm zamanını yatağında kuru bezelyeleri bir kaptan diğerine geçirmekle harcamaktan başka bir eğlencesi yoktur. O, farelerin durumunu herkesten önce bilmektedir: "Onlar geliyorlar! Onlar geliyorlar!"[10] diye bağırır heyecanla. Camus, bu gerçekçi ve alegorik karakterin episodik taslağı ile mükem-

---

[10] *The Plague*, s.283, Carnets, 2·18'de belirtildiği gibi, bu karakter gerçeklik içinde bir örnek olarak görülmektedir.

mel bir nihilist portresi çizmiştir. O, zamanını boşu boşuna harcamakta ve yaşamsallığın bir ayrıcalığı olarak kötülüğün tadına varmaktadır. O, vebanın yazgısına hükmetmektedir: "Ne demektir bu; veba mı, yoksa yaşam mı?"

Veba ile savaşan ve sonunda galip gelen insanlar, insanlardan nefret eden bu iki kişiliğin dışında olarak, iyiniyetli kişilerdir: Rieux ve Tarrou, ve daha az etkin olarak, Rambert ve Grant. İlki bir doktordur ve vebaya karşı aşı, sağlıklı ortamlar, düzenleme gibi pragmatik araçlarla savaşmaktadır. Gerçekçi biridir, salgın hastalığa karşı, sevgi ve dostluğun olumlu bir gelişme sağlayabileceğine inanmaz; o, savaşta dışarıda kalanları suçlamaktadır. Önleyici bir çare olarak, ılımlılığı savunmaktadır. Asla sesini yükseltmez: o, bunun "mutlaka yapılması gereken bir iş olduğunu" düşünmektedir.[11] Tarrou, daha silik bir insandır. O, mutlak iyiyi ortaya koymak istemektedir —savaştan, ölüm cezasına kadar tüm yasal cinayetleri de ortadan kaldırmak istemektedir. O, mutlak şiddetsizliği uygulamaya koymak istemektedir. Ancak yaşamış olduğu deneyimler bu düşüncelerle tam olarak örtüşmemektedir. Politik bir partiye katıldıktan sonra bu cinayetlerin bir suç ortağı olduğunu düşünmektedir. Onun amacı, mümkün olduğu kadar az kötülük yapmaktır. Amaç açısından doktor ile birbirlerini tamamlayan bir yapıya sahiptirler.

Rambert ve Grant'a gelince, onların yaşama amaçları ve vebaya karşı savaşları arasındaki bağlantı, daha az belirgindir: Rambert, karantina altına alınmış bu kasaba için bir yabancıdır, tek amacı buradan kaçarak Paris'teki eşine kavuşabilmektir; Grant ise bir büro katibidir, mükemmel romanlar yazma konusunda akıl almaz bir arzuya sahiptir, ve yıl-

---

A.g.e., s.41

lardır romanının ilk tümcesi üzerinde çalışmalar yapmaktadır. Her ikisi de vebaya karşı savaşabilmek için isteklerine ara vermek zorunda kalmışlardır. Grant hemencecik ve Rambert, uzunca bir direnmeden sonra "vebanın herkesin sorunu" olduğu konusunda görüşbirliğine sahip olmuşlardır. Onların kişisel amaçları Rambert için sevgi ve Grant için sanatsal etkinlik, her ne kadar saçma bir dünya içinde bozulmaya uğrasa da, yine de veba salgınına karşı savaşacak gücü kendilerinde bulabilmektedirler. Her ikisi de kurtulmuşlardır. Her ikisi de —bir süre için de olsa— saçmayı keşfetmişlerdir.

Camus'nun veba salgınına karşı —yani tarihin insanyapımı kötülüklerine karşı— çözümü, insanların kendilerini ortaya koyduğu alanlarda yaratım güçlerini olumlu bir şekilde kullanmalarıdır. Bu konunun sanat, kişisel ilişkiler, bilim yada spor alanlarında olması arasında, bu açıdan bir fark olmaması gerekir. Tüm yaratıcı kişilikler aynıdır. Rieux, görev adamı, bu kapalı kasabadan kaçmaya çalışan Rambert'i bunun için suçlayamaz. Tarrou, barışçı olarak, kaçmaya çalıştıkları için kapılarda vurulanları protesto edemez. Bu belki çelişkili görülebilir; bunun nedeni, aslında insan değerlerinin çelişkili olmasıdır, ve yalnızca uç noktaları da göz önünde bulundurarak, fanatizm tehlikesinden kaçabiliriz. *Veba* yapıtından ortaya çıkan ana ders, bir Prometheus ruhunun ortaya konmasıdır. Karmaşanın yerini insan düzeni almıştır. Esas nokta teslim olmamaktır; şu yada bu şekilde bir savaşın verilmesi gerekmektedir.[12] başkaldırı, başlıca değerdir, karışıklığa karşı yönlendirilmiştir. Adaletsizlik ve düzensizliğe karşı us ortaya konacaktır. Camus, Aeschlean onuru ile insan yaratımı adalet ile tanrıların çok tehlikeli adaletsizliğini karşı karşıya koyar. O, *Carnets*'de, tanrıların de-

---

A.g.e., s.128.

ğil, bizim yaratıcı olduğumuzu, ve tanrılara sahip olmak için tek olasılığın onları bizim yaratmamız olduğunu sessiz sedasız bir şekilde iddia etmektedir. Başkaldırının derin anlamı budur.[13]

Bir mutlak değer için, ne pahasına olursa olsun, başkaldırının gerçekleştirilmesi gereklidir. bu ister romantizm, isterse fanatik inanç uğruna olsun, fark etmez: kavgayı kendisi için sevmek ve amaçlarını herşeyin üzerine koymak da eşit derecede tehlikelidir. Camus'nun ideoloji korkusu, yada kendi ifadesi ile "soyutlamalar," *Veba*'nın ikinci dersidir. Veba-savaşçıları, koruyucu ölüm olarak dürüstlüğü uygulamalıdırlar: birinin işini mümkün olduğu kadar iyi yapması; diğerlerine karşı dürüst olmak, duyguları olduğundan az yada çok göstermek; herşeyin ötesinde, (*Yabancı*'da olduğu gibi) diğerlerinin işini yargılamaktan kaçınmak. Burada Camus'nun yargıçlara ve mahkemelere karşı bildik fobisi yine ortaya çıkmaktadır. *Veba*'nın hazırlık aşamalarının yapıldığı sırada, *Carnets*'de, tüm davranışların temel olarak veba ile yüzyüze gelen insanlarınkine benzer olduğu iddiasında bulunur. burada Rieux ve Tarrou hiç kimseyi yargılamamışlar, hiç kimseyi suçlamamışlardır (Othon adlı kötü niyetli ve dogmatik bir karakter olan yargıcın dışında). "Herkes haklıdır," Camus'nun sürekli olarak yinelediği ifadedir.

Burada yine, *Yabancı*'da olduğu gibi, sisteme karşı bu fobi, bir sistem oluşturur. O, belki de Camus'nun etrafında gördüğü politik ahlak anlayışına karşı bir tepkidir. Soyutlamaların fanatikleri ve besleyicileri, doğadaki tek değerin mutluluk ve sevgi olduğunu anlayamamışlardır. Sevgisiz

bir dünya, ölü bir dünyadır"[14] Camus'nun sürekli olarak kahramanlığı ve azizliği ikincil nitelikler olarak kabul etmesinin nedeni budur. Bir zamanlar insanlığın gelişimi için bir partiye üye olmuş olan Tarrou, kendisini de fanatizm ve cinayetin bir suç ortağı olarak hissetmektedir. Rieux da gözlemlerini aktarır: "Ben, bir fikir uğruna ölmüş yeterince insan gördüm. Kahramanlığa inanmıyorum. Onun kolay olduğunu biliyorum ve öldürücü olabileceğini öğrendim. Beni ilgilendiren şey, sevdiğim şey için yaşamak ve ölmektir." Zorunlu kahramanlık ve mutluluk tercihi arasındaki bu ince denge, salgın hastalıklara karşı, onu yaymadan nasıl savaşılacağı üzerine Camus'nun son sözleri olarak görünmektedir.

Ne olursa olsun, sonunda okuyucu veba mikrobunun asla tamamen ölmediğini ve yokolmadığını anlamaktadır; o, yıllar boyunca uykuda olabilir fakat belki de bir gün yine ortaya çıkacak, ve insanları zehirlemeye devam edecektir. O, yine farelerle, mutlu bir kasabayı ölümü kuşatmak için ortaya çıkabilir.

2. Kahraman Savaşçılar

L'État de Siège'de veba alegorisi sürdürülmektedir, fakat buradaki vurgu farklıdır ve daha güzel bir görünüm içinde sunulmuştur: su ile çevrilmiş bir kent, ortaçağın izlerini taşımaktadır. "Tamamen modern" görünümdeki Oran kentinin yerini almıştır. Salgın hastalık, fareler tarafından değil, bir kuyrukluyıldız tarafından bildirilmiştir. Sahne tasarımı ve bir koro, *Révolte dans les Asturies*'i anımsatan ve *Veba*'nın

[14] A.g.e., s.243.

dondurucu vurgusu ile karşıttır. Bunun ötesinde, vebanın kendisi üniforma içindeki bir adam ile kişileştirilmiştir, o nazik ve hatta neşelidir, fakat herşeye karşı kayıtsız bir tavrı vardır. *Fléau*'nun bu yeni görünümünün, mutlu bir icat olduğu tartışılabilir. Ancak burada Camus'nun sanatı değil, onun fikirleri üzerine çalışma yapılmaktadır. İlk bölümde, Cadiz kentindeki eski düzenin betimlemesi yapılmıştır. Vebanın ortaya çıkışından sonra, eski düzenin yerini, eskisinden daha sistematik olan yeni bir düzen alacaktır. Eski düzende, hükümet despotiktir, halk açtır, zenginler ise servetlerine servet katmaktadır; ruhban sınıfı ve üst düzey yöneticiler insanlar üzerindeki üstünlüğe ve ayrıcalığa sahiptir. Ancak ne olursa olsun sıradan insanlar tatlı yazdan mutluluk duymakta ve kışın bir daha asla gelmeyeceğini düşünmektedir. Diego —Rieux gibi genç bir doktordur— ile onun nişanlısı Victoria rasındaki aşk sahnesi gençliğin rüya ile esrimelerini özetlemektedir.

Bu yaşam rutini kuyrukluyıldız görüldükten sonra bile sürmüştür. Otoriteler ondan bahsedilmesini yasaklamışlardır; herşeyin, eskiden nasılsa yine öyle süreceği düşünülmektedir: "Alışkanlıklarımı seviyorum" der Vali, ve "değişiklik nefret ettiğimi bir şeydir" "Yeni olan hiç bir şey, iyi değildir." İlk ölüm olayları meydana gelene kadar —ıslık ve gürleme sesleri duyulmasına karşın— herşey aynı şekilde sürüp gitmektedir. Eski çözümler denenmiştir: papaz halk konferansları düzenler, ve koro daha önceki sözlerinin karşıtı olarak, ölümden başka hiç bir şeyin gerçek olmadığını söylemektedir.

Veba gelip etkisini göstermeye başladığı zaman, yeni düzenin yalnızca eskisinin sertleşmesi olduğu görülmektedir. Güçlü olanlar vebaya karşı işbirliği konusunda anlaşmaya varmaktadırlar. Onların ortak amacı yaşamlarını koruyabilmektir. Papaz yeni düzene teslimiyeti önermesi ve yar-

gıç da yeni kanunu uygulaması ile ilgi çekmektedir. Yeni düzen, mahkumiyet zorlayıcı uyarı, seslilik, ayrılık ve ölümü içermektedir. "Ne kadar az insan anlarsa, o denli iyi davranılır," anlayışı egemendir.

Romanda olduğu gibi, bir veba düşüncesi vardır. Karakteristik olarak, o, Nada (Nothing—hiçbirşey) olarak adlandırılır. Bir ayyaş ve kendini herşeyden soyutlamış olarak hiç bir şey istememekte, hiç bir şeyden korkmamaktadır —ne Tanrıdan, ne Kanunlardan ne de kuyrukluyıldızdan.

Doğruluk anı, ölüm anıdır.

İkinci bölümde, bazı şeyler değişmektedir. (Bu değişiklik birinci bölümde gösterilmiştir, Diego, genç doktor, sevmekten kaçınmaktadır, çünkü kendini suçlu hissetmektedir). Romanda ayrılık öğesi öylesine yaygındır ki, bunun yeni bir anlama geldiği düşünülür; içsel zorunluluk, dışsal yazgı değil, ona neden olur. erkekler ve kadınlar arasında keskin bir farklılık görülmektedir. Erkekler, Diego gibi kavganın kendisi uğruna savaşmak istemektedir. Her iki grubun da trajik bir statüsü vardır. Onlar vebaya karşı mücadelelerinde henüz birleşmemişlerdir ve bengi ilkeler çelişmektedir.

Direniş ikinci bölümde hız kazanır. O, özel yaşamını resmi sorgulamalara karşı savunan cahil bir balıkçının dikbaşlılığı ile başlar. İkinci meydan okuma adaletin ekmek anlamına geldiği iddiasında bulunan kadınlar korosundan gelmiştir. İnsanlar ve *Fléau* arasındaki gerçek düello, sahnenin merkezini kaplar. Bu, romanda olduğundan farklıdır. *Fléau* artık bir kötülük olarak resmedilmediği için biz onu kendi içimizde taşırız. Ancak o bizim için dışsal olan bir kuvvet olarak değil, doğal bir şekilde suçsuz olarak görülmektedir. Ancak aynı zamanda, daha tehlikelidir, çünkü bir seçenek vardır. Rieux ve Tarrou için, hatta Rambert için, *hiç bir* seçenek yoktur. Onlar veba *içindedirler*. Diego'nun bir

seçeneği vardır, yada o öyle olduğuna inanmaktadır. Onun ilk eylemi kaçmaktır, fakat kim vebaya karşı mücadele içinde olacaktır. Diego, ilk kez olarak veba için uyarılmıştır. Onun kasabayı terkettiği zaman, yargıcın evindeki vahşi bir aile sahnesinde bununla çelişen bir durum yaşanmaktadır. yargıcın onuru, kanunları ve hak talebini uygulamayı gerektirmektedir; karısının onuru ise, gayrimeşru çocuğunu savunmayı gerektirir; kızının onuru, aile onurunu korumaktır.

Artık Diego yalnızdır —"diğerlerinin korkaklığı nedeniyle her birimiz yalnızızdır." Ancak yavaş yavaş o veba ile savaşacak yeterli cesareti kendinde bulmaya başlar. Vebanın kanunu ya Hep ya Hiçtir. Vebaya meydan okuyan kişi onu fethedecektir: "insanoğlunun içinde, yaratılıştan gelen bir güç vardır ki bu güç hiç bir zaman alt edilemeyecektir. Bir gün bu güç üste çıkacak ve sizler zaferinizin yalnızca, rüzgarın önündeki tozdan ibaret olduğunu göreceksiniz."[15] Ardından Diego'nun bedenindeki veba işaretleri kaybolur ve rüzgar çıkar.

Veba savaşçılarını bir mahkeme daha beklemektedir. Üçüncü bölümde, kalabalıktaki bazı adamlar Veba'nın kurban listesini ortaya koyacak ve Veba gibi davranmaya başlayacaklardır: onlar kendi düşmanlarını öldürür, ve ardından onlar eğlence için öldüreceklerdir. "onlar kendi kendilerine çalışmalar yapacak, Vebayı gözlemleyeceklerdir. Onlar korktuğu zaman, onların korkusu kendileri için, nefretleri ise diğerleri içindir." Ve o, Diego hakkında iğneyici sözler söyleyeceklerdir, bu ona kendi yaşamını riske attığı kişilerin ne kadar değersiz insanlar olduğunu gösterecektir. Diego sonunda tüm mahkemeleri kazanır ve vebayı alt eder. O, kor-

---

Albert Camus, *Caligula and Three Other Plays* (New York: A. Knopf, 1968), ss.142-70.

kusunu kaybetmiştir (ne korku ne de nefret, onun hissettiği şey zaferdir). O, diğerlerinin dayanışmasından uzak olarak, tek başına kurtulmuş olmayı reddeder. O, kurbanlarını korkaklıkları ve sıradanlıkları nedeniyle affetme isteğindedir.

Şimdiye kadar, bazı farklılıklara karşın, *L'État de Siége*'nin *Veba* ile aynı mesaja sahip olduğunu gördük. Diego, korkularını yenerek insan seviyesine ulaşmıştır (*"Bien faire l'homme"* der Rieux, Montaigne'den sonra). Oyunun son sahnesinde, Diego şaşırtıcı bir şekilde, kahramanlık ve azizlik mertebesinde görülür. O, Victoria'nın hayatını kurtarabilmek için kendi yaşamını ortaya koymuştur. Erkekler ve kadınlar arasındaki farklılık giderilmiştir fakat her iki yol da mahkum edilmiştir: kadınlar, yaşamlarını koruma ve sevgilerini korkusuz bir şekilde göstermek için seçmiş oldukları şekilde, veba ile doğrudan doğruya savaşmasalar da buna yardımcı olacaktır. Her iki cinsiyetten olanlar da günahkarlardır. Her ikisi de ihlallerde bulunmuşlardır, "adalet yoktur, fakat sınırlar vardır" demektedir koro. Ve her zaman için, oyunun sonunda bu sınırlar aşılacaktır.

Oyunla ilgili yazısında, "Neden, İspanya?" diye sormaktadır Gabriel Marcel.[16] Neden? Çünkü yirmibeş yaşındaki Camus, totoliter hükümetin anlamını İspanya'nın yazgısı ile kavramıştır. Asturies'den esen rüzgarların *L'État de Siége*'ye kahramanlık olgusu kattığına kuşku yoktur. Camus, hem Marcel'e verdiği yanıtta hem de *Veba* romanından sonra Roland Barthes'a yazdığı mektupta, ister sağdan ister soldan gelsin ikiyüzlülüğün her türüne karşı saldırıyı kastettiğini söylemiştir. Gerçekten de gazetede yayınlanan yazılarında bu konuya daha fazla açıklık getirmiştir. O, düşünce dünyasında yeni bir döneme giriyor görünmektedir. Bu dönemin

---

[16] Bkz, Actuelles II, *Pourquoi l'Espagne?*

düşünceleri *L'Homme Révolté* (Başkaldıran İnsan) kitabında toplayacaktır. Bu düşüncesi, kalbine değil, beynine işlemiş görünmektedir. O, *Başkaldıran İnsan* ile tüm yanılsamalarından arınmıştır.

BÖLÜM IV

Camus'nun Olgunluk Yılları 2.Başkaldıran İnsan

VI.
Başkaldırı ve Değerler

L'Homme Révolté (Başkaldıran İnsan), Albert Camus'nun törel değerlerin, onların saplantısının bir çözümlemesi ile birlikte savunmasıdır. Camus'nun üzerinde yaklaşık dört yıl çalışmış olduğu kitap, aslında daha önce yayınlanmış makalelerinin bir derlemesidir. Bu yazıların yapısında sonradan bazı değişikliklere gidilmiştir. Bu eser onun çalışmalarında sahip olduğu fikirleri daha karmaşık bir sıralama içinde vermektedir. Kitabın düzenlemesi Camus'nun düşüncesinin yaradılışını tam olarak karşılayamaz. Gerçekten de, Camus'nun güzel söz söyleme yeteneğinin ilk çarpışından sonra bazı hayalkırıklıkları yaşanacaktır.

Bunun ötesinde, Camus'nun fikirlerinin gelişimini izlemeye çalışırken, onun sistematik bir filozof olmadığı da hatırlanabilecektir. Bunun en büyük kanıtı *Defterler*'de olduğu kadar, *Sisyphe Efsanesi* ve *Başkaldıran İnsan* kitaplarında görülecektir. Camus, *Başkaldıran İnsan* kitabının kendi düşüncelerini açıklamayı deneyen bir yazarın kişisel bir itirafı olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. Her ne kadar, *Başkaldıran İnsan* etiğin mantıksal ve görüngübilimsel (phenomenological) kuruluşunun bir sorgulaması ve her ne kadar Camus, bu sorunun ortaya konulmasında metafizikten etiğe ilerliyorsa da, onun kanıtları evrenin bir metafiziksel

görünümünden değil, insan olgusundaki bir duyumsal şoktan gelmektedir.

Başkaldıran İnsan'ın aşağıdaki çözümlemesinde Camus'nun düşünce sırasını izlemek yerine onun başlıca savlarını içeren bölümlerin ilk olarak çözümlemesini yapacak ve ardından Camus'nun onların yanlış yola sapmaları olarak değerlendirdiği monograflara ulaşacağız.[1]

1. Mantıksal Suç

Camus, *Başkaldıran İnsan*'ın başlangıç bölümünde "cinayet, günümüzün sorunudur" diye yazar. Hitler'in yükselişi, İkinci Dünya Savaşı ve İnsancıl sosyalizmden totaliter imparatorluğa geçişin tanıklığını yapanlar için bu ifadeye eklenmesi gereken fazlaca bir şey yok. Camus'nun üzerinde durduğu konu cinayet olgusu değil, zamanımıza özgü bir cinayet türüdür. O, bunu *crime de logique* (mantıksal suç) olarak adlandırır —bu, suçu işleyen kişinin onun zorunlu ve yasal olduğu değerlendirmesini yaptığı önceden düşünülmüş suçtur. Camus, bu noktayı açıklamak için aşağıdaki örneği verir:

> ***Heatcliff, Rüzgarlı Tepeler'de, Cathy'ye sahip olabilmek için yeryüzündeki herkesi öldürebilir, ancak hiç bir zaman için bu cinayetin mantıklı yada kuramsal olarak savunulabilir olduğu söy-***

---

[1] Bu bölüm, *Başkaldıran İnsan*'ın *Giriş*, *Başkaldıran İnsan ve Nihilizm Ötesi* başlıklı bölümleriyle ilintilidir.

lenemez. O, cinayeti işler ve orada inançları sona ermiştir. Bu, sevgi gücünü ve ayrıca karakter gücünü içinde barındırır. Yoğun sevgi, ender olduğu için, cinayet bir istisna olarak kalacak ve onun suç görünümleri korunacaktır. Ancak eğer bir adam, karakterden yoksun olmasına karşın, öğretiye karşı cephe alır ve bunu suç nedeni olarak görürse, o nedenin kendisi gibi çoğalır ve tasımın tüm görünümlerini üzerine alır. İlkinde suç, bir protesto çığlığı olarak yalnızdır; şimdi ise bilim olarak evrenselidr. dün mahkemeye çıkarılacakken, o, bugün kanunu belirleyecektir.[2]

Ancak bu bazı yanları noksan olan bir kanıttır. Camus'nun düşüncesine göre tüm yasallaştırılmış cinayetler, bir "mantık suçu" değildir. Heathcliff'in suçu, bir bireysel tutku patlaması, kurulu bir değerler sistemine saldırıdır. Ancak tüm suçlar, bozulmuş ahlaksal kod ile açıklanamaz. Suçun ahlak açısından haklı çıkarılması girişimleri, neredeyse suçun kendisi kadar eskidir. Kan gütme yada onur suçu uzun zamandan beri yüksek erdem olarak değerlendirilir. Raskolnikov, bu iki yönlü örneği tersine çevirecektir. O, suçunu herhangi bir yüksek değer ile değerlendirme yoluna gitmez; tersine olarak, bu tür değerlerin varlığını inkar eder. O, yalnızca bir bireysel emperyalizm iddiasını ortaya koyacaktır, bu herhangi bir yüksek kanundan yoksundur. Ancak yine de kendisini haklı çıkarma gereğini hissetmiştir. O, törel değerlere başvurmak istemedeği için, başka birşey bulmak zorundadır: o, bir mantık oluşturur —bu, nihilizm mantığıdır.

Albert Camus, *The Rebel: An Essay on Man in Revolt*, önsöz: Sir Herbert Read. *L'Homme Revolte*'nin Anthony Bowen tarafından gözden geçirilmiş tam çevirisi, (New York: Vintage Books, 1956), s.3.

Camus'nun *La Malentendu*'daki Martha'sı da aynı şeyi yapmıştır.

Eğer bireyselden, toplumsal düzleme geçersek, aynı evrimi buluruz. Yüzyıllardır, suçun ahlaksal açıdan haklı bir zemine oturtulması, kültürel yaşamın parçası olmuştur. Tevrat ve İncil'i benimseyen hıristiyan ulusları, öldürme ve çalmayı, önce Tanrı adına ardından ulusal yayılma için haklı göstermişlerdir; benzer olarak, Jakobenler, politik düşmanlarını giyotine göndermede törel nedenler bulmuşlardır. Emperyalistler ve Jakobenler ilkelerinde değil, davranışlarında Makyevelcidirler.

Sosyalist ahlakçılar, bu yapının yanlış olduğunu ortaya koymak için büyük acılar çekmişlerdir. Onsekizinci yüzyıl felsefecileri ve insancıl romantiklerden, 1920'nin barışçılarına kadar tüm barbarca davranışlar, vatanseverlik kisvesi altında değerlendirilmiştir.

Hitler ile birlikte toplumsal tavırda Raskolnikov'un kişisel yapısına benzer olarak yeni bir tür kendini-haklı çıkarma görülmeye başlamıştır. Totaliter devlet kuramcıları da, onun gibi, tüm eski törel değerleri bir yana bırakarak ve kendilerinde sınırsız genişleme hakkı bulacaklardır.

Camus'nun daha sonra, döneminin "mantıksal" ikiyüzlülüğüne karşı yapmayı denediği şey, Jakobenizm ve milliyetçiliğin ahlak ikiyüzlülüğüne karşı barışçıların yapmış oldukları şeydir.

Bu makalenin amacı, bir kez daha olarak, mantıksal suç ile ilgili olarak günümüz gerçeklerini gözler önüne sermek, ve haklı çıkarılan tartışmaları titizlikle incelemektir; bu, içinde yaşadığımız zamanı anlamak için bir girişimdir. Bu, elli yıllık bir zaman dilimi içinde ayrılıkların, esaretlerin ve

ölümlerin yetmiş milyon insanı kapsadığı bir dönemin suçluluğunun ortadan kaldırılmak istenmesinin olayıdır. Ancak onun suçluluğunun iyi anlaşılması gereklidir.

Camus, bu yeni suç evreninde "yaşanan döneme özgü ilgi çekici bir dönüşümü" gözler önüne serme amacındadır.[3]

Camus, bu giriş bölümünün sayfalarından, çağdaş nihilist tanrıbilimin belirlenimini yapmaktadır. Camus, "suçsuzluğu" savunma niyetinde olduğu zaman, bu terimi *la morale laique*'nun geleneksel dayanak noktasından yola çıkarak gösterme girişiminde bulunur. Onun, döneminin suçlarına olan kızgınlığı, insan yaşamının değerindeki akıllıca olmayan bir inançtan kaynaklanır —*la morale des honnetes gens*, bizim uygarlığımız, dinsel değerlerin yıkılışından sonra bile böylesine derin olarak kökleşmiş şekilde, onu haklı çıkarma gereksinimine sahip görünmemiştir.

O, bu suçların "mantıksal" haklı çıkarımı ile karşı karsıya kaldığı zaman, Caligula'nın zorlayıcı sesini duyduğu zaman Cherea olarak şaşkınlığa uğramış ve bunu "garip bir meydan okuma" olarak değerlendirmiştir. Camus'nun kendisi de bunu az garip bulmamaktadır. Hitler ile tartışma sıkıntısına kim katlanacaktır? O, Caligula'nın Cherea'yı öldürmesi gibi bir anlık bir esinti mi, yoksa Rieux'un vebaya karşı savaşması gibi bir azim ve sabır gösterisi midir? Ancak ne Cherea, ne de Rieux bir metafizikçi değildir. Onlar basit insanlardır, görev adamlarıdır ve her ikisi de tanrıtanımazdır. Hiç kuşku yokki onlar, insancıl değerlere saygı duymalarına karşın, dünyanın saçma olduğunu düşünmektedirler. Hem Cherea hem de Rieux, onların dayanak noktasını savunmak için meydan okudukları zaman, kendilerini evrenin sessizliği

---

[3] *The Rebel*, ss.3-4.

içinde bulacaklardır. "Mutluluk" yüce değerdir ve genel mutluluk Caligula'nın, yada vebanın ortadan kaldırılması talebinde bulunur. Fakat neden mutluluk? ve kimin mutluluğu — yada hoşnutluğu? Onlar kendi mutluluğunu "doğal" ve Caligula'nın duygusunu ise "anormal" olarak değerlendirmektedir. Ancak etikteki normalliğin ölçütü nedir? İnsanoğlunun doğal şefkatliğinin ölçütlerine benzer olması tehlikesi var mıdır? Sorun budur. Herhangi bir aşkın yada tanrısal yaptırımın olmaması durumunda, hem zorunlu hem de geçerli olan davranış ne olacaktır? Tanrı mı, yoksa Sade mi? Sartre, her zamanki çarpıcı formülleştirmesi ile, *Le Diable et le Bon Dieu* (Şeytan ve Tanrı) der.

İyi doğa dışında, bu iki alternatiften başka görünen hiç bir şey yoktur. İyi doğa, Rousseau'nun "tanrısal sezgi olarak bilinç" anlayışı ve faydacı felsefedir. Bütün bu düşünceler onsekizinci yüzyılın sonunda ince bir doku oluşturmaktadır, onlar entelektüel açıdan Sade tarafından savunulmuştur. Hitler onlara meydan okuyacak ve onların tüm etkinsizliğini kanıtlayaktır. Kant'ın kendisini Marquis de Sade ve Terör arasında bulmasına benzer bir durum olarak, Camus da kendisini —*mutatis mutandis* (gerekli değişiklikler yapılmış olarak)— totaliter devrim ve mantıksal suç dönemi içinde bulacaktır. Etik doğası için temel bir soruşturma yapılması zorunludur. Onun *tabula rasa* (boş levha) yöntemi ile gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Camus'nun, *Başkaldıran İnsan* eserinde yaptığı şey budur.

Ancak Camus'nun zihninde, onu meşgul eden, törel oluşumun felsefi sorunundan daha fazlası vardır. *Başkaldıran İnsan*, politik zeminde köklere sahiptir. Camus'nun tartışmasını çözümlemeden önce, onun kesin olarak kime karşı tartıştığının sorulmasında yarar vardır. 1951'in mantıksal suçları işleyen, iyi niyeti öldüren kimdir? Savaş, altı yıldan daha uzun bir süreden beri sona ermiştir fakat onun etkisi

hâlâ hissedilmektedir: bu, insanların içindeki barbarlığın ölmediğini göstermektedir. Her ne kadar Faşizm, uluslararası önemini kaybetmiş olsa da, İspanya'nın yazgısı, Camus'nun yüreğinde kendisini hâlâ ağırlıklı olarak hissettirir. Ancak Camus'yu mantık suçlarına karşı koymak için yazı yazmaya iten şeyin ana nedeni değildir. En belirgin savunucu, Stalin Rusya'sıdır. Camus'nun Sovyet totaliter sisteminin suçlaması, *Başkaldıran İnsan* (L'Homme Révolté) kitabının III. bölümünde (Devlet terörizmi ve Rasyonel Terör) işlenmiştir. *Başkaldıran İnsan*, kutuplaşmayı önlemek için bir ılımlılık ve ortak duyum ortamı yaratılmasında son bir başvuru şeklinde okunabilir. Bu kutuplaşma çıkar arayışında olan teknokratik toplum ile bir alternatif yokluğu nedeniyle Komünizme sürüklenen yabancılaşmış bir entelektüel grup arasında meydana gelmiştir.

Camus, *Başkaldıran İnsan*'ın giriş bölümünde, cinayet olgusunun sahte-felsefi haklı çıkarılması girişimine yönelik çalışmalarının ilk olarak sınırlı ve olumsuz amaca sahip olduğunu söylemiştir. Ve gerçekten de kitabın ana bölümü, metafiziksel zemin üzerinde psikolojik çıkış noktası ve gelişimlerinin izi görülen bu felsefi fetişlerin ortaya çıkarılmasına adanmıştır: Rousseau ve Saint-Just'dan Nazilere, ve Hegel, Stirner, Marx, Nietzche ve Lenin aracılığı ile Stalincilere kadar. Camus, büyük bir yetenek ile uyguladığı özgün ve etkin yöntemi sayesinde gerçeklerin üzerindeki sis perdesini kaldırma girişiminde bulunmuştur. Camus'nun çözümlemeler, aynı zamanda, cinayetin sahte-felsefi haklı çıkarımı ile kullanılan tartışmaların boşa çıkarımını içerir. O, böyle yaparak kendi törel dayanak noktasını haklı bir zemine oturtmaktadır. Bu, onun kanıtının ikinci, olumlu görünümüdür.

Camus, kendini haklı çıkaran doğal insan eğilimine karşıt olarak, cinayetin çağdaş felsefi haklı çıkarımını inceler. O, felsefi nihilizm alanında çıkış noktasına sahiptir. Bu, onseki-

zinci yüzyılın ikinci yarısından beri insan zihnini meşgul eden bir konudur. Hıristiyanlığın etkinliğini azalmaya başladığı zaman, insanlar, anlam ve değerden yoksun saçma bir evren ile yüzyüze gelmişlerdir —bu Sisyphe'ninkine benzer bir dünyadır— birkaç radikal düşünür ve yazar "eğer Tanrı öldüyse, her şeye izin vardır," düşüncesine inanmaktadır. Bu tartışma çizgisine göre nihilizm, cinayete yönlendirmelidir. Camus'nun *Başkaldıran İnsan*'da yanlışlığını ortaya koymaya çalıştığı mantıksal suç zorunluluğu, Tanrının ölümü ile açıklanmak istenmektedir. Camus'nun düşüncesine göre, nihilizmin cinayet için bir özür niteliği taşıdığını düşünmek, mantıksal bir yanlışlığa düşme durumudur. Camus, geleneksel insancıl dayanak noktasından yola çıkarak bu yanlışlığı ortaya koyma girişiminde bulunur. O, karşı taraf ile aynı noktadan —Sisyphe'nin saçma evreninden— hareket etmektedir.

Herhangi aşkın zeminin yokluğunda, etik, bizim sınırlı ve göreceli insan deneyimimiz içinde kök salmış olmalıdır. Hıristiyanlığın etkinliğinin azalmasından sonra, bu sorun tüm görgücülerin karşısına çıkacaktır, çünkü onlar etiği, evrensel olarak geçerli insan deneyimi içinde zemine oturtma denemesinde bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, çağdaş varlık felsefecilerinin bazıları, insan doğasının ussallığı ve iyiliği konusunda genel ve özel çıkarların uyumluluğunun olanaklılığı hakkında aceleci bir iyimserlik sergileyen klasik görgücülerin bu görüşlerini paylaşmaktan uzak olmalarına karşın, bir tür görgücüler olarak adlandırılabilirler. Varlık felsefecilerinin çoğu, insan doğası düşüncesini gözardı etmiş ve klasik duyumdaki felsefeyi reddetmişlerdir. Bunun yerine olarak, onların yaptıkları şey, temel olduğunu düşündükleri belli deneyimleri seçmek ve insan varlığının temel bir modu olarak onları ortaya koymaktır. Seçilen deneyim, bir felsefeciden diğerine değişiklikler göstermektedir: Kierkegaard'ın

zamansal ve bengi arasındaki çatışması, Nietzche'nun güç isteği, Unamuno'nun trajik yaşam duyumu, Jaspers'in insanoğlunun enkaz duyumuna olan Kant'çı tepkisi, ve Scheler'in inancı bunun örneklerider. Camus'ya göre, en önemli deneyim başkaldırıdır. Camus, mantıksal suçun belirsiz mantığına karşı kanıtlarını ortaya koyma girişiminde bulunurken, başkaldırı çözümlemesini, varoluşçu bir şekilde yapma niyetini göstermektedir.

2.Başkaldırı ve Değerler

Başlardırı, *Başkaldıran İnsan*'da çözümlemesinin yapıldığı gibi, on yıl önce *Sisyphe Efsanesi* ile ortaya konan tartışmadan bazı farklılıklar içermektedir. Her ne kadar, Camus, ilk felsefi makalesini Sisyphe imzası altında yayınlamayı seçmiş olsa da, daha sonra bunu sürdürmeyecek ve savaşın üzüntü dolu yılları sırasındaki insan durumlarının uygun bir sîmgesi olduğu düşünülen Sisyphe'nin, ikna edici olmaktan biraz uzak bir şekilde, mutlu olduğunun düşünülmesi gerektiğini söyleyecektir. Ancak daha önce de görmüş olduğumuz gibi, *Sisyphe Efsanesi*, bir Direniş öncesi makaledir; savaşın zalimliğin ortak deneyimin kayayı daha hafif yaptığı düşünülebilir. *Sisyphe Efsanesi*'nden farklı olarak, *Başkaldıran İnsan*, metafiziksel saçmalığın yalnız deneyimi ile başlamaz. Bunun yerine, intihar sorununu enine boyuna tartışmayı tercih eder.

Sisyphe Efsanesi ve *Başkaldıran İnsan* arasındaki farklılık, Camus'nun kendisi tarafından açık bir şekilde ortaya konmuştur. İlk kitabın bir "yokluk dönemi"ne, ikincisinin ise

"ideolojiler dönemi"ne ait olduğunu söyler.[4] Bunların ilki intihar, ikincisi ise cinayet ile ilgilidir. Bu konuda zamandizinsel kesinliğin fazla bir önemi yoktur. Nihilizm ve ideoloji, 1942 yılında, 1951'de *Başkaldıran İnsan*'ın tümünde vurgulandığı gibi, içiçe işlenmiştir. Nihilizm ve ideoloji ideaları intihar ve cinayete, yada Hitler türü bir intihar-cinayet kıyametine yönlendirecektir. Camus, Hitler'in damgasını vurduğu onyılı "olumsuz" olarak değerlendirmektedir. O, daha sonraki onyılı "ideolojiler çağı" olarak adlandırır. Fransız entelektüellerinin büyük bölümü bu evrede Komünizmi kabul edecektir. O, içinde bulunduğu entelektüel çevrede totaliter ideolojilerin hızla yaygınlaşması nedeniyle şaşkınlık duyacaktır.

Camus'nun kitabında büyük bir yenilik bulunmaktadır. Hıristiyanlık yaklaşık ikibin yıl sonra, boyuneğme, teslimiyet ve kendini arka planda tutma, büyük değerler olarak görülmektedir. Fransa'daki yüzyıllık feodal gelenek yapısında değişimler başgöstermeye başlamıştır. Bireyselcilik, batı uygarlığının geç dönem çocuğudur. Ondokuzuncu yüzyıl, bir devrimler dönemi olmuştur —bunlar 1917'de toplanacaktır. Onsekizinci yüzyılın büyük keşfi olan bireycilik ise, romantik çabalara karşın, unutulmuştur, ve yirminci yüzyılın yalnızca ilk yarısında, hem sağ hem de sol-kanat partilere karşı, yeni bir topluluk kazanacaktır.[5] Camus'nun özgünlüğü başkaldırı ile tüm oluşumun başladığını göstermekle kalmaz —bireysel değer adına— ancak başkaldırının kendisi değerlerin yaratıcısıdır. O, etik, bireysellik ve eleştirel için çağdaş bir temel oluşturmayı denemiştir. Boyun eğmek ve bağlılık değil, onun görüşüne göre gerçek erdemin kaynağıdır.

---

[4] *The Rebel*, ss.45.

[5] Bkz. Micheline Tison-Braun, *La Crise de l'Humanisme* (Le conflit de l'individu et de la Societé [1890-1939]), Cilt 2, (Paris: Nizet, 1967).

Onun "gerçek başkaldırı" çözümlemesinde "değerler üzerine kurulu başkaldırı" ele alınmıştır. Camus onu yalnızca öfke ve sürekli bir kızgınlık fenomeninden ayırmak istemiştir.[6] Bu aleyhte davranış, yalnızca başkaldırı içinde bulunan değerlerin çözümlemesinden *sonra* ortaya çıkar, ve bu Scheler ve Nietzche'den sonra, batı değerlerinin kıskançlık ve kızgınlık ile nasıl etkisini yitirdiğini göstermektedir. Camus'nun üzerinde durduğu nokta yalnızca onun tartışmasının ters çevrimi ile kavranabilir çünkü o, köle başkaldırdığı ve "hayır" dediği zaman, bu "hayır" ifadesinin yalnızca onun baskı altında tutulan ve kızgın öfkesinin protestosunu ifde etmekte kalmaz, aynı zamanda bireysel fakat bu egodan daha yüksek birşey içinde bir hak kazanımı öngörür. Beniçinciliğe karşıt olan bu bireycilik, Camus'nun temelini oluşturduğu başkaldırı görünümünü ortaya koyar.

> ***Başkaldırı, bir yerde ve bir şekilde birinin haklı olduğu duygusu olmadan var olamaz. O [başkaldıran] dikbaşlılıkla kanıtlarını ortaya koyar. Başkaldırının edimi bir değeri belirler.***[7]

Bu temel değer, insan değeridir. Başkaldıran kölenin zihninde bir yerlerde kendisinin bir değere sahip olduğuna dair bir düşünce vardır. Onun, başka bir insanın, toplumun ya da hatta yazgı veya tanrıların bir aracı yede bir oyuncağı olarak düşünülmesi gerektiğini bilmektedir.

Başka değerler de başkaldırı edimi içinde keşfedilebilir. Başkaldıran köle, "yalnızca ona ait olmayan" bir değer his-

---

[6] O, başkaldiri ve kızgınlık konusunda Scheler'e yakın bir düşünceye sahiptir

[7] *The Rebel*, ss.13-14

setmektedir. Bu, "tüm insanların ortak bir zemine sahip olduğu doğal bir topluluk durumudur."[8]

Bir üçüncü değer kuramsal bölümlerde çok açık bir şekilde belirtilmemesine karşın, Camus tarafından anlaşılan başkaldırı düşüncesi içinde bulunmaktadır. Köle başkaldırdığı zaman o artık bir köle olarak değil insan olarak anlaşılmalıdır. Başkaldıranların dayanışması ile, daha önce baskıcı olanları da içerecek şekilde genişletilmiş olarak bile süreç gerçekleştirilebilir. Efendisini öldürerek onun yerine geçmek isteyen Spartaküs'ün elde edeceği tek şey zulmünün sonucu olarak ölümsüzleştirdiği yazgısıdır ("karma" — Budizm ve Hinduizmde insanın iyi veya kötü kaderinin dünyaya daha önce gelişinde yaptığı iyi veya kötü hareketlerinin bir sonucu olduğunu savunan öğreti.). Yalnızca insancıl bir Spartaküs —Camus'nun düşüncesindeki gerçek bir başkaldıran— efendi olarak değil, insan olarak dayanışmasını efendisine kadar genişletecektir.

Bu durumda, başkaldırı içinde kapalı olarak bulunan tüm değerler gün ışığına çıkarıldığı zaman, Camus'nun etiğinin tüm oluşumu, romantik ve insancıl bir zeminde yer alır. Mutluluk talebinin gerçekleşebilmesi için evrensel kardeşlik duyumunun yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu, hiç bir şeyin verilmediği yada açıklanmadığı bir dünyada trajik insancılık ve kahramanca insancılık olacaktır. Burada her mutluluk parçası kaba bir yazgıdan koparılmıştır ve her değer karanlık içinde yaratılmıştır ve saçma bir dünyadaki bir düzen kaynağı olarak acı çekilir. Bu bakış açısı ile değerlendirildiğinde yaşam gerçekte anlamlı hale dönüşür. Betimleme, Sisyphe ve onun kayasından, Spartaküs'e kaydırılmıştır. Spartaküs'ün görünümü yavaş yavaş, daha önceki

---

[8] A.g.e., s.16

boyun eğen kişilikten muzaffer bir gladyatöre dönüşecektir. Böylece insanlık, tanrılara ve yazgıya karşı bengi zaferini kazanma yolunda bir adım atmış olacaktır. Camus, bizi *Sisyphe Efsanesi*'nin sonunda Sisyphe'nin mutlu olduğunu düşünmeye davet etmesine karşın bunu yapmak hiç de kolay değildir. Oysa, asıl insan-yapımı değerler için Caucacus üzerinde onurlu bir şekilde ölen Prometheus'u bu şekilde hayal etmekte hiç bir zorluk yoktur.

Yine de geriye mantıksal sorular kalır: hangi değerler? ve insanoğlu, kocaman evren içinde yalnız olarak, neden onları kavrama garip yeteneğine sahip olmuştur?

3.Aşkın Olmayan Değerler

Camus'nun, başkaldırı içinde kapalı olarak bulunan değerler çözümlemesinde önemli bir soru yanıtsız bırakılmıştır: değerlerin doğası ve çıkış noktası, başkaldırı edimi içinde bulunuyorsa, soru psikolojik mi —yoksa metafiziksel midir?— onlar nedir, nereden gelmektedir?

Yüzeysel bir okuma Camus'nun daha basit ve ortak başkaldırı deneyimlerinden yola çıkarak, daha yüksek kıymet, dayanışma ve evrensellik değerlerine tümevarım yöntemi ile ulaştığı yapmakla yetindiğini inanmaya yöneltebilir. Ancak o bunun tam tersini yapmıştır. Değerlerin, başkaldırı oluşu içinde yavaş yavaş üzerleri açılmıştır. Camus'nun başkaldırı çözümlemesinde Hegelci bir yaklaşım olduğu görülmektedir. *Phenomenogy of Mind* eserinde, Camus'nun başkaldıran insanı yavaş yavaş ve her zaman bulunmuş olduğu yeri keşfetmektedir. Bu keşif ne üzerini açma ne de tümevarım olarak görülür. O, süreç içinde yada tamamlan-

mamış olarak gözlemlenmiştir. *Başkaldıran İnsan*'ın birinci bölümünde, başkaldırı içinde kapalı olarak bulunan temel değerler, değişik şekillerde, birbirleriyle ve başkaldırı ile ilişkilendirilmiştir. Bu durumda, insan kıymetinin başlangıç değeri, başkaldırı deneyimi ile tümevarım yöntemiyle ortaya konmamış, daha önceden saklı bir şekilde var olarak, bu deneyim süreci içinde keşfedilmiştir. Başkaldırı içinde kapalı olarak bulunan üçüncü değer, tövbekar düşmanları da içerecek şekilde, tüm insanların dayanışması, insan kıymeti duyumuna benzer olarak, bir başkaldırı motivasyonu şeklinde ortaya çıkar; dayanışma, başkaldırının merkez deneyimine ilişkin başka bir türü ortaya koyar. O, başkaldırının ne nedeni ne de sonucudur. O, tüm insanlar için ortak olan kıymetin sezgisi ile başkaldıranların birbirine karıştığı, karmaşık bir entelektüel işlemin sonucudur. Bir duygu doğalken, bir diğeri tinsel bir dönüşüm dayanışmasına doğru bir çizgide oluşum gerçekleştirilmez.

Camus, "negatif" Sisyphe'den "pozitif" Başkaldıran İnsana giden gelişimin, bir değişim değil, bir açıklama doğasına sahip olduğu konusunda diretmektedir. Onun bu noktadaki ısrarı, ne olursa olsun tutarlı görünme kibirli arzusundan değil, başlangıçtaki saçma deneyiminin ve aşkınlığın yoksunluğunun geçerliliğini yeniden ortaya koyma gereğinden kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak, mantıksal yada lirik bakış açısından incelendiği zaman Camus'nun tutarlılığı sorunu farklı bir şekilde görülür.

Camus, aynı metafiziksel durum içinde, başkaldırıya ilişkin tüm değerlere verdiği Direniş içindeki deneyimlerinden yola çıkmıştır. Gerçekten de, yazgıya karşı dayanışma deneyimi Camus'nun *Tersi ve Yüzü* (L'Envers et l'Endroit) gibi erken dönem çalışmalarında da üstü kapalı bir şekilde bulunmaktadır. Burada, ölüme karşı bedenin ve ruhun birlikte başkaldırısı işlenmektedir. Onu, *Caligula*, *L'Étranger* (Ya-

bancı), ***La Malentendu*** (Anlaşmazlık) ve *Le Myte de Sisyphe* (Sisyphe Efsanesi) izleyecektir. Savaş sonrası makalelerinin yer aldığı *Lettres à un ami allemand* (Bir Alman Dosta Mektuplar) ve *La Peste* (Veba) kitaplarında da aynı düşünce izlenecektir. Her zaman için entelektüel tanımlama beklentisi vardır. Camus, düşüncelerinde bir dönüşüm yaşamadığı konusunda ısrarlıdır. O, saçma evrenden anlamlı dayanışmaya dönüş yapmıştır. Her iki tutumu da, aynı anda farklı seviyelerde görülmüştür. Nesnel olarak, dünya hâlâ saçmadır, fakat Camus onun için anlamlı bir şeyler olduğunu bilmektedir.[9] Camus, lirik olarak, her zaman için, bir anlam uğruna başkaldırmıştır. Ancak bunu bu anlamın ne olduğunu bilmeden yapmıştır. *Nuptials* ve *Yabancı*'dan *Veba* ve *Başkaldıran İnsan*'a kadar, Camus'nun anlam düşüncesi insanoğlunun bir görev duyumuna kişisel mutluluk arayışı içinde olmasının eklenmesiyle oluşturulmuştur. Bütün bu durumlarda, geçerli bir duyumsal deneyim ifade edilmesi için doğruluk dışı entelektüel işlem gerçekleştirilmiştir.

Camus'nun değerler kuramının psikolojik olduğu kadar, metafiziksel bir görünüme sahip olduğunu görmüştük. Sorun yalnızca değerlerin nasıl keşfedildiği değil, onların doğaları ve çıkış noktalarından ne olduğudur. Zorluk, Camus'nun bu değerlerin öznel bir algılamasından, onların nesnel geçerliliğinin ortaya konduğu ilerlemede başlar. O, Lalande'nin *Vocabularie philosophique*'sinden alıntı yaparak şöyle yazmıştır:

> ***Değerler, iyi otoritelere göre, "olgudan doğrulara, arzu edilenden arzu edilebilirliğe bir geçiştir." Olgulardan doğrulara geçiş, daha önce görmüş***

---

[9] *Letters to a German Friend*, s.74.

olduğumuz gibi, başkaldırı içindeki manifestodur.[10]

Bu, arı bir görgücü tanımdır. Ancak ardından, eğer etiğin metafiziksel oluşumları gözardı edilirse, bu durumda Camus hangi hakla bazı insan esinlemelerinin diğerlerinin törel düşünceden yoksun olarak değerlendirilebileceği iddiasında bulunabilir. André Gide, Camus'nun değerlerinin törel değil, estetik olduğunu belirtmektedir. Camus da bazı durumlarda aynısını yapmıştır. O, trajik, kahramanca, baş kaldıran tutum için estetik bir taraf tutma sergilemektedir.

Bu değerlerin çıkış noktası sorunu, onun doğası sorunundan daha açık değildir. Camus, değerin başkaldıran duyumunun çıkış noktası hakkında hiç bir açık şey söylememiştir. Lirik bir bölümün büyük güzelliği içinde tinsel uyanışın şafağında önermiştir:

Bilinçlilik, başkaldırının her ediminden gelişmiştir: ani, göz kamaştıran algılama, yalnızca bir an için bile olsa insanın kendisini belirlemesini ortaya koyacaktır. Şimdiye kadar, bu belirlenim hiç bir zaman için gerçekten denenmemiştir. Başkaldırıdan önce, köle kendi üzerine dayatılmış olan taleplerin tümünü kabul etmiştir. O, onlara karşı tepki göstermeden, tüm emirleri yerine getirir. Ancak sabrın sona ermesiyle birlikte, daha önce kabul edilmiş olan herşeyi reddedecek bir tepki başlayacaktır. ... Köle artık efendisinin yaptırımcı emirlerini reddedecek, o, kölelik koşulunu kabul etmeyecektir. ... O, karşısındakilerin kendisini bağlayan tüm bağların üzerine geçecek ve artık eşit olarak haklara sahip olma tale-

---

[10] *The Rebel*, s. 15

binde bulunmaktadır. ... O, kendi payına saygı görmek istemektedir. Bu, herşeyden, yaşamın kendisinden bile daha fazla tercih edilebilirdir. Bu, onun için en yüksek iyidir. O, artık uzlaşma arayışı içindedir, köle kendini kabul ettirmek istemektedir ... bu bir ya Hep ya Hiç eylemidir. Başkaldırı ile birlikte, bilinçlilik doğmuştur.[11]

Bu anlayış, Kant'ın törel edim ölçütünden biri ile aynı düşünceyi paylaşmaktadır, bu insanın araç olarak değil, son olarak değerlendirilmesi gerektiğidir.

Köle değerini bir birey olarak değil, insan olarak savunmaktadır. Bunda Hıristiyan anlayışını yansıtan Kant'ın düşüncelerine yakınlık hissetmektedir.[12] Burada Camus yeniden ister rasyonel, ister mistik olsun herhangi bir tür alışkanlığı reddetmektedir. O, etiğin kökünün deneyime dayandığını söylemektedir. Camus için birlik, yalnızca bir insan esinlenmesidir. Daha önce de belirtildiği gibi, Camus'nun başkaldırı ve dayanışma deneyimi, Malraux'un *İnsan Yazgısı*'ndaki deneyimi gibi, tüm dünya boyunca ikiyüzlülük ve zalimliğe karşı savaşın aksiyon ve gözleminden doğmuştur. Onun başkaldırı edimi içinde olduğunu göstermek için, birey kendisini diğerleri için feda eder. Camus, otuzlu yıllarda Çin Devrimindeki mahkumları ve Sibirya tuz madenindeki mahkumları örnek olarak verecektir. Onlar mahkum arkadaşlarının dövülmesine karşı protesto olarak intihar etmişlerdir.

Bu, insanın kendisinin ötesine geçtiği ve diğer insanları keşfettiği bir başkaldırıdır, ve bu bakış

The Rebel, ss.14-15

Kant ve Camus'nun etiği arasındaki bu benzerlikler Alman Akademisyen Otto Bolnow'un *"Existenzianalismus und Ethik"* yapıtında ayrıntılı olarak yer almaktadır, ss.321-35

açısından hareketle, insan dayanışması metafiziksel bir kesinliktir.[13]

Bu durumda başkaldırı, saçma bir evrende aşkın nihai yalnızlığın ve boşu boşuna çabalamanın bir aracını sağlayan olarak anlaşılmalıdır.

Şiddetli ıstırabın ötesinde, dinsel çözümlerin dışında olan birşey vardır; bu başkaldırmadır.[14]

Başkaldırı içinde kapalı olarak bulunan üçüncü ve son değer, tüm insanların dayanışmasıdır. Bunlar arasında yabancılar ve düşmanlar da bulunmaktadır. Böylece Camus'nun düşünce dünyasındaki anlaşılması güç bir bölüme girmiş oluyoruz. Bu bölümde çok sayıda çelişki ve karmaşıklık bulunmaktadır. İntikam uygulaması içinde kendini-sınırlama, doğal olarak, her insancıllık düşüncesinin kilometre taşıdır.

Kant'ın sakin rasyonel evreninde, tüm sorun bir tasım içinde ortaya konulmaktadır: insanın kendi içinde bir son olduğu düşüncesi, dostlara ve düşmanlara benzer olarak uygulanır. Ancak Camus'nun etiği, tasımdan daha somut birşeyler üzerinde bulunmaktadır. Bunun ötesinde, baş kaldıranların dayanışmasından tüm insanların dayanışmasına, buna düşmanlar da dahildir, gerçekten rasyonel bir dönüşümün gerektiği görülmektedir. Camus bunun varoluşçu bir deneyim olduğu konusunda diretmektedir. Bir insanlar topluluğu içindeki kişiselci inanç, ki bu özgürlük ve diğerlerine saygı üzerine temellenmiştir, Camus'da çok canlı bir şekilde

---

[13] Camus et al., *"Remarques sur la révolte,"* in L'Existence, ed. Jean Grenier (Paris: Gallimard, 1945), s.11

[14] A.g.e., s.22

bulunmaktadır ve büyük bir olasılıkla makalesindeki en derin mesajı temsil eder.

Camus'nun başkaldırı içinde üzerini açmış olduğu tüm değerler, hıristiyan-insancıl gelenekten ödünç alınmıştır. Onların Camus'ya ve idealistik sosyalistlere duyumsal uygulaması inkar edilemez. Onlar herhangi bir aşkınlık biçiminden yardım almadan, mantıksal bir şekilde oluşturulmuştur. Eğer Camus'nun tartışmasının mantıksal değerini ölçmeye çalışırsak, onun çok az bir değere sahip olduğunu kabul etmemiz gerekmektedir. Başlangıç olguları doğrudur: tüm insanlar protesto eder. Onların çok azı başkaldırır. Bu baş kaldıranların sayısı bir elin parmaklarını geçmeyen kadarı, insan değerleri adına başkaldırıda bulunurlar, ve zaferden sonra onu sürdürmeye devam edeceklerdir. Devrimlerin genelllikle diktatörlük ve terör ile bitmesinin nedeni budur. Camus, bunun acısını yaşayarak öğrenmiştir. Evren saçmadır ve onun içindeki hiçbirşey bir aşkının yada hatta her yerde varolan bir Tanrının varlığını ortaya koymayacaktır, ardından tüm mantık kumdan bir kale gibi yıkılır ve Sartre haklıdır: ister dünyanın efendisi olun yada isterse barlarda kafayı çeken bir ayyaş olun, bunlar arasında pek bir fark yoktur. Sakin, mutlu zamanlarında, insanların çoğu nazik davranmaktadır. Sıkıntılı ve huzursuz dönemlerde ise barbarların kuralları geçerlidir; köle ruhuna sahip krallar olmuştur; felsefeciler ve peygamberler, hiçbirşeyliğin inciline dua edeceklerdir ve belki de bu avuç umutsuz humanist, mutlaktan ayrılmış olarak, cömert bir şekilde insanlığa hizmet etmeyi sürdüreceklerdir.

4.İnsan Doğası Üzerine

Camus'nun tüm değerlerini ortaya koymak için göstermiş olduğu çaba, aşkın olmaksızın geleneksel hıristiyan insancılığını belirler. Camus'yu bu eğilime sahip olduğunun farkında olmayan bir aşkın felsefeci olduğu yorumunu yapanların sayısı hiç de az değildir.[15] Bu tür çıkarımlar insanın kendisini aşma eğilimi içinde olduğunu söyleyen Camus'nun kendisi tarafından cesaretlendirilmiştir: "İnsan, ne olduğunu reddeden tek yaratıktır,"[16] ve onda kendine özgü birşeyler vardır. Herhangi bir Tanrının yada maddesel evrenin dışında olan gücün yada insanın kendisini aşma yeteneğini açıklayan varlığın bu reddedilişi, Camus felsefesindeki tek özgün nitelik değildir. O, aynı zamanda dünyanın saçmalığı üzerinde diretmektedir, ön-insan dünyası içindeki aşkınlığın herhangi kökünü saptama konusundaki yetersizlik ile ilgili değildir. Kısacası, evrimci felsefelerden habersizdir. Camus, bir şair ve doğa aşığı olarak, doğayı tamamen insanın humanist parçalarına yabancı olarak değerlendirir. Onda "*insandışı* birşeyler" vardır. Bu durumda, Camus'nun derin bir şekilde hissettiği insancılık paradoksu yalnızca onun aşkın bir Tanrı içindeki inanç yoksunluğu değil, doğal bir evren içindeki herhangi bir düşünceyi keşfetmedeki başarısızlığıdır.

Eğer insanın kendisini aşma yeterliliği, ne tanrıda ne de evren içinde hak edilmemişse, onun insana özgü bir şey içinde bulunması gerekmektedir, ve biz böylece Malraux'un büyük bir berraklıkla aşağıdaki şekilde formülleştirdiği eski insandoğası sorununa geriye dönmüş oluruz.

---

[15] Bakınız, Jean Onimus, Camus (*Les écrivains devant Dieu*), ve E.Mounier, *L'Espoir des Désésperés.*

[16] *The Rebel*, s.11

İnsan kavramının oturtulabileceği bir veri mevcut mudur? ... Gerçek bir hayvandır. İnsan kavramının bir anlamı var mıdır? Başka bir deyişle: inanç ve mitlere ve özellikle sayısız düşünme eylemleri arasında insan kavramının oturtulacağı yer ve tarih bazında evrensel olabilecek bir veri ortaya koymak olası mıdır?[17]

Camus, bu soruyu, Başkaldıran insan yapıtında, bir kez değil, birkaç kez "Evet" diye kuşkuya yer bırakmayacak şekilde yanıtlamıştır. Yaptığı birkaç örneklik alıntıda şöyle yazmaktadır:

İnsandaki başkaldırı, bir nesne olarak uygulanan ve basit tarihsel terimlere indirgenen reddediştir. Bu güç dünyasını bir yana bırakan, tüm insanlar için ortak bir doğanın onayıdır.[18]

Tarih ile sıkı bağlara sahip olan başkaldırı, var olma için öldürme ve ölme anlayışının yerine bizim ne olduğumuzu yaratabilmemiz için yaşamamız ve başkalarının yaşamasına izin vermemiz gerektiği anlayışını koyar.[19]

---

[17] André Malraux, *Les Noyers de L'Altenburg* (Paris: Gallimard, 1948), ss.130, 146, 150.

'Existe-t-il une donnée sur quoi puisse se fonder la notion d'homme? La vérité, c'est l'animal. La notion d'homme, a-t-elle un sens? Autrement dit: Sous les croyances, les mythes, et surtout sous la multuplucité des structures mentales, peut-on isoler une donneé permamen-te, valable à travers les lieux, valable à travers l'historie, sur quoi fonder la notion d'homme?

[18] *The Rebel*, s.250

[19] A.g.e., s.252.

Ve tersine olarak:

başarılı devrim, onun polisi, mahkemeleri ve aforozları araçları ile kanıtlanmaktadır. Oysa bir insan doğası olarak böyle bir şey yoktur.[20]

Hiç kuşku yok ki, bu düşüncelere sahip olması onun "ben bir varoluşçu değilim" açıklaması yapması sonucunu getirecektir.

Daha önceki tümcelerinde, insan doğasının "tarih"in karşıtı olduğunu söylemiştir. "Tarih", insanoğlunun özgürlüğünü inkar eden ve onu toplum için bir araca dönüştüren dogmatik ideoloji anlamına gelmektedir. Bu tür yönlendirmelerin dışında olarak şu soru ortaya çıkar: insan doğası nedir, o hangi eğilime sahiptir? Camus, *Başkaldıran İnsan'ın* son bölümüne ulaşıncaya kadar bu konuda üstü kapalı olmaktan çok genellikle açık olarak çok çeşitli yanıtlar vermiştir. Bunların birisi şudur: insan doğası konusunda kararsızdır, hem "evet" hem de "hayır" diyebilmektedir. O, mutluluğu, güzelliği ve dostluğu arzu eder ve bunların tersini reddeder. Hem birlik hem de başkaldırı, insanın doğasında bulunmaktadır. böyle bir kararsızlık Camus'nun çalışmaları için olağandışı değildir. *Bir Alman Dosta Mektuplar* ve *Veba* arasındaki dönemde, Camus'nun insan doğası hakkındaki düşünceleri çok karmaşık bir seyir izlemiştir. *Başkaldıran İnsan*'ın yazarı, bazen insan doğasının anarşistler tarafından kışkırtılan sığ anlamını izler görünmekte, insanın sezgisel iyiliğine ve insan kardeşliği düşüncesi ile kurtulunabileceğine inanmaktadır. Böyle bir öğreti, özellikle kriz ve felaket dönemlerinde çekicidir. Bu düşüncelerde Camus'nun daha önceki uzlaşmacı-

---

[20] a.g.e., s.250

lığının izleri, "Korku Çağı"nda barışa, sevgiye ve birliğe özlem görünmektedir. Camus, *Başkaldıran İnsan*'da, kolay iyimserliği reddetmiş görünmektedir. Bu arada hıristiyanlığa dair düşüncelerini de sürdürmektedir. İnsan kardeşliği düşüncesi, sürekli olarak tekrar edilen Camus'nun mesajının merkezini oluşturmaktadır.

Daha önceki bölümde görmüş olduğumuz gibi, Camus'nun düşüncesindeki hıristiyan öğeler çok belirgin değildir. O, bu düşüncelerden makalesinin son bölümünde bahsedecektir. *Thought at the Meridian* başlıklı bu bölümde insan doğasının tarihe ve ideolojiye karşı olduğu düşüncesi Yunanlılardan ödünç alınmıştır.

Klasik Yunan felsefesine göre, insan doğası, görünümlerin karmaşıklığı dışında kavranabilir bir dünya yaratma yeteneği yada *logos* olarak anlaşılan us ile karakterize edilmiştir. Bu, aynı zamanda Camus'nun altını çizdiği düşüncelerden biridir, fakat onu ayrıntılı bir şekilde incelememiştir. Daha önceki çalışmalarda, (özellikle *Bir Alman Dosta Mektuplar* ve *Veba*'da) insan, "anlamı" gereksinimi ile karakterize edilmiştir; bu talep, *Sisyphe Efsanesi*'nin ana temasını oluşturmaktadır. Us, Camus için zekadan farklı bir şeydir. Mantıksal olarak, etki, tepki ve özdeşlik gibi olgular us ile kavranır. Olaylar zinciri içindeki birliğin bir ilkesi ve amacı bununla kavranılacaktır. Camus, Yunan düşüncesine başvurusu içinde, Aristo ve belki de Platon'un son dönemi ve ön-Sokratik felsefeciler ve ozanlardan ödünç alınmış olan düşünceleri temsil eden entelektüel geleneği terketme eğilimi göstermiştir. Bunlara göre, us epistemoloji (bilgi kuramı) ile olmaktan çok davranış ile ilintilidir. Us, ölçmek, sınırları belirlemek ve kendini-sınırlama uygulaması yapmak anlamına gelmektedir. O, *kibirin* karşıtıdır. O, evrensel kardeşlik savunması içinde ironik görünür ve köle-efendi ilişkisine karşı protestoda bulunur. Camus, bu düşüncesini Yunanlıların

barbarlar üzerine üstünlüğünü iddia etmesi üzerine oluşturmuştur. Ancak ne olursa olsun, Yunanlıların uygulamalarını bir mantık zeminine oturtmaları ilgi çekicidir: köleler ve barbarların kendilerini sınırlama erdemine ve insan doğası onuruna sahip olmadıkları düşünülür. Onu kaybeden kişi tutkularıyla hareket edecektir —o, isterse özgür ve bir Yunan olarak, ve hatta Sofokles'in Creon'u gibi bir prens olarak doğmuş olsa bile, böyle bir doğaya sahip olabilir. Ölçülü olmak en yüce erdemdir. Camus, değerler sorununun çözümünde aşkın olmaksızın onu uygulayacaktır. Prometheus, tanrılara karşı savaşında, Camus'nun kalbinde bir kahramandır. Sisyphe'den Prometheus'a geçilen evrim, Camus'nun etik ve politikasının evrimini özetler. Bunun tek nedeni Prometheus'nin "Tanrılara ve zalimlere karşı durması" değil, Prometheus'nin sınırlarını anımsatmasıdır. Rieux ve Tarrou gibi, Aeschylus'un kahramanı da sınırlarını bilmek durumundadır. Zeus, Yazgı, tanrılar ve Veba, insanoğlunun sınırlarıdır. Bir soyluluk işaretine sahip olabilmesi için cesaretin alçakgönüllülükle birleşmesi gerekmektedir.

Camus'nun kanıtı, doğal olarak, geçerlidir. Ancak o, *Başkaldıran İnsan*'da ortaya konan *tüm* değerlerin bir temeli olarak yeterli midir? Buna hiç kuşku yoktur. Kardeşlik, doğruluk gibi değerler ile kendini sınırlama erdemini getirecektir. Bunlar dinsel çıkışlı değerlerdir ve Stoa düşüncesini yansıtmaktadır.

Yunanlılar, vahşi gurur tehlikesi içinde bulunmalarına karşı hoşgörü uygulamasında, insan doğası konusunda hıristiyanlardan daha gerçekçi bir tutum içinde olmuşlardır.

Camus, güç elde edimi sarhoşluğu güçlüğünü aşabilmek için mantığa başvuracaktır. Başkaldırının bir ölçü dahilinde anlaşılması gerektiğini söyler. Köle, başkaldırısı ile, efendisine belli sınırları aşmayacağını anımsatmalıdır. Karşılıklı talepler ilkesinin göz önünde bulundurulması gerekmek-

tedir. Yalnızca sınırlama uygulaması ile gerçekten evrensel olabilecek, başkaldırı edimindeki dayanışma sağlanacaktır.

Camus, Cezayir'de daha sonra arkadaşı olacak filozof Jean Grenier ile birlikte yaptığı çalışmalarda elde ettiği bulguları *Başkaldıran İnsan*'da kullanacaktır. Burada Empedokles'in sevgi ve nefret, kavga ve uyum arasındaki düzenleyici ilke düşüncesinden etkilenmiştir. Camus, *Başkaldıran İnsan*'da Herakleitos ve tanrıça Nemesis'in düzenleyici işlevinden de bahsedecektir.

> ***Şeylerin sürekli değişiminin kaşifi olan Herakleitos, bu sürekli oluşuma bir sınır koymuştur. Bu sınır, alçakgönüllülük tanrıçası olan ve bunun karşıtının düşmanı Nemesis ile sembolize edilmiştir.***[21]

5.Sonuç

Camus'nun *Başkaldıran İnsan* (L'homme Révolté) kitabını yazmadaki başlıca amacı günümüz için uygun olan bir etiğin ifade edilmesidir. Camus, bunun hem zihni hem de kalbi tatmin eder nitelikte olmasını istemektedir. Bu nedenle konuya hem felsefe açısından hem de duyumsal açıdan yaklaşmıştır. O, *Temps Modernes* ekibi içinde olarak, daha önce görmüş olduğumuz gibi diyalektik yöntemi üzerine çalışmalarda bulunmuştur. Ancak Camus'nun mantık temelinde uygulama açısından diyalektik yöntem geçerli değildir — Hegel diyalektiği onu daha yüksek tinsel bir düzleme taşımaktadır, yada Marksist diyalektik materyalizm, çözümü

---

[21] *The Rebel*, s.296

tarihsel oluşum içinde bulmaktadır, yada Kierkegaard'ın diyalektiği insanoğlunun iki uzlaşmaz kutup arasında gidip geldiğini söylemesi konusunda Camus ile aynı fikirde olacaktır. Kierkegaard, estetikten etik düzleme ve oradan da inanç alanına olası bir sıçrama içinde bir çözüm bulmaktadır. Camus'nun ona karşı çıkmasının nedeni budur.[22] Camus, ne pahasına olursa insanın esinlenmesi ile belirsiz yazgı arasında bir yolun bulunmasını istemektedir.

Camus'nun, insanın şeylerin düzeni ile olan çatışması sorununa yaklaşımı da hiç bir açıdan diyalektik değildir; o, açık bir şekilde ikicidir. Camus'nun yeniliği onun yatay bir ikicilik düşüncesine sahip olmasıdır. Çatışmanın iki kutbu arasında hiç bir eylem, Kierkegaard'ın düşüncesinde olduğu gibi, hiç bir gidip gelme bulunmamaktadır. Camus, insan durumunun uzlaşmaz görünümlerinin gerçek başkaldırının bir önkoşulu olarak akılda tutulması gerektiğini söylemektedir. insan deneyiminin ikiciliği keşfedildikten sonra, Camus'nun ikiciliği yetkin olarak statiktir. Onun içindeki tek eylem deneyimin iki kutbu arasındaki gerilimin sürdürülmesi çabasıdır. Bu, iki atın üzerinde duran ve onların yanyana olarak gitmesini sağlayan bir sirk binicisinin durumuna benzetilebilir. İç gerilim her zaman için aynı kalmaktadır; bu dışsal tutarlılığa göre değişen ilkenin tek uygulamasıdır.

Camus'nun yöntemi yalnızca kesin olmamakla kalmaz; o, aynı zamanda tutarsızdır. Biz, iki değerler grubu ile karşı karşıyayızdır. Onlar zayıf bir temel üzerinde bulunmaktadırlar: Tanrı olmaksızın hıristiyan kardeşlik etiği, ve hiçbir Devinimsiz Devindirici ve kozmik ussallık olmadan Yunan ölçü ve uyum etiği. İnsanlık, hem hıristiyan hem de pagan duyumu içinde birlik mücadelesinde bulunur, fakat Camus'nun

---

[22] *Myth of Sisyphus.*

insancılığı ne bir köle ne de erekbilime (teleology) sahiptir. Camus, düşüncelerini çok sayıdaki felsefeciden eklektik olarak elde etmiştir, ancak her hangi bir kuramı sonuna kadar götürmemiştir —pratik usa inanmayan bir Kant'çı, Tanrıdan yoksun bir dindar, erekbilimi olmayan bir Aristo'cu, insan varlığını umutsuz bir şekilde metafiziksel bir anlam içinde tutmaya çalışan bir varoluşçudur. Bunların en şaşırtıcı olanı, onun hıristiyan ve pagan öğelerini karıştırmasıdır; bunlar uyumlu bir şekilde bütünleşmeden uzak düşüncelerdir. Onlar klasik gelenek içinde olduğu gibi yalnızca uzlaşmaz olmakla kalmaz, aynı zamanda herhangi bir bağ ile yanyana bile getirilemezler.

Daha sonra göreceğiniz gibi, Camus'nun politik makalelelerinin lirik değeri onun öznel tutumunu ortaya koymaktadır. Okuyucuları ile arasında duyumsal bir bağ bulunmaktadır. Başarısında, bu yaklaşımın yeniliği büyük bir etken olarak gözükür. Ancak felsefi açıdan inanılırlığı tartışılabilecek bazı fikirlere sahiptir. Burada, şaşkınlık içindeki bir kuşağa bir etik sunulmaktadır. Bu, Lenin'den Marquis de Sade'ye kadar hiç kimse tarafından ortaya konmamış bir düşüncedir. Onlara güzellik, dostluk, özgürlük, adalet ve anlam sunulmaktadır: bu, boyun eğme değil, başkaldırı üzerine temellenmiş bir etiktir; aşkın yanılsamalardan uzak, zor bir etiktir, şiirselliğin gizemi ve insancıl yeniden diriliş umudunu taşımaktadır. Hiç kuşkusuz tarihten ayrıdır. Camus, bir etikten daha fazlasını ortaya koymaktadır —bu insanın evrendeki yeri düşüncesiyle uyum içindedir. Ve bu uyum mantıksal olmaktan çok liriktir. Camus, karakteristik olan süreksiz düşünme şeklinde, etik değerlerin iki grubu arasında güçlü duyumsal bir bağlantı ortaya koymada başarısız olmuştur. Daha önce de söylenmiş olduğu gibi, hiç bir hayalgücü esnekliği hıristiyan eşitlik ve kardeşlik düşüncesinin Yunan kozmik uyum ve ölçüm düşüncesinden geldiği sonucunu

çıkaramaz. iki duygu arasında bir sıçrama, bir dönüşüm vardır. Pascal'ın söylemiş olduğu gibi, "bu, başka bir düzendir," ve Camus herhangi bir ontolojik (varlıkbilimsel) değerler hiyerarşisini inkar etmektedir. Bunun yerine, iki sistem arasında bir duyumsal çağrışım algılar. insan, zalim ve saçma bir efendinin bir kölesi olarak Yazgı yada Tanrılara ilişkin olarak bulunmaktadır. O başkaldırmalıdır, fakat başkaldırırken sınırlarını bilmelidir. Metafiziksel ve toplumsal başkaldırı aynıdır. Burada bazı insanlar, diğerlerinin yazgısıymış gibi davranmayı seçerler, ve yardımseverliklerini ve acılarını diğerlerine geçirirler. Prometheus ve Spartaküs aynıdır. *Başkaldıran İnsan* kitabının ana bölümlerinde bu benzerlik üstü kapalı olarak, ortaya konmaktadır. Fiziksel ve politik başkaldırılar arasında türdeşlik bulunmaktadır. Ancak Prometheus ve Spartaküs deneyimleri ile aynı ise, aynı değerlere ve aynı görevlere de sahip olmaları gerekmektedir; onlar fethetmek ve baskı yapmak için değil, kendilerini ve diğerlerini, köle-efendi sisteminden özgür kılabilmek için başkaldırırlar.[23] Politik başkaldırı, eğer kazanılırsa, baskıyı önlemelidir. Metafiziksel başkaldırı, ki bu kazanılamaz, en azından, bir düşünce aracı olarak değerlendirilmelidir.

Her ne kadar Prometheus-Spartaküs çağrışımı insanların çoğunluğu için herhangi bir gerçeklik zeminine oturuyor olması son derece kuşkulu ise de, dünya tarihinin güç ilişkilerinin karmaşık öykülerinden başka bir şey olmadığının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. İnsanların çoğu bunu kabul etmese de, Camus, bu tür ince ayrıntılar üzerine yoğunlaşmasını sürdürecektir.

---

[23] Aynı mesaj, Malraux'un *Man's Fate* İnsanın Yazgısı kitabında da görülmektedir (özellikle 3. bölümde, Kyo'nun işkenceci Koenig ile yaptığı diyaloglarda).

Kısım iki

BRIAN MASTERS

A)YABANCI'DAN ÖNCE
- Yaşamı
- Karakteri
- İlk Yazıları

B)YABANCI - L'Etrenger

C)SİSYPHE EFSANESİ -
Le Mythe de Sisyphe

D)VEBA - La Peste
- Karakterler
- Anafikir

E)DÜŞÜŞ

A)YABANCI'DAN ÖNCE

Yaşamı

Albert Camus'nun Saçma Felsefecisi olarak ünü sarsılmaz görünmektedir. Oysa o bir felsefeci değildir ve soyut terimlere karşı hiç tahammülü yoktur. O, kendisine yakıştırılan bu etiketten hoşlanmadığını ve hatta ondan kızgınlık duyduğunu itiraf etmiştir. Onun, insan yaşamının acı veren saçmalığı üzerine yazılar yazdığı doğrudur, fakat onun ilk amacı bu değildr ve çalışmalarının tek teması bu olmamıştır. O, bunun bir başlangıç noktası olmasından başka bir niyette olmamıştır.[1] 1950 yılında, *Yabancı* ve *Sisyphe Efsanesi* kitaplarının kendisine sağladığı ünden sekiz yıl sonra bile, insanlar üzerinde büyük bir etkinliğe sahip olmasına karşın, o düşüncesinin bir üzüntü edebiyatı olduğu yargısına karşı itiraz edecektir. Camus, tüm yaşamı boyunca yazılarında karamsar bir nitelik bulunduğunu reddedecektir. Tüm çalışmasının, karamsarlıktan çok, nihilizme karşı bir alternatif oluşturma amacındadır. Camus, gerçek karamsarlığın dünyayı yöneten adaletsizlik, zalimlik ve saçmalıkta bulunduğunu söylemiştir.

Camus'nun tüm çalışmalarının temelinde bu olgu yatmaktadır. O, soyut kavramlarla uğraşmak yerine dünyanın

---

[1] Bkz. *L'Homme Révolté*, s.19

içinden, dünya değerlerine sıkı sıkıya sarılma önerisinde bulunmaktadır. O, insanın yazgısının trajik doğasına karşı gözleri bağlı değildir, fakat çağdaşlarının çoğunda olduğu gibi, bu durum onu derin bir üzüntü girdabına sokmayacaktır. O, insanın yargı standartlarından başka hiç bir şey kabul etmemektedir, insana ilişkin olmayan değerleri ise reddecektir. Değerlerin birbiriyle bağlantılı olduğu bu dünyada tüm değerlerin yoksanması gerektiğini düşünmez. Dünyanın adaletsiz olabileceği söyler, fakat bu insanın adalet niteliğinin ön planda tutması gereğini ortadan kaldırmamaktadır. Dünya zalim olabilir fakat insanın acıma niteliği ile bu zalimliğin etkisi hafifletilebilir. Dünya saçma olabilir, fakat insan saçma değildir:

> ***Bu dünyanın hiç bir nihai anlamı olmadığına inanmaya devam ediyorum. Fakat biliyorum ki o bir anlama sahiptir ve bu insandır, çünkü insan, bir anlama sahip olduğu konusunda direten tek yaratıktır.***[2]

Bunlar bir felsefi düşünce sonuçları değil, daha çok derin duyarlı bir insanın duyumsal yanıtlarıdır. Camus, profesyonel bir entelektüel değildir. O, sıradan insanlara seslenen sıradan biridir, kendisini başkalarından ayıran tek şey canlı ve etkili bir ifade gücüne sahip olmasıdır. O, metafiziksel düşünüş ile ilgilenmemektedir. Camus, felsefe ile değil, yaşam ve ölüm ile, yaşayan ve ölen insanlar ile ilgilidir. Sonuç olarak, onun önerdiği fikirler (o, hiç bir zaman için bunların

---

Lettres à un Ami Allemand, s.74

'Je continue à croire que ce monde n'a pas de sens supérieur. Mais je sais que quelque chose en lui a du sens et c'est l'homme, parce qu'il est le seul être à exiger d'en avoir.'

fikirlerden daha fazlası olduğu iddiasında bulunmamıştır), onun tutku ve sezgi ile hissettiği doğrulardır. Onun yazılarının çıkış noktası zihin yoğunluğu değil, acı dolu deneyimleri ve gözlemleme gücüdür.

Camus yoksulluk içinde yetişmiştir. Uluslararası ün kazanan yazarlar arasında en kötü koşullarda yetişen kişilerden biri olduğu rahatlıkla söylenebilir. O, 7 Kasım 1913'te doğduğunda ailesi Cezayir, Mondovi'de yaşamaktadır. Babası üzüm bağlarında çalışan bir tarım işçisiydi. Annesi Catherine Sintès ise İspanyol asıllıdır ve o da eşi gibi eğitimsizdir. Daha büyük bir ağabeyi Lucien, ve koyu katolik bir büyükannesi vardır.

Camus doğduktan sekiz ay sonra, babası seferberliğe katılmıştır. Aile onu bir daha göremeyecektir. O, 1814 Eylülünde Marne Savaşında öldürülmüştür. Her ne kadar Albert Camus onu hiç tanımamış olsa da, o aptalca ölümü ve bu durumun annesinin üzüntüsüne daha fazla üzüntü katması nedeniyle yıllar sonra yazılarında bu adaletsizliği ağır bir dille dile getirecektir.

Yirmibeş yaşında dul kalmış olan Catherine Camus, Mondovi'den ayrılarak başkent Cezayir'e gider. Buranın en yoksul mahallesi olan Belcourt'ta iki odalı bir ev kiralayacak ve temizlikçilik yaparak iki oğlu, büyükanne ve felçli dayısına bakmaya çalışacaktır. Kendini dine adamış bir büyükanne, hasta bir dayı ve kalbi kırık bir dul kadının bulunduğu evdeki egemen atmosfer uzun sessizlikler olacaktır. Dışarıdaki yaşam da daha fazla neşeli değildir. Camus, toz toprak içinde bir parça ekmek için taşlarla sopalarla kavga eden çocuklar görmektedir. Bu tür deneyimler onda derin etkiler bırakacaktır. Beş yaşındayken, Aumerat Caddesindeki ilkokula başlar. Kısa sürede alçakgönüllü fakat çok bilgili öğretmeni Louis Germain'in dikkatini çekecektir. Germain ona okul saatleri dışında dersler verecektir. O, Bayan Camus'yu onun

liseye sınavlarına katılmasına izin vermesi konusunda ikna eder. Sınavlarda başarılı olarak burs kazanacaktır. Bu, onun tüm yaşamını değiştirecek olan bir olaydır. Ancak Bayan Camus'nun Albert'i okula gönderebilmek için hiç parası yoktur. Camus okuyucuları, onu okuma şansını inatçı okul öğretmeninin katkısına borçludur. Kırk yıl sonra Nobel Edebiyat Ödülü kazanan Camus, konuşmasında bu ödülü M. Louis Germain'e ithaf edecektir.

On yaşından, onyedisine kadar lisede okuyacaktır. O, bu dönemdeki izlenimleri hakkında hiç bir şey söylememiştir. Yalnızca spor etkinliklerinden hoşlandığını biliyoruz. Mükemmel bir yüzücüdür, fakat herşeyden fazla olarak futbolla ilgilidir.

Ayrıca açık alanların, mavi gökyüzünün ve sonsuz denizin doğal güzelliğini bu yıllarda keşfetmiştir. Engin Akdeniz'de gönlünce yüzmektedir. Yaşam onun için iyi görünmektedir.

Ancak kısa bir süre sonra bir trajedi ile karşılacaktır. onyedi yaşında tüberküloza yakalanmış ve hastaneye yatırılmıştır. Çalışmaları yarım kalmıştır ve sporu bırakmak zorunda kalacaktır. Yaşamı artık hiç bir belirlilik taşımamaktadır. Bu zalim yaşam içinde, her türlü güvenceden yoksun olarak evine geri döner. Tüberküloz hastalığı onu hiç bir zaman tam olarak terketmeyecektir. Yaşamı boyunca bir kaç kez onun krizleri ile karşılaşacaktır. *L'Envers et L'Endroit* (Tersi ve Yüzü) adlı kitabında bu ciddi hastalığının onu korkuttuğunu fakat asla umutsuzluğa kapılmadığını söylemiştir. Geri çekilme onun doğasına aykırıdır. Tam tersine olarak, tüberküloz hastalığı onun direnme gücünü artıracaktır.

Bu ölümcül hastalık ona iki gerçeği çok iyi öğretecektir —bunlar, ölüm gerçeği ve ona karşı direnme gerçeğidir.

Tedavi gördükten sonra Faculté des Lettres d'Alger'e katılacaktır. Bu arada evinden ayrılmış ve yalnız yaşamaya başlamıştır. Yaşamını sıradan işler yaparak kazanmaktadır.

Üniversitede felsefeci Jean Grenier'den dersler alacaktır. Entelektüel birikimi büyük ölçüde ona borçludur. 1933 yılında Grenier'in *Les Iles* adlı kitabı yayınlandığı zaman, Camus bir yazar olmaya karar vermiştir. Artık doymak bilmez bir şekilde okumakta ve sürekli olarak düşünmektedir.

Siyaset ve tiyatro ile ilgilendiği yıllardan sonra 1936'da Yeni-Platonculuk ve Hıristiyanlık Düşüncesi üzerine bir tez hazırlar. Hıristiyanlık üzerine derin araştırmalar yapmış ve onların Yunanlıların düşüncelerinden çok fazla esinlendiklerini sezmiştir. Ancak yine de bu tezi hakkında kuşkudan tamamen uzak değildir. Sağlığının bozulması onu tezi sunmaktan alıkoyar. Bu durum sonrasında artık bir akademisyen olmaktan tamamen vazgeçecektir.

1937 yılından itibaren *Alger Républicain* gazetesinde yazı yazmaya başlar. Artık yaşamını gazetecilik yaparak kazanacaktır. Edebi denemeler, politik makaleler yazmaktadır. Bu yıl ilk oyunu *Caligula*'yı yazacak ve *Düğün* denemelerini yayınlayacaktır. Bir romanın ilk notları kaleme alınmaya başlanmıştır. İlk taslakları *Un Mort Heureuse* (Mutlu Ölüm) adıyla yayınlanacaktır. İkinci versiyon farklı bir roman olacaktır: *L'Etrenger* (Yabancı).

Karakter

Albert Camus, yaşam dolu, arkadaş canlısı biridir. O, tam bir "yaşam" adamıdır. Yaşama her zaman için neşe dolu, olumlu, yapıcı, yardımsever ve iyimser bir şekilde yaklaşmıştır. Buna karşın, yoksulluk ve şanssızlıklar peşini bırakmayacaktır. Çok ender olarak üzüntü içinde görülmek-

tedir. Okuyucuların kitaplarından edindikleri ilk izlenimlerin aksine, o, yaşamın üzerinde konuşulması için değil, yaşanması için var olduğunu düşünmektedir. Onun çalışmaları yaşam için bir ilahidir, ve yaşamdan tat almasını iyi bilen biri tarafından yazılmıştır. Camus, yaşam sevgisinin, yaşamın anlamından daha önemli olduğunu düşünmektedir. Dostoyevsky'nun yaşamın anlamından önce onun sevilmesi gerektiği düşüncesine katılmaktadır. Buna, yaşam sevgisi kaybolduğunda, hiç bir anlamın önem taşımayacağı düşüncesini eklemiştir.

Çok sayıda arkadaşa sahiptir. O, hiç kimseye karşı yüksekten konuşmamaktadır. Eğer etik üzerine 100 sayfalık bir yazı yazması gerekseydi bunun ilk 99 sayfasının boş olacağını söylemiştir. Son sayfaya ise, "tek bir görevimin olduğunu biliyorum, bu sevgidir" diye yazacaktır,(*Carnets*).

Gerçeğe sıkı sıkıya bağlıdır. Bundan daha önemli bir şeyin olabileceğini düşünememektedir. O, insanlığın umudu konusunda idealist yaklaşımlara sahip olmasına karşın, gerçekçiliği hiç bir zaman elden bırakmamıştır. Adaleti sağlamak her zaman için olanaklı olmasa bile en azından bunun için çaba gösterilmesi gerekmektedir. Siniklerin adaletsizlik için bahaneler bulmasına bir anlam verememektedir.

O, hiç bir konuda önyargılı biri değildir. Düşünceleri doktriner değil, deneyseldir. Başkalarının düşüncelerine her zaman için saygı göstermektedir. O, çok ender olarak haklı olduğunu söyleme girişiminde bulunacaktır. Başka düşünürler, özellikle Sartre, sonuçlara ulaşırken, o saptama yapmakla yetinecektir. Kendi düşüncelerinde çelişkiler bulduğunu söylemektedir. *"Ben bir felsefi deha olma isteğinde değilim. Bir insan olabilmek zaten yeterince zor bir iş."*

O, kitaplarını insanların yanlışlık ve zalimlik içinde yaşamalarına katlanamadığı için yazmıştır. Okuyucuları ger-

çeklerle yüzyüze getirmek ister. Kendini bir felsefeci yada bir eylem lideri olarak görmemektedir. Onun amaçları daha alçakgönüllüdür, fakat kendi büyüklüklerine sahiptir, çünkü onlar şeffaf bir içtenlik içermektedir.

Ben, rolümün dünyayı, yada insanı değiştirmek olmadığını düşünüyorum; Zaten bunun için hiç bir nltellğe sahip değilim. Kendi adıma yapmam gereken şey, belki de, içinde yaşamaya değmeyen bir dünya içinde bile olsa, az sayıdaki değere katkıda bulunmaktır.[3]

İlk Yazıları

Camus'nun ilk yazı denemesi 1936 ve 1938 yılları arasında yazılmış olmasına karşın 1971 yılına kadar yayınlanmamıştır. Bu *La Mort Heureuse* (Mutlu Ölüm) kitabıdır. Onun konusu yaşam sevinci ve mutlu bir şekilde yaşama, ve böylece mutlu bir şekilde ölme sorunu incelemesidir. Kahraman, Mersault, her şeyden fazla olarak "doğal bir ölümün" kötülüğünden kaçınmak istemektedir, bu beden yaşarken tekdüzeliğe sıkışıp kalmış, baskı altındaki ruhun ölümüdür. Önceden düşünülmüş, soğukkanlı ve hesaplanmış bir cinayetle öğretmeni Zagreus'u öldürür. Kitaptaki en iyi sahne iki kahramanın cinayetten önce karşı karşıya geldikleri bölümdür. Zagreus, yardıma muhtaç bir özürlüdür. Başka birinin yardımı olmadan yıkanıp, kurulanamaz, ve bu hizmete kar-

---

[3] *Actuelles I*, s.206.

'Mon rôle, je le reconnais, n'est pas de transformer le monde, ni l'homme; je n'ai pas assez de vertus, ni de lumières pour cela. Mais il est, peut-être, de servir à ma place, les quelques valeurs sans lesquelles un monde, même transformé, ne vaut pas peine d'être vécu, sans lesquelles un homme, même nouveau, ne vaudra pas d'être respecté.

şılık ona para ödemektedir. O bir konuşmasında fiziksel yetersizliğine karşın, yaşama isteği içinde olduğunu söylemiştir.

> ***Böylesine derin bir şekilde inandığım bir yaşamı birazcık bile kısaltmak için hiç bir şey yapmayacağım. Daha kötü bir durumda olsaydım, sağır, dilsiz yada başka bir şey bile, içimdeki yaşama ateşi yanmaya devam ederdi.***[4]

Camus'nun burada kendisi ile konuştuğu görüşüne karşı durmak olanaksızdır (Gerçekten de onun hiç bir yaratımı, kendi kişiliğinden tamamen bağımsız bir düşünce yapısına sahip değildir). Zegreus'un bacakları yoktur, Camus ise sürekli bir tüberküloz tehditi altında yaşamıştır. Her ikisi de handikaplarının bir sonucu olarak canlı olmalarının basitliğinin keskin bir bilincine sahiptirler. Bu, Camus'nun fiziksel yetersizlik temasını işleyeceği son çalışma değildir.

Mersault, kurbanının inancına karşı hareketsiz görünür. O, adamı öldürmüştür. Ona ateş etmesiyle kendisi için bir mutluluğun başladığının bilincindedir. Zagreus'un paralarını alır ve Avrupaya seyahate çıkar. Burada kitap karmaşıklaşır, yönünü kaybeder. İlk bölümün gerilimi ve merak uyandırıcı etkisinden eser kalmamıştır. Mersault Cezayir'e döndükten sonra, üç kızla birlikte yaşadığı, başka biriyle evlendiği, ve tüberkülozdan öldüğü bir yaşam dönemi vardır. Öykünün daha sonraki bölümü dünya güzelliğinin betimlemesini içermektedir. Kahraman, hastalığına karşın yaşamın tadını çı-

---

[4] s.70.

'Je ne ferai jamais pour abréger une vie à laquelle je crois tant. J'accepterais pis encore, eveugle, muet, tout ce que vous voudrez, pourvu seulement que je sente dans mon ventre cette flamme sombre et ardente qui est moi et moi vivant.'

karma yolunu seçmiştir. O, yalnızca öldüğü zaman kendini evren içinde kaybetmiştir.

Bunun yanısıra işlenen temalardan biri çekilen yoksulluğun boyutlarıdır. Camus, burada annesinin ve Cezayir'deki komşularının çektikleri acıyı hatırlamaktadır.

Mersault, yoksulluk içinde başlayan hayatın sefalet içinde sürmesi ve sona ermesini kabul etmeyecektir. Hayat yoksullukla başlamış olsa bile, buna karşı tüm gücüyle mücadele etmek istemektedir.[5]

Camus'nun bir sonraki çalışması, ilk olarak yayınlanacak olan, *L'Envers et L'Endroit* (Tersi ve Yüzü) kitabıdır. Kitap, kısa öykü şeklinde beş bölümden oluşmaktadır.Bu yapıtı Camus'nun daha sonra gerçekleştireceği çalışmaları için bir embryo niteliği taşımaktadır. Yaşlı bir adamın acı dolu yalnızlığı, insanoğlunun acı çekişi ve anlamsız ölümü, bir güzellik dekoru ile işlenmektedir. Ancak bunların üzerinde *Tersi ve Yüzü* kitabı gençlik dolu bir sevgi ifadesi içerir. Bu, insan yaşamının tekdüzeliğini kıran bir olgudur. *Irony* (Alay) başlıklı birinci bölümde, yanında bulunanların sinemaya gitmeyi tercih ederek yanlız bıraktıkları yaşlı bir kadın gösterilmektedir; o, tek başına yoğun düşünceler içinde bırakılmıştır. Yaşlı bir adam öyküler anlatarak gencin dikkatini çekmeye çalışmıştır. Ancak hiç kimsenin kendisini dinlememesi nedeniyle sonsuz bir acı çekmektedir. O, kendisini yararsız hissetmektedir. Ölümü beklerken yapabileceği en iyi

---

s.184,

'Cette malédiction sordide et révolteante selon laquelle les pauvres finissent dans la misère la vie qu'ils ont commencée dans la misère, il (Mersault) l'avait rejetée en combattant l'argent par l'argent, avec la haine la haine.'

şey çenesini kapatıp oturmaktır. Bu arada yaşlı kadın artık yalnızlığa dayanamamaktadır. Dine yönelmektedir. Sevgi değil, korku nedeniyle yüzünü Tanrıya çevirmiştir. Ancak eğer insanlar onunla ilgilenmemekten vazgeçmiş olsalardı, bu durumunu değiştirecektir. Camus, çarpıcı tümcesinde Tanrının bile yalnızlığı uzun süre hafifletemediğini, dinin Tanrı ile hayalkırıklığı yaratan bir söylem olduğunu söylemiştir. Camus burada insanoğlunun Tanrı ile olan yalnızlığını işlemiştir. Camus, yaşlı kadının dine yönelişini bir kızgınlık ile karşılamamaktadır. O, buna sempati ve anlayış ile bakmaktadır. O, yalnızlığın büyük metafiziksel sessizliğin tesellisi olduğunu düşünmektedir.

Entre Qui et Non (Evet ile Hayır Arasında) başlıklı ikinci bölümün teması da benzer bir sessizliktir. Burada, yoksul fakat gururlu, sessiz fakat ketum bir annenin portresi çizilmektedir. Yine, okuyucunun derin bir şekilde *hissedeceği* bir betimleme yapılmaktadır. Bu yazılar, soğuk, mantıksal bir yazar tarafından yazılamazdı.

Üçüncü ve dördüncü bölümde, yabancı ülkeye ziyaret ile gelen bir yabancılık duyumu, yabancılaşma duygusu işlenmektedir. Son bölüm ise kitabın başlığını açıklamaktadır. *L'Envers* kumaş parçasının düz tarafıdır; *L'Endroit* ise diğer tarafıdır. Camus'nun tasarladığı dünya bir ikiciliğe sahiptir, doğa güzelliği, güneşin ılıklığı vardır, fakat buna karşıt olarak acı çeken, üzüntü içinde olan insanlar bulunmaktadır. Öbürü olmadan bir duyuma sahip olamazsınız; onlar kolkola gitmektedir ve birbirlerini yoğunlaştırmaktadır. *'Il n'y a pas amour de vivre bans désespoir de vivre.'* [s.107. "Yaşam üzüntüsü olmadan yaşam sevgisi yoktur,"].

Biz, yaşamın doğasında olan çelişkileri kabullenmek zorundayız. Gerçeklerle yüzyüze gelmemiz gerekmektedir. Ölüm, bizim üzerimizde oynanan nihai bir oyundur, ve bu yaşama bir "anlam" vermek için yapılacak herhangi bir giri-

şimi anlamsız kılacaktır. Ancak en azından kendi dürüstlüğümüzü koruyabiliriz. Böylece yaşamı sevebilir, onu tüm değeri ile kuşatabilir, ve "sanki" onun bir anlamı varmış gibi yaşayabiliriz.

Camus, 1937 yılında *Caligula* oyununu yazdı, bu oyunun gösterimi ancak 1944 yılında yapılabilecektir. Daha sonra yayınlanan çalışması *Noces* (Düğün) başlığını taşıyan toplu yazılarıdır. *Noces*, yazmaya devam edip etmeme konusunda tereddütlü olduğu bir dönemde derin bir kendini ifade arzusu sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Gerçekten de bu yapıt, doğal dünyanın yoğun bir şekilde, lirizm içinde yüceltilmesidir. Camus, daha duyumsal bir kitap yazmamıştır. Başlıktaki "düğün" insan ve yeryüzü arasındaki düğündür. Bu, insan bedeninin şimdi için bir övgüsüdür, "şimdi"nin duyumsal hazzı için bir ilahi niteliği taşımaktadır. Camus, "gelecek" üzerine, özellikle ölüm sonrası için dinsel, bir vaadde bulunmaktan kaçınır. Şimdinin değerinin azaltılmasına gönlü razı olmaz. Şimdinin tadını çıkarmak yerine, bilinmeyen bir gelecek üzerine düşünmeye bir anlam veremez. Ölüm, geleceği "saçma" kılmaktadır.

Bazı yorumlamaların aksine Camus, naif bir tanrıtanımaz değildir. Camus'nun bu konudaki düşüncesi basit olarak şöyledir. Biz dürüst olmalı ve gerçeklerle yüzyüze gelmeliyiz. Gerçek insan koşulu onun ölümlü olduğudur. Bizim emin olabileceğimiz tek gerçeklik budur. Bu durumda, eğer mutluluğu bulmak istiyorsak, ki herkes bunu istemektedir, onu bu ölümlü dünya içinde aramalıyız.

B)YABANCI - L'Etrenger

Albert Camus'ya ilk ününü kazandıran kitabı 1942 yılında yayınlanan L'Etrenger (Yabancı) olmuştur. Kitap bir neslin tüm kurgusal yapısını ortaya seren bir yapıya sahip olarak hızlı bir başarı kazanacaktır. Bu Fransız entelektüel dünyasında eşine sık rastlanmayan bir durumdur.

Camus'nun entelektüel çevre için yazan bir yazar olmadığının her zaman içinde akılda tutulması gerekmektedir. Bu çevre tarafından el üstünde tutulmak Camus için hiç bir önem taşımamaktadır. O, ilk kitaplarından itibaren hep acıları dikkatten kaçan küçük insanlarla ilgili olmuştur. Camus, bu romanını yazarken kendileri için konuşamayan kişilerin sözcülüğü görevini üstlenmiştir. Bu nedenle karakter seçiminde çok sıradan bir adamı tercih etmiştir. O, bir büroda çalışan dikkat çekmeyen, sıradan, varlığından pek çok kimsenin haberdar olmadığı biridir. Öykü birinci kişinin ağzından anlatılmıştır. *L'Etrenger*, duygularıyla yaşayan bir adamın yalın, basit öyküsünü anlatmaktadır. Ancak toplum onu dışlamakta ve içine almamaktadır.

Meursault, kitabın hemen başında annesinin ölüm haberini alır. O, dün yada önceki gün gün ölmüştür, bundan emin değildir. Annesinin kaldığı yaşlılar yurdundan bir telgraf almıştır. Telgrafta kısa ifadelerle söyle yazmaktadır: *'Mère décédée. Enterrement demain. Sentiments distingués.'* ["Anneniz öldü. Cenaze töreni yarın. Çok üzgünüz."]. Cena-

ze merasiminde ağlamayacaktır. Ertesi gün yüzmeye gider, orada daha önceden tanıdığı bir kızla, Marie ile karşılacaktır, onu sinemaya ve daha sonra evine götürür. Bir kadın satıcısı olan komşusu Raymond Masson'un bir arap kızı olan eski sevgilisi ile sorunu vardır. Raymond ondan kendisini terkeden kız arkadaşının geri dönmesi için kendi adına bir mektup yazmasını ister; Meursault kabul eder. Ertesi Pazar, Meursault, Marie ve Raymond deniz kıyısında iki arapla karşılacaktır. Kavga ederler ve Raymond yaralanır. Daha sonra, Meursault, yalnızca şans eseri olarak, araplarla yeniden karşılaşır. O, Raymond'un tabancasını taşımaktadır. Güneşten gözü kararmış olarak, istemeden, adamlardan birini vurur, ardından yerde yatan bedene dört kurşun daha sıkacaktır. Tutuklanır ve mahkemeye çıkarılır. Duruşmada, onun annesinin cenaze törenindeki soğukkanlı tavırları ve hemen ardından Marie ile yaşadıkları, onun suç işleme eğilimine sahip bir doğası olduğunun kanıtı olarak gösterilecektir. Jüri onu suçlu bulur ve ölüm cezasına mahkûm eder. Hapishanede, onu teselli etmek için gelmiş bir din adamını kızgınlıkla reddedecektir, çünkü Tanrıya inanmamaktadır, yalnızca yoksun bırakıldığı yaşama inanmaktadır. İlk kez olarak yaşamı sevdiğinin farkına varır, oysa yaşam daha önce gülünç ve anlamsız gelmektedir.

Onun tutuklanması ve mahkemeye çıkarılmasına neden olan olaylar zincirinin meydana gelmesinden önce Meursault'un yaşam bilinci çok sınırlıdır. Bir tekdüzelik ve monotonluk içinde varlığını sürdürmüştür. Kendisi böyle söylememiş olsa da, okuyucu onun yaşam hakkında çok küçük bir noktaya sahip olduğunu hissetmektedir. Hiç bir heyecan duymadan uyumakta, yemek yemekte ve çalışmaktadır. Bir de diğer insanların yaşamlarını dolduran mekanikliği gözlemlemektedir. Etrafında soyutlanmış bir tekdüzelikten başka bir şey görmemektedir. Meursault da dahil olmak üzere

öyküde yer alan insanlar merak etmemekte, soru sormamakta ve düşünmemektedir. Onların varlıkları içsel olarak ve dışsal olarak alışkanlıkları ile belirlenmektedir.

Öykünün en etkili bölümlerinden biri onun yaşlı Salamano ve köpeği ile ilgili anlatımdır. Salamano, yalnızca bir alışkanlığın sonucu olarak köpeğine bağırıp çağırmakta ve onu acımasızca dövmektedir:

> ***İki günde bir, saat onbirde ve altıda, yaşlı adam köpeğini yürüyüşe çıkarırdı. Sekiz yıldır sürdürdüğü bu alışkanlığını hiç aksatmazdı. Onları Lyon caddesinde sahibinin köpeği olabildiğince sert olarak çektiğini, ve neredeyse düşecek gibi oluncaya kadar bunun böyle sürüp gittiğini görebilirsiniz. Sonra o köpeğini döver ve ona bağırır. Köpek korkudan bir kenara siner ve sahibi onu çekiştirmeye devam edecektir. Bu durum sekiz yıldır böyle sürüp gitmektedir.***[6]

Bu durum Meursault'un tepki gösterdiği bir şey değildir. Annesinin cenazesinde de benzer bir tepkisizlik sergilemiştir:

---

[6] s.44,

'Ils ont l'air de la même race et pourtant ils détestent. Deux fois par jour, à onze heures et à six heures, le vieux mène son chien promener. Depuis huit ans, ils n'ont pas changé leur itinéraire. On peut les voir le long de la rue de Lyon, le chien tirant l'homme jusqu'à ce que le vieux Salamano bute. Il bat son chien alors et il L'insulte. Le chien rampe de frayeur et se laisse traîner A ce moment, c'est au vieux de le tirer Quand le chien a oublié, il entraîne de nouveau son maître et il est de nouveau battu et insulté. Alors ils restent tous les deux sur le trottoir et ils se regardent, le chien avec terreur, l'homme avec haine. C'est ainsi tous les jours Il y a huit ans que cela dure.

O bana sanki her zamanki Pazarlardan biri gibi görünmüştü, annem artık toprağa verilmişti, ve yarın ben her zamanki gibi işimin başında olacaktım. Gerçekten de hayatımda hiç bir şey değişmemişti.[7]

Camus'un ilk kitaplarından biri olan *La Mort Heureuse*'de (Mutlu Ölüm) benzer bir şekilde sıkıntı içinde olan ve yaşayan bir ölümden kaçmak için bir şeyler yapmak isteyen kahramanı ve *L'Envers et L'Endroit* yazısında tasvir edilen yaşlı adamı düşünürsek, yazarın insanlar arasındaki mutsuzluğun en büyük tek kaynağı olarak monotonluğu gördüğü anlaşılmaktadır. Bazı eleştirmenlerin yaptığı gibi, Meursault'un cinayet işlemeden önce "mutlu" olduğunu söylemek yanlıştır: o böyle bir olumlu duyguya sahip olmak için gereğinden fazla suskundur (ancak onun tam olarak "mutsuz" olduğunu söylemek de olanaklı değildir, s.58).

Onun bildiği tek gerçek haz, duyumsal hazdır, defne yaprağının rengi, sıcaktan bunaltan güneşin etkisini azaltan serin havanın yarattığı iç rahatlaması, dalgaların yorgun bedenini okşaması gibi duyumları hissetmektedir. Burada, daha önceki kitaplarında işlenen bir temayı yeniden keşfederiz. Tatmin olma, duyguların doyurulmasından kaynaklanmaktadır.

Bu basit, anlık hazların en önemli karakteristiği, onların kökünün şimdide bulunmasından kaynaklanmaktadır. Meur-

---

[7] s.41,

'J'ai pensé que c'était toujours un dimanche de tiré, que maman était maintenant enterrée, que j'allais reprendre mon travail et que, somme toute, il n'y avait rien de changé.'

sault yaşamı boyunca şimdi duygusunu yaşamıştır; o, dün ne hissettiğini hatırlamaz, yarın ile ilgili herhangi bir düşünceye sahip değildir. Onun yaşamı birbiriyle ilintisiz olguların bir ardışıklığıdır, onlar kendi içlerinde bir değere sahiptir, fakat bittikleri zaman tüm değerlerini kaybetmektedirler. Eğer geçmişe bakmazsanız, vicdan azabı nedir bilmezsiniz. Geleceğe bakmayınca da umudu bilemezsiniz. Bu sözcükler ona boş genellemeler olarak gelmektedir. Bu nedenle Marie kendisini sevip sevmediğini sorduğunda, bu sorunun anlamsız olduğunu söyleyecektir. Meursault hiç kimsenin gelecekte ne hissedeceğini bilemeyeceğini söylemiştir, bu nedenle 'sevgi' ile ilgili genel soruların dürüstlükle yanıtlanamayacağını söyleyecektir. Marie ona kendisiyle evlenip evlenmeyeceğini sorar. Meursault kendisi için hepsinin aynı olduğunu belirtir, fakat eğer o istiyorsa evlenebileceğini ekler. O, sürekli bir duyumu düşünmememektedir, onun düşündükleri *şimdi* hissettiklerinin ötesine geçmemektedir.

Şimdi bu romanın neden *Yabancı* başlığı ile yayınlandığını görmeye başlayabiliriz. Herşeyden önce, kendisini şimdiki zaman ile sınırlayan bir kişi olağandışıdır. O, diğerleri arasında, geçmişleri ve gelecekleri ile bir "yabancı"dır.

Camus, kahramanının sıradışılığını, önce onun başkalarını nasıl gördüğünü, ardından başkalarının onu nasıl gördüklerini göstererek ortaya koymuştur. Meursault insanları gözlemlerken sanki onları daha önceden hiç tanımıyor gibi düşünmektedir, o yabancı bir dünyada gibidir.

Savcı, Meursault'a karşı hiç de anlayışlı davranmayacaktır. O, Meursault'u bir "canavar" olarak niteler. Onun toplum içinde bir yeri olmadığını ve acımasız, kalpsiz biri olduğunu belirtetecektir.

Acaba savcı haklı mıdır? Meursault bir canavar mıdır? Bu, kolay bir soru değildir. Onun karakterinde şaşırtıcı belir-

sizlikler vardır, kitabın tekrar tekrar okunmasında, yine tatlar bırakmasının nedeni budur. Okuyucu hiç bir zaman onu *tam olarak* anlayamaz, bu nedenle onu değerlendirmek hiç de kolay değildir. Böylesi alçakgönüllü, daha önce kimseye zararı dokunmamış, zararsız bir büro çalışanının nasıl olup da bir insanı öldürebildiğinin açıklamasını yapmak hiç de kolay değildir. Meursault ise kendini *'absolument comme tout le monde'* [s.82. "yalnızca dünyadaki diğerleri gibi biri"] olarak nitelendirir. Ancak bu değerlendirmede bir yanlışlık yapmıştır. O, çok az hayalgücüne sahip olduğunu kabul edecektir (s.124), bu onun davranışlarının neye sebep olabileceğini anlamasına engel olmaktadır. O, ayrıca olağanüstü derecede pasif biridir. Olayları başlatmaz, onlar kendisini etkileyene kadar onlardan geri durur. Kullandığı dil, onun olaylarla uzaktan yakından hiç ilgilenmediğini göstermektedir; o, yalnızca olguları kaydeder. Kendisini olayların akışına bırakmıştır. Bu tutumu, istemeden kendisine bir felaket hazırlayacaktır. Herşey, şans eseri olmuştur. Sürekli olarak *'ça m'est égal'* ["benim için hepsi aynı"] demektedir. Cinayet bile gerçekte onun tarafından işlenmemiştir. Bu güneşin hatasıdır. Camus, güneşin cinayete sebep olmasında ısrarlıdır. Mutlaka bir sorumlu aranıyorsa, bu güneşin yakıcı etkisidir. Meursault, yalnızca, yaşadığı anın duyumlarına tepki göstermiştir, güneşin etkisiyle gözleri kararmış ve ateş etmiştir.

Meursault'un annesinin cenazesinin yanında kahve içmesi ve hemen sonrasında Marie ile birlikte olması da aynı durumu ortaya koymaktadır. Değerlerin hiyerarşisi yoktur. O, kendisini soruları yanıtlamakla sınırlar, asla bir seçenek ortaya koymaz. Raymond için bir mektup yazmıştır, fakat bunun tek nedeni bunda herhangi bir sakınca görmemesidir, benzer bir durumda yine aynı şeyi yapmaktan çekinmeyecektir. Salamano, kaybolan köpeği için dert yandığında o-

nun yatağına geri dönmesini söyler, çünkü sabah erken kalkacaktır, (s.56).

O duyguları konusunda yalan söylemeyi asla düşünmez. Böyle bir yalan onun duruşmada çok işine yarayabileceği halde bunu yapmaktan kaçınacaktır. Bu tavrı onu toplumun ikiyüzlülüğünden ayıran en belirgin özelliktir. Meursault'tan başka herkes, yalan söylemekte yada abartı yapmaktadır. O, ise tutarlı bir şekilde gerçeğe sadık kalacaktır.

O, avukatı ile annesi hakkında konuşurken benzer bir yaklaşım sergileyecektir:

> ***Anneme çok düşkün olduğumu söyleyemem — fakat bu fazla bir şey ifade etmemektedir dedim. Bütün normal insanlar, şu yada bu zamanda şu yada bu şekilde sevdiklerinin ölmüş olmasını arzularlar diye ekledim. Burada avukat sözümü kesti, şaşkınlıkla yüzüme bakıyordu. "Duruşmada böyle konuşmayacağına bana söz vermelisin" dedi. Onu temin ettim; fakat beni etkileyen şeyin benim o anki fiziksel konumum olduğu açıklamasını yaptım. Örneğin, annemin cenaze töreninde bitkin ve yarı uykulu bir haldeydim. Ve bu nedenle etrafımda olup bitenler hakkında fazla bir şeyin farkında değildim. Ama sana bir konuda güvence verebilirim: annemin ölmemiş olmasını dilerdim. Avukat, hoşnut olmayan bir şekilde bana baktı, ve ters bir şekilde "bu yeterli değil," dedi.***[8]

---

[8] s.81,

'Sans doute, J'aimais bien maman, mais cela ne voulait rien dire. Tous les êtres sains avaient plus ou moins souhaité la mort de ceux qu'ils aimaient. Ici l'avocat m'a coupé et a paru très agité. Il m'a fait promettre de ne pas dire cela à l'audience, ni chez le magistrat instructeur. Cependant, je lui ai expliqué que j'avais une telle nature que mes

Meursault suçsuzluğu, tüm geleneksel soyutlamalara karşı çıkmasında yatmaktadır. O, tüm *a priori* (önsel) davranış kurallarını reddetmektedir. Camus, kitabında Meursault'u suçlu çıkaran ahlak anlayışının ne denli ikiyüzlü ve zalim olduğunu gözler önüne sermeye çalışmıştır.

Suçlayanlar, Meursault'un annesinin ölü bedeni önünde ağlamaması, acı çekmiş görünmemesi, ve soğukkanlı davranması ile eleştirmektedirler. O, üzgün oğul rolünü oynamamıştır. Meursault diğerleri gibi davranmamakla suçlanmaktadır. Meursault belki de annesini seviyordur, fakat bu sevgisini göstermesi gerekirdi. Toplum ondan bir üzüntü gösterisi beklemektedir. Sonuçta toplum onu ölüm cezasına çarptıracaktır.

Meursault, ölüme yaşam her ne kadar saçma olsa da, onun yaşanması gerektiği bilinciyle gidecektir. Bu onun başkaldırı anıdır. Camus, *L'Etrenger*'in sonunu, diğer çalışmalarının başlangıç noktası olarak kullanacaktır.

---

besoins physques dérangeaient souvent mes sentiments. Le jour où j'avais enterré maman, J'etais très fatigué et j'avais sommeil. De sorte que je ne me suis pas rendu compte de ce qui se passait. Ce que je pouvais dire à coup sûr, c'est que j'aurais préféré que maman ne mourût pas. Mais mon avocat n'avait pas l'air content. Il m'a dit: 'Ceci n'est pas assez.'

C)SİSYPHE EFSANESİ - Le Mythe de Sisyphe

L'Etranger (Yabancı) ortaya çıktıktan çok kısa bir süre sonra *Le Mythe de Sisyphe* (Sisyphe Efsanesi) yayınlanmıştır. Onların yakın bir kesişim noktası bulunmaktadır. *Sisyphe Efsanesi*, *Yabancı* üzerine bir yorum olarak değerlendirilebilir, ve bu nedenle o da benzer bir başarıyı yakalayacaktır. Yabancı, yaşama doğru yeni bir tutumun keşfi içinde biriken, bir zihin durumunun düşsel değerlendirmesi iken, *Sisyphe Efsanesi*, bu tutumun bir entelektüel incelemesidir. *Yabancı*, bu duygunun öyküsüydü. *Sisyphe Efsanesi* ise bu duygunun betimlemesidir. O, her düşünen kişinin bir şekilde sorması gereken bir soru üzerine bir makaledir: yaşam gerçekte yaşamaya değer mi? Meursault, hayatının son saatlerinde böyle olduğuna karar vermiştir ve Camus şimdi bu kararın nedenini açıklamaktadır. O, yaşamın amaçsız, anlamsız ve ölümle sona ermek zorunda olmasına karşın, onun nasıl ve neden değerli olduğunu göstermek için yapılan bir girişimdir. Bu, "ölüm düşüncesiyle karşı karşıya kalan bir sanatçının kendi kendine konuşması"dır.[1] Bu kitapta, ilk kez olarak Saçma düşüncesi ortaya konulmaktadır.

İnsan konumunun saçmalığı düşüncesi, 1942 yılında tamamen yeni bir düşünce değildi. Sartre varoluş olgusunun duyguları üzerinde bir bütün varlıkbilimsel kuram oluşturma

---

[1] Conor Cruise O'Brien, op. cit., s.30.

çabası içindeydi, ve Fransız okuyucular *La Nausée* (Bulantı) kitabındaki Roquentin'in düşünceleriyle, insanoğlunun dünya üzerindeki yaşamının boşunalığı ile tanışmışlardır. Yine Fransız okuyucuların yaygın olarak tanıdığı Malraux da, insan yaşamındaki saçmalık düşüncesini ele almıştır. Camus'nun özgünlüğü, tüm kitabını bu duygunun tartışmasına adamış olmasıdır.

Yazı, Camus'nun üzerinde düşünmeye değer tek gerçek sorunun intihar olduğunu söylemesiyle başlar. Hayatın yaşamaya değer olup olmadığına karar vermek, tüm diğerlerinin öncesinde yer alması gereken özsel bir sorundur.

Sorun bir kez ortaya konduğu zaman, herşeyden önce yaşamınızın alışkanlıklara yönelik gülünç bir boyun eğiş tarafından belirlendiğinin ve makaniksel davranışların aldatıcı bir dizgesi ile karakterize edildiğinin farkına varırsınız. Kendi kendinize bunun nedenini sorarsınız ve yanıtın yokluğu sizde bir korku soğukluğu bırakır. Yaşamak için hiç bir neden bulunmadığının farkına varıldığı ani anlardan daha korkutucu çok az an vardır. Bu an meydana geldiği zaman bu ürkütücü gerçekten sizi koruyan duvarların birdenbire paramparça olduğunu görürsünüz:

> ***'O, sahne dekorunun yıkılmasıyla meydana gelir. Yataktan kalkma, tramvay, büroda, yada fabrikada dört saat çalışma, yemek, uyku ve Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe, Cuma ve Cumartesi, hep aynı tempo —zamanın çoğu bu ritm içinde geçmektedir. Fakat bir gün "neden" sorusu ortaya çıkar ve herşey şaşkınlık ile dolu bir yıpranma içinde başlar. "Başlar" —bu önemlidir. Yıpranma, mekanik bir yaşam ediminin sonunda gelir, fakat aynı zamanda o, bilinçlilik dürtüsünü de başlatır. Bilinçliliği uyandırır ve harekete ge-***

çlrlr. Onu Izleyen şey yavaş yavaş zincire geri dönüş yada belli bir uyanıştır. Yalnızca Kaygı, herşeyin kaynağındadır.[2]

İnsanların çoğu şu yada bu zamanda Camus'nun betimlediği bıkkınlığı hissederler, ve şaşkınlıkları o denli cesaret kırıcı olur ki buna karşı gözlerini yumarlar ve ölümle sona erecek tekdüzeliğe geri dönerek başlarını kuma gömerler. *Sisyphe Efsanesi*, Camus'nun kendisinin bu başını kuma gömmeyi reddedişinin ve bilinçlilik anlarını canlı tutma çabasının öyküsüdür. Her ne kadar acı verici olabilse de, bunun yapılması gerekmektedir.

Bilinçlilik anı ile birlikte, bir sürgün duyumu gelir. Bu, bildik duyumundan birdenbire yoksun kalmış, dünya içindeki bir "yabancı"nın duygusudur. Sorular sorulmaya başlandığında kişi tek başına olacağı bir yola girmiştir (Meursault, başlangıçta, nedenini anlayamadığı, bilinçlilik anı olmaksızın bir "yabancı"dır. Birinci şahıs anlatımına karşın, o dışarıdan tasvir edilmiştir).

"Bilinçli" kişi yaşaması için kendisine sunulan kaynağa geri döner. Bunu yaparken yeni bulunmuş bir yeteneğe gereksinim yoktur.

---

s.27

'Il arrive Que les décors s'écroulent. Lever, tramway, Quatre heures de bureau ou d'usine, repas, tramway, Quatre heures de travail, repas sommeil et lundi mardi mercredi jeudi vendredi et samedi sur le même rythme, seulemen le 'pourquoui' s'élève et tout commence dans important. La lassitude est à la fin des actes d'une vie machinela, mais elle inaugure en même temps le mouvement de la conscience. Elle l'éveille et elle provoque la suite. La suite, c'est le retour inconscient dans la chaine, ou c'est l'éveil définitif. Le simple 'souci' est a l'origine de tout'

Doğa, bir eğlence kaynağı olmasına karşın, anlam arayışı içinde görkemli bir kayıtsızlığı vurgulamaya hizmet eder:

'Bütün güzelliklerin kalbinde bir şeyler bulunur, ve bu tepeler, gökyüzünün yumuşaklığı, bu anda aldatıcı anlamını kaybetmiş olan bu ağaçların hatları, kayıp bir cennetten daha uzağı ortaya koymaktadır. Dünyanın bu ilkel düşmanlığı bin yılın ötesinden bizim karşımıza gelir.' [3]

Camus, *L'Envers et L'Endroit* (Tersi ve Yüzü) ve *Noces* (Düğün) yapıtlarında, doğa ve dokunma paylaşımının pagan hazlarını ön plana çıkardığı zaman, doğal dünyanın insan sorununa herhangi bir yanıtı ortaya koymadığını söylemiştir.

O, dünyanın ussal açıklamasına yardımcı olamamaktadır. İnsanoğlunun usu bu görevi yerine getirme yeterliliğine sahip değildir. İnsanlığın tüm ussal araştırmaları ve mantıksal çözümlemeleri araçları yaşamak için bir nedeni ortaya koymada başarısız olmakta yada kuşkunun ötesinde bir dünya düşüncesine başvurmaktadır. Atomların ve elektronların ve fiziksel dünyanın belli kanunlar çerçevesinde hareket etmesinin belirtildiği bilimsel konuşmalar, görülmez bir çekirdek etrafında dönen maddenin bir sonsuzluğunu yönlendiren sonuçları ortaya koyar. Bunun aksini düşünmek katı ussal olgulardan çok düşsel fantazi bölgelerine ait kavramlar anlamına gelmektedir. Dünya inatla, usaaykırı, indirgenemez bir yapıya sahip olarak kalmaktadır:

---

[3] s.28,

'Au fond de beauté gît quelque chose d'inhumain et ces collines, la douceur du ciel, ces dessins d'arbres, voici Qu'a la minute même, ils perdent le sens illusoire dont nous les revêtions, désormais plus lointains qu'un paradis perdu. L'hostilité primitive du monde, à travers les millénaires, remonte vers nous'

'Kör us, herşeyin açık olduğu iddiasında bulunabilir. Ben kanıtı bekliyorum ve onun doğru olmasını arzuluyorum. Ancak, çok sayıda gösterişli yüzyılın ve insanın gelip geçmesine karşın, bunun yanlış olduğunu biliyorum.'[4]

Camus'nun, insan usunun kavranabilirliğinin ötesinde bir dünya açıklaması bulan düşünürlere karşı hiç tahammülü yoktur. O, dünyanın kavranamazlığı yada onun Tanrı ile özdeşleştirilmesi ile tatmin olmuş görünen Chestov ve Kierkegaard'dan alıntı yapar.[5]

'Chestov, yoğun araştırmalarının sonucunda tüm varlığın temel saçmalığını keşfeder, fakat "bu saçmadır" demek yerine "Bu Tanrıdır," der. Chestov'a göre us faydasızdır fakat usun ötesinde bir şey vardır. Saçma bir zihine göre us faydasızdır ve usun ötesinde hiç bir şey yoktur.'[6]

---

[4] s.36,

'la raison aveugle a beau prétendre que tout est clair, j'attendais des preuves et je souhaitais qu'elle eût raison. Mais malgré tant de siècles prétentieux et pardessus tant d'hommes éloquents et persuasifs, je sais que cela est foux.

Lev Chestov (1866-1939). Rus felsefeci ve yazar. Çalışmaları arasında *The Apotheosis of Groundlessness* (1905) ve Tolstoy, Nietzche ve Dostoyevsky üzerine eleştirel çalışmalar bulunmaktadır. Soren Kierkegaard (1813-55). Yaygın olarak, modern varoluşçuluğun kurucusu olarak kabul edilmektedir. Sistemi, düşünce ve varlık arasındaki antipati üzerine kurulmuştur.

[6] ss.53-55,

'Car lorsqu'au terme de ses analyses passionés Chestov découvre l'absurdité fondamentale de toute existence, il ne dit point: 'Voici l'absurde,' mais 'voici Dieu' Pour Chestov, la raison est vaine, mais il

Camus, açık bir şekilde usun, dünyayı ve bizim onun içindeki yeri anlamamız için sahip olduğumuz tek şey olduğunu söyler, ancak us etkin değildir —bize yanıt sağlamaz. dürüst olmak ve insan usunun sınırlarını belirlemek gerekmektedir.

İnsan varlığının belirlenimi hiç bir özel ussal değerlendirme taşımaz. Bu, insanoğlunun tutarlılık ve düzen gereksinimi, ve dünyanın inatçı düzensizliği ve tutarsızlığı arasında sonsuz eşitsizliktir, ve bu durum saçmayı oluşturacaktır. *"Ce divorce entre l'homme et la sa vie, l'acteur et son décor, c'est proprement le sentiment de l'absurdité"* ['İnsanoğlu ve yaşamı, oyuncu ve dekoru arasındaki bu ayrılık, saçma duygusunu oluşturacaktır,']. Bir tarafta, us ile kavranılamaz bir dünya vardır, diğer tarafta ise tutkulu bir şekilde kavranılırlık arzusunda bulunan bir insan varlığı bulunmaktadır; paralel kulvarlarda iki olgu koşmaktadır, fakat onlar asla tam bir anlayış içinde bir araya gelemezler. Camus oyunlarından birini "*Le Malentendu*" (Anlaşmazlık) olarak adlandırmıştır. Bu oyunda Martha söyle söylemektedir: *'il y a eu malentendu. Et pour peu que vous connaissiez le monde, vous ne vous en étonnerez pas'* [s.97 'Bir yanlış anlaşılma var. Ve eğer yalnızca siz dünyayı biliyorsanız, bu denli şaşırmış olmamanız gerekir,']. Camus, insanoğlu ve dünyası arasındaki bu "yanlış anlama"nın her zaman için olduğu savını ortaya koymaktadır; dünya her zaman için çözümlemeye karşı direnir, insanoğlu ise her zaman çözümleme yapmak istemektedir. Onun tutarlılık için talebi, yapı için hep bozucu bir etkiye sahiptir.

---

y a quelque chose au-delà de la raison. Pour un esprit absurde, la raison est vaine et vaine et il n'y a rien au-delà de la raison.

Camus'nun dünyanın saçma olduğu yada insanoğlunun saçma olduğunu düşündüğünü zannetmek ciddi bir yanlış anlama olacaktır. Saçma olan şey, insanoğlu ve onun insanı dünyaya bağlayan anlayış nesneleri arasındaki *ilişki*dir. Dünya saçma değil, usaaykırı, uyumsuzdur. Saçma, insanın bu usaaykırılıktan tatmin olmamasından doğmuştur:

> ***Bu dünya kendi içinde uslamlanabilir değildir, söylenebilecek tek şey budur. Ancak saçma olan şey, usaaykırılık ile karşı karşıya bulunulması ve insan yüreğinde yankı oluşturan vahşi bir açıklama arzusudur. Saçma, dünyaya olduğu kadar insanoğluna da bağlıdır. Onları bir araya getiren an budur ... insanoğlu usaaykırı ile yüz yüze bulunmaktadır. O, kendi içinde, mutluluk ve us arayışı hisseder. Saçma insanoğlunun gereksinimi ve dünyanın uslamlanamaz sessizliği arasındaki bu karşılaşmadan doğmuştur. ... Usaaykırılık, insan nostaljisi ve saçma, onların karşılaşmasından meydana gelmiştir.***[7]

---

ss.37 44-45,

'Ca monde en lui-même n'est pas raisonnable, c'est tout ce qu'on en peut dire. Mais qui est absurde, c'est la confrontation de cet irrationnel et de ce désir éperdu de clarté dont l'appel résonne au plus profond de homme. L'absurde dépend autant de l'homme que du monde. Il est pour le moment leur seul lien. (s.37) l'homme se trouve devant l'irrationnel. Il sent en lui son desir de bonheur et de raison. L'absurde naît de cette confrontation entre l'appel humain et le silence déraisonable du monde. L'irrationnel, la nostalgie humaine et l'absurde qui surgit de leur tête-à-tête.

İnsanoğlu bu üçlülük içindeki en önemli öğedir. O, dünyanın uyumsuzluğunu kabul etmeyi reddeder, Saçma kendisini ortaya koymayacaktır. İnsanoğlu, yanılsamadan ve kaçıştan uzak olarak bilinçli kaldığı sürece dünya sebebi anlaşılmazdır, ve aynı zamanda sürekli bir açıklama gereksiniminde kalır, onun soruları Saçma içinde yankılanacaktır. *'L'absurde est essentiellement un divorce. Il n'est ni dans l'un ni dans l'autre des éléments compares. Il naît confrontation."* [s.48. 'Saçma özsel olarak bir boşanmadır. O, karşılaştırıldığı öğelerin hiçbirinin içinde bulunmaz: o, onların karşı karşıya bulunmalarından doğmuştur']. Eğer biz evrenin usaaykırılığını ve insan varlığının anlamsızlığını kabul ediyorsak (ve çoğumuz çoğu zaman bunu kabul ederiz), bu durumda bir saçmalık sorunu yoktur, çünkü bir karşı karşıya bulunma yoktur, arzularımız ve onların tatmininin olanaksızlığı arasındaki eşitsizlik yoktur. Fakat bu tutum, bir bilinçlilik anından sonra artık olanaklı değildir. Meursault'un, *L'Etranger* (Yabancı) kitabının son sayfasında yaşadığı deneyim buna benzer bir durumdur. *"L'absurde n'a de sens que dans la mesure où l'on n'y consent pas,"* ['Saçma yalnızca aynı fikirde olunmadığı zaman bir anlama sahiptir'].

Camus'nun Saçma düşüncesinin kesin tanımlaması ile uzun uzadıya ilgilendiğimizde, onun yaşama yönelik tüm tutumununu başlangıç noktasının bu olduğu görülmektedir. Bu güvertenin tamamen temizlenmiş olduğu anlamına gelmektedir, bu doğru görecelidir, bu şans dünyayı yönetir, insanoğlunun umutsuz anlama çabası ve buna karşı direnç arasındaki çelişki, çözümsüzdür. Kısaca söylemek gerekirse, onun tüm çabaları boşunadır. Herşeyin ötesinde, o, bazı uyumsuzlukların üstesinden gelmede başarılı olsa bile, onun çok az faydası olacaktır, çünkü o kaçınılmaz bir şekilde ölüme mahkum edilmiştir.

Albert Camus, bu noktada pek çok açıdan ölüm ile karşı karşıya gelir. Onun tüberküloz hastalığı, tüm arzularımızı anlamsız yapan ölümlü koşulun uğursuz bir hatırlatıcısıdır. Ölüm olgusu, basit bir olgudur ve hiç kimse ona karşı koyamaz. Biz çoğu zaman, nihai sondan tamamen bilgisiz olarak yaşarız. Nihai saçmalık bizim üzerimizde bulunmaktadır. Eğer Camus, daha sağlıklı biri olsaydı, ölüm olgusunu bu denli yoğun bir şekilde hissedebileceğinden kuşku duymaktayım. Eğer böyle olsaydı onun çalışmaları başka bir yöne yönelmiş olabilirdi. İnsanın ölümlü olma düşüncesi, onun üstesinden gelmesi için yapılan tüm çabaları boşuna kılmaktadır. Yaşam faydasızdır. İnsanoğlu, sonsuzluğa ulaşma gayesi taşımaktadır ve içinde bulunduğu koşulun zorluğu altında ezilmiştir.

Camus, insanın içinde bulunduğu koşulların son derece kötü olduğunu düşünmektedir. Yaşam hakkında karamsar bir bakış açısına sahiptir. Ancak Camus'nun özgünlüğü ve büyüklüğü bu denli olumsuz önermelerden olumlu bir tutum ortaya koyma yeteneğinde yatmaktadır. O, nihilizmin hemen ucuna kadar gitmiştir ve bunu tam bilinçlilik ile yapmıştır. Ancak bu geçerli olan alternatif tepkiler ile ortaya konacaktır. İlk olarak, Saçmanın bir belirlenimi için çeşitli yanıtları göz önünde bulundurur: üzüntü, intihar ve umut.

Üzüntü, en açık yanıttır. Üzüntü düşüncesi Camus için çok zayıf ve uzaktır. Yıllar sonra *Lettres à un ami allemand* (Bir Alman Dosta Mektuplar) yapıtında "siz üzüntüyü soğukkanlılıkla kabulleniyorsunuz, ben ise onu her zaman reddettim" [*'vous acceptiez légèrement de désespérer et que je n'y ai jamais consenti'*] diye yazmıştır.

Daha dramatik yanıt intihardır. O, yapılacak en mantıklı harekettir. Eğer yaşamın hiç bir anlamı yoksa, yaşamak ve ölmek arasında hiç bir fark yoktur. Hiç bir şeyde herhangi bir anlamın olmadığını bilmek, herhangi bir şey için çaba gös-

termeyi boşuna kılmaktadır. Ölüm gününün er geç gelip çatacağı kaçınılmazdır: bu yalnızca bir zaman konusudur. Camus bu duyguyu anlar ve genişletir.

> ***'O, birdenbire yarının, ve ertesi günün ve daha sonraki günün bugünkü gibi olacağının farkına varır. Ve bu kaçınılmaz keşif ile ezilmiştir. Bu insanı öldüren düşüncelerdir. Eğer buna katlanamazsanız, kendinizi öldürürsünüz —yada eğer genç iseniz, onun hakkında konuşmalar yaparsanız.'***[8]

İntihar etmek çözüm değildir çünkü o Saçmayı kuvvetlendirir. İntihar Saçmayı çürütmez, onu yoğunlaştırır yada onu kuşatır. Yaşamın anlamsız olduğuna karar vermek ile onun yaşamaya değmez olduğuna karar vermek arasında fark vardır; gerçekten de, Camus'nun tüm çalışması bu farkın bir açıklamasıdır. Kendilerini öldüren insanlar iki ayrı gruba ayrılmaktadır. Onlar bunun varlığın gerçekleştirilmesinde mantıksal bir basamak olduğunu düşünmektedirler. Bu, kuşku duyulan bir mantıktır. Dünyanın usaaykırılığından herhangi bir tümevarım yapılamaz. Yaşamın, yaşamaya değmez olduğunu söylemek *non-sequitur*'dur. Bunun tersine olarak, yaşam anlamsızdır, fakat *ne olursa olsun o* yaşamaya değerdir.

> ***"Sizin kendinizin ölmenize izin vermemeniz, yaşamı seçtiğinizi gösterir ve böyle yaparak ya-***

---

[8] *L'Envers et L'Endroit*, s.46,

'Saudin il découvre ceci que demain sera semblable, et après-demain, tous les autres jours. Et cette, irrémédiable découverte l'écrase. Ce sont de pareilles idées qui vous font mourir. Pour ne pouvair les supporter, on se tue —ou si l'on est jeune, on en fait des phrases.'

şamın bir değeri olduğunu ortaya koymuş olursunuz." [9]

Saçma, yalnızca bilinçlilik çabası ile ortaya konabilir, fakat bilinç olmasına olanak tanıyarak Saçmayı gözardı etmemelidir. Meursault'un yaşantısının son günündeki duyguları onun intihar etmekten çok uzak bir düşünce yapısına sahip olduğunu gösterir. Mahkum olmuş adam, son anında sesini yükseltir, ölümün soğuk yüzünü gördüğünde yaşamın saçma adaletsizliğine karşı başkaldıracaktır; intihar, saçmalığı bir ilinti ile karşılar. Camus okuyucunun özelden genele düşsel bir sıçrama yapmasını ve bizim bir hücreye mahkum olduğumuzu görmelerini ister. Bizler ölüm cezasına çarptırılmışızdır, bunun tek farkı idam tarihimizin henüz belli olmamasıdır. Eğer yalnızca bunun farkına varırsak, tam ve bilinçli olarak, bile ölümlülük adaletine karşı protestomuzu ortaya koyma gücüne sahip oluruz.

Camus'nun mahkum oluşa referans olarak kişisel nedeni de bulunmaktadır. Annesi, babasının bir idam törenine katıldığını ve eve geri döndüğünde solgun, şaşkın ve sessiz olduğunu anlatmıştır. Bu, onun erişkinlikte anlattığı öyküye benzemektedir. Görüntü onu asla terketmemiştir. Zaman zaman yazılarında bu konuyu işleyecektir. *Sisyphe Efsanesi*'nde mahkum olmuş adamın görüntüsü intiharla çarpıcı bir karşıtlık oluşturur.

Saçmanın keşfine karşı üçüncü yanıt umuttur. Eğer dünya bir anda zalim ve açıklanamaz görülüyorsa, onun bir gün iyiliğini ortaya koyacağı düşünülür. Eninde sonunda her

---

[9] *Eté*, s.148,

'On choisit de durer dés l'instant qu'on ne se laisse pas mourir et l'on reconnaît alors une valeur, au moins relative, à la vie.'

şey açıklanacaktır. Bu, koyu harflerle yazılmış olarak temel dinsel inanç öğretisidir, ve bazı koşullarda etkili olmasına karşın, Camus için kabul edilemezdir. Gerçek olan ve arzulanan arasında bir fark bulunduğunu söylemektedir. Doğal olarak, insanoğlu, bir yarın, bir süreklilik, bir sonsuzluk arzusundadır fakat bu arzunun gerçekleşeceğini beklemek, içinde bulunulan koşulun vahşi bir sakınmasıdır. İntiharı reddettiğimiz için, şimdi nasıl yaşayacağımızla ilgilenmeliyiz. Bu yaşam hiç bir anlam yada amaca sahip olmasa da, onun içinde yaşamaya devam ederiz. Ancak *umut olmaksızın* da yaşamak durumundayız: şimdiki durumumuz, bizim tek durumumuzdur. Yarın yoktur.

Camus, umudu reddetme konusunda kaygılı değildir. Tam tersine olarak umut olmadan yaşamanın, üzüntü içinde yaşamak olmadığını, bunun yanılsama olmaksızın yaşamak olduğunu düşünmektedir. Diğer taraftan dinsel görüş, umutsuz bir görüş*tür.* Gelecekteki yaşam için umut içinde yaşamak, nihai 'günah' düşüncesini reddetmek anlamına gelmektedir. Dindar insanlar, varlığının saçmalığını reddetmekte, ve savunulması tamamen olanaksız olan metafiziksel inanışa sığınmaktadır. Umut olmaksızın yaşayan insan, dünyadaki konumunu *kabullenmiştir* ve yapabildiğince iyi bir şekilde onun içinde çözünür. Dinsel tutum bir etkinlik durdurması içerir; "umutsuz" tutum, göreceğimiz gibi, etkin ve güçlüdür. Bu en önemli şekilde *La Peste* (Veba) romanının anlatıcısı Dr. Rieux'da görülmektedir. Tinsel rahatlama olmaksızın yaşamak çok belirgin cesaret gerektirmektedir.

> ***Saçma adam yolu üzerinde belli bir noktada ayartılmıştır. Tarih ne dinden ne de peygamberlerden, hatta tanrılardan yoksun değildir. Onun sıçraması İstenmiştir. Onun verebileceği tek yanıt bunu tam olarak anlayamadığıdır, o açık değildir. Onun, onur günahına sahip olduğu ön-***

ceden belirlenmiştir, fakat o günah düşüncesini anlayamaz: belki de cehenneme gidecektir, fakat garip geleceğini görselleştirmek için yeteri derecede düşgücüne sahip değildir; o, ölümsüz yaşamı kaybetmektedir, fakat bu ona budalaca bir düşünce olarak görünür. Bir girişim, ona suçluluğunu kabul ettirir. O, suçsuz olduğunu hissetmektedir. ... Bu nedenle onun kendisinden talep ettiği, yalnızca bildikleriyle yaşamaktır. O, ondan bahsetmemiştir fakat bu en azından bir kesinliktir. Ve onun ilgilendiği şey budur: o, eğer olanaklıysa buna başvurmadan yaşamak istemektedir.[10]

Bu durumda üzüntü, intihar ve metafiziksel umut olgularının tümü insanoğlunun içinde bulunduğu koşulun saçmalığına yanıt olmadıkları için reddedilmiştir. Onlar, bir şekilde yaşamdan kaçış düşüncesi içermektedir. Geriye kalan tek alternatif yaşamın tüm anlamsızlığına *karşın* ona karşı direnmektedir. Camus, bu tutumu başkaldırı konumu olarak

---

[10] ss.75-6,

'a un certain point de son chemin, l'homme absurde est sollicité. L'historie ne manque ni de religions, ni de prophètes, même sans dieux. On lui demande de sauter, Tout ce qu'il peut répondre, c'est qu'il ne comprend pas bien, que cela n'est pas évident. Il ne veut faire justement que ce qu'il comprend bien. On lui assure que c'est péché d'orgueil, mais il n'entend pas la notion de péché; que peut-être l'enfers est au bout, mais il n'a pas assez d'imagination pour se représenter cet étrange avenir; qu'il perd la vie immortelle, mais cela lui paraît futile. On voudrait lui faire reconnaître sa culpabilite. Lui se sent innocent. Ainsi ce qu'il exige de lui-même, c'est de vivre seulement avec ce qu'il sait, de s'arrenger de ce qui est et ne rien faire intervenir qui ne sait certain. On lui répond que rien ne lèst. Mois ceci du moins est une certitude. C'est avec elle qu'il a affaire: il veut savoir s'il est possible de vivre sans appel.'

adlandırır. Bu, başarısızlığa mahkum olmuş bir başkaldırıdır, çünkü o, insanın ölümlülüğüne karşı bir başkaldırıdır. Ancak başkaldırı tek *dürüst* tutumdur. Burada tüm dünyayı radikal bir şekilde değiştirme amacında olan bir başkaldırı edimin-den bahsedilmemektedir. Böyle olduğunu düşünmek usa-aykırı olacaktır; çünkü o, her zaman anlamsız kalacak olan yaşam için bir anlam önerisinde bulunamaz. Biz sınırlarını kabul eden bir başkaldırıdan bahsediyoruz. O, herşeyin saçma olduğunu bilen fakat yine de insan bilincini canlı tut-ma amacındaki bir başkaldırıdır.

> ***Hayatın bir yaşama anlamı olup olmadığının bulunması, daha önceden ortaya konmuş bir so-rundur. O, artık tersine olarak açık olmuştur ki, eğer onun bir anlamı yoksa yaşamak daha iyi olacaktır. Bir deneyimi, belli bir yazgıyı yaşa-mak, onu tam olarak kabullenme aniamına gel-mektedir. ... birbiriyle uyumlu felsefi konumların biri, bu şekilde başkaldırmaktır. Bu, insanoğlu ile kendi belirsizliği arasında sürekli bir karşı karşıya olma durumudur. Bu, bir esinlenme yada umuttan yoksunluk değildir. Bu başkaldırı ezici bir yazgının kesinliğidir. Ona boyun eğmek yeri-ne onunla birlikte yaşamanın yolları aranmalı-dır."***[11]

---

[11] s.76,

'Il s'agissait précédemment de savoir si la vie devait avoin un sens pour être vecue. Il apparaît ici au contraire qu'elle sera d'autant miux vécue qu'elle n'aura pas de sens. Vivre une expérience, un destin, c'est l'accepter pleinement. L'une des seules positions philosophiques cohérentes, c'est ainsi la révolte. Elle est un confrontement pérpetual de l'homme et de sa propre obscurité. Elle n'est pas aspiration, elle est sans espoir. Cette révolte n'est que l'assurance d'un destin écrasant, mains la résignation qui devrait l'accompagner '

Bu meydan okuma görünümü, değişmezliği kabul etmek açısından yararsız gözükmektedir. Camus'nun başkaldırısı, felsefe terimleri ile düşünüldüğünde, hiç bir yere yönelmeyen bir düşünce olarak görünür. Camus, bir felsefeci değildir; ancak yine de onun bu alanda göstermiş olduğu performansın bir hayalkırıklığı olduğunu düşünmek yanıltıcı olacaktır. Eğer onun düşüncesi daha yakından incelenirse, başkaldrısının insanın adalet niteliği ve mutluluğuna yönelik olduğu görülecektir. Ancak bunlar yaşamın usaaykırılığına karşı koyabilecek mantıksal bir hazırlanma düzeyine ulaşmazlar. *Bir Alman Dosta Mektuplar* (Lettres à un ami allemand) yazısında *"l'homme devait affirmer la justice pour lutter contre l'injustine eternelle, creer du bonheur pour protester contre l'univers du malheur"* [s.72. 'İnsanoğlu sonsuz adaletsizliğe karşı savaşabilmek için adalet iddiasında bulunmalıdır, o, mutluluğu, mutsuzluk dünyasına karşı bir başkaldırı olarak yaratmalıdır'] der. Camus, bir felsefeyi savunmaz. Onun üzerinde durduğu olgular *felsefi açıdan* değil, *duyumsal açıdan* ele almışlardır. *Le Mythe de Sisyphe* (Sisyphe Efsanesi) zihinsel bir araştırmadan çok, duyumsal bir nitelik taşımaktadır. Camus, insanların, varlıklarının saçmalığını hissederek değer ve onurlarını belirlemelerini istemektedir. *"...refusant d'admettre ce désespoir et ce monde torturé, je voulais seulement que les hommes retroument leur solidarité pour entrer en lutte contre leur destin révoltant.* [a.g.e., s.73. "Ben, bu üzüntü ve azap dolu dünyayı kabullenmeyi reddederek, insanların kendi iğrenç yazgılarına karşı savaşma direncini göstermelerini istiyorum,"]. Camus'nun yüreği, adaletsiz bir yazgıya karşı umutsuz bir şekilde mücadele eden insanların görünümü ile doludur. O, en iyi kitabı olan *La Peste* (Veba) yapıtını başkaldıran insanın görünümüne adamıştır.

Bu başkaldırıdaki en önemli öğenin *berraklık* olduğunun hatırlanması gerekir. Camus, bu sözcük ile hem insan ikileminin açık görüşlü düşüncesini hem de bu görüşün sonucu olan kaçınılmaz dürüstlüğü ifade etmiştir. Bizim yaşamın anlamsızlığı düşüncesinin bilinci içinde olmamız gerekmektedir. Saçma düşüncesinin bizi sarsmaması gerekir, ve biz bunun insan koşulu olduğunu kabul ederek dürüstlük sahibi olmamız gerekmektedir. Gerçeğin üzerini örtmek için yapılacak herhangi bir girişime karşı direnmeliyiz. Camus, *L'Envers et L'Endroit* (Tersi ve Yüzü) kitabında şöyle yazmıştır: "Dürüstlüğüm benim için gereklidir. Evet, o çok basittir — yalnızca insanlar, konuları zorlaştırırlar. Onların size masal okumasına izin vermeyin. Size ölüme mahkum olan insanın 'topluma olan borcunu ödeyeceğini' söylemelerine izin vermeyin, bunun yerine 'onun boynu kırılacaktır.' O, böyle görünmez: ancak arada küçük bir fark vardır. Bunun yanısıra, yazgılarını gözleri ile görmeyi tercih eden insanlar vardır."[12] Aynı tutum, *La Peste* (Veba) romanında Dr. Rieux tarafından da yankılanacaktır. O, sorunun iki kere ikinin dört edip etmediği olduğunu söylemiştir, ve eğer öyleyse, buna göre davranılması gerekmektedir (*La Peste*, s.150). Camus'nun kendisi de insan durumuna sadakatli olmada yeterince berrak ve dürüsttür, ve gerçekleri doğaüstü ve felsefi soyutlamalar ile örtmeyecektir. Bundan başka alternatif yoktur. Bir yargılama değerine sahip olunabilmesi için doğruların söylenmesi gerekmektedir. Çünkü insanoğlu doğruluk ve dürüstlük değerine sahiptir. Eğer insanlığın onun için savaşıl-

---

'Et j'a besoin de ma lucidité. Oui, tout est simple. Ce sont les hommes qui compliquent les choses. Qu'on ne nous raconte pas d'histories. Qu'on ne nous dise pas du condamné à mort: "Il va payer sa delte à la societé" mais: "On va lui couper le cou. Ça n'a l'air de rien. Mais ça fait une petite différence. Et puis, il y a gens qui préférent regarder leur destin dans les yeaux.'

masına değmediğini düşünüyorsak, bunun hakkında konuşmaya yada yazı yazmaya bile gerek yoktur. Bu durumda, Camus'nun ortaya koyduklarının hiç bir değeri olmaz. *Le Mythe de Sisyphe* yapıtı temel olarak alındığında insan değerinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Camus şöyle yazmıştır: *'J'exalte l'homme devant ce qui l'écrase.'* [s.119. "Ben insanları yerin dibine batırmadan önce onları yücettim,"].

Başkaldırı yeni ve derin bir özgürlüğü ortaya koyar. Bizi etkileyen bilinçlilik anından önce, aldatıcı olan bir özgürlük ile ödüllendiririz. Camus, bu özgürlüğün vurgulandığı bildik yolların listesini yapar. Bizler yaşam içinde amaç ve hedeflere sahip olmada özgürüzdür. Çocuklarımızın geleceği için planlar yapabiliriz, düşünce ve isteklerimize bağlı olarak edimlerde bulunabiliriz. Camus bu özgürlüğün bir aldatma olduğunu söyler çünkü, sonunda, varlığımızı ebedileştirmede özgür değilizdir. *'La mort est la comme seule réalité.'* ["ölüm tek gerçekliktir,"]. Biz, bir şekilde bu özgürlüğün mahkumu olmuşuzdur. Amaçlarımızın bu gerçek ile uyum içinde olması gerekmektedir (ss.80-81). Gerçek özgürlük, tüm insan hırslarının budalalığını anlamamız ile ortaya çıkar. *'L'absurde m'éclaire sur ce point: il n'y a pas de landemain. Voici désormais la raison de ma liberté profonde.'* [s.82, "Saçma bu noktada beni aydınlatır: gelecek yoktur. Bu durumda bu benim içsel özgürlüğümün nedenidir,"]. Diğer bir deyişle, biz özgürüzdür çünkü ölümlü oluşumuzun bilincindeyizdir. Burada "özgürlüğün" iki çeşidi arasında bir anlam karmaşası vardır. Dr. John Cruickshank'ın ortaya koymuş olduğu gibi (ss.71-2) bilinçliliği önceleyen özgürlük, sakınmadan sınırlamaları aşan özgürlüktür. Camus, bilinçlilik anından sonra özgürlüğün farklı bir boyut kazandığını söylemektedir: bu bilinç özgürlüğü, "zorunluluk bilinçliliği"dir. Yeni özgürlük, sınırlamalardan özgür olmayan bilgi içinde bulun-

maktadır, çünkü ölüm nihai kontroldür. Bu, Camus'nun ortaya koyamadığı bir paradokstur.

Eğer başkaldırı geleceği reddediyorsa, o, şimdiyi tutku ile kuşatıyordur. Hırs ve projeler bir kez bertaraf edildiğinde, şimdiki an, onun için yaşadığımız an olacaktır. Camus, *Düğün* kitabında şöyle yazar: *'Si je refuse obstinement tous les "plus tard" du monde, c'est qu'il s'agit aussi bien de ne pas renoncer à ma richesse présente,'* [s.27., "Eğer bu dünyanın tüm "beklentilerini" reddediyorsam, bu benim şimdiki zenginliğimi gösterir"]. Aynı düşünce *L'Etranger* (Yabancı) kitabında da bulunur. Camus, bir anlaşmazlık ve sonlu varlığa başkaldırısının bir parçası olarak şimdiki anın her birindeki "bilinçlilik"ten memnuniyet duyduğunu açıklar. Başkaldırı, nitelik değil bir nicelik etiğidir. *'Ce qui compte n'est pas de vivre le mieux mais de vivre le plus.'* [s.84, "Önemli olan en iyi yaşamak değil, yoğun yaşamaktır,"]. Nitelik, zamanın dışında varolan soyut kavramlar ile ortaya konmuştur. Şimdi bütün soyut kavramlar bir kenara bırakılmış ve zamının sonlu gücü belirli olmuştur. Nicelik daha önemlidir, çünkü artık herhangi bir deneyimin, nitelik açısından herhangi diğerinden daha derin olduğuna inanılmaktadır. *'Le présent et la succession des présents devant une âme sans cesse consciente, c'est l'ideal de l'homme absurde,'* [s.88, "Sürekli bir bilinçli ruhtan önceki şimdi ve şimdilerin ardışıklığı, saçma adamın idealidir,"]. Camus, bu düşünceyi kendi hayatında yoğun bir şekilde yaşamıştır. Onun yaşantısı, bu "özgür" etiğin iyi bir örneğidir. Ne yazık ki, *Sisyphe Efsanesi*'nde bazen bencilce bir hedonizm (hazcılık) işaretleri bulunmaktadır. Sıkıntı, bu yazının pek çok açıdan bencilce bir kitap olmasından kaynaklanmaktadır. O, burada yaşam hakkındaki *kendi* çizgisini açıklamaktadır. *La Peste* (Veba) kitabında, etik bu tutumunu diğer insanlara yönelik olarak kuşatma şeklinde genişletmiştir. Bu onun, adaletsizlikten acı çeken

herkes ile birlikte daha yüksek bir dayanışma değeri ile sınırlanmış nitelik düşüncesidir.

Nicelik ile nitelik yer değiştirdiğinde, "bilinçli" insan, kendisini herhangi bir bir anlam arayışından etkin olarak kurtarır. *'Ne pas croire au sens profond des choses, c'est le propre de l'homme absurde,'* [s. 100. "Şeylerin derin anlamına inanış, saçma adama ait değildir,"]. Anlam arayışı yerine, yaşamın kuşatılması gerekir. Kişinin *nasıl* yaşadığı ve yaşam *derecesi*, onun *neden* yaşadığından daha önemlidir. Camus'nun en keskin kaygısı, tüm özsel konuları basitlik içinde ele almasında yatmaktadır. Bilimsel yorumlama, mistik anlam, felsefi belirlenimler Yaşamın yaşanması gereğini ortaya koymaktadır. *'Ainsi, chanque fois qu'il m'a semblé éprourer le sens profond du monde, c'est sa simplicité qui m'a toujours bouleversé,'* [*L'Envers et L'Endroit*, s.66 - Tersi ve Yüzü, "Ne zaman ki dünyanın derin anlamını hissetmiş görünsem, onun basitliği beni şaşırtır,"].

Camus'nun *l'homme absurde* (saçma adam) olarak adlandırdığı ve benim "bilinçli" adam olarak çevirdiğim kişinin belirgin bir tasvirinin yapılması artık olanaklıdır. O, yazgısını bilir fakat, yine de ona karşı başkaldırır. Geçmiş için üzüntü ve gelecek için umut beslemez. Onun özgürlüğü şimdiki zamandadır. Hem intiharı hem de inanç sıçramasını reddeder. Camus insanların içinde bulundukları durumun dört kişileştirmesini yapar: aşık, oyuncu, maceracı ve sanatçı.

Aşık, Don Juan ile temsil edilmeştir. Onun nicelik etiği çok belirgindir. Don Juan, deneyimin çokluğunu seçer, şimdiki hazları en yüksek seviyesine çıkarır, boşuna bir duyumun vicdan azabını hisseder ve kurtuluş düşüncesini ve lanetlenmeyi boş düşünceler olarak kabul eder. *Yabancı*'daki Meursault'ta olduğu gibi kavramların yerine duyumları koyar ve yalnızca duyumsal yaşamı belirler.

Oyuncu, şimdiye, ve deneyim çokluğuna sıkı sıkıya sarılmıştır. Her rolde değişik bir görüşe sahip olur. Her bir rolüne eşit derecede bir yoğunluk verir. Kişiliğinin her bir açık bilgisi sonluluğu temsil etmektedir. Her gösterimin sonunda ölüm kapıyı çalacaktır. O, yaşamdan zevk alan biridir. Oynadığı her oyunda anlam hakkındaki aldanmalardan hoşnuttur.

Üçüncü olarak, maceracı, açık bir şekilde şimdiye ve nicel etiğe bağlanmıştır. O, sürekli bir etkin varlık ile ölümlü koşula karşı başkaldırmıştır.

Yaratıcı sanatçı, gözle görülmeyen bir varlığın örneğidir. Yazar onun düşünce ve duygu yaşamını arttırır. Bunu, onu sanatı içinde yansıtarak yapar. *'Créer, c'est vivre deux fois,* [s.128, "Yaratmak iki kez yaşamaktır,"].

"Bilinçli" insanın bu örneklerinin her biri, etkinliğinin faydasının farkındadır. Camus'nun bakış açısının en iyi işlemesi mitolojiden alıntı yapılarak ortaya konmuştur. Bu yazısının başlığı bile mitolojiden kaynaklanmaktadır. Sisyphe duyumsal haz varlığından sonra tanrılar tarafından kovulmuş ve bir kayayı sürekli olarak bir tepenin zirvesine itmeye mahkum edilmiştir. Her doruk noktasına ulaştığında, kaya yeniden aşağı doğru yuvarlanmaktadır, ve böylece aynı görev onu yine beklemektedir. Sisyphe trajiktir, fakat o yazgısına karşı üstündür, çünkü o bunun bilincindedir. Tüm içtenliği ile faydasız olduğunun bilincinde olduğu görevini yerine getirme çabası içindedir:

Eğer bu mit trajik ise, bunun nedeni kahramanının bilinçli olmasıdır. Eğer her basamakta bir umut içinde olunuyorsa, bu durumda işkence gerçekte nerede başlamaktadır? Günümüz çalışanları yaşamlarının her gününde aynı görevlerle çalışmaktadır ve onların yazgısı daha az saç-

ma değildir. Ancak trajedi yalnızca, bilinçli olunan ender anlarda ortaya çıkmaktadır. Tanrıların proleteri olan Sisyphe, güçsüz ve isyankardır, içinde bulunduğu acıklı durumu tüm kapsamları ile bilmektedir; aşağı inişi sırasında düşündüğü şey budur. Onun acısını oluşturan dürüstlüğü, aynı zamanda zaferini taçlandırmaktadır. Küçümseme ile üstesinden gelinemeyecek hiç bir yazgı yoktur.[13]

Camus'nun amacı, Sisyphe'nin olduğu gibi, insanların yüzyüze geldikleri korkunç ikilem olgularına baskın gelmektir. Bilinçlilik gücümüz bizim kozumuzdur. Nasıl ki Sisyphe sonu gelmez bir süreklilikte olarak sırtındaki ağır yükü taşıma çabası gösteriyorsa, bizim de içinde bulunduğumuz anlamsızlığa karşı, tam bilinçli bir şekilde, onun hiç bir zaman hafiflemeyeceğini bile bile, mücadele etmemiz gerekmektedir. Camus, bu yazısında kesin, stoacı bir mesaj ortaya koymaktadır. Sisyphe üzüntülü değildir. Onun mücadelesi kendi ödülünü beraberinde getirmektedir: *'La lutte elle-même vers les sommets suffit à replir un coeur d'homme. Il faut imaginer Sisyphe heureux'"* [s.166, "Zirveye yönelik

---

[13] ss.163-4.

'Si ce mythe tragique, c'est que son héros est conscient. Où serait en effet sa peine, si à chaque pas l'espoir de réussir le soutenait? L'ouvrier d'aujourd'hui traville, tous les jours de sa vie, aux mêmes tâches et ce destin n'est pas moins absurde. Mais il n'est tragique qu'aux rares moments où il devient conscient. Sisyphe, prolétaire des dieux, impuissant et révolté, connaît toute l'étendue de sa misérable condition: C'est à elle qu'il pense pendant sa descente. La clairvoyance qui devait faire tourment consomme du même coup sa victoire. Il n'est pas de destin qui ne se surmonte par le mépris.'

mücadelenin kendisi, bir insanın yüreğini doldurmak için yeterlidir. Sisyphe'nin mutlu olduğu düşünülmelidir,"].

Le Malentendu ve Caligula

Camus, 1944 yılında ilk iki oyununu yazmıştır: *Le Malentendu* ve *Caligula*. Her ikisinin konusu da *Sisyphe Efsanesi*'nden alınmıştır.

Le Malentendu'da (Anlaşmazlık), Martha ve annesi bir kasaba hanının işletmecisidirler. Onlar, hanlarına gelen zengin müşterilerin paralarını çalmakta ve onları öldürmektedir. Bir gün bir yabancı buraya gelir ve bir oda ister. Bu, Martha'nın kardeşi Jan'dır. O, yirmi yıllık bir aradan sonra, kızkardeşi ve annesini çok arzuladıkları güneş ülkesine götürmek için gelmiştir. Ancak yaşamsal bir hata yapar ve kim olduğunu açıklamaz. Kardeşi ve annesi onu tanımamışlardır ve öldürerek nehire atarlar. Ertesi gün adamın eşi Maria gelir ve korkunç gerçeği açıklar. Martha kendisini asar ve annesi nehirde boğulur.

Bu karamsar oyun, acı bir ironi içermektedir. Oyunun başlığı olan Anlaşmazlık —yada yanlış anlaşılma— hem oğulun annesi ve kızkardeşi tarafından tanınmaması (bu folklordeki efsanevi bir öyküye dayanmaktadır) hem de insanoğlu ve dünya arasındaki bir anlayış yoksunluğunu ortaya koymaktadır. *'Ce monde lui-même n'est pas raisonnable'* der anne, *'et je puis bien le dire, moi qui en en ai tout goûte, depuis la création jusqu'à la destruction.* [s.86, "Bu dünyanın kendisi mantıksal değildir, onu yaratmaktan yok etmeye kadar tüm yaşamı denediğimi söyleyebilirim,"]. Bu, insanın her arzu yada isteğine karşı gelen kötü bir yazgının üzüntü verici bir resmidir. Oyunun ironisi, etkileyicidir. Jan, annesi ve kızkardeşine mutluluk getirmek için gelmiştir. O, bir "yaşam" insanı olarak sorumluluğunu kabul eder, görevini

yerine getirmek ister; bunun yerine kendisi için bir ölüm, ailesi için üzüntü ve intihar hazırlamış olacaktır. Anne, dinginlik ve barış ister; anne, yürek acısı ve vicdan azabı çeker ve ölüme gider. Martha, mutluluk, güneş, özgürlük istemektedir; acıyı ve ölümü tadar. Maria, basit kişisel mutluluk arzusundadır, ve onun yaşantısı altüst olur. Maria hariç olmak üzere herkes farkında olmadan kendi yıkımlarının nedeni olmuşlardır. Onların çabaları isteklerinin tersinin gerçekleşmesine sebep olur ve felaket getirir. Dünyanın düzeni böyledir. Camus, insan arzularının, usaaykırı evren için hiç bir şey ifade etmediğini söylemektedir. Evren hiç kimseyi "tanımamaktadır"

Bu, güzel bir şekilde olüşturulmuş ironide yanlış bir şey vardır. Eğer *Le Malentendu*, dünyanın adaletsizliğine karşı bir serzeniş amacı taşıyorsa, bu durumda, felaket getiren olaylara insanların neden olmaması gerekir. Eğer yalnızca Jan kendisini tanıtmış olsaydı, herşey çok iyi bir şekilde gerçekleşecekti. İnsanın saçma arzusunun suçunu usaaykırı evrene yüklemek güçtür. Oyunun kinayeli gücü, bu kavram hatası ile sekteye uğramaktadır.

Martha, oyunun üstü kapalı kahramanıdır. O, *Le Mythe de Sisyphe*'de betimlenen "bilinçli" insanın karakteristik niteliklerinden çoğunu üzerinde barındırmaktadır. Yalan söylemeyi reddeder. *'Je n'aime pas les allusions'* der, ve *'J'ai toujours trouvé de l'avantage à montrer les choses telles qu'illes sont.'* [s.17. "Aldatmadan hoşlanmam," s.42. "Her zaman için şeyleri olduğu gibi göstermenin daha iyi olduğunu görmüşümdür,"]. Hiç bir yanılsamayı kabul etmez. Tanrıdan "nefret ettiğini" söyler. Tanrı onun için oyunun son sahnesinde, tek sözcük olarak "hayır" diyen belli belirsiz yaşlı adam ile temsil edilmektedir. O, Camus'nun tüm çalışmaları içinde nefret sözcüğünü kullanan tek karakterdir. Martha

intihar ederek, kendini Camus'nun idealinden ayırır. Gerçek "bilinçli" insan Saçmanın esiri olmayacaktır.

Le Malentendu, insan ve dünya arasında değil, insanlar arasındaki iletişim yoksunluğunun bir grotesk resmidir. Camus'nun kendisi oyundaki konuşmalarda basit içtenlik isteğinde bulunmaktadır.

Caligula tarihsel bir konuyu ele alarak işler. Yine Saçmanın alegorisi yapılmaktadır. Caligula, kızkardeşi ve metresi olan Drusilla'nın ölümüyle birdenbire, ilk kez olarak, insanların öldüğü ve mutlu olmadıkları basit gerçeğinin bilincinde olacaklardır. O, insanların bu gerçekle yüz yüze geldiği, saçma ve yaşamın adaletsizliği ile karşılaştığının farkına varır.

Caligula, doğru nedenlerle yanlış yapan duyarlı birinin trajedisidir. Oyunun başlangıcında, kızkardeşinin ölümü ile üzüntü içindedir ve ölüme olanak tanıyan olaylardan nefret etmektedir.

> ***Bu dünya hoşgörülü değildir. Aya yada mutluluğa, yada ölümsüzlüğe, belki de ay ile ilgili birşeye, bu dünyadan olmayan birşeye gereksinim duyuyorum.***[14]

O, son derece anlaşılır bir dünyayı ifade etmektedir. "Daha iyi bir yaşam" için dinsel düşünüşün temellerini arzulamaktadır. Coşkunluk onun sefaletinin yeni "bilinçliliğini" paylaşmaktadır.

---

[14] s.121,

'Ce monde, tel qu'il est fait, n'est pas supportable. J'ai donc besoin de la lune, ou du bonheur, ou de l'immortalité, de quelque chose qui dément peut-être, mais qui ne soit pas de ce monde.'

Benim etrafımdaki herşey yalan ve kandırmadır. Ben insanların doğruluk içinde yaşamasını istiyorum. Ve ben onarın doğruluk içinde yaşamaları için araçlara sahibim. Onların neden yoksun olduğunu biliyorum, Hélicon. Onlar bilgiden yoksundur ve ne hakkında konuştuğunu bilen bir öğretmenden yoksundur.[15]

Onun güdüleri, en iyisidir, fakat yöntemleri bunların felaket getirdiğini göstermektedir. Vurdumduymaz mantıkla keşfini sınırsız bir şekilde uygulamaya sokar. Hiç bir neden olmaksızın öldürür, kocasının gözünün önünde bir kadına saldırır, buğday pazarını kapatır ve yapay ve gereksiz bir kıtlık ilan eder, kurbanlarını acı çekerken gülümsemeye zorlar. Soyluların değerlerine meydan okur, onların inançlarına, dünyada bir düzen olduğu düşüncesine karşı çıkar. Güvenlik ve değerleri sistematik bir şekilde yıkar. O, bütün değerlerin eşit olduğunu düşündüğünü söylemektedir. Kıtlık ile tıka basa yemek yeme arasında nitelik açısından hiç bir fark yoktur. Caligula, ölümün herşeyi faydasız kıldığını bilmektedir. Ve ölümden kaçınılamayacağı için yapılan şeylerin bir anlamı kalmamaktadır. Bu, Saçmanın mantığıdır, tüm zamanların gerçeği ile yüzyüze olan bir sonuçtur. *'Cette logique implacable qui broie les vies humanies.'* [s.147. "Bu, insan yaşamını ezen değişmez bir mantıktır,"]. Caligula'nın yaptığı şey, Tanrı olmaktır. *'J'ai simplement compris qu'il n'y*

---

[15] s.122.

'Alors, c'est que tout, autour de moi, est mensonge, et moi, je veux qu'on vive dans la vérité! Et justement, j'ai les moyens de les faire vivre dans la vérité. Car je sais ce qui leur manque, Hélicon. Ils sont privés de la connaissance et il leur manque un professeur qui sache ce dont il parle.'

a qu'une de s'égaler aux dieux: il suffit d'être aussi cruel qu'eux' demektedir, [s.192. "Ben tanrılara eşit olmanın tek yolunun ne olduğunu basit olarak anladım: sen de en az onlar kadar zalim olmalısın,"]. Ve yine, *'il est permis à tout homme de jouer les tragédies célestes et de devenir dieu. Il suffit de se durcir le coeur,'* der, [s.196. "Kim ki göksel oyun oynarsa ve tanrı olursa, o yalnızca kalbini katılaştıracaktır,"]. Bu yanlış yönlendirilmiş yolculukta, eski kibar imparator, tanrılar (yada Tanrı, yada Yazgı) gibi duyarsız olmuştur. *Le Malentendu*'da Martha kendini öldürerek Saçmaya yenilir, Caligula ise oyunu kuralına göre oynayarak Saçmayı sürdürür. Onun öfkeli ve kaprisli ikiyüzlülüğü yalnızca dünyanın adaletsizliğini birleştirerek Saçmayı yoğunlaştırır. Caesonia ona şöyle söylemiştir, *'Mais si le mal est sur la terre, pourquoi y ajouter?'* [s.136. "Fakat eğer şeytan dünya üzerinde ise, neden ona ekleme arayışı içinde olalım?"].

Oyunda, Caligula kadar kolay anlaşılır bir *homme absurde* (saçma adam) vardır. Onun hiçbir yanılsaması yoktur ve yaşamın hoşgörüsüz anlamsızlığına karşı savaşır, fakat kendini Caligula'nın düştüğü nihilizm sarmalından korur. Bu Cherea'dır. Ona göre, doğruluk mutluluğun yanında ikinci sırada olmalıdır. O, düşüncesinin pragmatik ve sınırlı bir görüş olduğunu bilir. Caligula mantıksal olarak haklıdır, fakat o, mutsuzluğa karşı başkaldırısından dinlenmeden, küçük bir mutluluk için çaba gösterir. Cherea insanlar arasında bir insan olarak kalır, Caligula ise doğal insanlığını bir yana atarak kendisini isteklerinin sürükleyişine bırakır. Cherea, *La Peste* (Veba) kitabındaki Dr. Riuex'un önceli ve Camus'nun yaratımları arasında fedakarlık gösteren ilk karakterdir. O, Meursault yada Sisyphe gibi içedönük değil, dışadönük bir kişidir.

D)VEBA - La Peste

Camus'nun *Sisyphe Efsanesi*'nde sıralamış olduğu, insan çevresindeki Saçma ile oynanan parçanın bir keşfi için olası yanıtların bazıları kurgusal betimlemelerde bulunmaktadır. *Le Malentendu*'daki Martha, intihar ederek Saçmaya teslim olmuştur. Caligula ise Saçmaya karşı gücünü arttırma yoluna gidecektir. *Veba*'da insan değeri, başkaldırı konumu için tek yanıt, güzel bir ifade ile verilmiştir. O, Saçma olgusunun belirleniminin nasıl olanaklı olduğunu gösterir. Bundan kaçınmaz yada bunu sürdürmez. *La Peste* (Veba) aynı zamanda, *Caligula*'da Cherea tarafından ortaya konan fedakarlık, başkalarını düşünme öğesi işlenir. *L'Etranger*'de (Yabancı) bireysel bilinçlilik anı, ve *Le Mythe de Sisyphe*'de Saçmaya karşı bir bireysel karşıçıkış gösterilmişken, *La Peste*, bir kollektif mücadele portresidir. Camus, Roland Barthes'a yazdığı bir mektupla şöyle söylemektedir:

> **Yabancı *ile karşılaştırıldığında,* Veba*, herhangi bir tartışmanın ötesinde, bir toplum tarafından paylaşılması gereken bir dayanışma başkaldırısının tutumundan kaynaklanan eylemi temsil eder.***[1]

---

[1] Pléiade, s.1966.

'Comparée à L'Etrenger, La Peste marque sans duscussion possible la passage d'une attitude de révolte solitaire à la reconnaiissance d'une communauté dont il faut partager les luttes.

La Peste, hiç bir azalım olmaksızın bir düzine farklı seviye üzerinde yorumlanabilecek kadar zengin olan ender kitaplardan biridir. O, kitap boyunca roman tadını hissettirir, çok kollu bir alegoridir ve bir kişisel inanç ifadesidir. Vebanın kendisi okuyucunun insan yaşantısı içinde itiraz edilmez ve karşı konulmaz çok sayıda olgu bulmasını temsil edebilir, ve konu sonsuz sayıda çeşitli simgesel yorumlama yapılmasına olanak vermektedir. Bu simgelerden birinin vebanın, saçmanın kişiselleştirilmesi olduğunu söyleyebiliriz.

Konu yok gibidir. Camus vebanın gelip çatmasıyla yarım düzine karakterin aldığı tavrı betimlemektedir. Okuyucu bu tepkiden bir sonuç çıkarmaya davet edilmektedir. Karakterlerin birbiriyle olan ilintisi incelenmemiştir. Camus, insanların birbirlerine söyledikleri yada yaptıklarından çok, onların nihai yazgıları hakkında söyledikleri ve yaptıkları ile ilgilenmektedirler. *L'Envers et L'Endroit*'de (Tersi ve Yüzü), *'J'ai moins appris sur les êtres parce que ma curiosité va plus à leur destin qu à leurs réactions '* [s.25. "İnsanlar hakkında az şey öğrendim, çünkü onların tepkilerinden çok yazgıları ile ilgiliyim,"]. Bu, anlatımda kişisel olmayan bir biçemin hissedilmesine neden olacaktır. Okuyucu üzerinde, kendisine vaaz verildiği izlenimi kalmaktadır. Camus, okuyucuyu omuzlarından yakalayarak kuvvetli bir şekilde sarsmakta ve dinlemelerini söylemektedir.

Çalışma, Camus tarafından bir "chronique" olarak tanımlanmıştır. Bu, üstü kapalı olarak nesnelliği ve tarafsızlığı içeren bir sözcüktür. O, bir klasik senfoninin titizliliği, biçimi ve güzelliği ile oluşturulmuştur (Mozart, Camus'nun büyük hayranlık duyduğu bir sanatçıdır). Beş bölüm vardır, uzunluk ve gerilim açısından üçüncü bölümlere kadar bir yükselme görülür. Burada veba en yüksek noktasındadır, ve ardından sonunda kaboluncaya kadar *diminuendo* (sesin gitgide

hafiflemesi) görülecektir. Cezayir'de bir kasaba olan Oran sahnesi, başka yerlere benzer olarak sıradan bir şekilde verilmiştir. Anlatıcı Dr. Rieux birinci bölümün ikinci kısmının ilk tümcesinde ölmüş bir farenin üzerinden atlar. Camus, karakterlerini tek tek tanıtırken daha fazla ölü fare görülecektir. Buna, salgın halinde gizemli bir hastalık neden olmaktadır. Gerçeğin ilk farkına varan kişi Dr. Rieux olmuştur. Eldeki bütün veriler bunun veba olduğunu göstermektedir, fakat yetkililer bunu kabullenmede pek aceleci davranmayacaklardır. Sonunda, gerçek hiç kimsenin inkar edemeyeceği bir şekilde ortaya çıkacaktır. Camus, Rieux, Tarrou, Rambert, Paneloux, Grand ve Cottard örnekleri ile gerçeğe yaklaşım tavırlarını gözler önüne serer. Mücadele uzun ve çetindir, Rambert ve Cottard, sonuç olarak son derece değişmişlerdir. Tarrou ve Paneloux vebadan öleceklerdir. Cottard polis tarafından öldürülmüştür. Veba etkisini yitirdiğinde Oran şehrinin kapıları yine açılmıştır, fakat okuyucuda bunun konunun sonu olmadığına dair huzursuz edici bir duygu kalacaktır. Olayların, başka bir yerde, yeniden meydana gelebileceği ve onu da ilgilendirebileceği düşüncesi okuyucunun peşini bırakmayacaktır.

Camus, bu izlenimi, Oran'daki yaşamın sıradanlığı ve tekdüzeliği üzerinde durarak yaratmıştır. *'Ce qu'il fallait soulinger, c'est l'aspect banal de la ville et de la vie,'* [s.15. "Gerçekten de, iletilen şey, kasabanın görünümü onun içindeki yaşantının sıradanlığı idi,"]. Oran halkı, (*Yabancı*'daki insanlar gibi) kendileri ve yaşam bilinçlilikleri arasında bir paravan çeken alışkanlıkları ile davranmaktadır. Onların varlığı, veba hastalığını kedilerden kapacağını bilmeden, pencereden kedilerin üzerine tüküren ufak tefek yaşlı adam (s.130) ve gün boyu fasulye sayan bir astım hastası ile en iyi şekilde ortaya konmuştur. Onun iki kabı vardır: fasulyeleri bir kaptan diğerine geçirmektedir. Alıştırma tamamlandığı

zaman, birşeyler yeme vaktinin geldiğini anlar (s.133). Camus, bize Oran hakkında hiç bir özel şeyin olmadığını ve herşeyin bizim için olanaklı olabileceğini anımsatarak bir sıkıntı atmosferi yaratmıştır. Bir süre sonra, veba bile bazıları için bir alışkanlığa dönüşecektir. Camus'nun annesi ona söylemiştir. Oran sakinleri vebaya bile alışacak ve rahatlarını bozmaktan kaçınacaklardır. Vebayı düşünerek bile ondan rahatsız olmak istememektedirler. Bu salgın hastalığın yaşamlarını altüst etmesine izin vermek yerine, onu benimseyeceklerdir. *"Ils s'enfermaient dans la peste,", "Au martin, ils revenaient au fléau, c'est-à-dire à la routine,"* [s.202. "Sabahleyin, onlar normal yaşantılarına, diğer bir deyişle, vebaya geri dönmüşlerdi,"].

Okuyucunun anlatıcı ile ve Oran sakinleri ile paylaştığı, ortak bir deneyim izlenimi, titiz bir nesnel biçem ile daha fazla güçlendirilmiştir. Parantez içinde, Rieux okuyucuya nesnel olma arayışı üzerinde önceden düşünüldüğü sırrını verir, çünkü o görmüş olduğu biçimini bozmak istememektedir:

> ***Olgular üzerine yanlış bir şey söylememek için, ve daha önemlisi kendine yanlış bir şey söylememek için, anlatıcı nesnelliği amaçlamıştır. O, sanatsal etki için değişiklikler yapmıştır.***[2]

Anlatıcı doğruyu, tüm doğruyu ve yalnızca doğruyu verme niyetindedir. Zola, romancının olguları not etmekten daha fazlasını yapmaması gerektiğini yazmıştır, ve Rieux'un

---

s.198,

...pour ne rien trahir et surtout pour pour ne pas se trahir lui-même, le narrateur a tendu à l'objectivite. Il n'a presque rien voulu modifier par les effets de l'art.

amacı da bunu gerçekleştirmektir.[3] Bu nedenle gözü korkutan ayrıntılar pek çok bölümde bulunmaktadır, ve okuyucu betimlenen olayları hissetmeye yönlendirilmiştir. *'Sur les trottoirs, il arrivait aussi à plus d'un promeneur nocturne de sentir sous son pied la messe élastique d'un cadavre encore frais,'* [s.26. "İnsanlar hâlâ sıcak olan bir bedenin, geceleyin yürürken çıkardıkları ayak sesini hissetmektedir,"]. Bunun ötesinde, doktorun uslübu, saçmanın ötesinden gelebilmek için açık görüşlü bir içtenliktir. Rieux, bir şaşırtma dili değil, açıklama dili kullanır. Ona göre dil ve biçem, karmaşıklıktan sakınma ve gerçek ile yüzyüze gelmeye hizmet etmektedir. *'C'est que les rats meurent dans la rue et les hommes dans leur chambre,'* [s.47. "Fareler sokaklarda ölürken, insanlar da evlerinde ölmektedir,"]. Camus, bir farenin ölümünü ürkütücü bir şekilde tasvir ederken, okuyucuya insanın içinde bulunduğu kayıtsız nesnelliğe başvurma ortamı yaratmaktadır:

> ***Hayvan durdu ve dengesini sağlamaya çalışır gibi göründü, öne doğru, yine doktora doğru hareket etti, yine aksadı, ardından ince bir ses çıkararak kendi çevresinde döndü ve yan tarafına düştü. Ağzı hafifçe açıktı ve oradan kan sızıyordu.***[4]

---

[3] Emile Zola, *Le Roman Expérimental* (1880): 'le romancier n'est plus qu'on greffier, qui se défend de juger et de conclure l'unique besogne de l'auteur a été de mettre sous vos yeux les documents vrais," [romancı, sonuçları ortaya koyan ve değerlendirmeleri sunan bir katipten daha fazlası değildir yazarın tek görevi gerçek belge incelemelerini teslim etmektir,].

[4] s.18,

'La bête s'arrêta, sembla chercher un équilibre, prit sa course vers le docteur, s'arrêta encore, tourna sur elle-même avec un petit cri et tomba enfin en rejetatnt du sang par les babines entrouvvertes."

Karakterler

1.Dr. Rieux

Dr. Rieux, kesinlikle olağanüstü bir insan değildir. Sevdiği bir eşe ve anneye sahiptir. Doktorluğu seçmiştir çünkü bu, bir çalışan kesim çocuğunun meydan okumasıdır. Alçakgönüllü ve gösterişsizdir. Rieux, sıradan bir insanı temsil etmektedir. Mesleğinin bir gereği olarak, her zaman için, insanların içinde bulundukları kötü durumun bilincindedir. Gizil olarak, hepimiz birer Dr. Rieux'uzdur. *Le Mythe de Sisyphe* bizi onun için hazırlamıştır. O, bu yazıda saçma adamı betimlemek için bulunmaktadır. Rieux, çağdaş Sisyphe'dir.

O, şimdinin terimleriyle düşünür. Veba, Oranlıların geleceğini tehdit etmektedir. Onlar şimdiki zamandan acı duymaktadırlar. Rieux, onların şimdiki acılarını hafifletme ile ilgilidir. Bu konuda din adamı Paneloux ile karşıtlık içindedir. Paneloux, onların gelecekteki kurtuluşları ile ilgilidir.

Paneloux, Rieux'un yanma oturdu. "Evet, evet" dedi, "sen insanların kurtuluşu için çok çalışıyorsun." Rieux gülümsemeye çalıştı. "Kurtuluş, benim için çok büyük bir kelime. Ben bu kadar yükseği hedeflemiyorum. insanların sağlığı ile ilgiliyim ve benim için onların sağlığı önce gelir"[5]

---

[5] s.238,
'Paneloux s'assit pres de Rieux. Il avait l'air emu.
—Oui, dit-il, oui, vous aussi vous travaillez pour le salut de l'homme.
Rieux essayait de sourire.
—La salut de l'homme est un trop grand mot pour moi.
Je ne vais pas si loin. C'est sa santé qui m'intéresse, sa santé d'abord'

Rieux, ruh ile değil, beden ile ilgili olarak, tüm yeteneğini insanların ölüm ve acı çekme sorunu için yoğunlaştırıyordu. Yaşamını insanları tedavi etmeye adamasının nedenini düşünecek zamanı yoktu; o, bir felsefeci değildi, yalnızca işini yapıyordu:

> ***"Ah," dedi Rieux, "bir adam tedavi olamaz ve aynı zamanda bunu bilir. Öyleyse mümkün olduğu kadar çabuk tedavi etmeliyiz. En acil işimiz budur."***[6]

İşini yapmak, güdülerden daha fazla önem taşımaktadır. Rieux, dostları için sakin fakat güçlü bir sevgi beslemektedir ve onların katlanmak zorunda oldukları acıyı dindirmek için mücadele etmektedir. Rieux'un sevgisi gösteriş için değildir. Grand'ı o hastalanmadan çok önce ziyaret etmiştir, çünkü onun yalnız olduğunu bilmektedir. Oran'dan ayrılıp sevdiği kadına kavuşmaya çalışan gazeteci Rambert'e sitem etmez, *'J'ai envie, moi aussi, de faire quelque chose pour le bonheur,'* [s.222. "Bu beni de mutlu eder,"] diyecektir. Papaz Paneloux, ölürken, Rieux onunla derin görüş ayrılıklarına sahip olmasına karşın, onun başucunda oturacaktır. O, onun temsil ettiği düşünceyi değil fakat onu sevmektedir. Rieux'un sevme yeterliliği, inatçı bir iyimserlik içermektedir. *'Les hommes sont plutôt bons que mauvais,'* [s.148. "İnsanlar, bir bütün olarak düşünüldüğünde kötüden çok iyidirler,"] düşüncesine sahiptir. Rieux, sevgi ve donanmış

---

[6] s.228.
'—Ah! dit Rieux, on ne peut pas en même temps guérir et savoir. Alors guérissons le plus vite possible. C'est le plus pressé'

olarak, omuzlarına çok ağır bir yükü alacaktır. Veba kurbanları ile kardeşlik dayanışması göstermektedir.

> ***O, kurbanları bir kenara almış ve dost-yurttaşlarıyla içinde bulundukları durumu paylaşmaya çalışmıştı —sevgi, sürgün ve acı onların ortak duygularıydı. Paylaşmadığı hiç bir kaygı kalmadığı rahatlıkla söylenebilir.*** [7]

Sevgisi ona hoşgörüyü öğretmiştir. Bencillikle suçlanabilecek olan Rambert'e karşı anlayışlı davranması bunu ortaya koymaktadır. O, Rambert'in kişisel mutluluk arzusunun zorunlu olarak yanlış olduğunu söylemeyecektir. Sabrının azalmaya başladığı tek durum, rahibin Tanrının yollarının gizemli olduğunu ve belki de anlamadan onları sevmemiz gerektiğini söylediği zaman meydana gelmiştir:

> ***Rieux yavaşça doğruldu. Paneloux'a baktı, onun zayıflığına karşı tüm gücünü toplamaya çalışıyordu. Sonra başını salladı. "Hayır, Peder. Benim çok farklı bir sevgi idealim var. Ve öldüğüm güne kadar çocuklara acı çektiren bir şeylerin düzenini sevmeyi reddedeceğim."*** [8]

---

s.324.

...il a pris délibérément le parti de la victime et a voulu rejoindre les hommes, ses contitoyens, dans les seules certitudes qu'ils aient en commun, et qui sont l'amour, la souffrance et l'exil. C'est ainsi qu'il n'est pas une des angoisses de ses contitoyens qu'il n'ait partagé, acune situation qui n'ait été aussi la sienne.'

[8] s.238.

'Rieux se redressa d'un seul coup. il regardait Paneloux, avec toute la force et la passion dont il était capable, et secouait la tête.

Ancak onun öfkesi, insanlara karşı değil, öğretiye karşı idi. *'Les chrétiens parlent quelquefois ainsi," der, "sans le penser jamais réellement. Ils sont meilleurs qu'ils ne parassent.'* [s.142. "Hıristiyanlar bazen gerçekten düşünmedikleri bir şeyler söylerler. Onlar göründüklerinden daha iyidir,"] demektedir.

Rieux, hiç bir dinsel inanca sahip değildir. Ona göre, dinsel tavır, teslimiyet, üzüntü ve acı içermektedir:

> ***Sefaletle karşı karşıya kaldığımız zaman hepsi aynıdır, bir çılgın, yada bir korkak yada vurdumduymaz olmanız gerekmektedir.***[9]

Bunun yanısıra Rieux'un din için zamanı yoktur. Vebaya karşı mücadele, yaşam mücadelesi tüm çabalarını kapsamaktadır. *'Il fallait lutter de telle ou telle façon et ne pas se mettre à genoux,'* [s.150. "Bir kavganın gerçekleştirilmesi gereği bir kesinliktir, ona boyun eğmemek için şu yada bu şekilde savaşılması gerekmektedir,"]. Rieux'un ilgi alanı, fikirleri yada soyutlamalar değil, insanlar ve onların yaşamlarıdır. Eğer Paneloux daha fazla acı çekmiş olsaydı, Işığa bu denli hızlı konuşmayacağını söylemiştir. Rieux'un tüm çabası açıklık ile konuşmak ve dilin yanlış kullanımı ile savaşa karşı direncin hatalı olduğunu vurgulamaktı. Yetkilileri acil durum ilan etmeleri için ikna etmeye çalışmaktadır. Bu,

---

Non, mon père, dit-il. Je me fais une autre idée de l'amour. Et je refuserai jusqu'à la mont d'aimer cette création où les enfants sont torturés'

[9] s.142.

'Cependant, quand on voit la misère et la douleur qu'elle apporte, il faut être fou, aveugle ou lâche pour se ésigner à la peste.

veba olsun yada olmasın, demektedir, kasabanın yarısı ölmeden bunun önlenmesi gerekmektedir (s.62). Rieux, soyut kavramlarla uzlaşma noktası bulamamaktadır. Her zaman için uyanıklık ve dürüstlük konuları üzerinde diretmektedir:

> ***Tek sorun kabul edilmesi gereken şeyin içtenlikle kabul edilmesiydi; böylece yapılması gerekenler yapılabilecekti.***[10]

Rieux'un dürüstlük düşüncesini açıkladığı uzun bir konuşma vardır. Bu, daha önce *L'Etranger* (Yabancı) ve *Le Mythe de Sisyphe*'de (Sisyphe Efsanesi) görülen türden dürüstlüktür:

> ***"Bunda bir kahramanlık sorunu yoktur. Bu bir ortak terbiye konusudur. Bu, bazı insanların bıyık altından güleceği bir konudur fakat veba ile savaşmanın tek yolu budur —ortak terbiye." "Ortak terbiye ile ne demek istiyorsunuz?" Rambert'in ses tonu soğuktu. "Ben başka insanların bundan ne anladıklarını bilmiyorum fakat kendi adıma onun kendi işimi yapmamı içerdiğini biliyorum."***[11]

---

[10] s.53.

'Ce Qu'il fallait, faire, c'était reconnaître clairement ce qui devait être reconnu, chasser enfin les ombres inutiles et prendre les mesures qui convenaient.'

[11] s.180.

'il ne s'agit pas d'héroisme dans tout cela. Il s'agit d'honnêteté. C'est une idée qui peut faire rire, mais le seule façon de lutter contre la peste, c'est l'honêteté.

—Qu'est-ce que l'honnêteté, dit Rambert, d'un air saudain sérieux.

—Je ne sais pas ce qu'elle est en général.

Mais dans mon cas, je sais qu'elle consiste à faire mon métier.

Neden böyle olgularla karşı karşıya kalma konusunda ısrar edilmektedir? Çünkü siz onları tanıyıncaya kadar onlarla ilgilenemezsiniz ve çünkü olgulara başvurmak genel olarak bilgisizlik ve hata içinde ortaya çıkmaktadır (s.148). Rieux, vebaya karşı mücadelesinde herhangi bir kahramanlık yapıyor olarak değerlendirilmez. Bu, onun için, kendisini bulduğu durumun doğal bir sonucudur. Veba oradadır, *ergo* (Lat. bundan dolayı) onunla savaşılması gerekmektedir. Bunda hayran olunacak bir şey yoktur; bu, insanları tehdit eden bir felakete karşı herkesin birlikte olması durumudur. Rieux, kutsallık konusunda Tarrou'ya şöyle söylemektedir:

> ***Azizlerde olduğundan çok, yenilmişlerle daha fazla dostluk hissediyorum. Kahramanlık ve kutsallık bize gerçekten yakarışta bulunmaz. Beni ilgilendiren —bir adam olmaktır.***[12]

Her ne kadar Rieux kahramanlığı inkar etse de, o, inanılmaz garipliklere karşı sürekli bir çaba içinde olmasıyla bir stoacılık örneği gösterecektir. O, çalışmanın etkinliği hakkında hiç bir yanılsamaya sahip değildir. Tüm kurbanlarının vebadan öleceğini bilmektedir. Eşi, başka bir kasabadaki senatoryumda ölmüştür, onun yüzünü son kez olsun görememiştir. Arkadaşı Tarrou ölmüştür. O, bir ölüm yatağından diğerine gitmektedir. Her gün ölümün kokusunu ve ölümün sesini duymaktadır. Eşinin ölümü, annesinin hastalığı, onu etkilemiştir. Tüm günler birbirinin benzeri olarak geçmekte-

---

[12] s.276.

'je me sens plus de solidarité avec vaincus qu'avec les saints. Je n'ai pas de goût, je pour l'héroisme et la sainteté. Ce Qui m'intéresse, c'est d'être un homme.'

dir. Sisyphe gibi, o da sürekli bir şekilde kayasını tepeye doğru itmektedir, Rieux da görevinin başarısızlığa mahkum olduğunun bilincindedir: "Rieux'un arayış içinde olacağı hiç bir şey yoktu, aynı sahneler sürekli olarak tekrarlanıyordu." [s.105.'Et au bout de cette longue suite de soirs toujours semblables, Rieux ne pouvait espérer rien d'autre qu'une longue suite de scènes parailles, indéfinement renouvelées,'].

Sisyphe gibi, o da basit bir şekilde, başarılı olamayacağını bildiği için vazgeçmeyecektir. Her kurban, zirveye doğru itilmesi gereken yeni bir kayadır. Bu kahramanlıkta hiç bir romantizm yoktur:

> ***"Fakat sizin zaferleriniz, hiç bir zaman sona ermeyecektir; hepsi bu." Rieux'un yüzü koyulaşmıştır. "Evet, bunu biliyorum. Fakat bu mücadeleden vazgeçmek için sebep değildir." "Sebep olmadığına katılıyorum. ... Yalnızca ben vebanın senin için ne anlama gelmesi gerektiğini betimleyebilirim." "Evet. Bu, sonu olmayan bir yenilgidir."[13]***

O, bir duygu yaratığıdır. İnsan sıcaklığı gereksinimi hissetmektedir (s.70), ve Rambert'e sevginin gücünün yetmeyeceği hiç bir şeyin olmadığını söylemiştir. Bir gün, bir kurbanın akrabası onu kalpsiz olmakla suçlamıştır. Hayır demiştir, onun bir kalbi vardı. Onun kalbi ona günde yirmi saat

---

[13] s.145,

'Mais vos victories seront provisoires, voilà tout. Rieux parut s'assombrir
—Toujours, je le sais. Ce n'est pas une raison pour cesser de lutter
—Non, ce n'est pas une raison. Mais j'imagine alors ce que doit être cette peste pour vous.
—Oui, dit Rieux. Une interminable déaite.

çalışma ve gözlerinin önünde insanların ölmesine dayanma gücü vermiştir (s.210). İsterseniz Rieux'a bir anti-kahraman deyin. Ancak o kötülük ve yıkımların ortasında kalbi sevgi ile dolu olarak geceyarısı sisi arasından görülen pencereyi aydınlatan bir ışık gibi parlamaktadır.

2.Tarrou

Tarrou, Oran'ın bir ziyaretçisidir, hiç kimse onun nereli olduğunu bilmemektedir. Vebaya yakalanmış ve acil servise alınmıştır ve kısa süre içinde mücadele içinde Rieux'un en sağlam müttefiki olacaktır. Rieux ile çok sayıda benzerliğe sahiptir. O da bir *homme absurde*'dur. Duyum yaşantısından hoşlanmaktadır. Vebadan önce sık sık deniz kenarına giderek yüzmektedir. Rieux gibi, o da insanları tanımlamadan çok onları sevmeyi tercih etmektedir (s.277). O, hiç bir soru sormadan mücadeleye katılmaya karar vermiştir ve bu kendini adamayı bencillikten uzak bir şekilde yapmaktadır. O, diğerleri tehdit eden belaya karşı insanları savunma ortak görevini üstlenmiştir. Rieux gibi, sürekli olarak dilin anlaşılmazlığına karşı savaşmaktadır. Onun düşüncesine göre "Bizim bütün sıkıntımız düz, kısa bir dil kullanmadaki başarısızlığımızdan kaynaklanmaktadır," [s.275. *'J'ai pris le parti alors de parler et d'agir clairement,'*]. İki kişi arasında gerçek bir arkadaşlık gelişmiştir. Mücadele sırasında geçmişteki deneyimlerinden açıklamalar yapacaktır. Tarrou'nun ilgilendiği şey özel bir "bilinçlilik anının" tarihidir. O, bir savcının oğludur. Onyedi yaşındayken, babasınınn görev yaptığı bir cinayet mahkemesinde bulunmuştur. O, karşısındaki manzara karşısında korkudan yere çömelmiştir. Tarrou, mahkeme terimleriyle düşünmeyi istememektedir. *'J'ai cru que la société où je vivais était celle qui reposait sur la condamnation à mort et qu'en la combattant, je combattrais l'assassinat,'* [s.271. "Benim düşünceme göre, benim etra-

fımdaki toplumsal düzen ölüm cezası üzerine temellenmiştir, ve ben kurulu düzene karşı savaşarak, cinayete karşı savaşmış olacağım."]. Bu ıstırap içinde, bir politik muhalif gruba katılmıştır, insan onuru ve değerinin kendi fikirlerini paylaşmayan insanları öldürmekle asla bağdaşmayacağını düşünmektedir. O, Rieux'a bir nişan mangası tarafından ölüm cezası infaz edilen bir adamı görmenin nasıl bir şey olduğunu tasvir etmiştir. Tüfek, zavallı adamın göğsünden yalnızca dört feet uzaklıktadır, ve ateş edildiği zaman, onun vücudunda yumruk büyüklüğünde bir delik açılacaktır. Tarrou, üzgün bir şekilde mutlak adaletin olanaksız olduğu düşüncesine sahip olduğunu söylemiştir, ve politik eylemler insanların şanssızlıklarını yoğunlaştırmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Ahlak idealizminin gerçekleştirilemez olduğunu bilmektedir. Tarrou'nun düşüncesine göre uzlaşma sağlanabilmesi için tüm gereklerin yerine getirilmesi şarttır. Bu yapılırken insanlara mümkün olduğu kadar az zarar verilmesi gerekir (s.273). O, bir "suçsuz katil" olmayı deneyecektir:

> ***Eğer bu ifadeyi kullanmak gerekirse, ben de bir veba-mikrobun taşıyıcısıyım, ancak en azından bunu isteyerek yapmıyorum. Kısacası, ben bir suçsuz katil olmaya çalışıyorum. Gördüğün gibi hiç bir büyük hırsım yok. ... Bu nedenle, her kötü durumda, kurbanların tarafında olmaya karar verdim —böylece yapılan zararın azalacağını düşünüyorum.***[14]

---

[14] s.275,

me 'Si, disant cela, je daviens fléau moi-même, du moins, je n'y suis pas consentant. J'essaire d'être un meurtrier innocent. Vous. Vous voyez que ce n'est pas une grande ambition. C'est pourqui j'ai décidé de mettre du côté des victimes, en toute occasion, pour limiter les degâts.

İçimizdeki veba olan nefret, hoşgörüsüzlük ve sahtekarlık gibi kötülüklere karşı yaşamboyu mücadele gerekmektedir; *'chacun la parte en soi, la peste, parce que personne, non, personne au monde n'en est indemne,'* [s.274. "herbirimiz içimizde veba taşıyoruz; dünya üzerindeki hiç kimse ondan özgür değildir,"]. Tarrou, her ne kadar tüm ruhuyla iyimser olmak istese de, karamsarlıktan kaçınmak hiç de kolay değildir. İnsanların kendilerine fırsat verildiğinde iyiliklerini ortaya koyacaklarını söylemektedir; sorun, onların böyle bir şansa sahip olamadan ölüp gitmelerinden kaynaklanmaktadır. O, insanın doğasında bulunan kötülüklere karşı koymak istemektedir. Onun düşüncesi başka bir başkaldırı durumudur:

> ***Bu dünya üzerinde salgın hastalıklar ve kurbanlar bulunmaktadır. Ve bizim yapmamız gereken şey bu salgın hastalıklarla gücümüzü birleştirmemektir.***[15]

Tarrou'yu Rieux'dan ayıran şey, onun idealizm direncidir. Rieux hiç bir yanılsamaya sahip değildir: Tarrou kendini kaçınılmaz kötülük izinden uzak tutmayı sürdürmektedir. O, arılığın olanaklı olduğuna inanmaktadır:

> ***"'Bana öyle geliyor ki' dedi Tarrou neredeyse kayıtsız bir şekilde, 'beni ilgilendiren şey nasıl bir aziz olunacağını öğrenmektir." "Fakat sen Tanrıya inanmansın ki." "Doğru! Tanrısız bir aziz***

---

[15] s.274,

'Je dis seulement qu'il y a sur cette des fléaux et des victimes et qu'il faut, autant qu'il est possible, refuser d'être avec le fléau.

olunabilir mi? —sorun bu, tek sorun benim bugüne karşı oluşum.'"[16]

Diğer bir deyişle, insanın ruhunu kemiren kötü durumun umutsuzluğundan nasıl korunabilir? Kanserin arttığını bilen zeki "bilinçli" insan bundan nasıl korunabilir? Tarrou çok yüksekleri hedeflemektedir. O, sonunda başkaldırı düşüncesine sınırlama getirecek ve iyiliğin korunabilmesi için mümkün olduğu kadar zarar vermekten kaçınılması gerektiğini söyleyecektir. Camus, *L'homme Révolté* (Başkaldıran İnsan) yazısında onun tutumu hakkında şöyle yazacaktır: "Başkaldırının mantığı, insanın içinde bulunduğu adaletsizliğe ekleme yapmayarak adalete hizmet etmeyi istemektedir." (s.342).

3.Rambert

Rambert okuyucunun en fazla sempati duyduğu karakterlerden biridir. O, Paris'ten veba ile ilgili bilgi toplaması için gönderilmiş olan bir gazetecidir ve kendisi Oran'da bu hastalığa yakalanmış olarak bulacaktır. O, kendisinin "özel bir duruma" sahip olması nedeniyle isyan etmektedir, kasabanın sorunu onu ilgilendirmemektedir. Paris'teki evine ve sevdiği kadına gitmek istemektedir. Ancak veba böyle bir ayırım gözetmemektedir. Bu durum, Camus'nun savaş koşulları nedeniyle eşinden ayrı kalması ile benzerlik taşımaktadır. Bu, Camus'nun Rambert'in içinde bulunduğu durumu

---

[16] s.276,

—En somme, dit Tarrou avec simplicité, ce qui m'intéresse, c'est de savoir comment on devient un saint.

—Mais vous ne croyez pas en Dieu.

—Justement. Peut-on être un saint sans Dieu, c'est le seul problème concret que connaisse aujourd'hui.'

çok iyi anlamasına ve onun portresini sempati uyandıracak şekilde çizmesine neden olmuştur. Nasıl ki Tarrou ve Rieux, Camus'nun parçaları ise Rambert de Camus'nun bir parçasıdır.

Rambert, güçlü, "sportif", duygulu bir adamdır. İspanya iç savaşında galip gelen cumhuriyetçilerin safında yer almıştır. Hiç bir ideolojisi yoktur. İdeolojik taleplerin yıkıcı olduğunu düşünmektedir; bir idea uğruna yeniden kendini mücadele içinde bulmak istemektedir. Veba, bir idea, "bir soyutlama"dır. Salgın hastalığın kişileri insanlıktan uzaklaştıran etkisini Rieux üzerinde görmektedir. Rambert'e göre, yaşamdaki tek konu, tutku, duygu yada sevgidir. Birinin yaşamını başka biriyle paylaşım deneyimi çok büyük bir önem taşımaktadır. Eğer biri çok büyük bir aşk yaşamamışsa, bu durumda onun yaşamı boşa harcanmıştır:

> ***Şu kişinin büyük işler başarabilme yeteneğine sahip olduğunu biliyorum. Fakat eğer o büyük duygular hissetme yeteneğine sahip değilse, benim için fazla bir önemi yoktur.***[17]

Rambert mutluluğu sevgide bulmuştur. Yaşamının gayesi başka kişilerle duygu alışverişi içinde olmasıdır. Veba onun yaşam nedenini ortadan kaldırma tehditinde bulunmaktadır. Eğer mutlaka ölmesi gerekiyorsa, akıl almaz bir salgın hastalıktan değil, sevgi için ölmek istemektedir:

> ***Ben kişisel olarak, bir idea uğruna ölen insanları anlayamıyorum. Kahramanlığa inanmıyorum; bu-***

---

[17] s.179,

'Maintement je sais que l'homme est capable de grandes actions. Mais s'il n'est d'un grand sentiment, il ne m'intéresse pas.

nun kolay olduğunu biliyorum ve ölümcül olabileceğini öğrendim. Beni ilgilendiren şey yaşamak ve sevdiğim şey için ölmektir.[18]

Rambert'in düşüncesi bir kişisel mutluluk dayanağı içermektedir. Rieux sevgisiz bir dünyanın olamayacağı konusunda görüş birliği içindedir. O, Rambert'in kaçmasını önlemeye çalışmaz. Ona şans diler. Ancak ideası olmayan kişinin hatalı olduğunu da söylemeyi ihmal etmez. Rambert, Rieux'dan kaçana kadar kendisine acil serviste yardımcı olmasını ister. Ancak kaçma fırsatı yakalamasına karşın, Rieux ve Tarrou ile kalmayı seçecektir. *La Peste*'in Camus'nun kitapları arasında fedakarlık öğesinin işlendiği ilk kitap olduğunu belirtmiştik. Bu olgu özellikle Rambert ile işlenmiştir. İnsan dayanışmasının gözle görülmeyen bir zorunluluğu sözkonusudur. Rieux, ona kişisel mutluluk isteğinde olmasının utanılacak bir şey olmadığını söylemektedir. *'Oui, dit Rambert, mais il peut y avoir de la honte à être heureux tout seul.'* ["Mutlaka diye yanıtladı Rambert. Fakat tek başına mutlu olmak utanılacak bir şeydir."]. *Le Mythe de Sisyphe* (Sisyphe Efsanesi) kitabında önerilen değerlerin terimleriyle düşünüldüğünde, Rambert, bir seçenek değil, bir kaçınılmazlık olan insan koşuluna karşı başkaldırı konumunu keşfetmiştir: "Fakat şimdi ben, görmüş olduğum şeyi görüyorum. İstesem de istemesem de nereye ait olduğumu biliyorum. Bu sorun herkesin sorunudur." [*'Mais maintenant*

---

[18] s.179,

'Eh bien moi, j'en ai assez des gens qui meurent pour une idée. Je ne crois pas à l'héroisme, je sais que c'est facile et j'ai appris que c'était meurtrier. Ce qui m'intéresse, c'est qu'on vive et qu'on meure de ce qu'on aime.'

que j'ai ou , je sais que je suis d'ici, que je le veville ou non. Cette histoire nous concerne tous,'].

4.Grand

Joseph Grand, diğer karakterlerden daha ayrıntılı olarak tanıtılmıştır (ss.56-9, 282-4). Ancak buna karşın en anlaşılmaz olan kişi de odur. Eli kalem tutan alçakgönüllü bir çalışandır, konuşma ve kişisel ilişkilerde başarılı olduğu pek söylenemez. Kendisini ifade etmede zorlanmaktadır. yaşamı tekdüzelik içindedir. Her günü, haftası ve yılı belirlenmiştir. Öyküsü çok basittir: *'il en est ainsi pour tout le monde: on se marie, on aime encore un peu, on travaille. On travaille tant qu'on en oublie d'aimer.'* [s.97. "Evli çiftlerin ortak olarak yaşadıkları şey. Evlenirsiniz, bir süre sonra sevmeye devam edersiniz, çalışırsınız. Ve sevgiyi unutturacak şekilde çok fazla çalışırsınız,"]. Çok sayıda önemsiz kişi gibi, Grand da oturup dünya hakkında düşünmek istemektedir. Mükemmel bir kitap yazacaktır. Yıllardır bu kitabın üzerinde çalışmaktadır fakat henüz ilk tümcenin ötesine geçememiştir. Mükemmel oluncaya kadar bunun üzerinde sayısız düzeltmeler yapacaktır. Ancak Grand'ın edebiyat uğraşısının küçük görülmemesi gerektiğini düşünüyorum çünkü Camus'nun kendisinin de böyle bir deneyimden geçtiği kuşkusu duymaktayım. Onun çabaları, verimsiz olsa da, Grand'ın sanatsal yaratım konusundaki ağır aksak girişimi ona *Le Mythe de Sisyphe*'de sıralanan dört *homme absurde* türünden birisi olma niteliği kazandıracaktır. O, kendisini iyi ifade etmede zorluk çektiği için sempati toplamaktadır. O, savunmasız küçük bir adamdır, güzel konuşma yeteneği yoktur, ve bu nedenle hiç kimse ona önem vermemektedir. Camus ona derin bir saygı duymaktadır ve bu karaktere ayrıcalıklı davranacaktır. Grand "doğru sözcüğü bulabilme" yeteneğine sahip olduğu zaman, mutlu bir evli adam olacaktır. Çok genç

yaşta evlendiği karısı Jeanne onu terketmiştir çünkü o, kocasının sözcüklere dökemediği sevgisini anlayamamaktadır. *'Tant que nous sommes aimés, nous nous sommes compris sans paroles. Mais on ne s'aime pas toujours. A un moment donné, j'aurais dû trouver les mots qui l'auraient retenue, mais je n'ai pas pu.'* [s.98. "biz birbirimizi sevdiğimiz zaman, anlaşabilmek için sözcüklere gereksinim duymuyorduk. Ancak insanlar sonsuza dek birbirlerini sevmezler. Bir zaman gelir ki sözcüklere gereksinim duymaya başlarsınız —bu benim yapamayacağım bir şeydir,"]. Grand, Rieux ile eşi hakkında konuştuğu zaman, çektiği yalnızlık nedeniyle gözyaşı dökecektir. O da Rambert gibi insanlara yandımcı olma gereksinimi hissetmektedir. Bunun ötesinde, duygularını saklamaz. Grand, sıradanlığı ile hayranlık uyandırmaktadır; o dürüsttür ve yapmacıklıktan uzaktır:

> ***O, şu ender görülen insanlardan biridir. İyi niyet cesaretini gösteren kasabamızdaki ender insanlardan biri. Onun kişisel yaşamı, bu tür nezaket edimleri ile belirlenmektedir.***[19]

Grand'ın ortak mücadele içindeki rolü, sağlık ile ilgili işlemlerin istatistik kaydının tutmasıdır. Onun alçakgönüllü yeteneğine en uygun iş budur. İşini zoru sormadan, sessizlik içinde ve cesaretle yapmaktadır. Başkaldırının en basit biçimi ve belki de en iyi yolu budur. Onun için baş kaldırılmayacak hiç kimse yoktur: *'il y a la peste'* der, *'il faut se défendre, c'est clair. Ah! si tout était aussi simple!'* [s.151. "Veba

---

[19] s.58,

'Il était de ces hommes, rares dans notre ville comme ailleurs, qui ont toujours le courage de lurs bons sentiments. Le peu qu'il confiait de lui témoignait en effet de bontés et d'attachements qu'on n'ose pas avouer de nos jours.

buradadır ve ona katlanmak zorunda olduğumuz açıktır. Keşke herşey bu kadar basit olsaydı,"]. Anlatıcı Rieux bu hımbıl adama olan hayranlığını saklamaz ve eğer öykünün bir kahramanı olması gerekiyorsa, bu kişinin Grand olması gerektiğini söyler. O, Tarrou'nun "Tanrısız Azizlik" olanaksız idealine en yakın kişidir.

Joseph Grand vebaya yakalanmıştır fakat yaşamını sürdürecektir. İnsan dayanışması ve toplu çaba deneyimi onda kolay silinmeyecek bir iz bırakacaktır. O, boyuna uğraştığı el yazısı notlarını yakacak ve ayrı yaşadığı eşine bir mektup yazacaktır. Eşinin anısı ona yaşam sevinci olacaktır. Yaşadıklarının onda bıraktığı izlenim yeni bir başlangıcı gerektirmektedir.

5.Cottard

Cottard da başka bir yalnız karakterdir. Şarap ticareti yapmaktadır, çekingen, yalnız ve insanlara karşı güvensizdir. Bir cinayet işlemiştir ve polis tarafından aranmaktadır. Bu nedenle sürekli bir korku ve tedirginlik içinde yaşamaktadır. Hiç kimseyle konuşmaz, suçluluğu nedeniyle ağzını bıçak açmamaktadır. *'C'est un homme,'* der Grand, *'qui a quelque chose à se reprocher.'* [s.70. "O, kendisini bir şey için suçlayan biridir,"]. Grand onu "*le désespéré*" [ümitsiz] olarak adlandırır. Bu bize onun öyküdeki yeri hakkında bir ipucu vermektedir. Camus, *Le Mythe de Sisyphe* kitabında insan yaşamının sefaletinin bilincinde olan kabul edilmez yanıtları sıralamıştır —bunlar, intihar, üzüntü, teslimiyet ve feragat (yada metafiziksel umut) olgularıdır. Cottard ilk üçünden, ve Paneloux sonuncusundan suçludur. Biz adamın tam olarak ne yaptığını bilmemekteyiz fakat bunun bir cinayet ile sonuçlandığı bilinmektedir. Ancak üzüntüsünün nedeni bu değildir. O, sevilmeyen biridir, diğer insanlarla temas

kurmakta başarılı değildir, yanlış anlaşılan ve önemsenmeyen biridir. Kitabın başlangıcında kendini öldürme girişiminde bulunmuştur. Bu sessiz adamın üzüntü içinde olmasının tek nedeni "kişisel sorunlar"dır (*chagrins intimes*). O, bomboş yaşamı içinde üzüntüye gömülmüştür.

Vebanın ortaya çıkması, bu davranış içinde derin bir dönüşüm etkisinde bulunacaktır. O, vebaya sevinir. Bu durumdan bencilce bir zevk duymaktadır. Bu kötü durumdan karaborsa uygulamasıyla yarar sağlamaya çalışır. *'Je m'y trouve bien, moi, dans la peste,'* der Tarrou'ya, *'et je ne vois pas pourquoi je me melarais de la faire cesser,'* [s.175. 'Daha ne olsun, veba benim işime yarıyor ve onu durdurmaya çalışma zahmetinde bulunmak için hiç bir neden göremiyorum,"]. Bu durumda onun işlemiş olduğu cinayet ikinci plana düşmüştür. Yaşanan veba felaketi, cinayetin önemini azaltmıştır. O, kurbanlara karşı vebanın yanında yer alacaktır: *'Car visiblement c'est un complice et un complice qui se délecte,'* [s.215. "Evet bu duruma en fazla uyan sözcük 'suç ortaklığı' idi, ve o bu suç ortaklığından memnun görülüyordu,"].

Camus, Cottard'ın portresini çizerken bizim ona acıyarak küçük görmemizi önleyecek şekilde yönlendirmiştir. Onun kötülük güçleriyle yapmış olduğu ittifak basit ve patetiktir. O daha önce kişisel tehlike nedeniyle toplumdan soyutlanmış yalnız biridir. Şimdi ise tehlike genelleşmiştir, *'tout le monde est dans le bain,'* [s.213. "Herkes aynı gemideydi,"], ve o dostlarıyla aynı durumda bulunmaktan memnuniyet duyuyordu. Herşeyden daha fazla olarak insan sıcaklığına, insanların onu sevmesine gereksinim duyuyordu. vebanın ortak bir düşman olarak ortaya çıkması daha önceki bütün ayrımları ortadan kaldırmıştı. Artık herkes aynı seviyede bulunuyordu. O, çok konuşan ve toplum içinde olmaktan hoşlanan biri olmuştu, kalabalığa karışıyor, soh-

betlere katılıyordu. Onun kendini herşeyden soyutlaması kaybolmuştu. Vebadan hoşlandığına hiç kuşku yoktu:

> ***Onun en çok nefret ettiği şey, diğerlerinden ayrı olmaktı; hapishanede tek başına olmaktansa kuşatılmış bir kalabalık içinde biri olmayı tercih edecektir.***[20]

Tarrou, Cottard'ın tutumunun nedeninin ayrıntılarını onun tuttuğu notlardan öğrenmiştir ve onun karakterinde herhangi bir gerçek kötülük olduğunu düşünmemiştir (s.216). O, Cottard'ı başkaldırıyı reddettiği ve vebanın yanında yer aldığı için ayıplamıştır fakat bunu reddetmeye hazırdır: *'Son seul vrai crime, c'est d'avoir approuvé dans son coeur ce qui faisait mourir des enfants et des hommes,'* [s.325. "Onun tek gerçek suçu, erkeklerin, kadınların ve çocukların ölmesini onaylayan bir kalbe sahip olmasıydı,"]. Bu karakter Camus'nun sevgi ve hoşgörüsünün boyutlarını ortaya koyar. O, Cottard'ın eylemlerini gerçekleştirmesine göz yummaz fakat onun kötü niyetli olmaktan çok bir korku ve cahillik içinde olduğunu hoşgörmeye hazırdır.

Salgın hastalığın azalmaya başlamasıyla birlikte, o daha fazla umutsuz bir duruma düşecektir. Eski nevrozu tekrarlar ve kendisini evine kapatır. Burada kalabalığa ateş açacaktır. Bir köpeği öldürür ve kendisi bir polis tarafından öldürülür.

---

[20] s. 213,

'La seule chose qu'il ne veuille pas, c'est d'etre séparé des autres. Il préfere être assiégé avec tous que prisonnier tout seul.'

6.Paneloux

Peder Paneloux bir Cizvit papazıdır, iyi eğitim görmüş ve zeki bir insandır.Oran'da hıristiyan-olmayanlar tarafından bile saygı gören bir din adamıdır. Veba süreci içinde iki vaaz vermiştir.

İlk vaaz, derin inancın gücünü ortaya koymaktadır. Burada vebayı, tanrısal cezanın bir örneği olarak sunar. *'Mes frères, vous êtes dans le malheur, mes fréres, vous l'avez mérite,'* [s.110. "Felaket sizin üzerinize geldi, kardeşlerim, ve kardeşlerim siz bunu hak ettiniz,"] demektedir. ilk günah inancı üzerine temellenmiş olan Hıristiyan düşüncesinin geleneğine uygun olarak, hepimizin yaradılıştan suçlu olduğumuzu ve doğal felaketlerin cezalandırıcı amacı bulunduğunu beilrtir. Nasıl ki Mısır cezalandırılmışsa, şimdi de Oran Tanrının öfkesi ile karşı karşıyadır. Paneloux'a göre, salgın hastalık hakkında hiç bir gizem yoktur, o Tanrı tarafından gönderilmiştir. O, artık kaçınılmaz bir durumdur. Şimdi yapılması gereken şey, bu felaketi fırsat bilerek, hatalarımızın nerede bulunduğunu anlamak için kendimize bakmak ve tanrının affına sığınmaktır. Bu, kurtuluş için bir fırsattır: *'Ce fléau même qui vous meurtit, il vous éléve et vous montre la voie,'* [s.113. "Sizi öldüren bu salgın hastalık, aynı zamanda sizin iyiye yönelmenizi ve doğru yolu bulmanızı sağlayacaktır,"]. Paneloux'un mesajına göre, salgın hastalığa karşı takınılacak en uygun tavır ona başkaldırmak değil, Tanrının isteğine boyun eğmektir. O, zamanı gelince insanların acılarına son verecektir. Bizler kurtuluş için umut içinde olmalı ve tanrıya güvenmeliyiz.

Daha önce görmüş olduğumuz gibi, Rieux'un görüşüne göre, Paneloux yalnızca soyut kavramlar ile düşünebiliyordur. Onun inançlarına olan sadakati, gerçekleri görmesini engellemektedir. O, kendi karmaşık dilinin kurbanıdır. Tarrou ve Rieux yaşam hakkında açıklayıcı konuşmalarda bu-

lunurken, Paneloux bir yaşam düşüncesi hakkında retorik ile konuşmaktadır. Paneloux, Tanrı, İnsanoğlu ve Cezadan bahsederken, Rieux ve Tarrou'nun gördükleri tek şey, insanların ıstırap içinde ölmeleridir. Tüm zamanını hastanede geçiren Rieux, vebaya boyun eğmeye hazır görünmezler. Paneloux, Rieux ve yardımcıları ile kuvvet birliği içine girmeye hazır olduğunu söylemektedir fakat bu insan sevgisi nedeniyle olacaktır. Paneloux'un bu tutumu, Rieux'un tedavi çabalarını olumsuz olarak etkilemektedir. Paneloux, içtenlikle davranmasına karşın, tedavi süreci için zararlıdır.

Daha sonra Yargıç Othon'un çocuğunun ölüm ıstırabının tasvir edildiği acı dolu sahne gelecektir. Rieux ve Paneloux orada bulunmaktadır. Paneloux gözle görülür bir şekilde titremiştir. O, yatağının kenarına diz çöker ve dua eder: "Tanrım, bu çocuğu koru.' Terleyen, çığlık atan çocuk sonunda sessiz kalır ve ölür. Doktor ve din adamı bir süre üzüntü içinde oldukları yerde kalacaklardır. Bir süre sonra Rieux bağırır: "İşte, en azından bu çocuğun suzsuz olduğunu biliyorsun," ve Paneloux onun durum karşısında aşırı şekilde başkaldırdığı için onu protesto edecektir. Bölümün sonunda, Rieux, din adamının elini tutarak bir birlik içinde olmaları gerektiğini hissettirecek şekilde sıkar. İstesen de, istemesen de biz aynı taraftayız, der, artık Tanrı bile bizi ayıramaz.

Paneloux'un ikinci vaazı, olgunluk ve kabullenme içermektedir. Artık kürsüye çıkarak mücadeleye karşı çıkmamaktadır. Toplantılarda artık hitabet şekli olarak "siz" yerine, "biz" sözcüğünü kullanmaktadır. O, artık eskisi kadar kesin ifadelerle ve süratli bir şekilde konuşmamaktadır. Durumu anlayamadığını itiraf eder ve insanların acı çektiklerini kabul lenmek zorunda kalır, ve Tanrının gizemli yollarına güvenir. Paneloux'un ikinci vaazı, Rieux'un Othon'un oğlunun bedeni üzerinde söylediklerinin yinelemesidir: *'Mais peut-être*

devons-nous aimer ce que nous ne pouvons pas comprendre.' [s.238. "Fakat, belki de anlayamadığımız şeyleri de sevmemiz gerekmektedir,"]. Tüm inancı sorgulayacak ve bu ültimatomundan geri adım atacaktır. *'Il faut tout tout croire ou tout nier. Et qui donc, parmi vous, oserait tout nier?'* [s.244. "Biz herşeye inanmalı yada herşeyi inkar etmeliyiz. Ve aranızda kim herşeyi inkar etme cesaretine sahiptir?]. Din adamı, ne pahasına olursa olsun iyilik ve tanrı inancını sürdürmek zorundadır. Paneloux kesinliği kaybetmiştir fakat inancını sürdürür. Tarrou onun başka seçeneği olmadığını söyler:

> ***Suçsuzluk yüze çarptığı zaman, iyi bir Hıristiyan inancını kaybedecek yada yüze çarpmayı kabullenecektir. Paneloux inancını kaybetmek istememiştir, o daha acı bir sona gidecektir.***[21]

Paneloux'un konumunun mantığı geriye onun için tek açık yol olduğunu düşünmesini gerektirecektir. O, Tanrının sevgisiyle yaratılmıştır. Kendisini Tanrının isteğine bırakmalıdır. *'L'amour de Dieu est un amour difficile. Il suppose l'abandon totale de soi-mème et le dédain de sa personne,'* [s.248. "Tanrı sevgisi, zor bir sevgidir. O, kendini tamamen teslim etmeyi ve insan kişiliğimizin ikinci planda kalmasını gerektirir,"].

İyi ve üzüntülü din adamı hastalanır. Öğretilerine uygun olarak tıbbi müdahaleyi cesurca reddeder: veba Tanrı tarafından gönderilmiştir ve ona yenilmesi gerekmektedir. O, hiç

---

[21] s.249,

'Quand l'innocence a les yeux crevés, un chrétien doit perdre la foi ou accepter, d'avour les yeux crevés. Paneloux ne veut pas perdre la foi, il ira jusqu'au bout.'

bir direnişte bulunmaz. Haçına sıkı sıkıya sarılarak ölür. Onun ölümünün vebadan kaynaklanıp kaynaklanmadığı kesin değildir. Belirtiler olağandışıdır. Belki de kendi ölümünü istemiştir.

Anafikir

La Peste (Veba) romanının anafikri, Hıristiyan öğretisi anlayışının doğrudan doğruya karşıtıdır, ve bu karşıtlık doktor Rieux'un görüşleri (pragmatik, relativist, şimdi ile ilgili, humanist) ve din adamı Paneloux'un bakış açısının (dogmatik, mutlakçı, gelecekle ilgili, dindar) çelişmesi içinde açık bir şekilde özetlenmiştir. Daha önce de söylemiş olduğum gibi, Camus'nun en göze çarpan niteliklerinden biri onun kesinlikten uzak oluşudur: düşüncesi her zaman için canlıdır, yeni fikirlerden hiç bir zaman için çekinmemektedir. Din konusuna girmede tereddüt etmemiştir. Camus'nun agnostizmi (bilinemezcilik), dogmadan uzaktır. *L'Envers et L'Endroit* (Tersi ve Yüzü) kitabının önsözünde, *'Mes passions d'homme n'ont jamais été "contre",* ['Benim insan tutkum hiç bir zaman için başka insanlara "karşı" yönelmemiştir,'] der. O, tanımlaması militan ve polemikçi bir tanrıtanımaz değil, fakat "Hıristiyan-olmayan"dır şeklinde yapılabilir. O, Hıristiyanların "insancıl olmadıkları" düşüncesine sahiptir. Hıristiyanlığa şiddetle saldırma zorunluluğu hissetmektedir. Camus 1948 yılında Latour-Moubourg Dominikenleri tarafından bir konuşma yapmak üzere davet edilmiştir. Konuşmasında ölçülü ve hoşgörülü bir yapı hissedilmiştir. O, mutlak doğruya sahip olduğunu düşünmediği için Hristiyan vahiylerin yanlış olduğu iddiasında bulunmamıştır:

Ben, Hıristiyan doğruların yanıltıcı olduğu düşüncesinden yola çıkmıyorum fakat yalnızca onları kabul edemeyeceğimi belirtiyorum.[22]

Yine, 31 Ağustos 1956'da *Le Monde* gazetesinde yayınlanan bir röportajda, Hıristiyan deneyime kapalı olduğu noktasında geri adım atmıştır. O, İsa'nın yaşam ve ölümüne hayranlık duyduğunu söylemiştir fakat *'mon manque d'imagination m'interdit de le suivre plus loin,'* [Benim hayal gücünden yoksun olmam, onu daha fazla izlememi engelliyor.'] diyecektir. Ben bunu bir hayalgücü yoksunluğu olarak değil, bir fantazi yoksunluğu olarak adlandırmayı tercih ederim. Camus'nun görüşü, yeryüzüne bağlıdır. O, kibirli bir savaşçı olarak değil, dinsel deneyime "yabancı" biri olarak konuşmaktadır. (*'un esprit extérieur à la regionn, mais respectueux de la conviction d'autrui,'* [Actuelles I, s.46. 'dinin dışında bir beyin, fakat başkalarının inaçlarına saygılı,']). Paneloux'un portresine dikkat edildiği zaman, onun içtenlikle ve anlayışlı bir şekilde betimlendiği görülmektedir; hiç bir yerde, din adamının kötü bir insan olduğu öne sürülmemiştir, yalnızca hatalı bir öğretinin yanlış mantığına sahip olduğu söylenmiştir. Tarrou, onun vaazlarından daha iyi bir insan olduğunu söyler; Rieux ise Hıristiyanların bazen bu şekilde konuştuklarını, fakat gerçekte, söylediklerini kastetmediklerini belirtmiştir. Camus, burada Hıristiyanların *içtenliğini* değil, onların *açıklığını* sorgulamaktadır. Camus, Dominikenlerin toplantısında Papayı İkinci Dünya Savaşı'nın zalimliğine karşı sesini yükseltmemekle suçlamıştır. Papanın savaşı içtenlikle kınamadığını söylemiştir. Onun, hiç kimsenin birşey anlamadığı dolambaçlı bir dil kullandığı idiasında

---

'je ne partirai jamais du principe que la vérité chrétienne est illusoire, mais seulemennnnn de ce fait que je n'ai pu y entrer'

bulunmaktadır. Papanın ifadeleri güzel soyutlamalarla sarıp sarmalamıştır, ve hiç kimse inancın kanlı acı çekişine dikkat bile edememiştir. Camus, dinsel retoriğe karşı kendi doğrularını ifade etmektedir. O, Hıristiyanlardan herhangi bir özel davranış beklememektedir, tek talebi onların Hıristiyan-olmayanlardan daha kötü davranmamalarıdır. Bir İspanyol piskopos, politik uygulamaları kutsadığı zaman, bir piskopos yada Hıristiyan olarak olarak değil, Camus'nun düşüncesine göre bir insan olarak tavır takınmalıdır.

Hıristiyanlardan, Hıristiyanlık ideasına geçildiği zaman Camus'nun daha az hoşgörülü olduğu görülmektedir. O, Hıristiyan dünya görüşünün doğasında bulunan karamsarlığı benimsemektedir. Hıristiyanları karamsarlıkla suçlamasının nedenlerini Dominikenler ile tartışmıştır:

> ***O, insan varlığının sefaletini keşfeden yada tanrısal lanetin ürkütücü fomüllerinin farkına varan biri değildir. Nemo bonus diye bağıran yada vaftiz edilmemiş çocukları lanetleyen biri değildir. İnsanların, kendi araçlarıyla kendilerini kurtarma yeterliliğine sahip olmadıklarını söylememişlerdir. Onlar tek kurtuluş yolunun Tanrının affına sığınmak olduğunu düşünmektedirler.***[23]

Caligula'da, Hıristiyan karamsarlığı üzerine bir hiciv vardır. İmparator mutlak gücü almış ve kendisini Tanrı yapmıştır. Hélicon'un konuşmasında, eğer Tanrı sözcüğü-

---

[23] 'Ce n'est pas moi qui ai inventé la miseré de la créature, ni les terribles formules de la malédiction divine. C'est pas moi qui ai crié ce *Nemo bonus,* ni la damnation des enfants sans baptême. Ce n'est pas moi qui ai dit que l'homme était incapable de se sauver tout seul et que du fond de son abaissement il n'avait d'espérance que dans la grâce de Dieu.

nün yerine Caligula konursa Tanrısal Herşeye Gücünün Yetmesi öğretisinin basit ve doğrudan bir özetini buluruz:

> ***Uygulama kişiyi rahatlatır ve kurtarır. Bu, emir ve uygulamalarda olduğu gibi, evrensel, güç arttırıcı, doğrudur. Bir adam ölür, çünkü o suçludur. Bir kişi suçludur çünkü o Caligula'ya bağlıdır. Şimdi herkes Caligula'ya bağlıdır. Bu durumda, herkes suçludur ve ölecektir. Bu yalnızca bir zaman ve sabır işidir.***[24]

Hıristiyanlık, ona göz yumarak dünyadaki adaletsizliğin varolmasına izin verir. Hıristiyan vahiyini kabul etmek, Tanrısal Planın parçaları olan bu kötülüğü, acı çekişi ve masum çocukların ölümünü kabul etmektir. Paneloux, *'La vérité jaillira de l'apparente injustice,'* [s.248. "Doğruluk, adaletsiz görülen koyu bulutlardan çıkacaktır,"] demiştir. Eğer Tanrı varsa bile, Camus, bu adaletsizliğe izin verdiği için Onu reddedecektir (*Homme Révolté* - Başkaldıran İnsan, s.76). Bunun ötesinde, Hıristiyanlık insan görüşü utanç vericidir; eğer o iyiyse Tanrı onu koruması altına alacaktır; eğer o kötüyse, bu onun hatası yada Adem'in hatasıdır. Hıristiyan düşüncesi, insanoğlunun dünya üzerindeki varlığını bir yana bırakmakta ve iyi yaşama olanağını zayıflatmaktadır.

Camus, hiç bir totaliter doğruluk üzerine kurulmuş tekelci yaklaşımı kabul etmemektedir. Hıristiyanlık totaliterdir

---

[24] Act II, Scene 9, s.165,

'L'execution soulage et délivre. Elle est universelle, fortifiante et juste dans ses applictions comme dans ses intentions. On meurt parce qu'an est coupable. On est couple parce qu'on est sujet de Caligula. Or, tout le monde est sujet de Caligula. Donc, tout le monde est coupable. D'où il ressort que tout le monde meurt. C'est une question de temps et de patience.'

çünkü mutlak ve sonsuzdur ve körü körüne inanç talebinde bulunmaktadır. Paneloux'un söylediği gibi, siz onu ya tümüyle kabul, yada tümüyle reddetmek zorundasınız; bunun ara noktası yoktur. Camus, Hıristiyan ve Marksist totaliterlik arasında bir nitelik farkı görmemektedir. Onların her ikisi de insanın değer ve doğruluğunu küçümsemektedir. Ve tam bağlılık talebinde bulundukları için tartışmaya kapalıdır. Camus, Hıristiyanlara ne siz ne de ben dünyadaki adaletsizliği değiştiremeyiz, fakat hiç olmazsa bu adaletsizliğe bizler de birşeyler eklemeyelim!

Camus, hiç kuşku yok ki, Hıristiyan inancının içgüdüsel paradoksundan zihni karışmış ilk kişi değildir. Eğer Tanrı varsa, onun Herşeye Gücü Yeten olması gerekir, tüm öğretiler böyle söylemektedir. Bu durumda o, kötülükleri önleme gücüne sahip olduğu halde, buna göz yummaktadır. Eğer bu kötülükleri önlemeye gücü yetmiyorsa bu onun Güçsüz olduğunu göstermektedir. Bu durumda O ya zalim yada güçsüzdür. Camus, bu tür felsefi çıkarımlarda bulunarak düşüncelerini bir zemine oturtmaya çalışmaktadır, Rieux'un ifadesiyle söylemek gerekirse,

> ***Dünyanın düzeni, ölüm ile biçimlendiğine göre, Tanrıya inanmayı reddetmemiz, ve bakışlarımızı onun sessizlik içinde yaşadığı Cennete doğru çevirmeden, tüm gücümüzle ölüme karşı mücadele etmemiz Onun için daha iyi olmayacak mıdır?***[25]

---

s.145,

'puisque l'ordre du monde est réglé par la mort, peut-être vaut-il mieux pour Dieu qu'on ne croire pas en lui et qu'on lutte de toutes ses forces contre la mort, sans lever les yeux vers le ciel où il se tait.

Camus, öğretiyi benimsemese de dışarıdan biri olarak Hıristiyanlara saygı duymaktan mutludur. Kendisini onlardan tamamen ayırmak yerine ortak noktalar aramaktadır (Rieux ve Paneloux'un karşılaştırılması). Fakat bunu yaparken bir fanatizm tuzağına düşmemektedir. *Noces* (Düğün) kitabında, *'S'il y a un péché contre la vie, ce n'est peut-être pas tant d'en désespérer que d'espérer une autre vie, et se déroder à l'implacable grandeur de celle-ci,'* ['Eğer yaşama karşı bir günah varsa, bu belki de çok üzüntü verici bir şey değildir, fakat başka bir yaşam için umut beslemek, bizim sahip olduğumuz yaşamın yeri doldurulamaz büyüklüğünden mahrum olmaktır,"] diye yazmıştır. Camus, *Lettres à un ami allemand*'da (Bir Alman Dosta Mektuplar) öldürme [savaşta] üzerine düşüncelerini açıklayacaktır. Camus, karamsar biri değildir; o metafiziksel fantaziye zamanı olmayan bir gerçekçidir. Kendisini davet eden Dominiken rahipleri ile bu nokta üzerinde konuşacaktır:

> ***Eğer, Hıristiyanlık insan için karamsarsa bile, o, insanın yazgısına karşı iyimserdir. Ben ise, insan yazgısına karşı karamsar, insana karşı iyimser olduğumu söyleyebilirim.***[26]

Camus, her ne kadar Hıristiyan inancına bağlı olmasa da, kendine özgü bir inancı vardır. Bu, insanlığa olan inançtır. Hıristiyan inancından farklı olarak *bu* yaşam ile sıkı sıkıya bağlı bir düşünce yapısına sahiptir. Ben burada, mümkün olduğu kadar Humanizm sözcüğünü kullanmaktan kaçındım, çünkü Camus kendisini Humanistlerin "dar kesinlikleri" ile sınırlamak istememiştir. Ancak onun değerleri, bütünüyle

---

[26] 'Si le christianisme est pessimiste quant à l'homme, il est optimiste quant à la destinée humaine. Eh bien! je dirai que pessimiste quant à la destinée humaine suis optimiste quant à l'homme.'

insan, onun değeri, onun gizilgücü, onun şanssızlığı üzerine merkezlenmiştir. İnsan *sevgisi*nin doğru seçilmiş bir ifade olduğunu düşünüyoruz. O, *L'Exil et le Royaume* (Sürgün ve Krallık) adlı kitabında "insanların çıkardığı güzel sesler"den bahsetmektedir, ve o yalnızca şiirsel değildir. *Bir Alman Dosta Mektuplar*, bu sevgi için bir ilahidir. Bu bölüme kulak verelim:

> ***Bu dünyada hiç bir nihai anlamın olmadığına inanmaya devam ediyorum. Fakat onun bir anlamı olması gerektiğini biliyorum ve bu insandır, çünkü o, buna sahip olmada direten tek yaratıktır. Bu dünya en azından insan doğruluğuna sahiptir ve bize düşen görev yazgının kendisine karşı onun haklı çıkmasını sağlamaktır. Ve dünya insandan başka haklı çıkarıma sahip değildir; bu durumda, eğer biz yaşama sahip olma ideasını korumak istiyorsak, onun koruması gerekmektedir. Sizin küçümseyici gülüşünüz bana şunu soruyor: insanı korumak ile ne demek istiyorsun? Ve ben bütün varlığımla size bununla onun bir yanını değiştirmediğimi anlatmak istediğimi haykırıyorum, ve yalnızca insanın adaleti kavrama şansına sahip olacağını söylüyorum.***[27]

---

[27] 'Je continue à croire que ce monde n'a pas de sens supérieur. Mais je sais que quelque chose en lui a du sens et c'est l'homme, parce qu'il est le seul tre à exiger d'en avoir. Ce monde a du moins la vérité de l'homme et notre tâche est de lui donner ses raisons contre le destin lui-même. Et il n'a pas d'autres raisons que l'homme et c'est celui-ci faut sauver si l'on veut sauver l'idée qu'on se fait de la vie. Votre sourire et votre dédain me diront: qu'est-ce sauver l'homme? Mais je vous crie de tout moi-même, c'est ne pas le mutiler et c'est donner ses chances à la justice qu'il est le seul à concevoir.'

Dr. Rieux hayattaki tek amacının "bir insan olmak" olduğunu söyler ve bunun bir kişinin elde edebileceği en yüksek amaç olduğunu düşünür. İnsan varlığının değerini gerçekleştirmek için çok sayıda garipliklere karşı savaşmak durumunda kalan Rieux gibi bir insanın görünümü, Camus'nun en derin sevgisini ortaya koymaktadır. Bütün büyük tutkular gibi, bu sevgi de akıldan çok içgüdü üzerine kurulmuştur. Eğer akıl ön planda tutulsaydı, *La Peste* (Veba) kitabındaki insanlar yalnızca bilgisizlikleri nedeniyle suçlu olarak kabul edilirdi. O, bütün insanların özsel olarak suçsuz oldukları iddiasında bulunmaz. Hıristiyan dogması ise bunun karşıtı olarak tüm insanların doğuştan suçlu olduğunu düşünmektedir. Akıl her iki durumda da ekstrem ve savunulması olanaksız bir nitelik taşımaktadır. Tutku azaldığı zaman, Camus aksi kanıtlanmadıkça herkesin iyi olduğunu düşünen ikna edilmiş bir humanisttir (küçük 'h' ile). O, insanı küçümsemez, aksine ona hayranlık duyar *—'il y a dans les hommes plus de choses à admirer que de choses à mériser,'* [s.331. "İnsanoğlunda küçümsenmekten çok hayran olunacak şeyler vardır,"]. Eğer herkes bu ruh içinde birbirine yaklaşırsa, Rieux, Tarrou, Rambert, Grand'ın ortak insanlığı tehdit eden düşmana karşı mücadelerinde olduğu gibi yoğun bir dayanışma hazzını keşfedeceklerdir. Vebaya, belaya karşı herkesin bir araya gelmesi gerekmektedir; Rieux, Paneloux ile ortak bir zeminde buluşmaya çalışmıştır, ve bu konuda komşunuzu sevin diyen kutsal emiri din adamlarından daha iyi uygulamıştır. Rieux, Tarrou, Rambert, Grand ve Kaliayev *(Les Justes*'de) herhangi bir ödül beklentisi içinde olmadan bir dayanışma örneği göstermişlerdir. Onlar insanlar için basit ve bencillikten uzak bir güdü ile hareket etmişlerdir, hergün gösterdikleri cesaret ile soyluluklarını kanıtlamışlardır. Bu, Camus'nun diğer insanlara, onların görüşlerine, inanışlara, korkularına ve hatalarına olan saygısını göstermektedir. Onlar aynı saçma yazgıyı paylaşma konusunda

birleşmişlerdir. *'Je voulais seulementque les hommes retrouvent leur solidarité pour entrer en lutte contre leur destin révoltant,'* [*Lettres à un ami allemand*, s.73. "Benim tek istediğim, insanların kendi başkaldıran yazgılarına karşı mücadele etmek için dayanışmalarını yeniden keşfetmeleridir,"].

Camus'nun insan sevgisi, kitabın pek çok sayfasında ifade edilmiştir. Bunun yanısıra insanın yalnızlığı, sürgün nedeniyle ayrılık (Rambert, Rieux), yaşlılık (Grand ve *L'Envers et L'Endroit*'teki yaşlı insanlar), iletişim kuramama (Cottard), kendini ifade edememe (Grand, Camus'nun annesi), yoksulluk ve ölüm temaları yoğun olarak işlenmiştir. Othon ve Tarrou'nun çocuklarının ölümü, gerçek duyarlılık ile betimlenmiştir. Tarrou ve Rieux, işbirliği yapmalarına karşın, Tarrou'nun ölüme yaklaşmasına kadar birbirlerine olan sevgi ve saygılarını belirtmemişlerdir. Camus, görevin gerçekleştirilmesi için bir sevgi bildiriminin gerekli olmadığını düşünmektedir, ve romandaki insanlar birer yabancı gibi birbirlerinin yanından geçip gitmektedir (*'un amour n'est jamais assez fort pour trouer sa propre expression,'* [s.313. "Sevgi hiç bir zaman için uygun sözcükleri bulacak kadar güçlü değildir,"]. Camus, *La Mort Heureuse* (Mutlu Ölüm) adlı kitabında şöyle yazmıştır: *'par quel paradoxe cruel nous nous trompons toujours deux fois sur les êtres que nous aimons, à leur bénéfice d'abord at à leur désavantage ensuite,'* [s.165. "Ne zalim bir paradokstur ki, biz kendimizi, sevdiğimiz kişiler hakkında iki kez yanıltırız, ilk olarak onların avantajı için ve ardından onların zararı için,"]. Bütün herşey söylendiği ve yapıldığı zaman, Camus, yaşamları gerçekte başlamadan sona ermiş olan bu tür insanların ilk ve başta gelen sözcüsü olmuştur.

Alegori

La Peste (Veba) romanının metninde çok sayıda alegorik (kinayeli) ifade olduğunu söylemek hatalı olmayacaktır. Bununla ilgili olarak Camus'nun *Carnets*'de yayınlanann yazısına başvurulabiliriz:

> ***Ben veba ile hepimizin acı çektiği durumları ve yaşamış olduğumuz tehlike ve sürgün atmosferini ifade etmeye çalıştım. Aynı zamanda, genel olarak varlık düşüncesinin yorumlamasını genişletmek istedim.***[28]

Ayrıca veba salgını ile karşı karşıya kalan kentin, daha geniş anlamda düşünülmesini gerektirebilecek metaforik benzerlikler bulunmaktadır. Veba'yı belki de bir alegoriden çok, bir "simgesel" roman olarak adlandırmak daha doğru olacaktır. Çünkü alegori sürekli değildir, arada sırada yapılmaktadır. Gerçekten de, bir yorumlama bolluğuna yol açacak çok sayıda simge bulunmaktadır.[29]

Bunlardan en açık ve sonuç olarak en az tatmin edici olanı vebanın işgalin bir simgesi olarak kullanıldığıdır. Camus'nun bu kitabında Direniş arkadaşları övme niyetinde olduğuna kuşku yoktur.. Totaliter işgal kuvvetlerine karşı koyma isteği içindedir. Roland Barthes'a yazdığı 11 Ocak 1955 tarihli mektuptan anlaşılacağı üzere Nazizme karşı direnişin portresini çizmektedir.[30] Paralellikler çarpıcıdır.

---

[28] 'Je veux exprimer au moyen de la peste l'étouffement dont nous avons tous souffert et l'atmosphére de manece et d'exil dans laquelle nous avons vécu. Je veux du même coup étendre cette interprétation à la notion d'existence en general.'

[29] John Cruickhank, op. cit., s.167

[30] Phéiade edition, s.1965.

Rieux, Tarrou, Rambert ve Grand Direniş savaşçılarıdır. Cottard işbirlikçidir. Paneloux'un vaazı Kilisenin tutumunu temsil etmektedir. Kilise Fransızlara, Alman işgalinin onların günahlarının bir cezası olduğunu söylemiştir.[31] Paneloux'un kendisi, çok defa, Camus'nun savaştığı hıristiyanlara övgüler yağdırmıştır; Oran'ın kapıları kapanmıştır ve dış dünya ile olan iletişim askıya alınmıştır. Sokağa çıkma yasağı getirilmiştir. Yiyecek bölüşülmekte, elektrik seyrek olarak gelmektedir, ve dışarıda daha fazla polis vardır. Veba tehdidi yatıştığı zaman, Paris'in Kurtuluşuna benzer kutlamalar yapılacaktır. İşbirlikçi Cottard yakalanmış ve öldürülmüştür. Savaşın, insanların insanlara karşı kötülüğünün bir sonucu olduğu hatırlandığı zaman, benzerliğin zayıflığı görülecektir, çünkü veba, insanların sorumluluk sahibi olmadıkları bir doğal felakettir. Kişisel olmayan bir salgın hastalık zalimliği ile, İşgal kuvvetlerinin *insan* zalimliği arasında hiç bir kesin karşılaştırma yoktur. Camus'nun düşüncesine göre, karşılaştırma belli bir ağırlık taşıyabilir fakat tamamen örtüşmemektedir.

Metaforik seviyede düşünüldüğü zaman, veba, ölümün yüzünü simgelemektedir. O, bu açıdan tamamen başarılı bir sembolizm olarak kabul edilmelidir. Bir toplumun tamamının bir salgın hastalık tarafından yavaş yavaş yokolma tehlikesi ile karşı karşıya olmasından daha korkunç bir durum yoktur. Geniş anlamda düşünüldüğünde, veba, ölüm gibi, insan çabasını reddetmekte ve yaşam neşesini zehirlemektedir. O, genel olarak, insanların mutluluğunu tehdit eden bir "soyutlama" olarak düşünülür. Ve insanoğlu ve dünya arasındaki bu yabancılaşma, *Sisyphe Efsanesi*'nde betimlenen "Saçma"dan başka nedir? Vebanın kendisi doğrudan doğruya Saçmayı temsil etmez, fakat Oran sakinlerinin yaşadıkları

---

[31] Philip Theody, op. cit., s.99.

Saçma *deneyimi* bu durumu yansıtmaktadır. Romanın içinde pek fazla dikkat çekmeyen astımlı yaşlı hasta, *'Mais quest-ce que ça veut dire, la peste? C'est la vie, et voilà tout,'* [s.330. "Fakat veba ne anlama gelmektedir? Yalnızca yaşam, bundan daha fazlası değil,"] diyecektir.

Sonuç olarak dışsal olduğu kadar içsel bir enfeksiyon, veba tarafından temsil edilmiştir. Bu, insan kalbini kaplayabilen bir kötülük gücüdür. *'Cette cochonnerie de maladie! Même ceux qui ne l'ont pas la partent dans leur coeur,'* [s.131. "Bu kanlı hastalık! Ona yakalanmamış olanlar bile, kalplerinin etrafında onu taşıyacaklardır,"]. Bu içsel enfeksiyon, ikiyüzlülük, yalan, kandırma, bencillik ve adaletsizlik üzerine temellenmiş bir dünyada insanın bulaştığı kötülükleri ortaya koymaktadır. Tarrou, *'je souffrais déjà de la peste bien avant de connaître cette ville et cette épidémie,'* [s.266. "Ben, bu kasabaya gelmeden ve burada onunla karşılaşmadan çok öncesinde, zaten vebalıydım,"] tümcesiyle bu durumu anlatmaktadır.

La Peste, İkinci Dünya Savaşı sırasında yazılmıştır ve bir savaş ürünüdür. O, tutku ve acı ile kaleme alınmıştır. Camus, hiç bir şeyin ama hiç bir şeyin, insanoğlunun çektiği acıyı tam olarak yansıtamayacağını söylemektedir. Hiç bir ideoloji, din yada düşünce bunun karşısında direnemez. *La Peste* soyut entelektüellik üzerine bir saldırıdır. O, boş konuşmalar, kuramsal yönelimlere karşı bir yaşam savunması olarak karşımızda durmaktadır.

E)DÜŞÜŞ - La Chute

La Chute (Düşüş) bir kişinin kendi portresini ortaya koyduğu bir romandır. Anlatıcı Jean-Baptiste Clamence'dir. O, Amsterdam'da bir liman barındadır ve başka bir adamla konuşmaktadır ve bizi onun yorumlarını yalnızca Clamence'in kendi sözcüklerinden anlayabiliriz. Tüm kitap, alıntı işaretleri içinde, uzun, esprili ve sinik monologlar ve kendini suçlamalar şeklinde ilerlemektedir. Clamence'in eskiden mutlu bir adam olduğu anlaşılmaktadır. O, son derece saygın, sevilen ve hayranlık duyulan başarılı bir Paris avukatı imiş. O, cömert ve sıcakkanlı biridir. Yoksullara ücretsiz olarak hizmet vermeyi bir alışkanlık haline getirmiştir. Üzüntü içinde olanları her zaman için rahatlatmakta ve yatıştırmaktadır. Kendisini hayırseverliğe adamıştır. Paris'te, arkadaşları tarafından hep iyi bir insan olarak bilinmektedir. Yaşamın basit zevklerinden hoşlanmaktadır, popülerliğin keyfini sürmek istemez, alçakgönüllü ve bencillikten uzak olan bir kişidir. Sonra, bir akşam, Seine nehri üzerindeki bir köprüden geçerken, korkunç bir deneyim yaşayacaktır. Genç bir kadın kendini nehire atarak intihar etmiştir. O, bir nehire düşme sesi ve yardım isteme çığlığı duymuş, fakat arkasına bile bakmadan yürümesini sürdürmüştür. Sanki hiç bir şey olmamış gibi davranmış ve kadını ölüme terk etmiştir. Bu korkaklık anının düşüncesi her zaman onunla beraber yaşamıştır ve onu mahfetmiştir. Artık kendisini bir sahtekar ve dolandırıcı olarak görmektedir. Kendisini en küçük ayrıntıya

varıncaya dek inceleme altına almış ve bayağılık, yalan ve aldatmadan başka hiç bir şey bulamamıştır. Onun geçmiş yaşamının her bir parçası bu deneyimin ışığında yeniden yorumlanmış ve ikiyüzlülük ortaya çıkarılmıştır. O, kendinden başkasını düşünmeyen yapmacık, egoist adamın tekidir. Şimdi, iyi davranışlarını her zaman bir izleyici topluluğu önünde yaptığının farkına varmıştır. Onu alkışlayacak hiç kimse olmadığı zaman bu iyi davranışlarından eser kalmamaktadır. Clamence, bu vicdan azabına yakalanmış olarak, bir süre yolculuğa çıkmış ve daha sonra avukatlığı bırakarak Amsterdam'a gelmiştir. Burada kendinden nefret eden bir adamla karşılaşmıştır. O, barlarda kurban yakalayan, onları itirafa yönelten, ardından bir kişinin değil, bütün insanların benzer durumda olduğunu gösteren biridir. Günün sonunda Clamence kendisini aynada gördüğü zaman, utanç içinde olacaktır. Clamence artık, konuşma yeteneğini, diğerlerinin kurtuluşu için değil, onların yokoluşu için kullanmaktadır.

La Chute, ıstırap dolu bir kitaptır ve onu yazmanın da ıstırap verdiğine kuşku yoktur. Okuyucu'ya Clamence'in aynası tutulmaktadır. Herkesin içinde olan ikiyüzlülük acımasız bir şekilde gözler önüne serilmektedir. Bu, bizim en üzüntülü anlarımızı yaşamamıza neden olacak bir durumdur.

Camus'nun tüm çalışmaları ile karşılaştırılarak bir değerlendirme yapıldığında Clamence'in, Sisyphe'nin, yada Dr. Rieux'un, yada Rambert'in karşısavı olduğu görülecektir çünkü o bir bencillik ve üzüntü içindedir. Gerçekten de zaman zaman bunların hepsinin aynı kalem ile yazılmış olduğuna inanmak güçleşmektedir. Rieux, insanların temelde, kötü olmaktan çok iyi olduklarını söylemiştir; Clamence ise sürekli olarak bunun tersini ifade etmektedir. Düşüş romanının, Camus'nun diğer çalışmalarıyla olan ilintisi, onun kaybolmuş suçsuzluk teması ile olan düşüncesidir. Meursault birincil suçsuzdu. Tarrou kötü bir dünya içinde masum

kalmaya çalışmıştır; Clamence ise, içimizdeki kötülük nedeniyle bu çabanın olanaksız olduğunu göstermiştir.

Camus'nun böylesi yıkıcı bir kişi yaratma niyetinin ne olduğuna karar vermeden önce Clamence'i biraz daha fazla tanımamız gerekmektedir. İlk olarak o akıcı ve düzgün bir konuşmaya sahiptir. Hiç bir zaman için sözcük bulma sıkıntısı çekmemektedir. Onun sözcük kullanımı, kurbanlarını alt etmede ilk silahıdır.

İkinci silahı ise dürüstlüktür. Kendi ikiyüzlülüğünü ortaya sererek dinleyenlerin güvenini kazanır, ve böylece kendisine yöneltilebilecek her hangi bir suçlamaya karşı tedbir almış olur. *' je gagnais ma vie en dialoguant avec des gens que je méprisais,'* [s.11. "yaşamımı küçümsediğim insanlarla ilgilenerek kazandım,"] demiştir. O, iddialarını çok alçakgönüllü bir ifade ile söylemektedir. Dostlarına olan sadakatini hep yüksek sesle söylemiştir, ve kendisine ihanet ettiği bir kişi bile yoktur. Eğer o komşusuna yardım etmişse, bunun tek nedeni kendi kişisel doyumunu sağlamaktır. *'Toujours est-il qu'après de longues études sur moi-même, j'ai mis au jour la duplicité profonde de la créature,'* [s.47. "Kendim üzerine araştırmalarımı sürdürdükten sonra, insan varlığının temel ikiyüzlülüğünü anladım,"]. Clamence, kendisi hakkında içedönük dürüstlükten yola çıkarak, farkına varılmadan bir suçlayıcı konumuna geçmiştir. O, bütün insanlar için ortak olan bir ikiyüzlülüğü ortaya koymuş ve dinleyenleri kendilerine içtenlikle yaklaşanlara güvenmemeleri uyarısında bulunmuştur: ["Onlar yalnızca sizde içtenlik bularak bir güvenceye sahip oldukları iyi düşüncesi içinde onları cesaretlendireceğinizi umarlar. Eğer böyle bir durumdaysanız, tereddüt içinde kalmayın: doğruyu söyleyeceğinize söz verin ve yapabildiğiniz kadar iyi bir şekilde yalan söyleyin. Onların

saklı arzularını tahmin edecek ve etkinizi kanıtlayacaksınız."].[1] Bu ikiyüzlülüğe sahip olmak, insanlığın doğal konumudur. Clamence, suçlamasını genelden özele çevirir ve kurbanını zayıf yönünden yakalar.

Clamence'in içedönüklüğü onun kibirliliğinden kaynaklanır. O, kendi içgüdülerini incelemiştir çünkü kendisine hayranlık duymaktadır, ve diğer insanların da hayranlık duymasını istemektedir. O, her zaman için mümkün olduğunca çok sayıda insan tarafından görünmek ve hayran olunmak istemektedir ve genel olarak bunda başarılı olmuştur (s.15). O, böyle davranmada mükemmel bir şekilde normal midir? Diğerleri kibirliliklerini inkar ederken, yalnızca o bunu kabul etmektedir. *'Il faut le reconnaître humblement, mon cher compatriot, jai toujours crevé de vanité. Moi, moi, moi, voilà le refrain de ma cheré vie, et qui s'entendait dans tout ce que je disais.'* [s.27. "Ben mon cher compatriote'i alçakgönüllükle kabul etmek zorundayım, ben her zaman, kibirlilik içindeyim. Ben, ben, ben tüm yaşamımı dolduruyordu ve o söylediğim herşeyde duyulabilirdi,"]. O, hiç kimseyi kendisi kadar sevmediği sonucuna varacak ve başka bir acı veren gerçek itirafını sürdürecektir. Bu, bizim diğerlerine olan sevgimizde yalnızca kendimizin görüntüsünü sevmemizdir. Sevginin ölümünü seyretmektense, sevilen birinin ölümünü görmeyi tercih edeceğizdir: *'Dans mes moments d'agecement, je me disais alors que la solution idéale eût*

---

[1] s.46,

'ils espèrent seulement que vous les entretiendrez dans la bonne idée qu'ils ont d'eux-mêmes, en les fournissant d'une certitude supplémentaire qu'ils puiseront dans votre promesse de sincérité. Si, donc, vous vous trouvez dans ce cas, n'hésitez pas: promettez d'être vrai et mentez le mieux possible. Vous répondrez à leur desir profond et leur prouverez doublement votre affection.'

été la mort pour la personne qui m'intérassait. Cette mort eût definitivement fixé notre lien ' [s.37. "Ben kızgınlık anlarımda, kendime ideal çözümün ilgilendiğim kişinin ölümü olacağını söylerdim. Onun ölümü bizim ilişkimizi bir kez ve tamamen sabitleyecektir,"]. Diğer bir deyişle, Clamence bu sevginin yalnızca onun için yararlı olduğunu kabul eder. Bunu kendi narsizmi içinde ifade etmektedir. Bu bağlantıda, Camus'nun kitabını dinleyenlerin Clamence'in egoizminin bir durumu olarak herhangi bir bağımsız varlık ve işlevi inkar etmesini sağlayacak şekilde oluşturduğunu görmek ilgi ekicidir. Kitaptaki en önemli öğe, dikkatin doğrudan doğruya kendi üzerine yöneltilmiş olmasıdır. Clamence, dinleyenleri, onu küçümsemeye davet eder. O, tüm düşüncesini kendi davranışı üzerine yöneltmiştir çünkü Clamence'in davranışından daha iyisi yoktur. Bu kibirlilik öylesine mutlaktır ki, Clamence dinleyicileri, konuşma tekniğine hayran olmaya davet eder. Karşı karşıya olduğu kişilere göre konuşmasını değiştirdiğini söylemektedir. O, söyleyeceklerini az çok ezbere olarak bilmektedir. Bu, izleyicileriyle kedinin fare ile oynadığı gibi oynayan, onların duygularını yönlendiren bir oyuncunun kibirliliğidir.

Ürkütücü egoizmin kibir ve gururu görülmektedir. Clamence, kendi bilgisinin zirvesine tırmanmakta ve oradan diğerlerini yargılayarak onların saçması hakkında hükümde bulunmaktadır. Bu kendini aşağılama gösterisi içinde patetik olan birşey vardır. Onun protestolarının karşıtını ortaya koymasına rağmen (s.79), Clamence artık mutlu bir insan değildir ve paramparça olmuş kişiliğinin parçalarını yeniden oluşturma isteği içindedir. O, gizliden gizliye yardım çağrısında bulunmaktadır.

Clamence sinizmi ile övünmektedir. Onun ifadelerinden yapılan bir seçki bunu ortaya koyacaktır. O, insanların, arkadaşlarının trajedi ve dramından bencilce hoşlandıklarını

söylemektedir, çünkü bu durum onlara üzüntülerini gösterme olanağı sağlar. Böylece kendileri ile gurur duyabileceklerdir (s.19). Tüm hataları affetme profesyonelliğine sahip insanlar vardır, onlar tüm kusurları bağışlarlar, ancak bunlar hiç unutmayan kişilerdir (s.28). Clamence, intihar üzerine, siz, davranışınızın, olması gereken, sizin istediğiniz şekilde yorumlanacağını ummamalısınız diyecektir; insanlar sizin kendinizi bir değil, iki nedenle öldürebileceğinizi hayal bile edemezler; ve onlar sizin ölümünüzden sonra eyleminizi bayağılaştıracak ve değerini azaltacaklardır: *'Vous mort, ils en profiteront pour donner à votre geste des motifs idiots, ou vulgoires. Les martyrs, cher ami, doivent choisir d'être oubliés ou utilisés. Quant à être compris, jamais,'* [s.42. "Siz bir kez ölmeye görün, onlar sizin eyleminizin budalalığı ve basitliği konusunda ellerine geçirdikleri avantajı sonuna kadar kullanacaklardır. Şehitler, unutulmak, alay edilmek ve kullanılmak arasında bir seçim yapmak zorundadır. Asla anlaşılmalarını beklememelidirler,"]. Sizden, onlarla samimi olmanızı bekleyen insanlara inanmayın: onlara bir kaç yalan söyleyin, mutlu olsunlar (s.46). Serserilik ve çapkınlık narsizm ile uyum içindedir çünkü onlar hiç bir zorunluluk yaratmazlar (s.57). Biz Papayı bağışlamalıyız, ilk olarak, onun bağışlanmaya herkesten fazla gereksinimi olduğu için, ikinci olarak ise onun üzerinde saygınlık kazanabilmenin tek yolu bu olduğu için (s.70). Cinayetin her zaman için bir açıklaması vardır, kimsenin yaşamasına izin vermeyin (s.62). Clamence, zamanının çoğunu, dinleyenleri şaşırtan ve allak bullak eden bir şekilde, sinizmi kullanır. Ancak onun itirafının sonunda, hepsinden daha sinik ve doğru bir durum olacaktır. Eğer onun deneyiminin tümü yeniden yaşanabilseydi, eğer genç kadın kendini bir kez daha nehire atabilseydi, eğer onu kurtarma şansı bir kez daha ele geçseydi, acaba bunu değerlendirir miydi? Hayır, der Clamence. O, çok iyi bilmektedir ki, yine aynı şeyi yapacaktır, yine bir korkak ola-

cak ve diğer tarafta yürüyecektir. Çünkü o insandır ve insan varlığının yaptığı şey budur. Bunun değişebileceğini düşünmek faydasızdır.

Biz, Clamence'in kendi kendine acımasında açığa vurulmamış bir güdü saklı olduğunu görüyoruz. Görünümüne karşın, o kendine güvenden yoksundur, başkaları keşfetmeden önce yetersizliklerini sergileme konusunda acele etmektedir, yarı şaka olarak onlarla alay ederek bu yetersizlikleri kapatmaya çalışır. Bunlar, üzüntüyü terkeden bir adamın yöntemleridir. Onun için büyümekten başka yapılacak bir şey yoktur, yalnızca bu bile insanüstü bir çaba gerektirir. Şöyle söyler: "Evet, siz bu dünya içinde savaşabilirsiniz, sevişebilirsiniz, arkadaşınıza eziyet verebilirsiniz, kendinizi gazetelerde afişe edebilirsiniz, yada basit olarak, kaşlarınızı çatarak komşunuz hakkında kötü şeyler söyleyebilirsiniz. Fakat bazı durumlarda, devam etmek, yalnızca devam etmek, insanüstüdür."[2]

Bu üzüntünün nedenini uzaklarda aramaya gerek yok. Başlıktaki *Düşüş* (La Chute) bir suçsuzluk durumundan düşüştür. Bu, Clamence'nin durumunda olduğu gibi, köprüdeki o korkunç gecede özel olarak gerçekleşmiş olabilir. Bu an Clamence'in katı psikoanalitik kendini-incelemesi için kapı açar. O, yaşadığı bu olayla birlikte tüm davranışlarını inceleme altına alır. Clamence'in trajedisi, suçsuz olduğu düşüncesinin yanlış olması ile ortaya konmuştur; o, Tarrou'nun "içsel veba"sından bile daha ileri bir seviyede bulunmakta ve

---

s.63,

'Oui, on peut faire la guerre en ce monde, singer l'amour, torturer son semblable, parader dans les journaux, ou simplement dire du mal de son voisin en tricotant. Mais, dans certains cas, continuer, seulement continuer, voilà ce qui est surhuman.

insanın kötülük yapmasına neden olan hastalığın tedavi edilemez olduğunu açıklar. *'Nous pouvons affirmer à coup sûr la culpabilité de tous,'* [s.61. "Hepimizin suçlu olduğunu kesin olarak söyleyebiliriz,"]. O, kendi kendine itiraflarda bulunmaktadır, kendisini tövbekar çıkarmak ister. Aynı zamanda, karşı konulamaz suçluluk duygusunu hafifletmek için onları geçiştirmeye çalışır. *'Il fait s'accabler soi-même pour avoir le droit de juger les autres,'* [s.76. "Başkalarını yargılama hakkına sahip olabilmek için, kişinin kendisini aşması gerekmektedir,"]. O, kendisini bir "suçlu-yargıç" olarak nitelendirir, burada hem suçlayıcı hem de savunucudur. İnsanlar, suçluluk dağılımı üzerine birbirlerine bağlıdırlar — onların tümü hem savcı hem de savunma avukatıdırlar. O, kendi adına acımasız bir yargıç olacaktır, bu savunmacı konumunda olmaktan daha iyidir. "Hiç kimse için hiç bir bahane yoktur; benim başlangıçtaki ilkem budur. İyi niyeti, saygıdeğer hatayı, düşüncesizliği, hafifletici sebepleri reddediyorum. Bana göre, hiç bir suçu affetme yada bağışlama yoktur. Herşey basit bir şekilde toplanmıştır."[3]

Burada koyu bir karamsarlık olduğu görülmektedir. Clamence'in gece gündüz o bar senin bu bar benim dolaşıp durduğu, yabancıların yakasına yapıştığı ve onlarla tartıştığı düşünülebilir. Meursault da insan toplumu için bir "yabancı"dır çünkü o temel olarak suçsuzdur; Clamence kendini bir yabancı olarak hisseder çünkü o suçluluk içinde bulunmaktadır, ve dayanılmaz soyutlamalardan kurtulmanın tek yolu diğerlerini de suçlu olduklarına dair ikna etmektir. Böylece

---

[3] s.72,

'Pas d'excuses, jamais, pour personne, voilà mon principe, au départ. Je nie la bonne intention, l'erreur estimable, le faux pas, la circonstance atténvante. Chez moi, on ne benit pas, on ne distribue pas d'absolution. On fait d'addition, simplement

artık onlar arasında bir yabancı olmayacak, bir kardeş gibi onlara benzeyecektir. Onun en büyük hatası, mutlak terimleriyle düşünmesidir. Bir korkaklık anının, onun üzerinde ömür boyu sürecek bir suçluluk lekesi bıraktığı düşüncesinde yanlış olduğuna kuşku yoktur. Bu, olaydan önce tamamen suçsuz olduğunu söylemek kadar yanlış bir düşüncedir. Geçmişini, bu olayın ışığı altında yeniden yorumlaması ile, yine sürekli bir ikiyüzlülük içinde olduğu şeklinde yanlış bir düşünceye saplanmasına neden olacaktır. İnsan davranışı her zaman için farklı yorumlamalara konu olmuştur, ve her insan edimi, bakış açısına bağlı olarak, "iyi" yada "kötü", "dürüst" yada "aldatıcı", "bencil" yada "bencil-olmayan" şeklinde değerlendirilebilir. O, aynı anda bütün bu sıfatların hepsine uygun olabilir. Clamence'in dikkate almadığı şey, insan eylemlerinin motivelerinde özsel bir belirsizlik olduğudur. Hepimizin içinde bir ikiyüzlülük ölçüsü, bir kişisel-çıkar ölçüsü bulunmaktadır; her zaman için bir fedakarlık ölçüsü vardır. Clamence, mutlak olarak suçsuz olmadığı için, mutlak olarak suçlu olduğu düşüncesine sahip olmuştur. O, her iki düşünüş şeklinde de hatalıdır.

Evrensel suçluluk düşüncesi, Hıristiyan dogması ile açık paralellikler taşımaktadır. *La Chute* bir kutsallık durumundan düşüştür ve Clamence'in önceki suçsuzluğu onun Cennetindedir. Onun adı, John the Baptist'in bir yankısıdır; John suda vaftiz edilmiştir, Clamence'in düşüşü ise su içindeki bir trajedi ile başlamıştır.

Düşüş'ün (La Chute) yazarının bir portresi olduğunu düşünmek pek inanılır görünmemektedir. Clamence, Camus'nun ortaya koyduğu tüm ilkeleri reddetmektedir. Onun sinik dünya görüşü, Camus'nun iyimserliğinin bir tam karşısavıdır ve onun daha önceki çalışmalarında hayat verdiği insanların düşüncelerine karşı bir ihanettir. Hayır, bu Camus'nun bir portresi değildir. Camus, insanları hataları ile sevmiştir.

Kaynakça

CAMUS TARAFINDAN YAZILMIŞ ROMANLAR, OYUNLAR, MAKALELER VE ÖNSÖZLER

ROMANLAR

L'Etrenger. Gallimard, 1942 (*The Stranger*. New York: Vintage Books, 1954).

La Peste. Gallimard, 1947 (*The Plague*. New York: A.Knopf, 1949).

La Chute. Gallimard, 1956 (*The Fall*. New York: A.Knopf, 1957).

L'Exil et le Royaume. Gallimard, 1957 (*Exile and the Kingdom*. New York: A.Knopf, 1958).

OYUNLAR

Le Malentendu et Caligula. Paris: Gallimard, 1944.

L'État de Siège. Paris: Gallimard, 1948.

Les Justes. Paris: Gallimard, 1950.

Caligula and Three Other Plays. New York: A.Knopf, 1960.

MAKALELER

L'Envers et l'Endoit. Elger: Charlot, 1937.

Noces. Alger: Charlot, 1938.

Le Mythe de Sisyphe. Les Essais XII, Paris: Gallimard, 1942.

The Myth of Sisyphus and Other Essays. Çeviren Justin O'Brien. New York: A.Knopf, 1955.

Lettres à un Ami allemand. Paris: Gallimard, 1948.

Actuelles, Chroniques 1944-1948; *Actuelles II*, Chroniques 1948-1953; *Actuelles III*, Chronique algerienne 1939-1958. Paris: Gallimard, 1950, 1953, 1958.

Notebooks (Carnets). 1035-1942. Çeviren Philip Thody. New York: Alfred A.Knopf, 1963.

L'Homme révolté. Gallimard, 1951. (The Rebel. New York: Vintage Books, 1956).

Lyrical and Critical Essays. Editör P.Thody. New York: A.Knopf, 1968.
Resistance, Rebellion and Death. New York: A.Knopf, 1961.
L'Ète, Les Essais LXVIII. 21st ed. Paris: Gallimard, 1954
Speech of Acceptance upon the Award of Nobel Prize for Literature. Çeviren Justin O'Brien. New York: Alfred A.Knopf, 1958.

Arthur Koestler ile birlikte:
Réflexions sur la peine capitale: Introduction et étude de Jean Bloch-Michel. Paris: Calmann-Levy, 1957.

MAKALELER VE ÖNSÖZLER

"*La Nausée.*" *Alger-Républican* (October 1938).
"*Remarques sur la Révolte.*" L'Existence; Essais par A.Camus et al.Paris: Gallimard, 1945.
"Reflexions sur le Christianisme." *La Vie Intellectuelle* (1 December 1946).
"Le Meurte et l'absurde." *Empedocle*, no.1 (1949).
"Nietzche et le nihilisme." *Les Temps Modernes* (August 1951).
A.Rosmer. *Moscou sous Lénine: Les Origines du communisme.* Paris: Editionsde Flore, Pierre Horay, 1953.
"Hope and Absurdity." *The Kafka Problem.* Editör Angel Flores. New York: New Directions (1946)
"Réponse à l'appel des écrivains hongrois." *Franc-Tireur.* no.3623 (10-11 November 1956), ss.1, 3.
"Le Socialisme des potences." *Demain*, no. 63 (21-27 February 1957), ss.10-11. "Parties and Truth" olarak çevrilmiştir, Encounter 8 (Nisan 1957): 3-5.
"Le Parti de la liberté." *Monde Nouveau-Paru* 3-5, nos. 110-11 (Nisan-Mayıs 1957): 1-9.
"Letter of Reply to Peter L.Caracciolo." *Encounter* 8 (Haziran 1957): 68.
"Le Pari de notre génération." *Demain*, no. 98 (24-30 Ekim 1957), ss.11-13.
"Hommage é un journaliste exile." *La Revue Prolétarienne*, no. 442 (Kasım1957),ss.2-4.

Dizin

A,B

absurdity - 13
action (dergi) 100
Actuelles I 97, 98, 163, 230
Actuelles II - 19
agnotizm - 229
Alger Républicain - 43, 47, 161
Anlaşmazlık 67, 85, 130, 141, 182, 198, 203
Aristo149, 152
Aron, Raymond - 98
Başkaldıran İnsan 13, 25, 36, 39, 48, 54, 101, 123, 127, 132, 133, 140, 148, 149, 150, 151, 154, 218, 232
Barthes, Roland 122, 203, 238
Belcourt - 19, 24, 80, 83, 159
Between Yes and No - 28
bilinemezcilik - 229
Bir Alman Dosta Mektuplar 47, 89, 90, 148, 149, 191, 234, 235
Blum, Léon - 98
boş levha 132
Bolnow, Otto - 143
Breton, André - 49
Budizm - 25
Bulantı, Sartre - 38, 178

C

Caligula 13, 23, 37, 38, 47, 48, 50, 53, 68, 85, 140, 161, 167, 198s, 203
Camus, Anlaşmazlık 67, 85, 130
Camus, Başkaldıran İnsan 25, 48, 55, 101, 132, 133, 140,
Camus, Bir Alman Dosta Mektuplar - 47
Camus, Caligula 13, 23, 37, 47, 48,50, 53, 68, 85, 140
Camus, Düğün - 19, 29
Camus, Düşüş - 32
Camus, L'Envers et L'Endroit 19, 27, 31, 140
Camus, L'Etrenger 23, 32, 140
Camus, L'Homme Revolte 55, 101, 140
Camus, La Chute - 32
Camus, La Peste - 44, 141
Camus, Le Malentendu 67, 85, 130, 141
Camus, Lettres à une ami allemand - 47
Camus, Noces 19, 28, 29, 44
Camus, politika 13, 33, 43

Camus, Sisyphe Efsanesi 13, 14, 59, 65, 67, 85, 89, 127, 135, 139, 141
Camus, törebilim - 13, 31
Camus, Tersi ve Yüzü 20, 27, 31, 67, 140
Camus, Veba - 44, 85, 104, 110, 114, 141
Camus, Yabancı 13, 23, 67, 68, 75, 117
Camus'nun Olgunluk Yılları - 87
Camus'nun Yetişme Yılları - 17
Carnets - 110, 162, 238
Chateaubriand, Alphonse de 108, 109, 110
Chauvinizm - 36
Chute, La - 32, 241s
Combat Gazetesi - 97, 98
Cruickshank, John - 193, 238

D
Düğün 19, 28, 29, 161, 167, 180, 194, 234
Düşüş - 32, 241s
dadaizm - 36
Daladier - 66
Değerlerin Ortaya Çıkışı - 19
detachment - 31
Dieu de L'Eté - 27
diminuendo - 204
disponibilité - 31
doğal bir kayıtsızlık - 23, 80
Dostoyevsky - 48, 62, 67, 162
Duhamel, Salavin - 38

E, F, G
Empedokles - 151
Entre Qui et Non - 166
ferveur - 31
Flagellation - 25
Francessa, Piero della 25
Genet, Jean - 49, 83
gerçeküstücülük - 36
Germain, Louis - 159, 160
Gide, André 31, 32, 49, 84, 100, 142
Grenier, Jean - 144, 151, 161
Guesde, Jules - 99
Guilloux, Louis - 38

H, I, J
Hıristiyanlık - 24, 229s
hazcılık - 194
hedonizm 194
Hegel - 133, 139, 151
Herakleitos - 151
Hitler, Adolf - 33, 35, 95, 104, 131, 132, 136,
Homeros - 59
humanist - 14
Huron - 75
Husserl, Edmund 74
Iles, Les, Jean Grenier - 161
individualist - 30
Jaspers, Karl 135
Juergens, Karl - 90
Justes, Les - 236

K, L

Kant, Immanuel - 132, 135, 143
Kierkegaard, Sören - 152, 181
Koestler, Arthur - 100, 252
L'État de Siège - 93, 118, 122
L'Envers et L'Endroit 19, 27, 28, 31, 140, 160, 165, 166, 172, 180, 192, 204, 229, 237
L'Ete - 187
L'Etrenger 23, 32, 38, 140, 161, 169s., 194
L'Exil et le Royaume - 235
l'homme absurde 195, 202, 215, 221
L'Homme Révolté 36, 55, 101, 123, 127, 133, 140, 151, 218, 232
Le Myth de Sisyphe 177s, 203, 220, 223, 239
Lenin - 133, 153
Lettres à une ami allemand 47, 90, 158, 185, 191, 234
Lettres françaises - 100

M, N

Malentendu, Le 67, 85, 130, 141,182, 198s, 203
Malraux, André - 31, 37, 55, 92, 143,146, 147, 154, 178
mantıksal suç - 128
Marcel, Gabriel - 122
Marleau-Ponty - 101
Marx, Karl - 133
Masters, Brian - 155s
Memoirs, Chateaubriand 108, 109, 110
Misère de la Kablyie - 43
Monde, Le - 230
Monnerot, Jules - 36
Mounier, E. - 101, 146
Mur, Le, Sartre - 38
Mutlu Ölüm 161, 163, 172, 237
Myth de Sisyphe, Le - 67
Nausée, La, Sartre - 38, 178
Nazizm 66, 103, 238
nemesis - 113
Nietzche, F - 48, 133, 137, 181
nihilizm 39, 89, 90, 115, 134, 136
Nirvana - 25
Noces 19, 28, 29, 44, 167, 180, 234
non-sequitur - 186

O,P

Onimus, Jean - 146
Orpheus in Hades (oyun) 103
Péguy, Charles - 20
Pascal - 153
Paulhan - 50
Peste, La 44, 141, 188, 191, 192, 1194, 202, 203s
Peste, La, anafikir - 229s
Peste, La, karakterler - 208s
Phenomenology of Mind - 139
Pia, Pascal - 65, 66
Platon 149
Ponge, Fransis - 100
puriten çilecilik 23

R,S
Révolte dans les Asturius - 40, 47, 54, 95, 118
Rosenberg - 90
Rousseau, J.J. 133
Rousset, David - 101
Sürgün ve Krallık - 235
saçma adam 195, 202, 215, Chestov, Lev - 181
Saçma Dönemi - 45
saçmalık - 13,14, 28, 19, 36, 38
Sade, Marquis de 49, 132, 153
Sartre, J-P 49, 83, 98, 104, 145, 162
Satanism - 13
Scheler, Max - 55, 137
sessizlik - 20, 22
Sinizm - 34, 246
Sisyphe Efsanesi 13, 14, 59, 65, 67, 85, 89, 127, 135, 139, 141, 149, 157, 177s, 203, 220, 223, 239
Sofokles - 62, 150
Soir Républicain - 44, 65

T Z
tabula rasa - 48, 132
Temps du Méphris, Le - 38
Temps Modernes (dergi) 104, 151
Tersi ve Yüzü 19, 20, 21, 27, 31, 67, 140, 160, 165, 172, 180, 192, 204, 229, 237
Theody, Philip - 239
Tolstoy - 181
Un Mort Heureuse 161, 163, 172, 237
Unamuno 135
une indifférence naturelle - 23
varoluş 13
Veba 44, 47, 85, 103s, 141, 148, 203s
Voltaire - 75
Wright, Richard 100, 101
Yabancı 13, 23, 32, 38, 67, 68, 75, 157, 161, 169s, 194
Yaz Tanrısı 27
Yeniplatonculuk - 161
Zola, Emile - 206

Düşüşün Tanıklığı

Lev Braun

Brain Master

Camus kolay bir yazar değildir; onun açıklığı aldatıcıdır ve yanlış yorumlamalara neden olur. Tersine, çok sayıda eleştirmen, esasen felsefeciler onun düşüncelerini karmaşık ve belirsiz bulmuşlardır. Diğer taraftan, onun duyumları, değişmez olarak keskin ve zorlayıcıdır. Camus öncelikle bir şair olduğu için, bu duyumları simgeler ve ritm içinde ifade eder. Bir varoluş –bir varoluşçu olmamasına karşın– düşünürü olarak, felsefesel dildeki sezgilerinin bazılarını iletmiştir. Camus'nun şiirsel doğasının bir kişisi için, felsefe onun ana dilinden bir çeviridir. Onu tam olarak anlamak isteyenlere özgün dile geri dönmeleri önerilebilir. Bu çalışmada kullanılan yöntem karşılaştırma aracılığı ile hem ideaları hem de simgeleri açıklamak ve deneyimden törebilime ve duyumdan değerlere gelişmesini göstermek için Camus'nun idealarının çıkış noktasına, başlangıç simgesine dönme yöntemidir.